

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Diplomová práce

2021

Bc. Kateřina Horová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Případ Milada Horáková: od reality a mediální reflexe
k filmovému zpracování**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Kateřina Horová

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: Prof. MgA. David Jan Novotný

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 27. dubna 2021

Bc. Kateřina Horová

Bibliografický záznam

HOROVÁ, Kateřina. *Případ Milada Horáková: od reality a mediální reflexe k filmovému zpracování*. Praha, 2021. 116 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Prof. MgA. David Jan Novotný.

Rozsah práce: 241 871 s mezerami

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá osudem Milady Horákové. Věnuje se mediálním ohlasům na proces, filmu *Milada* a ohlasům na něj, názorům odborníků na dané téma i dalšímu ztvárnění osudu jediné ženy popravené v politických procesech.

První část diplomové práce se věnuje životu Milady Horákové zasazenému do kontextu tehdejší doby. Dále podrobně popisuje přípravy procesu a následně jednotlivé dny soudního přelíčení s třinácti obžalovanými. První část práce pak analyzuje dobové mediální ohlasy tří tehdy nejvýznamnějších deníků, *Rudého práva*, *Svobodného slova* a *Lidové demokracie*. V závěru se věnuje rehabilitaci Milady Horákové a ohlasům na danou věc z léta 1968 ve třech jmenovaných denících.

Druhá část diplomové práce v úvodu vymezuje historický životopisný film jako žánr. Následně se podrobně věnuje snímku *Milada*, v biografii popisuje režiséra Davida Mrnku a dále jeho názory na film. Pokračuje analýzou snímku a jeho porovnáním se skutečným sledem událostí a s dokumentem Jana Mudry *Případ Dr. Horáková*.

Třetí část práce analyzuje čtrnáct recenzí na snímek *Milada*, shrnuje tak největší úskalí filmu. Dále zmiňuje názory na film odborníků vedoucího kabinetu dokumentace a historie Vězeňské správy ČR Aleše Kýra, spoluzakladatele sdružení Dekomunizace Michala Gregoriniho a členky výboru Klubu Milady Horákové Eriky Mačákové. Milada Horáková se ale kromě filmového zpracování dočkala i divadelních inscenací, o kterých práce také pojednává, podrobněji se věnuje především opeře *Zítřka se bude...* V závěru poslední části se pak diplomová práce věnuje současným ohlasům na proces, a to především v komunistické straně, která se znovu podílí na vládě, a také odkazu Milady Horákové do současnosti.

Abstract

This diploma thesis deals with the fate of Milada Horáková. It focuses on media responses regarding the trial, the film production *Milada* and the responses to it, the opinions of experts and further portrayal of the fate of the only woman executed in political trials.

The first part of the diploma thesis is devoted to the life of Milada Horáková and is set in the context of that period. It also gives a detailed description of the trial preparations and subsequently explains the details of each day prior to the trial with all thirteen

defendants. The initial part of the thesis analyzes the contemporary media responses of the three most important daily newspapers of that time, *Rudé právo*, *Svobodné slovo* and *Lidová demokracie*. Finally, the thesis deals with the rehabilitation of Milada Horáková and the responses regarding the matter in the summer of 1968 in the above-mentioned dailies.

The second part of the thesis starts with defining the historical biographical motion picture as a genre. Subsequently, it describes the film *Milada* in detail and it gives a brief overview of the film's director David Mrnka and his opinion on the film. The thesis continues with the analysis of the actual film and its comparison with the actual sequence of events as well as Jan Mudra's documentary *The Case of Dr. Horáková*.

The third part of this diploma thesis analyses fourteen reviews of the film *Milada*, summarizing the biggest obstacles of the film. It also mentions the opinions of the experts – the Head of the Cabinet of Documentation and History of the Prison Administration of the Czech Republic Aleš Kýr, the co-founder of the Association of Dekomunizace Michal Gregorini, and member of the Committee of the Klub Milady Horákové Erika Mačáková.

In addition, the film *Milada Horáková* was also adapted to theatrical productions; the thesis will discuss some of these productions giving more detailed focus on the opera *Tomorrow Will Be...* Finally, the thesis deals with the current responses to the process, mainly within the Communist Party, which is again part of the current government, as well as the legacy of Milada Horáková to the present-day.

Klíčová slova

Milada Horáková, Československo, politika, komunismus, proces, film, dramaturgie, životopis, recenze, internet

Keywords

Milada Horakova, Czechoslovakia, politics, communism, trial, film, dramaturgy, biography, reviews, internet

Case Milada Horakova: from reality and media reflection to film cover

Poděkování

Na tomto místě bych v první řadě ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu prof. MgA. Davidu Janu Novotnému za jeho čas, cenné rady, inspiraci k tvorbě a motivaci k práci. Dále bych ráda poděkovala panu Aleši Kýrovi, Michalu Gregorini a paní Erice Mačákové, kteří mi ochotně odpověděli na otázky, a také paní Josefíně Panenkové, za zapůjčení libreta k opeře *Zítřka se bude...* a za umožnění, i přes všechna vládní opatření, operu zhlédnout v archivu Národního divadla.

Obsah

Úvod	3
1 Situace v Československu po druhé světové válce	5
1.1 Volby v roce 1946 a nevydařený atentát	5
1.2 Únorový převrat	7
2 Situace v Československu po únorovém převratu	8
3 Život Milady Horákové	9
3.1 Mládí a období první republiky	9
3.2 Druhá světová válka	11
3.3 Osvobození a nástup komunismu	12
3.4 Éra komunismu	14
4 Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice	16
4.1 První den procesu – Milada Horáková	18
4.2 Druhý den procesu – Nestával a Hejda	20
4.3 Třetí den procesu – Zemínová, Přeučil a Buchal	21
4.4 Čtvrtý den procesu – Kleinerová, Pecl a Kalandra	23
4.5 Pátý den procesu – Peška, Dunder, Hostička a Křížek	25
4.6 Výslechy svědků	28
4.7 Rozsudek a popravy	29
5 Mediální pokrytí procesu	31
5.1 Propagandistická kampaň	31
5.2 Analýza mediálních ohlasů na proces	35
5.2.1 Rudé právo	35
5.2.2 Svobodné slovo	45
5.2.3 Lidová demokracie	51
5.2.4 Shrnutí	55
6 Rehabilitace Milady Horákové	57
6.1 Analýza mediálních ohlasů v létě 1968	59
7 Historický životopisný film jako žánr	60
8 Film <i>Milada</i>	62
9 Režisér David Mrnka	64
9.1 Mrnka o filmu <i>Milada</i>	65
10 Analýza snímku <i>Milada</i> v porovnání se skutečnými událostmi	67
11 Snímek <i>Milada</i> v porovnání s Mudrovým dokumentem	74

11.1 Jan Mudra a film <i>Případ Dr. Horáková</i>	74
11.2 Porovnání filmů <i>Milada</i> a <i>Případ Dr. Horáková</i>	75
12 Recenze snímku <i>Milada</i>	77
12.1 Scénář, střih, gradace děje, zvuk a dabing	77
12.2 Obsahová stránka	82
12.3 Herecké obsazení	84
12.4 Sošnost a pomníkovost, úcta a poděkování za snahu	86
12.5 Shrnutí	88
13 Odborníci o filmu <i>Milada</i>	90
14 Divadelní ztvárnění procesu	93
14.1 Opera <i>Zítř se bude...</i>	94
14.2 Představení <i>Milada Horáková x Gottwald</i>	97
14.3 Představení <i>Milada Horáková, Milada</i>	98
15 Současné ohlasy na proces s Horákovou	99
16 Odkaz Milady Horákové	104
16.1 Klub Milady Horákové	106
16.2 Dekomunizace a akce #Milada70	107
16.3 Sochy a pomníky	108
Závěr	113
Summary	115
Použitá literatura	117
Teze diplomové práce	132
Seznam příloh	136

Úvod

Milada Horáková je osobnost našich dějin, která by měla být neustále připomínána především pro svůj zarytý boj s totalitními režimy, touhu po svobodě a demokracii. Měla by být připomínána jako oběť vykonstruovaného politického procesu, jako oběť komunistické vlády tehdejšího Československa.

Osud Milady Horákové mne začal více zajímat v době, kdy jsem se díky zaměstnání mé matky ve Vazební věznici Praha Pankrác, dostala během studia na gymnáziu na exkurzi do této věznice. V rámci prohlídky jsme měli možnost nahlédnout i do historické expozice Památníku Pankrác, kde byl kromě jiných dochovaných předmětů k vidění i dobový stupínek, na kterém Milada Horáková u soudu stála, a také otočná židle, na které byli odsouzení foceni, a kterou používali jak komunisté, tak nacisté. V člověku taková prohlídka zanechá zvláštní pocity. Když jsem si v roce 2020 vybírala téma diplomové práce, blížilo se výročí 70 let od justiční vraždy Milady Horákové, proto jsem se rozhodla blíže se věnovat jejímu osudu a snímku Davida Mrnky *Milada* z roku 2017.

Pro uvedení do souvislostí práce začíná historickým exkurzem do Československa po druhé světové válce, přiblížením voleb v letech 1946 a 1948 a únorovým převratem. Dále pak popisuje život Milady Horákové, její dospívání, rodinnou situaci i studium, a sice ve snaze obsáhnout veškeré milníky jejího života, neboť o něm samotném se dají psát celé knihy. Dále je popsána příprava vykonstruovaného procesu i jeho průběh.

Analýza mediálních dobových ohlasů deníků *Rudé právo*, *Svobodné slovo* a *Lidová demokracie* dokládají, jakým způsobem tehdy komunistická strana proces používala k propagandě a zfanatizování lidí. Není opomenuta ani rehabilitace Milady Horákové, ke které došlo částečně v roce 1968 a úplně až v roce 1990.

V následujících kapitolách se práce věnuje historickému životopisnému filmu jako žánru, který vznikl v podstatě od počátků kinematografie, ale který se v poslední době těší oblibě ve zpracovávání osudů významných historických osobností i událostí. Dále pak představuje film *Milada*, jejího režiséra Davida Mrnku, i jeho názory na film. Práce také podrobně analyzuje snímek a porovnává ho se skutečným sledem událostí, přestože nejde o dokument a Mrnka si tak mohl dovolit fabulovat. V úvodu bych ráda podotkla, že jsem několikrát kontaktovala pana režiséra Davida Mrnku s prosbou o rozhovor, který by byl dle

mého názoru pro práci zajímavý, bohužel se však nepodařilo rozhovor uskutečnit. Odpověděla mi pouze režisérova asistentka, a sice, že pan Mrnka je zaneprázdněný.

Dále se diplomová práce věnuje dalšímu snímku, který o Miladě Horákové vznikl už v roce 1990, a sice snímku *Případ Dr. Horáková*, a jeho porovnání s filmem *Milada*. Analýza recenzí a názory odborníků pak dokládají, zda se režisérovi povedlo naplnit jeho ambiciózní cíl o vytvoření filmu, který z Milady Horákové neudělá modlu, ale ukáže také její záporné vlastnosti.

V závěru se diplomová práce věnuje divadelnímu ztvárnění příběhu Horákové, a také současným ohlasům na její smrt, právě v souvislosti s komunistickou stranou podílející se na vládě, i výrokům komunistické poslankyně Marty Semelové z roku 2014. Práci uzavírá kapitola o Klubu Milady Horákové, akci sdružení Dekomunizace #Milada70 a pamětních míst na tuto významnou političku, souhrnně kapitola o odkazu Milady Horákové do dnešní doby, který je dle mého názoru velký a je důležité o něm mluvit. Mluvit o jediné ženě popravené v politických procesech v Československu.

Ráda bych na závěr vysvětlila, že veškeré citace v této diplomové práci jsou kvůli autenticitě převzaty v jejich původním znění.

1 Situace v Československu po druhé světové válce

1.1 Volby v roce 1946 a nevydařený atentát

Komunistická strana byla po druhé světové válce velmi aktivní v nápravě hospodářských, společenských i dalších problémů. „*Komunisté ovládli ministerstvo vnitra, zpravodajské a politické složky bezpečnosti už během roku 1945 nejen v Československu (...).*“¹ Řádné parlamentní volby 26. května 1946 byly pro komunisty poměrně úspěšné. Zatímco v Čechách a na Moravě komunisté uspěli, na Slovensku je o téměř polovinu hlasů předběhla Demokratická strana (DS). Po sečtení hlasů Komunistické strany Československa (KSČ) a Komunistické strany Slovenska (KSS) ale komunisté získali nejvíce mandátů, a sice 114. DS získala jen 43 mandátů. Nová vláda byla složena z devíti komunistických ministrů a patnácti ministrů ostatních stran, novým předsedou vlády se stal Klement Gottwald. „*Složitá povolební jednání předznamenala další vývoj – demokratické strany spoléhaly na tradiční parlamentní politiku, komunisté naopak posilovali své mimoparlamentní aktivity.*“² Komunisté posilovali svůj vliv i v médiích, do února roku 1948 si zajistili zásadní vliv ve většině z nich.

V srpnu 1947 proběhl nevydařený atentát na tři ministry a členy vlády. Petr Zenkl, tehdejší první místopředseda vlády, Prokop Drtina, tehdejší ministr spravedlnosti, a Jan Masaryk, tehdejší ministr zahraničních věcí, dostali balíčky s výbušninami. Byly ale zneškodněny dříve, než se k adresátům dostali. „*Bezpečnostní orgány, které celou aféru vyšetřovaly, se snažily zahrát případ do ztracena a dokázat paradoxní verzi vyhlášenou komunistickými funkcionáři, že si atentát objednali národní socialisté.*“³ Ti se však dozvěděli, že výbušniny připravovali sami komunisté v malé obci na Olomoucku. Vznikly dvě vyšetřovací linie, jedna prováděná komunisty a se snahou ututlat celou záležitost nebo lépe z činu obvinít národní socialisty, druhá se snažila shromažďovat důkazy, že incident vede ke komunistickým činitelům na Olomoucku. „*Mnohé nasvědčuje tomu, že šlo o iniciativu komunistů z bezpečnosti. Národně socialističtí vedoucí funkcionáři naopak*

¹ KAPLAN, Karel, Pavel Paleček. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 9

² KONČELÍK Jakub, Pavel Večeřa, Petr Orság. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 123

³ KAPLAN, Karel, Pavel Paleček. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 13

přisuzovali krčmáňské aféry (tak se incidentu začalo říkat podle obce Krčmáni, pozn. autorky) *značný význam*.⁴ Po převratu v únoru 1948 komunisté vyšetřování uzavřeli.

Před únorem 1948 komunisté připravili ještě jeden politický proces, takzvanou mosteckou špionážní aféru. „*Její iniciátoři obvinili bývalého důstojníka československé armády Pravoslava Raichla a další ze špionáže, prováděné v severních Čechách*.“⁵ Obvinění měli údajně připravovat protikomunistický puč, a to s vědomím členů národně socialistické strany – Zenkla, Drtiny a Vladimíra Krajiny. Ke konfliktu došlo 28. ledna 1948.

Podle historiků byla aféra jedním z hlavních bodů tajného zasedání vlády v lednu 1948. Drtina se tehdy pohádal s komunistickým ministrem vnitra Václavem Noskem. „*Drtina předložil důkazy, že šlo o komunistickou provokaci na vlas podobnou Krčmáňské aféře*.“⁶ Na Raichla byli nasazeni dva tajní agenti, kteří se představili jako američtí zpravodajští důstojníci. Oficiálně měli pátrat po letcích US Air Force, Raichlovi však nabídli peníze a zbraně, a on je nadšeně přijal. Agentům uvěřili i Raichlovi přátelé z fronty, se kterými je seznámil. Komunisté ho tak dosadili do čela celé aféry. „*Tato důmyslně připravovaná provokační operace posloužila v únoru 1948 i podle historika Petra Blažka z USTR (Ústav pro studium totalitních režimů, pozn. autorky) k nastartování vládní krize, čímž urychlila celý komunistický převrat*.“⁷

8. listopadu 1947 Raichla zatkli tajní z obranného zpravodajství, kteří mu podstrčili aktovku s dokumenty o nalezištích uranu v Československu. „*Novinářům je pak vyšetřovatelé ukazovali jako corpus delicti*.“⁸ Za mřížemi následně skončilo mnoho lidí, kteří s Raichlem neměli nic společného. Vyšetřovatelé ale tvrdili, že národní socialisté chystali vojenský převrat, „*ačkoliv zatčení většinou jen vyjadřovali nespokojenost s vývojem v Československu (...)*.“⁹

Provokací od komunistů však bylo ještě více. Podle historiků svědčí události před 25. únorem roku 1948 o faktu, „*(...) že šlo o dlouhodobě připravovaný násilný komunistický převrat s využitím důmyslných provokací i tzv. volavčích sítí – do detailů*

⁴ KAPLAN, Karel, Pavel Paleček. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 13, 14

⁵ Tamtéž, s. 15

⁶ GAZDÍK, Jan. Neuvěřitelný příběh českého Monte Christa. Cestu nástupu komunistů umetla akce opsaná od gestapa. *aktualne.cz* [online]. 19. února 2018 [cit. 2021-01-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/unor-1948-mostecka-spionazni-afera-pravomil-raichl/r~c24c9b8afb8b11e7a4500cc47ab5f122/>

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ Tamtéž.

okopírovaných metod nacistického gestapa.“¹⁰ Podle historika Blažka se jednalo o první pokusy toho, co komunisté kompletně spustili po převratu, a sice nasazování agentů nebo členů tajné služby.

1.2 Únorový převrat

Na začátku února ministr vnitra Václav Nosek bez souhlasu vlády dosadil na několik míst pražských velitelů SNB komunisty. Ministři demokratických stran pak na jednání vlády prosadili požadavek, aby Nosek své rozhodnutí zrušil. *„Přes opakovanou výzvu a hrozbu demisemi ale Nosek ponechal nové velitele ve funkcích. KSČ si totiž ‚spočítala‘, že na případných demisích demokratických ministrů může jediné získat a vládní krizi konečně využít k ‚revoluci‘ a úplnému převzetí moci.*“¹¹

V pátek 20. února 1948 dvanáct nekomunistických ministrů, včetně Zenkla či Ripky z národně socialistické strany, podalo demisi. Nepřipojili se k nim ale sociální demokraté ani nestraník Jan Masaryk, a tak funkčnost vlády zůstala nedotčena. Prezidentovi Benešovi bylo doporučeno demise ministrů přijmout.

Další den už předseda vlády Klement Gottwald mluvil na Staroměstském náměstí a vyzýval k založení akčních výborů. Ty měly velkou moc a rozhodovaly na všech úrovních života společnosti, například o tom, jestli daný člověk bude, nebo nebude novinářem. Hlavním cílem akčních výborů bylo odstranit z veřejného života aktivní i potenciální odpůrce režimu. *„Součástí taktiky KSČ bylo i vyvolání revoluční psychózy. V továrnách se formovaly ozbrojené Lidové milice. Na Slovensku byli zmobilizováni bývalí komunističtí partyzáni. Zradikalizovaly se požadavky části veřejnosti na další znárodňování.*“¹² 24. února KSČ zorganizovala celostátní generální stávku, aby podpořila přijetí demisí. Další den Beneš demise přijal a později jmenoval nové ministry podle seznamu, který mu předložil Nosek. *„Byl si vědom, že tím umožňuje KSČ plné převzetí moci. Avšak po vyzbrojení Lidových milicí se obával krveprolití a občanské války, kterou by demokratické síly tehdy zřejmě nemohly vyhrát.*“¹³

¹⁰ GAZDÍK, Jan. Neuvěřitelný příběh českého Monte Christa. Cestu nástupu komunistů umetla akce opsaná od gestapa. *aktualne.cz* [online]. 19. února 2018 [cit. 2021-01-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/unor-1948-mostecka-spionazni-afera-pravomil-raichl/r~c24c9b8afb8b11e7a4500cc47ab5f122/>

¹¹ EMMERT, František. *Zlomové osmičky*. Brno: CPress, 2018, s. 150

¹² Tamtéž, s. 151

¹³ Tamtéž, s. 169

Lidovci a národní socialisté, přejmenovaní na Československou stranu socialistickou, zůstali v Národní frontě. Strana sociálně demokratická se sloučila se stranou komunistickou. V březnu 1948 změny ve vládě schválil i parlament, ačkoliv nebyl úplný. „Více než 70 poslanců emigrovalo, vzdalo se mandátu nebo bylo odvoláno. Převzetí moci bylo zjevně protiústavní, (...).“¹⁴

2 Situace v Československu po únorovém převratu

Únorem 1948 začalo takzvané zakladatelské období komunistického režimu, které skončilo až smrtí premiéra a generálního tajemníka komunistické strany SSSR J. V. Stalina v roce 1953. „Komunistická moc a na ní budovaný režim razily novou stupnici hodnot, zatímco staré hodnoty zatracovaly. (...) snažily se vymýtit nebo ve svůj prospěch zneužít tradice, zvyky, a tak zasahovat do každodenního života občana. Chtěly ovlivňovat jeho vědomí, určovat směr jeho myšlení, hranice jeho poznání. Monopol na pravdu totiž patří k podmínkám stability monopolu moci.“¹⁵

Prezident Beneš hned po prvním jednání s novou vládou opustil Hrad a usadil se ve své vile v Sezimově Ústí. Nová ústava, která vešla v platnost 9. května 1948, a ke které měl Beneš výhrady, deklarovala Československo jako lidově demokratickou republiku. Následovaly nové volby do parlamentu, jejichž základním znakem bylo, že strany kandidovaly pod jednotnou kandidátní listinou Národní fronty. „Kampaň začala veřejnými schůzemi, na kterých se schvalovali už vybraní kandidáti, potvrzení příslušnými institucemi KSČ a Národní fronty.“¹⁶ Volební kampaň se musely účastnit také nekomunistické strany. Zájem o volby totiž klesal, a to právě i mezi komunisty, protože si byli jisti, že zavedení jednotné kandidátky Národní fronty znamená jasné vítězství a další boj tak není nutný. Komunisté byli znepokojeni možným rušivým elementem katolické církve, letáky, které vyzývaly k neúčasti, případně k volení bílým lístkem. „(...) vynucovaná předvolební aktivita představovala silný politický nátlak provázený různými formami vyvolávání strachu a machinacemi.“¹⁷

¹⁴ EMMERT, František. *Zlomové osmičky*. Brno: CPress, 2018, s. 151

¹⁵ KAPLAN, Karel, Pavel Paleček. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 18

¹⁶ KAPLAN, Karel. *Únor 1948*. Praha: Epoque, 2018, s. 258

¹⁷ Tamtéž, s. 259

Oficiálně se voleb zúčastnilo 90 procent zapsaných voličů, jednotnou kandidátku volilo 80,3 procent a 86,6 procent z počtu platných hlasů, dodává Kaplan ve své knize. Prázdný lístek do urny vhodilo 13,4 procent voličů.

Po několika měsících jednání obdržel předseda vlády 7. června abdikací dopis. Na jeho místo nastoupil 14. června 1948 Klement Gottwald. „*Zůstal na Hradě necelých pět let nejkrutějšího období komunistického režimu, za který nese především on, jako předseda monopolně vládnoucí strany a prezident republiky, v nejvyšší míře odpovědnost.*“¹⁸

3 Život Milady Horákové

Milada Králová se narodila 25. prosince 1901 v Praze na Královských Vinohradech. Měla dva sourozence, o čtyři roky starší sestru Martu a o šest let mladšího bratra Jiřího. Marta ale v šestnácti letech onemocněla septickou spálou, krátce po ní i tehdy šestiletý Jiří. Nemoc se oběma zkomplikovala zánětem mozkových blan, Marta i Jiří zemřeli v rozmezí několika hodin 7. a 8. června 1914 a měli pohřeb ve stejný den.

Matka Milady Anna Králová pocházela z Kutné Hory a starala se o rodinu a domov. Byla klidná a když měl před válkou její manžel povinnosti v Českých Budějovicích, zůstávala přes týden s dětmi sama doma. „*Byl-li tatínek racionální, agilní a průrazný, maminka se vyznačovala ženskou citlivostí a jemností,*“¹⁹ napsali o Anně Králové Zora Dvořáková a Jiří Doležal.

V roce 1915 se Králové narodila dcera Věra, později Věra Tůmová. Králová, rozená Velíšková, při porodu tehdy málem zemřela.

3.1 Mládí a období první republiky

Otec Milady Horákové, Čeněk Král, pracoval jako správní šéf tužkárny v Českých Budějovicích a byl velice politicky angažovaný. Obdivoval nejen osobnosti, ale i politiku T. G. Masaryka. „*Jít demonstrovat bylo u Králů normální.*“²⁰ Právě za účast na protiválečné demonstraci postihla tehdy ještě Miladu Královou první perzekuce. Při účasti v prvomájovém průvodu na jaře 1918 vykročila z davu a podala květiny vojákům. „*Podle policie tím ale podpořila jejich odpor k návratu na frontu první světové války a Milada*

¹⁸ KAPLAN, Karel. *Únor 1948*. Praha: Epoque, 2018, s. 289

¹⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 8

²⁰ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 24

byla za tuto ‚provokaci‘ vyloučena ze školy.“²¹ Byl jí ale umožněn přestup na jiné pražské gymnázium, kde v roce 1921 odmaturovala. Vyloučení ze školy později využili komunisté při vykonstruovaném procesu, když tvrdili, že se Horáková účastnila stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí. Rozšířila se pomluva, „(...) že to byla ona, kdo hodil oprátku kolem krku Panny Marie na Mariánském sloupu.“²² Komunisté tak na jejím údajném činu chtěli dokázat její špatný charakter. V době, kdy byl Mariánský sloup stržen, již ale Horáková byla ze školy vyloučena a výklad komunisty tak časově neodpovídal skutečnosti.

Ačkoliv si původně přála jít studovat medicínu, otec jí v tom zabránil, i kvůli úmrtí svých dvou dětí, a tak nastoupila na pražskou právnickou fakultu. „*Já si myslím, že kdyby bývala studovala medicínu, tak by se její úsilí možná soustředilo jiným směrem. Svým právnickým vzděláním se předurčila k politice,*‘ uvažuje Jana Kánská.“²³ Ve studiu se chtěla věnovat humanitární a sociální péči, proto vstoupila do Československého červeného kříže. Zde poznala i Alici Masarykovou, dceru Tomáše Garrigue Masaryka, jehož spisy se pečlivě zabývala a studovala je. „*Byla jeho stoupenkyní, ale na rozdíl od mnohých svých současníků, kteří mu sice aplaudovali, ale v podstatě mu nerozuměli, chtěla proniknout k základům jeho učení.*“²⁴

V roce 1926 Horáková promovala, o rok později si už brala svého budoucího manžela Bohuslava Horáka. Nastoupila na sociální úřad hlavního města Prahy, kde pracovala až do zatčení gestapem v srpnu 1940. Byla dál aktivní v Československém červeném kříži i v emancipujícím se československém ženském hnutí. Zde na ni měla velký vliv senátorka Františka Plamínková, předsedkyně Ženské národní rady. Když ji při slavnosti Míru Červeného kříže potkala, proběhla jí hlavou myšlenka, „(...) že *Františka Plamínková znamená pro osvobození české ženy totéž, co T. G. Masaryk pro osvobození a osamostatnění českého národa.*“²⁵ Plamínková se narodila 5. února 1875 a stala se učitelkou. V roce 1903 byla u založení Ženského klubu českého a iniciovala i založení Výboru pro volební právo žen, to v Československu ženy získaly v roce 1919, o rok později bylo stvrzeno i v ústavě. Plamínková založila i Ženskou národní radu v Praze, která

²¹ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 27

²² DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 13

²³ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 32

²⁴ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 15

²⁵ Tamtéž, s. 21

se dva roky po vzniku stala součástí Mezinárodní ženské rady. Zora Dvořáková a Jiří Doležal v knize *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě* zmiňují, že se o Plamínkové říkalo, že Československo nemá ve světě ženu, která by byla známější než ona. Horáková se právy žen dál zabývala a v listopadu 1925 například dala impulz k založení právnické sekce Sdružení akademicky vzdělaných žen.²⁶

Horáková se věnovala i rodinnému právu či právům žen v dělnických profesích. „(...) žádala, aby ženy měly k povolání stejný přístup jako muži a aby za stejnou práci dostávaly stejnou mzdu.“²⁷ V požadavku rovnoprávnosti žen se inspirovala i Plamínkovou, na rozdíl od ní ale Horáková měla také soukromý život. Její požadavek na rovnoprávnost se tak v lecčem lišil. Horáková si přála, aby se žena mohla pro zaměstnání rozhodnout z potřeby seberealizace, nikoliv z potřeby pomoci manželovi s živěním rodiny. Zároveň chtěla, aby vzdělání ženy bylo zaměřeno nejen na výkon zaměstnání, ale i výchovu dětí.

V létě 1933 Horákové po rakovinovém onemocnění zemřela matka, krátce poté se pak manželům 28. prosince 1933 narodila jediná dcera Jana.

3.2 Druhá světová válka

Když se Hitler začal rozpínat nad Evropou, Horákově tušili, že to nedopadne dobře. Když generál Syrový oznámil odevzdání československého pohraničí, museli se srovnat s novou situací. „(...) Milada okamžitě nasadí všechny své síly k organizaci příchozích českých běženců z pohraničí. Se svojí dlouholetou zkušeností ze sociálního úřadu se Milada stala, jak si poznamenala jedna z jejích tehdejších spolupracovnic, ‚mozkem i srdcem té obrovské práce‘.“²⁸ Ani jeden z manželů nedokázal jen stát stranou a přihlížet. Horáková se v odboji angažovala první, snažila se na venkově zakládat „(...) odbočky Ženské národní rady, které měly poskytovat pomoc v době prvních zásobovacích obtíží. Měly se však podílet i na zpravodajství pro Londýn,“²⁹. Horáková se stala členkou Petičního výboru *Věrní zůstaneme* a pracovala na kapitole o sociální péči v programu příštího svobodného Československa. Už kvůli činnosti v radě žen ji ale mělo gestapo v hledáčku, přišlo si pro ni i pro jejího manžela ale až 4. srpna 1940. „Oba je nemilosrdně

²⁶ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 23-25

²⁷ Tamtéž, s. 26

²⁸ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 76

²⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 36

mučili. A oba odolávali. Z Milady Horákové gestapo nedokázalo ‚vytlouct‘ síť Petičního výboru, dokonce se naučila simulovat mdloby, aby ukončila dlouhé výslechy. Vyšetřovatel jí bodal jehly pod nehty, aby se přesvědčil, že to jen ‚nehraje‘. I to vydržela, jako by byla skutečně v bezvědomí.“³⁰

Po vojenské akci na říšského protektora Reinharda Heydricha byla Horáková transportována do Malé pevnosti Terezín, její manžel pak o pár týdnů později. Oba zde čekali na soudní přelíčení v Německu. Při jednom z kárných trestů se Horáková dostala na desetidenní samotku, kde dostávala jídlo pouze jednou za tři dny. Tehdy ji zachránil fakt, že už byla formálně v soudní vazbě. „Podle dozorců samých bych byla určitě utracena,“³¹ řekla Horáková po válce při svědectví v procesu s K. H. Frankem. V Terezíně se také naposledy viděla s Plamínkovou, kterou Němci popravili na konci června roku 1942.

V červnu 1944 byla Horáková převezena do Lipska, v říjnu pak stanula před lidovým soudem v Drážďanech. Prokurátor jí navrhoval pro přípravu velezrady trest smrti, odsouzena však byla k osmi letům věznění, její muž k pěti letům. Gestapo se proces snažilo obnovit, k tomu už ale nedošlo. Trest si Horáková odpykávala v ženské věznici v Aichau u Mnichova, její manžel byl poslán do káznice Ebrach v Bavorsku.

3.3 Osvobození a nástup komunismu

Tábor Aichau byl podle záznamů osvobozen 29. dubna 1945, do Prahy se Horáková vrátila 20. května 1945. Pobytem v osvobozeném vězení se poměrně dobře fyzicky zotavila. „Domů se tak vrátila ve velmi dobrém stavu, což jí umožnilo zase se plnou parou hned vrhnout do práce – samozřejmě té veřejné.“³² Manžel Horákové se vrátil o několik dní později, a to v mnohem horším fyzickém stavu. Zatímco on se postupně zotavoval, Horáková se vrátila do společenského života. Při založení Svazu osvobozených politických vězňů se stala předsedkyní sociálního odboru, věnovala se obnově ženského hnutí a nastoupila do vedení právního odboru v pražském magistrátu. Navázala i na své aktivity v národní socialistické straně, kde chtěla zůstat pouze řadovou členkou. „Názor změnil po rozhovoru s prezidentem Edvardem Benešem. ‚Vysvětlil mi, že je třeba, abych se

³⁰ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 94

³¹ Tamtéž, s. 104

³² ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 119

v tomto novém období socializující demokracie zúčastnila politické práce mezi novými politicky činnými lidmi,‘ říká Milada Horáková v pamětech, které už ale psala na začátku roku 1950 v komunistickém vězení.³³ Ačkoliv se po válce chtěla věnovat především rodině a dceři Janě, politická angažovanost jí to nedovolovala a Janu často hlídala teta Věra, sestra Horákové, nebo hospodyně Marie Švehlová, později Mašková.

Do voleb v roce 1946 Horáková kandidovala za národní socialisty v Jihočeském kraji. Vyhráli ale komunisté, národní socialisté měli o necelou polovinu méně hlasů. Horáková se stala poslankyní, a kromě práce v ústavněprávním výboru v novém parlamentu se stala i členkou zahraničního výboru. V listopadu 1946 se účastnila s delegací Mezinárodního kongresu žen v Paříži, účastnila se zasedání výkonného výboru Mezinárodní demokratické federace žen ve Stockholmu a zároveň dál veřejně vystupovala i doma. Komunisté postupně upevňovali svou moc a začátkem roku 1947 přišlo varování. Na kongresu Mezinárodní demokratické federace žen v Praze „(...) poznala, že delegátky byly většinou komunistky a že organizace demokratických žen, která si na sjezdu v Paříži vytyčila základní demokratické ideje jako svůj program, má být jen prostředkem pro komunistickou propagandu, která pod heslem boje proti fašismu a nacismu, chce prosazovat komunistické zájmy.“³⁴ V září 1947 se pak v Praze potkala s Milou Lewisovou, spolupracovnicí z ženského hnutí, která chtěla, aby Horáková odešla ze země. „Odpověď jí je ale přesvědčení, že je třeba v aktivním odporu vydržet do voleb ,a ve volbách, že se to vyhraje‘.“³⁵ Podobný názor měl například také spisovatel Ferdinand Peroutka. Daniel Anýž ve své knize zmiňuje důležitou otázku, a sice: „Proč Milada Horáková včas neodešla, když ji mnozí varovali? Otázka zůstane nezodpovězena. I když zároveň může být odpověď velmi jednoduchá: Milada Horáková nepodceňovala nebezpečí, ale odmítala mu uhnout.“³⁶

Jednou z taktik Státní bezpečnosti podle Miroslava Ivanova, autora knihy *Justiční vražda Milady Horákové*, byla i snaha získat ji na svoji stranu. „Hlavně se snažili využít vlivu jejích přítelkyní, spolužaček z univerzity a spolupracovnic z Rady žen (...),“³⁷ řekl Horák. Podle něj byla v nabádání nejaktivnější přítelkyně Horákové z Rady žen a pozdější

³³ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 123

³⁴ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 57

³⁵ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 141

³⁶ Tamtéž.

³⁷ IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2008, s. 116

komunistická poslankyně Zdeňka Patschová. Naléhání mělo podle něj skončit až v březnu 1948.

22. února 1948 měla Milada Horáková poslední proslov jako poslankyně. Varovala před diktaturou jedné strany, slibovala, že zůstane věrná ideálům pravdy, svobody, humanity. O tři dny později přijal prezident Beneš na Hradě demisi ministrů demokratické opozice a Gottwald oznámil jmenování nové komunistické vlády.

3.4 Éra komunismu

Ještě v den jmenování nové vlády byla Milada Horáková odvolaná z předsednictví Rady československých žen. Další den už tisk oznamoval, že je zbavena všech veřejných funkcí. *„Bylo to až k smíchu, jak ji vyhazovali i z organizací, v nichž členkou vůbec nebyla,“*³⁸ cituje Daniel Anýž vzpomínky Bohuslava Horáka. Za vyloučením Horákové z Rady československých žen stála Anežka Hodinová-Spurná, která nastoupila na její pozici. Byla nadšená komunistka a s Horákovou se dostala do konfliktu, když Horáková odmítala převedení moci v Radě do rukou komunistů. Poté, co byl v březnu 1948 nalezen na nádvoří Černínského paláce mrtvý Jan Masaryk, Horáková rezignovala i na svůj poslanecký mandát. Ačkoliv původně svůj krok chtěla zdůvodnit odmítnutím komunistického násilí, nakonec rezignovala bez udání důvodu. *„Pochopila, že jakýkoliv protestní parlamentní projev neovlivní nastolený kurs komunistické zvládnutí a že jediná cesta je systematická protikomunistická podzemní práce.“*³⁹

Další členové sociálních demokratů, kteří zůstali v Československu, vytvořili skupinu zvanou „šestka“, která se snažila formovat další postup. *„Další významnou aktivitou ‚šestky‘, kterou opět zabezpečuje hlavně Milada Horáková, je komunikace této vnitřní opozice s exilem.“*⁴⁰ Šestka vznikla a poprvé se sešla v květnu 1948. Členy byli Horáková, politici Josef Nestával a František Račanský, tajemník poslaneckého klubu národněsocialistické strany Josef Čupera, tajemník ministra Ripky Karel Šobr a odborář František Dlouhý. *„Na tuto skupinu byli napojeni další spolehliví lidé, aniž by však o této základní struktuře věděli. Na výsledek komunistického puče se dívali jako na jev dočasný.“*

³⁸ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 148

³⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 66

⁴⁰ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 150

*Udržovali mezi lidmi náladu. Začali pomáhat těm, které komunisti vyhodili na dlažbu. Začali se starat o rodiny, v nichž už došlo k zatčení.*⁴¹

Na začátku září 1948 odjela do Vinoře, kde se sešli zástupci národních socialistů (Horáková a Nestával), sociálních demokratů (Zdeněk Peška, Vojta Beneš) a lidovců (Vojtěch Janděčka). Milada Horáková zde hovořila o potřebě koordinace dosud roztržštěných skupin. „(...) návrh na užší spolupráci a na vytvoření koordináčního ústředí jednotného odboje, který podala jako společný návrh se Zdeňkem Peškou, byl odmítnut. Neprošel ani návrh na vydání jakési deklarace zásad, která by byla projevem programového a politického odporu proti komunistickému režimu.“⁴² Rozhodlo se tak, že každý politický směr bude postupovat samostatně. Řešilo se i rozšiřování ilegálních letáků, které mělo být ukončeno. „Přítomní se shodli na omezení až úplném ukončení těchto aktivit, třeba jen dočasném, jak pro jejich malou účinnost, tak pro neúměrné riziko.“⁴³ Po návratu ze schůzky nic nenamítala na plán Horáka, aby okamžitě odešli ze země, nakonec ale přece jen chtěla ještě zůstat v Československu.

Anýž ve své knize reflektuje, že Horáková ani v této chvíli neodešla do exilu, ačkoliv rozporuje, že by věřila, že komunisté opravdu budou jednou poraženi. Ke společnému útěku ji vyzývali i Hubert Ripka a Petr Zenkl, ke kterým měla Horáková z národně socialistické strany nejbližší.⁴⁴ Na útěk Horákové tehdy apelovala také švédská novinářka Amélie Posse-Brázdová, Horákové reakce však byla jasná. „Tady doma je mé místo a tady budu pracovat tak dlouho, jak to půjde. Venku už je dost těch, kteří jsou schopnější než já, a mne je potřeba právě zde doma. Nic jiného nemá dnes pro mne význam než náš úkol. Ten, kdo seděl tak dlouho v německých koncentračních táborech jako já, a nadto byl odsouzen od nacistů k smrti, ztratil strach z toho, co člověk člověku může udělat. Ostatně moji vlastní krajané nemohou být horší než Němci.“⁴⁵

Její kolegové postupně odcházeli do exilu a nabádali ji, aby utekla také. Nakonec už ji začal prosit i manžel, který stál předtím na její straně. „Modlete se za mne, abych poznala včas, kdy už to dál nepůjde,“ píše sama Milada v jednu chvíli Petru Zenklovi.⁴⁶ Smyčka se utáhla a pro Horákovu si přišla policie. Doma však zastihla jen Horáka, dceru

⁴¹ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 68

⁴² Tamtéž, s. 73

⁴³ KAPLAN, Karel. *Největší politický proces*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995, s. 95

⁴⁴ Tamtéž, s. 64

⁴⁵ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zeď, 2020, s. 150

⁴⁶ Tamtéž, s. 167

Janu a hospodyni Mařenku. Horákovi se zázrakem podařilo utéct, 1. prosince 1940 překročil hranice do americké okupační zóny v Německu a do Československa už se nikdy nevrátil. Horáková byla zatčena 27. září 1949, vyšetřovatelům se ale nedařilo přinutit ji, aby se přiznala k organizování spiknutí. *„Teprve na základě vypovědí jiných zatčených a instrukcí sovětských poradců začal režim vytvářet konstrukci ‚centra protikomunistického spiknutí, napojeného na zahraniční imperialisty‘.“*⁴⁷ Milada Horáková se dostala do čela vykonstruovaného procesu.

4 Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice

Výsledky Horákové se po zatčení týkaly především prezidenta Edvarda Beneše. Podle Karla Kaplana výraznější změnu přinesl až příchod dvou sovětských poradců do Státní bezpečnosti (StB), a také vypovědi zatčeného Václava Sýkory a Jaromíra Kopeckého. *„Státní bezpečnost (...) by se na stopu ‚politické šestky‘ i dalších skupin protikomunistického odporu časem s velkou pravděpodobností dostala, ale vypovědi V. Sýkory a J. Kopeckého jí cestu usnadnily a urychlily.“*⁴⁸ Sověští odborníci Makarov a Lichačev byli vysláni Sovětským svazem (SSSR), kterému se nelíbilo, že se v Československu situace nemění, zatímco v Maďarsku už se v té době popravovalo.

Prokurátor Juraj Vieska a soudce Otakar Matoušek ovládali maďarštinu, a byli proto vysláni do Maďarska, aby se seznámili s vedením procesu prostřednictvím sovětských poradců. Zkušenosti pak měli využít právě v procesu s Horákovou. V Maďarsku tehdy probíhal proces s ministrem zahraničí László Rajkem, který byl také obžalován ze zrádovství a špionáže. Po šestidenním líčení byl odsouzen k trestu smrti a 15. října 1949 popraven.

Také Anýž zmiňuje, že vyšetřovatelé zpočátku museli hledat motiv, na kterém by proces mohli postavit. Celá akce získala název Střed a Milada Horáková se stala její tváří. Pořád ale doufala, že i komunismus, stejně jako nacismus, jednou skončí. *„Jenže komunisté pro ‚Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice – Horáková a spol.‘, jak celé přeličení nazvali, zkonstruovali monstrózní obžalobu, která neměla mnoho společného s realitou.“*⁴⁹

⁴⁷ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 203

⁴⁸ KAPLAN, Karel. *Největší politický proces*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995, s. 113, 114

⁴⁹ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020, s. 203

Součástí tvorby politického procesu bylo podle Karla Kaplana také nasazování spolupracovníků komunistů do cel. „*Pocházeli z jichž odsouzených vězňů a měli zejména dva úkoly.*“⁵⁰ Jedním z nich bylo podávat zprávy o názorech a stavu vyšetřovaných, ale i o jejich reakci na výsledky. Druhý úkol pak byl aktivně vyprovokovat diskuzi o otázkách, které konfidentům předem dali vyšetřovatelé. K Miladě Horákové byla takto nasazena bývalá novinářka Věra Hložková. Kaplan cituje ze zpráv, které se po Hložkové dochovaly. „*Významný je její postoj v této obtížné životní situaci. Netajila se tím, že nesouhlasí s poučným režimem a cítila morální povinnost vůči svému přesvědčení a vůči politickým přátelům hledat cestu, využít možnosti odporu.*“⁵¹ Hložková o Horákové ve svém zápisníku také napsala, že Horáková je hrdinka a že ji velmi lituje a obdivuje.

V procesu bylo obžalováno třináct osob. Podle Jiřího Radotínského byla stejně jako proces vykonstruovaná i tato skupina. „*Státní bezpečnost však při sestavování této skupiny několikrát sáhla vedle. (...) U třináctičlenné skupiny by se dalo předpokládat, že se její členové budou navzájem znát.*“⁵² Některým obviněným ale museli být někteří jejich údajní spoluviníci představeni až na lavici obžalovaných.

Podle historika Jiřího Pernerse měl proces zastrašit československou veřejnost, zahnat odpůrce komunistického režimu a zbavit je jejich nadějí. Z třinácti obžalovaných byly tři ženy, i tím vydávala komunistická strana jasné stanovisko, že nezáleží na pohlaví, když je člověk odpůrcem režimu.⁵³ „*S Miladou Horákovou bylo pozatýkáno 650 lidí. Z nich bylo obžalováno a postaveno před soud 639, 11 jich bylo vyraženo,*“⁵⁴ řekl bývalý politik Josef Lesák v dokumentárním seriálu České televize (ČT) *Proces s Miladou Horákovou*. Souzení byli rozděleni na několik desítek skupin, třináctičlenná s Horákovou byla první.

Žaloba byla podána 22. května 1950 v Praze, obhájci ji však dostali až čtyři dny před začátkem procesu. Samotní aktéři procesu ji viděli až onoho 31. května, kdy vše v pankrácké soudní síni začalo. Pětičlenný soudní senát tehdy vedl Karel Trudák, státní prokuraturu zastupovalo pět členů – Josef Urválek, Juraj Viselka, Jiří Kepák, Antonín

⁵⁰ KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Epoque, 2019, s. 109

⁵¹ Tamtéž.

⁵² RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem.* Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 25

⁵³ PERNERS, Jiří. Dokumentární série. In: *Proces H – Den první*. TV, ČT 2, 13. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864-proces-h-den-prvni/>

⁵⁴ LESÁK, Josef. Dokumentární série. In: *Proces H – Den první*. TV, ČT 2, 13. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864-proces-h-den-prvni/>

Havelka a Ludmila Brožová.⁵⁵ „(...) ve scénáři nechybí ani zvané, a tím i pečlivě vybrané obecnstvo. Pro zvýšení působivosti nad soudní budovou neustále krouží dvě helikoptéry a z okolních střech jsou namířeny do oken kulometry.“⁵⁶ Až na jednoho z třinácti obžalovaných, Jiřího Křížka, měli všichni advokáta ex-offo. I advokáti ale byli podle historika Stanislava Balíka vybráni tak, aby zapadali do scénáře a navenek to vypadalo, že v soudní síni je i obhájce.

Celý proces a výslechy obžalovaných provázelo několik důležitých témat. Jedním z nich byla válka. Prokurátoři obžalované dovedli k tomu, aby dříve či později přiznali, že jejich úmysly mohly vyústit ve válku. Dalším ústředním motivem jsou pak takzvané žebračenky, což byly v Československu poukázky na jídlo či oblečení. Byly určeny pro nezaměstnané a sociálně slabé. Prokurátoři obviňovali obžalované, že chtějí návrat žebračenek, odkazovali tak na vysokou nezaměstnanost během první republiky. Důležitým motivem bylo i vykořisťování dělnické třídy, na které bylo upozorňováno především u Přeučila či Pecla.

4.1 První den procesu – Milada Horáková

Jako první ve středu 31. května 1950 k mikrofonu Státního soudu na Pankráci přistoupila právě Milada Horáková. Otázky kladl Trudák a Horáková hned v úvodu tvrdila, že se cítí vinna ze zločinů velezrady a vyděračství. Každý z obžalovaných měl v procesu svou roli. Horáková měla, podle Radotínského, role dvě. První se týkala tajné schůzky ve Vinoři, druhá kalkulací s válkou.

Horáková byla velmi inteligentní, vzdělaná žena, a prokurátory i další zúčastněné tím znervózňovala. Během líčení byla dokonce jedním z prokurátorů upozorněna, ať nemluví v právnické řeči a hovoří jasně. O její inteligenci mluvil i bývalý vyšetřovatel Státní bezpečnosti Václav Pešek, který byl jejím referentem. „Často jsem studoval spisy na druhý den. Nestačil jsem na ni. Jednou jsem na ni už i křičel – protože ona byla hrozně chytrá ženská.“⁵⁷ Stejně jako všichni obžalovaní, měla i ona před sebou předem napsaný text výpovědi. Když se od něj odchýlila, prokurátor do toho okamžitě křičel, aby nemohla pokračovat. Podle doktora Otakara Krouského ji v průběhu procesu přerušovali pokaždé,

⁵⁵ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 16, 17

⁵⁶ Tamtéž, s. 17

⁵⁷ Tamtéž, s. 22

když řekla „ale“, nebo chtěla něco dodat. Šlo především o to, aby se její slova nedostala jak do filmového, tak rozhlasového záznamu.⁵⁸

Horáková byla tázána, za jakých okolností předpokládala, že by dělníci odevzdali továrny kapitalistům. Odpověděla, že za podmínek zvratu režimu, to ale prokurátorovi nestačilo, ptal se, jak k tomu mělo dojít. „*Souvislosti, za jakých k tomu mohlo dojít, jsme konkrétně viděli ve třech možnostech: v možnosti války, v možnosti diplomatické, která by byla vynucena tlakem hospodářským...*“⁵⁹ Urválek navázal na možnost války a ptal se Horákové, jestli počítala, že bude při válce zasažena i Praha. Nakonec dostal odpověď, kterou chtěl, když Horáková souhlasně odpověděla na otázku, zda se v Praze nachází i její dcera. „*Urválkova poslední otázka určila dr. Horákové postavení člověka, který je ochoten svým nekalým úmyslům obětovat své jediné dítě.*“⁶⁰

Podle jednoho z obžalovaných, Františka Přeučila, se je Horáková snažila svými výpověďmi chránit. „*Ona měla asi přesvědčení, že ji nemůžou pověsit. A chtěla ty chlapy nějak pomoci z toho tahat, tak na sebe chtěla brát víc viny, než byla,*“⁶¹ řekl Přeučil v dokumentu *Případ Dr. Horáková*. V seriálu ČT to komentovala i historička Klubu Milady Horákové Zora Dvořáková. Podle ní byl pro celý život Horákové typický a dominantní jeden rys, a sice neustálá potřeba pomáhat druhým lidem.⁶² Hrozbě nejvyššího trestu ale nevěřil ani referent Horákové. „*Jen jednomu jsem nevěřil, a to jsem jí také upřímně říkal, aby se nebála. Nikdo z nás nevěřil, že by mohla dostat provaz. A ona tyto obavy vyslovovala ještě před skončením vyšetřování,*“⁶³ řekl Pešek. To potvrdil desítky let po procesu i jeden z obhájců Jiří Vízek: „*Bylo na ní vidět, že neočekávala smrt. Ovšem jsem přesvědčen, že by se tímto způsobem hájila stejně, i kdyby věděla, že ji čeká trest nejvyšší. (...) Neustále se snažila polemizovat.*“⁶⁴ Prokurátor Kepák o ní v roce 1968 prohlásil, že byla jeho nejstatečnější protivník.

Tresty ale byly předem určeny na předporadách, ještě před začátkem procesu, potvrdila Alena Šimánková z Národního archivu. Existuje dokument z jedné z předporad

⁵⁸ *Případ Dr. Horáková* [film]. Režie: Jan MUDRA. Praha: Československá televize, 2000. 80 min. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/151649-pripad-dr-horakova/29043071851>

⁵⁹ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 20

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ *Případ Dr. Horáková* [film]. Režie: Jan MUDRA. Praha: Československá televize, 2000. 80 min. Dostupný z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/151649-pripad-dr-horakova/29043071851>

⁶² LESÁK, Josef. Dokumentární série. In: *Proces H – Den první*. TV, ČT 2, 13. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864-proces-h-den-prvni/>

⁶³ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 22

⁶⁴ IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2008, s. 301

na ministerstvu spravedlnosti, který byl určen výhradně k rukám Karla Klose, podepsán státním prokurátorem Zieglerem. „*Jsou tam vyjmenováni všichni obžalovaní a u každého z těch obžalovaných strojopisem je předepsaný návrh trestu, který mají dostat. Je to jasný důkaz o tom, že s tím trestem bylo manipulováno,*“⁶⁵ řekla v seriálu ČT. Hned na prvním místě figurovala Milada Horáková a u ní strojopisem návrh absolutního trestu. „*Vedle toho návrhu je další vpisek, je tam tužkou napsané ‚doživotí‘. A tenhle vpisek by byl mohl znamenat pro Miladu Horákovou život, ale bohužel ten vpisek je přepsán perem, v závorce je napsáno ‚výkon‘ a ten výkon znamenal potom absolutní trest,*“⁶⁶ vysvětlila. Podobný vpisek zachránil obžalovaného Josefa Nestávala, který místo původně navrhovaného absolutního trestu dostal doživotí.

4.2 Druhý den procesu – Nestával a Hejda

Po Miladě Horákové přišel ve čtvrtek 1. června 1950 na řadu Josef Nestával. Narodil se 14. prosince 1900, vystudoval právnickou fakultu a do svého zatčení v roce 1940 byl členem Městské rady hlavního města Prahy. Za vedení ilegální odbojové organizace byl odsouzen k trestu smrti, kvůli těžké nemoci mu ale byl trest zmírněn na doživotí. Po válce byl úředníkem národně socialistické strany, a to až do února 1948. Podle historika Petra Koury to byl typický demokrat 20. století. Zatčen byl 8. listopadu 1949.

Radotínský ve své knize upozorňuje na běžné upravování výpovědí obžalovaných. Na otázku, zda se Nestával cítí vinen, odpověděl: „*Ano, ne však v plném znění obžaloby.*“ Soudní zapisovatelé ale zaznamenali: „*Ano, podle plného znění obžaloby.*“ Podobných úprav bylo během procesu mnoho.

Po Nestávalovi přišel na řadu Jiří Hejda. Narodil se 25. února 1895, vystudoval práva a po většinu první republiky se věnoval novinářině. Byl hospodářským redaktorem Českého slova, do nacistické okupace i generální ředitel ČKD. Hejda byl ekonomický odborník a dlouho po únoru 1948 působil jako člen Ústřední plánovací komise. Podílel se tak například na sestavování prvního komunistického pětiletého plánu. Byl tedy údajně vinen soustředěním informací o československé ekonomice. „*Avšak z hlediska vyšetřovatelů jejich souhrn a jejich odborná/akademická analýza, které byl Jiří Hejda*

⁶⁵ ŠIMÁNKOVÁ, Alena. Dokumentární série. In: *Proces H – Dny D*. TV, ČT 2, 17. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010-proces-h-dny-d/>

⁶⁶ Tamtéž.

schopen, byla předmětem státního tajemství,“⁶⁷ řekl historik Petr Cajthaml. Souvisí to ale s faktem, že mnoho informací, které do února 1948 byly veřejné, se po převratu staly tajnými. Dalším bodem obžaloby bylo i vypracování tzv. hospodářského programu. Radotínský poznamenal, že právě zde jde najít jednu z trhlin procesu. Tvrdilo se, že Hejda Horákové vypracování programu sám nabídl, zatímco v jejím popisu činnosti stálo, že podnět k tvorbě dala sama.

4.3 Třetí den procesu – Zemínová, Přeučil a Buchal

Třetí den procesu přišla na řadu jako první Františka Zemínová. Narodila se 15. srpna 1882, do národně socialistické strany vstoupila při jejím založení už v 15 letech. Bojovala za práva žen a sociálně slabších, před druhou světovou válkou například pomáhala rodinám, které byly nuceny se vystěhovat z pohraničního území. Za nacistické okupace organizovala odbojové skupiny a podle historika Tomáše Bursíka byla v seznamu nacistů poměrně vysoko. V novinách ale tehdy vyšlo, že zemřela. Zemínová tak válku přežila bez úhony. Po únoru 1948 se stáhla do soukromí.⁶⁸

Zemínová byla dotazována například na knihu *Lidé v Arktidě*, kterou jí věnoval František Přeučil, pročež za ním šla a on jí řekl, že „pracuje“. Až později měla Zemínová přijít na to, že pracuje protistátně, to ale soud nezajímalo. Důležité bylo, že sama doznala, že pro komunikaci zvolili heslo „Lidé v Arktidě“, a že věděla, že se jednalo o konspirativní protistátní činnost. Dále se řešilo její setkání s Janem Buchalem, se kterým měli mluvit o možnosti, že dojde k válce. „*Skutečnost, že mu darovala knihu Hirošima, lze vykládat všelijak. Pro Státní bezpečnost to však byl dostatečný důkaz toho, že oba počítali s atomovou válkou.*“⁶⁹ I závěrečné věty při výpovědi Zemínová odříkala podle scénáře. Všichni ve věznicích se k nim chovali korektně a ona věděla, že bude odsouzena. V závěru ještě nabádala své stoupence, aby neodcházeli do ciziny.

Po Zemínové byl vyslechnut František Přeučil. Narodil se 9. října 1907, byl redaktorem a za okupace spoluzaložil Tiskařské a vydavatelské družstvo, které se stalo součástí odboje. Po válce se stal poslancem národně socialistické strany a založil nakladatelství Pamír. Zatčen byl stejně jako Hejda 8. listopadu 1949.

⁶⁷ CAJTHAML, Petr. Dokumentární série. In: *Proces H – Den druhý*. TV, ČT 2, 20. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002-proces-h-den-druhy/>

⁶⁸ BURSÍK, Tomáš. Dokumentární série. In: *Proces H – Den třetí*. TV, ČT 2, 27. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640003-proces-h-den-treti/>

⁶⁹ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 31

Fakt, že vlastnil nakladatelství, měl vyvolat dojem, že je vykořisťovatel. Zároveň se u soudu probíral jeho kontakt se skupinou Jana Buchala, který Přeučila navštívil a legitimoval se právě heslem „Lidé v Arktidě“, které znal od Zemínové. Měl tehdy přijít potvrdit, že je připraven provést teroristický puč. Dále se řešila Přeučilova snaha činnost teroristických skupin navzájem koordinovat. Popsal i setkání s jeho spolupracovníkem, bývalým redaktorem Legnerem, který přišel od Karla Wenera. Bývalý redaktor Svobodného slova se s Přeučilem chtěl sejít, na schůzce ho pak informoval, že má obstarávat špionážní zprávy. Přeučil byl také mimo jiné konfrontován s Miladou Horákovou, když se probíral dokument týkající se dodávek do SSSR. Horáková tvrdila, že ho má Přeučil od ní, Přeučil zase, že jí ho nabídl sám. Materiál měl však od Wenera, agenta-provokátéra. Pod svým vlastním jménem, Vladimír Doležal, byl Werner napojen například na funkcionáře národně socialistické strany na Kladensku. Všichni byli později zatčeni a odsouzeni. „*Werner však nebylo jediné jméno, které Doležal používal. Měl několik občanských legitimací, disponoval několika ilegálními byty a měnil dokonce i barvu vlasů.*“⁷⁰

Šest let po svém propuštění z vězení v roce 1963 Přeučil popsal, jak probíhaly výslechy. „*Výslech střídal výslech, a když se jednou referent nemohl hnout z místa, přišel mu na pomoc kolega. Připoutali mě k židli a ten jeho pomocník s tváří boxera mě bil pouty do hlavy.*“⁷¹ Popsal, že po několika takových lekcích už referentovi řekl, že podepíše cokoli. Soudní protokol se pak, stejně jako ostatní, musel učit nazpaměť. „*Třeba ve tři ráno mě vzbudili a zeptali se: Na stránce 32 se vás zeptá prokurátor co? A vy odpovíte jak? Soudní protokol jsem se učil šest neděl.*“⁷² Přeučil v knize Radotínského popsal i setkání s Miladou Horákovou, se kterou byl konfrontován i u soudu. „*A při té konfrontaci – ty oči nebyly její, byly skleněné, nepřítomné a ta naučená slova plynula z jejích úst snad jen podvědomě.*“⁷³

Jako poslední ten den přišel na řadu Jan Buchal. Podle Radotínského se stal kulminačním bodem, neboť právě on byl hlavou skutečné skupiny na Ostravsku. Narodil se 30. května 1913. Vyučil se automechanikem, byl strážmistrem SNB, od roku 1946 členem národně socialistické strany. Před únorem 1948 vedl Buchal soudní spor proti Dienerovi a Slovákovi. „*Slovák byl Čech, komunista, který obsadil v Ostravě-Zábřehu*

⁷⁰ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 33

⁷¹ Tamtéž, s. 37

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž, s. 38

*rodinný domek, konfiskát po Němkách Dienerových. (...) Z toho vznikla nenávist k režimu (...).*⁷⁴ Buchal chtěl proto utéct za hranice, přičemž byl odkázán nejdříve na jistého Běláška, později na několik dalších lidí. Během jeho snahy utéct bylo několik lidí zatčeno, poté se setkal se Zemínovou, a tím se napojil na celou skupinu obžalovaných.

Buchal byl nemocný, kvůli dědičné psychické nemoci byl po roce 1947 pensionován. Organizátoři procesu ale nemohli dopustit, aby mezi akademicky vzdělanými lidmi byl člověk, který trpí paranoiou. Jeho diagnózu tak změnili na žaludeční chorobu, což Buchal hned v úvodu své výpovědi potvrdil. Působil nejzlomenějším dojmem. Když se při svých výpovědích někdy zadrhnul, prokurátor mu slova podsouval a on je přesně opakoval. Mluvil, jako by se bál, aby to nezkazil. V rozhlasovém vysílání byl pak popisován, jako by neuměl do pěti počítat.⁷⁵ „*Chvillemi skutečně není jasné, zda vypovídá obžalovaný Buchal, nebo pan předseda.*“⁷⁶

4.4 Čtvrtý den procesu – Kleinerová, Pecl a Kalandra

Čtvrtý den procesu předstoupila před soud jako první Antonie Kleinerová. Narodila se 23. března 1901. Za odbojovou činnost během druhé světové války byla odsouzena a prošla nacistickými věznicemi Ravensbrück a Noisdorf, její manžel byl popraven v koncentračním táboře Mauthausen v roce 1942. „*Po skončení války se zapojila do organizování protifašistických organizací, sdružila ženy z koncentračních táborů a v roce 1946 se stala poslankyní strany národně socialistické.*“⁷⁷

Kleinerová byla dotazována na své spolupracovníky, mimo jiné na Růženu Pelantovou, funkcionářkou národně socialistické strany, která později aktivně působila v exilu ve Spojených státech amerických. Také v dopise Pelantové se mluví o převzetí moci ve vhodném okamžiku – pozdvižení lidí, revolucí, ale především válkou. Také ve výpovědi Kleinerové se tento důležitý prvek objevuje. Podle historika Petra Koury na Kleinerové bylo uplatňováno fyzické násilí, svědčí o tom i fakt, že jí při konfrontaci nepoznal ani Nestával.⁷⁸ Během procesu ale Kleinerová musela vypovídat jinak. „*(...) ani Kleinerová nevydržela psychickou, ale i fyzickou zátěž a také její vystoupení působí*

⁷⁴ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otrásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, s. 41

⁷⁵ BURSÍK, Tomáš. Dokumentární série. In: *Proces H – Den třetí*. TV, ČT 2, 27. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640003-proces-h-den-treti/>

⁷⁶ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otrásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990. ISBN 80-7046-045-8, s. 41

⁷⁷ Tamtéž, s. 90

⁷⁸ KOURA, Petr. Dokumentární série. In: *Proces H – Den čtvrtý*. TV, ČT 2, 6. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640004-proces-h-den-ctvrti/>

dojmem podbízivosti.“⁷⁹ Několik let po svém propuštění Radotínskému vysvětlila, proč často odpovídala ještě předtím, než prokurátor vůbec dopověděl otázku. „Byl to jediný možný protest proti tomuto bezpráví a věřila jsem, že si toho lidé všimnou. Víím, že mnozí tento můj způsob výpovědi považovali za zbabělost, ale skutečně, nechtěla jsem se soudu zavděčit.“⁸⁰ Uvedla také, že jeden z funkcionářů komunistické strany Karel Šváb ji při posledním setkání řekl, že je jedno, jestli přizná, nebo ne, protože rozsudky jsou připravené. „A měsíc před procesem mi řekl můj referent doslova: Jestli budeme soudit vnitřní odboj, budete popravena vy. Když budeme postihovat zahraniční styky, tak to bude Horáková. Čekala jsem smrt,“⁸¹ řekla Kleinerová.

Po přestávce předstoupil další obžalovaný, Oldřich Pecl. Narodil se 14. září 1903, za první republiky byl členem Komunistické studentské frakce (KOSTUFRA), odkud se znal se Závěšem Kalandrou. Byl majitelem antracitových dolů, které byly v roce 1945 znárodněny, což považoval za křivdu.

Při setkání s Kalandrou se mu svěřil, že je napojen na zahraničí prostřednictvím hlasatelky v rozhlase Mary Bakerové. Díky ní se mohly články dostat do americké zpravodajské agentury United Press, Bakerová se totiž znala s redaktorkou agentury Helenou Fisherovou. Podle historika Koury byl Pecl do procesu zařazen ze tří důvodů. Byl podnikatel, čímž se nabízelo jeho vyobrazení jako vykořisťovatele dělnické třídy. Při procesu byl dokonce znovu obviňován za případ z roku 1933, kdy byl odsouzen k 15 měsícům za zpronevěru a podvod. Další důvod byl, že si vzal za ženu Jugoslávku. V době procesu totiž probíhala roztržka mezi SSSR a Jugoslávií. V neposlední řadě pak fakt, že byl členem KOSTUFRY a sešel na podnikatelskou cestu – podle strůjců procesu tak zradil dělnickou třídu a dřívější ideály.⁸²

Jako poslední ten den předstoupil Peclův přítel Závěš Kalandra. Narodil se 10. listopadu 1902, byl vedoucím redaktorem Rudého večerníku, Rudého práva a později i Haló novin a Tvorby. „Zdálo se, že Kalandra se stane jednou z hvězd komunistické strany a postupně zaujme i nějaké důležité politické místo,“⁸³ řekl o jeho kariéře ve 30. letech historik Petr Blažek. V srpnu 1936 byl ale ze strany vyloučen, protože otevřeně vystoupil

⁷⁹ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 44

⁸⁰ Tamtéž, s. 46

⁸¹ Tamtéž, s. 46

⁸² KOURA, Petr. Dokumentární série. In: *Proces H – Den čtvrtý*. TV, ČT 2, 6. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640004-proces-h-den-ctvrtý/>

⁸³ BLAŽEK, Petr. Dokumentární série. In: *Proces H – Den čtvrtý*. TV, ČT 2, 6. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640004-proces-h-den-ctvrtý/>

proti komunistické internacionále a SSSR. Kalandra s Josefem Guttmannem, novinářem a členem KSČ, vydali v roce 1936 dokonce brožuru *Odhalené tajemství moskevského procesu*, ve které tyto procesy kritizují. Kvůli tomuto dílu je Kalandra často označován jako trockista, podle historiků i jednoho z jeho skupiny, byl však spíše marxista a s trockisty se pouze stýkal. V roce 1939 byl zatčen a do konce války vězněn v koncentračních táborech.

Po roce 1948 už nebyl politicky aktivní, měl ale odbojovou skupinu například s Františkem Rozsypalem či Janem Roubíkem, která také byla předmětem vyšetřování. Právě ze schůzek této skupiny předával Kalandra zprávy Bakerové, která byla i při jeho výslechu znovu zmiňována. Kromě ní i Wolfgang Salus, kterého si Bakerová údajně vzala, a který zemřel „(...) údajně při operaci slepého střeva. Jiné prameny uvádějí, že při této operaci zemřel smrtí násilnou.“⁸⁴

„U soudu svůj pevný postoj zachoval. Argumentoval, hájil se, bojoval svůj už předem marný a prohraný boj o život. Domníval se však, že i když nedostane milost, že je to jediný způsob, jediná forma, jak dát najevo svůj nesouhlas a udržet si svou tvář,“⁸⁵ řekl o Kalandrovi Rozsypal, který byl obžalován dva měsíce po procesu s Horákovou a odsouzen na 18 let vězení.

4.5 Pátý den procesu – Peška, Dundr, Hostička a Křížek

V neděli 4. června se u státního soudu nic nedělo, 5. června jako první předstoupil Zdeněk Peška. Narodil se 9. května 1900, byl univerzitním profesorem, patřil k sociálně demokratickým právníkům a zaměřoval se na ústavní právo. Během druhé světové války byl členem Politického ústředí a Petičního výboru *Věrní zůstaneme*. V roce 1939 byl zatčen a zbytek války strávil v koncentračním táboře.

S Horákovou se znal z poválečné doby, kdy společně pracovali na podobě nové ústavy. Stejně jako ona nepřistoupil na sloučení sociálně demokratické strany s KSČ. Byl zatčen v listopadu 1948, tedy asi o rok dříve než Nestával nebo Kleinerová. První fáze vyšetřování se týkala činnosti v sociální demokracii pod vedením Vojty Beneše. „*Výsledky trvaly až do února 1949 a pak bylo vyšetřování zastaveno až do ledna 1950, kdy jsme byli*

⁸⁴ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otrásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 50

⁸⁵ Tamtéž, s. 52

už ‚zařazení‘ do skupiny dr. Horákové,“⁸⁶ řekl o procesu Peška. Dodal, že osobně znal jen Horákovou a Nestávala, ale například Buchala, Bedřicha Hostičku či Jiřího Křížka před procesem nikdy neviděl. „Nikdy jsem s nikým z nich nebyl konfrontován, ačkoliv to podle mého názoru bylo žádoucí, alespoň pokud jde o schůzku ve Vnoři (...). Ve Vnoři skutečně nešlo o ustavení ilegálního mezistranického vedení, jak uváděla obžaloba.“⁸⁷

Také na Pešku byl nasazen konfident, který ho přemluvil, aby napsal dopis své ženě. Podle Pešky to byly vlastně pokyny, jak naložit s majetkem. Dopis se k ní však nikdy nedostal, prokurátor ho pak četl při soudním přelíčení. U soudu byl obviňován i za to, že si nechal platit za odbojovou činnost. Peška byl totiž v roce 1941 odsouzen berlínským soudem na 15 let za činnost během okupace. „Všem, kteří byli za okupace vězněni, byl až do roku 1948 ve splátkách vyplácen určitý paušál,“⁸⁸ vysvětlil Peška.

Další na řadu přišel Vojtěch Dundr, který společně s Peškou v procesu reprezentoval sociální demokracii. Narodil se 25. prosince 1879, v době první republiky řídil stranu jako generální tajemník, byl redaktorem Dikobrazu a zapojil se do protinacistického odboje, za což byl vězněn. Podobně jako Peška byl do procesu zařazen až později.⁸⁹ Po válce usiloval o zvolení Vojty Beneše do čela strany, čímž podle soudu zradil dělnickou třídu.

U soudu byl Dundr dotazován na Arno Haase, od kterého dostal dopis a kterému skrz doručovatelku předával do zahraničí zprávy. Vyšetřovatelé ani nechtěli znát jméno doručovatelky, stačilo, že se Dundr k zasílání zpráv do zahraničí přiznal. I do jeho výpovědi se podařilo zakomponovat motiv války. „Ke své obhajobě Dundr uvádí, že ‚ke své činnosti byl veden myšlenkou, aby byla obnovena sociálně demokratická strana, přičemž s její obnovou nepočítali za cenu války.‘“⁹⁰ Na konci výpovědi ještě Dundr skočil prokurátorovi, který už chce výslech ukončit, do řeči, a snaží se obhájit, že svých činů lituje a kdyby si na začátku uvědomil důsledky, nic by nepodnikal. V závěru ještě dodal, že vše, co doznal, doznal z vlastního svědomí a nebyl na něm uplatňován žádný fyzický nátlak.⁹¹

⁸⁶ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 55

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ CAJTHAML, Petr. Dokumentární série. In: *Proces H – Den šestý*. TV, ČT 2, 20. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640006-proces-h-den-sesty/>

⁹⁰ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 57

⁹¹ DUNDR, Vojtěch. Dokumentární série. In: *Proces H – Den šestý*. TV, ČT 2, 20. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640006-proces-h-den-sesty/>

Předposledním obžalovaným byl Bedřich Hostička. Narodil se 9. dubna 1914, vystudoval práva na Karlově univerzitě a poté se stal tajemníkem lidové strany. „*A na něm bude Státní soud demonstrovat, kdo vlastně tvoří naši církevní hierarchii, jaké má plány a oč usiluje.*“⁹² Zařazení Hostičky a Jiřího Křížka mělo demonstrovat, že se všechny strany spojily proti komunistům.

Hostička připravoval program, který budoval lidovou stranu na křesťanských základech, nikoliv na spolupráci v rámci Národní fronty. Program se ale dostal ke konzultaci až do Vatikánu, což bylo vnímáno jako špionáž a velezrada. Spojitost s Horákovou musel prokurátor dokázat, sám Hostička část skupiny ani neznal. „*Buchala jsem například nikdy neviděl,*“⁹³ řekl Hostička později. Začal od Hostičkovy návštěvy arcibiskupa Berana, který později začal rozesílat svým důvěrníkům Pastýřské listy. Z národních socialistů s Beranem měl být ve spojení poslanec Weiland. Ten byl podle soudu krajským důvěrníkem v Libereckém kraji, čímž Hostičku s Horákovou propojili.

Hostička přiznal, že neměl tolik psychických sil a po fyzickém i psychickém nátlaku podepsal, co mu ukázali. „*Podlehl jsem té lavině lží, výhrůžek a své vykonala i vyšetřovací vazba. Bylo mi řečeno, že mou jedinou polehčující okolností je to, že mám pětiletého syna.*“⁹⁴

Jako třináctý a poslední obžalovaný přišel na řadu Jiří Křížek. Narodil se 27. května 1895, působil jako advokát v Bratislavě a v Praze. Zastupoval řadu diplomatů, což bylo v procesu vyobrazeno jako spolupráce s cizími mocnostmi. Nebyl členem žádné politické strany a s obžalovanými neměl žádnou spojitost. „*V procesu reprezentoval lidovou stranu, za níž byl delegován do právníkové komise po roce 1945. To bylo jeho veškeré spojení s politikou,*“⁹⁵ řekl historik Josef Halla v seriálu ČT. Do skupiny byl přidán jako poslední, zatčen byl až 15. února 1950. „*Během celého mého vyšetřování jméno dr. Horákové ani žádného jiného spoluobžalovaného nepadlo,*“⁹⁶ řekl Křížek Radotínskému.

Při výslechu Křížka se řešil jeho styk s panem Gibsonem, prvním tajemníkem britského velvyslanectví, který byl podle předsedy šéfem špionážní služby. Mluvílo se i o Křížkových vztazích s generálem Píkou a diplomatem Antonym Rumboldtem. Kromě

⁹² RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 58

⁹³ Tamtéž, s.61

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ HALLA, Josef. Dokumentární série. In: *Proces H – Den šestý*. TV, ČT 2, 20. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640006-proces-h-den-sesty/>

⁹⁶ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 64

diplomatů Křížek zastupoval i členy šlechtických rodů, například Jana Lobkowicze, Bedřicha Kinského či Karla Schwarzenberga, což obžaloba také zmiňovala. „*Obvinila dr. Křížka z toho, že kromě machinací s jejich majetkem zprostředkoval jejich ilegální přechody přes hranice.*“⁹⁷

Křížek v knize Radotínského popisuje, že byl přesvědčen, že před hlavním přelíčením přijde nějaký řádný vyšetřující soudce. Místo toho ho ale pár dnů před přelíčením navštívil Moučka. „*Ten mně tehdy řekl: ‚Vy máte návrh nejvyššího trestu a jestliže se při hlavním přelíčení jen v nejmenším odchýlíte od protokolu, který jste podepsal, tak budete viset.‘ Přirozeně, že mně nezbývalo, než se podle této rady zaříditi, nechtěl-li jsem spáchat sebevraždu.*“⁹⁸

4.6 Výsledky svědků

V úterý 6. června 1950 začaly výsledky svědků, které pokračovaly i ve středu. Podle historika Petra Koury byli svědkové vystupující v procesu dvojího druhu. „*Jednak to byli lidé, kteří nějakým způsobem souviseli s předmětem obžaloby, znali se s těmi obžalovanými a většinou byli souzeni v následných procesech,*“⁹⁹ vysvětluje. Většinou to byli funkcionáři demokratických politických stran, kteří byli obviňováni například z průmyslové špionáže. Kromě nich ale mezi svědky byli i lidé, kteří neměli s projednávaným procesem nic společného. „*Do této skupiny bychom mohli zařadit dělníky Vojtěcha Břečku a Josefa Kašpara, což byli lidé, kteří pracovali v antracitovém dolu Oldřicha Pecla.*“¹⁰⁰ Břečka i Kašpar měli Pecla vykreslit jako antisocialistu tím, že vypovídali o pracovních podmínkách v dole, avšak z doby 30. let 20. století. S procesem tak jejich výpovědi fakticky neměly žádnou souvislost. I další svědci měli svou roli.

Karel Šobr měl svou výpověď pospojovat všechny obžalované pro takzvanou kontaktní vinu, Petr Zenkl měl například popsat kontakty obžalovaných za hranicemi. Významnou roli sehrál i bývalý ministerský rada ministerstva zahraničních věcí Josef Palivec, který měl podle svých vlastních vzpomínek přitížit jednotlivým obžalovaným, především pak Josefu Nestálovovi. Palivec byl ale jeden z těch, kteří se nedrželi scénáře a vystupoval tak, aby útočil spíše na sebe než na ostatní. Referent mu po výsledku měl

⁹⁷ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 63

⁹⁸ Tamtéž, s. 66

⁹⁹ KOURA, Petr. Dokumentární série. In: *Proces H – Den sedmý*. TV, ČT 2, 27. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640007-proces-h-den-sedmy/>

¹⁰⁰ Tamtéž.

údajně říci, že se zase obětoval.¹⁰¹ Další ze svědků, Jan Opasek, měl usvědčit Bedřicha Hostičku z kontaktů na Vatikán.

4.7 Rozsudek a popravu

Bylo 8. června 1950 a třináct mužů a žen naposledy usedlo na lavici obžalovaných v pankrácké soudní síni. Závěrečného slova se jako první ujal prokurátor Juraj Vieska a ve svém dvouhodinovém projevu nazýval obžalované různými hanlivými přízvisky. Vieska mimo jiné mluvil o tom, že by měl proces sloužit jako výstraha pro všechny, kdo by se proti republice snad chtěli obrátit. „*Pracující volají po přísném potrestání zrádců. Na okraj tohoto případu volám pracující k stálé bdělosti. Necht' se učí z tohoto případu, necht' se učí dobře poznávat nepřítel, pomocníky a připravovatele nové války, sluhy útočníků.*“¹⁰²

Svou závěrečnou řeč přednesl i předseda senátu státního soudu, Karel Trudák. „*Byl asi hlavním představitelem soudu, vystupoval zdaleka nejaktivněji,*“¹⁰³ řekl o něm historik Josef Halla v seriálu *ČT*. Prokurátor Josef Urválek ve svém projevu popsal všechny obžalované a jejich funkci v organizaci. „*Milada Horáková je nepoučitelná, její nenávisť k lidově demokratickému zřízení je bezmezná,*“¹⁰⁴ řekl o Horákové. Po Urválkovi promluvila ještě prokurátorka Ludmila Brožová.

Poté přišli na řadu obhájci, jejichž proslovy, stejně jako jakékoliv jiné výstupy během přelíčení, nebyly na kameru zaznamenávány. Tehdejší rozhlasový redaktor je shrnul do jediné věty: „*Připomněli soudu jako polehčující okolnost plné doznání ze zločinu velezrady a vyzvědačství a obsáhle poukázali, že hlavním organizátorem tohoto protistátního spiknutí je ve skutečnosti naše zrádná emigrace v zahraničí sloužící žoldu angloamerických válečných štváčů.*“¹⁰⁵

Po projevech obhájců přišly na řadu závěrečné projevy všech obžalovaných. Horáková svou řeč přednesla jako první, jindy výborná řečnice se několikrát zadrhla. V jedné části nabádá lid, aby nedělal to, co ona. Na závěr ještě znovu hájí své spoluobžalované, když žádá soud, aby „*(...) byli mírně a s největší blahosklonností*

¹⁰¹ Dokumentární série. In: *Proces H – Den sedmý*. TV, ČT 2, 27. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640007-proces-h-den-sedmy/>

¹⁰² RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 74

¹⁰³ HALLA, Josef. Dokumentární série. In: *Proces H – Den devátý*. TV, ČT 2, 10. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640009-proces-h-den-devaty/>

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Dokumentární série. In: *Proces H – Den devátý*. TV, ČT 2, 10. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640009-proces-h-den-devaty/>

posuzování ti, jejichž trestná činnost, pokud bude zjištěna a pokud budou stát před vámi, se jakkoliv mohla odvozovat, ať už přímo nebo jen mravním způsobem, ode mě.“¹⁰⁶

Postupně pak své závěrečné řeči přednesli zbylí obžalovaní. Zemínová dohrává svou roli do konce, když na závěr své promluvy děkuje za objektivní vedení soudu. „*A ku konci chci říci. Pan předseda při nadlidské námaze skutečně vedl celé líčení se vzácnou objektivností. Prosím proto, jako nejstarší z naší skupiny, aby také s toutéž vzácnou objektivností byly posouzeny všechny naše činy a aby nám byly přisouzeny také tresty takové, jaké by odpovídaly pohnutkám, pro které jsme tyto zločiny konali. Děkuji.*“¹⁰⁷ Když přišel na řadu Přeučil, prokurátor ho poměrně otráveně upozornil, ať neopakuje, co již bylo řečeno. Buchala se pak předseda snažil umlčet, když uprostřed jeho proslovu řekl „No tak to už je snad všechno...“ Buchal přesto svou řeč dokončil.

Hlavní líčení bylo krátce po páté hodině odpoledne přerušeno, po osmé ho Trudák znovu zahájil a přečetl rozsudek. Obžalovaní byli vinni zločinem velezrady a vyzvědačství. Milada Horáková, Jan Buchal, Oldřich Pecl a Závaš Kalandra byli odsouzeni k trestu smrti. Josef Nestával, Jiří Hejda, František Přeučil a Antonie Kleinerová byli odsouzeni k trestu těžkého žaláře na doživotí. Bedřich Hostička pak na 25 let těžkého žaláře, Jiří Křížek na 22 let, Františka Zemínová na 20 let a Vojtěch Dundr na 15 let. Všichni čtyři ještě půlletně zostřeným tvrdým ložem.

Všichni odsouzení k trestu smrti, kromě Milady Horákové, podali žádost o milost. Za Horákovou ji podal její advokát, požádala také její dcera Jana. O milost Horákové žádaly i zahraniční osobnosti, mezi nimi byli Albert Einstein, Bertrand Russell či Winston Churchill. Gottwald přesto žádnou milost neudělil. Někteří lidé však byli tehdy procesem natolik zfanatizovaní, že pro odsouzené žádali často i vyšší tresty.

Popravy proběhly hned 27. června 1950. Jako první byl popraven Závaš Kalandra. Podle komise muselo tělo viset minimálně půl hodiny, mezitím tak na šibenici číslo 2 byl popraven Oldřich Pecl. Na první šibenici pak proběhla poprava Jana Buchala, jehož poslední slova zněla: „*Ať žije svobodné Masarykovo a Benešovo Československo.*“¹⁰⁸ Jako poslední přišla po půl šesté ráno na řadu Milada Horáková. „*Padám, padám... Tento boj*

¹⁰⁶ HORÁKOVÁ, Milada. Dokumentární série. In: *Proces H – Dny D*. TV, ČT 2, 17. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010-proces-h-dny-d/>

¹⁰⁷ ZEMÍNOVÁ, Františka. Dokumentární série. In: *Proces H – Dny D*. TV, ČT 2, 17. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010-proces-h-dny-d/>

¹⁰⁸ Dokumentární série. In: *Proces H – Dny D*. TV, ČT 2, 17. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010-proces-h-dny-d/>

jsem prohrála. Odcházím čestně, miluji tuto zem, miluji tento lid, budujte mu blahobyť. Odcházím bez nenávisti k vám, přeji vám to, přeji vám to...,¹⁰⁹ zněla její poslední slova.

Všichni popravení byli o život připraveni nikoliv zlomením vazů, ale udušením, což trvalo asi 10 až 12 minut, vysvětlil v pořadu ČT vedoucí kabinetu dokumentace a historie Vězeňské správy ČR Aleš Kýr.

Všichni odsouzení byli později propuštěni, jen Vojtěch Dundr zemřel ve věznici Leopoldov 7. září 1957. Josef Nestával byl podmíněčně propuštěn v listopadu 1963, Jiří Hejda byl v roce 1962 amnestován s podmínkou na 10 let, Františka Zemínová byla amnestována už v roce 1960, zemřela ale dva roky poté. František Přeučil byl podmíněčně propuštěn v prosinci 1963, Antonie Kleinerová byla propuštěna na amnestii v roce 1962, Zdeněk Peška byl také amnestován, a sice v roce 1960. Bedřich Hostička dostal v roce 1963 amnestii, v roce 1968 emigroval do Švýcarska. Jiří Křížek byl omilostněn v roce 1963.¹¹⁰

5 Mediální pokrytí procesu

5.1 Propagandistická kampaň

Jak řekl v dokumentárním seriálu ČT Karel Kaplan, k výrobě politických procesů existoval mechanismus. Komunisté chtěli na procesu dokázat svou moc a k tomu potřebovali propagační kampaň. „*V zájmu politických cílů tehdejší KSČ bylo nutno přesvědčit co nejvíce občanů, aby považovali Horákovou a spoluobžalované osoby za nepřátele, kteří rozvracejí republiku ve spojení s tzv. západními imperialisty a chtějí válku,*“¹¹¹ řekl vedoucí kabinetu dokumentace a historie Vězeňské správy ČR Aleš Kýr v rozhovoru. Kromě zapojení politického vedení, Státní bezpečnosti či justičních orgánů, byly součástí i hromadné sdělovací prostředky. Ústřední výbor (ÚV) KSČ schválil směrnice, které sdělovacím prostředkům ukládaly povinnost se do kampaně zapojit. „*Ústředí v dopise krajům určilo, že se budou na pracovištích organizovat veřejné besedy, že se budou posílat rezoluce odsuzující obžalované a požadující vysoké tresty.*“¹¹² Z usnesení ÚV KSČ z 31. května 1950 vzešlo, že Československá tisková kancelář (ČTK) by měla vydávat jednotnou zprávu o procesu a redakce ji nesměly měnit. Prokurátoři měli

¹⁰⁹ Dokumentární série. In: *Proces H – Dny D*. TV, ČT 2, 17. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010-proces-h-dny-d/>

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ KÝR, Aleš. Osobní rozhovor o Miladě Horákové a filmu o ní. Praha, 26. března 2021

¹¹² KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Epocha, 2019, s. 169

být dokonce upozornění, aby přizpůsobili svou mluvu rozhlasovým relacím. Plánování mediální kampaně ale začalo mnohem dříve, stejně jako příprava celého procesu.

Podle knihy Pavlína Formánkové a Petra Koury *Žádáme trest smrti* se první schůze se zástupci Svazu československých novinářů konala už 26. listopadu 1949, a sice u náměstka ministra spravedlnosti Karla Klose. Do začátku procesu se pak konalo takových porad ještě mnoho.¹¹³ 24. března 1950 se rozhodlo o vytvoření zvláštní komise pro propagandistické kampaně. Zasedali v ní zástupci ministerstva vnitra a spravedlnosti, ústředního sekretariátu ÚV KSČ, *Rudého práva* a ČTK. V seriálu *ČT Proces H* teatrolog a publicista Vladimír Just vysvětlil, že Státní bezpečnost v březnu roku 1950 sama označila proces za inscenaci. I po skončení soudu a popravách o něm pak mluvili jako o inscenaci, nikoliv jako o právním aktu.¹¹⁴

Podle historičky Pavlína Formánkové vznikaly během procesu velké nástěnky, kam se vylepovaly články z noviny a časopisů. Zároveň se vytvářely takzvané bleskovky. „*Byl tam většinou nějaký pádný titulek jako ‚Galerie velezrádců‘ nebo ‚Strháváme hnusnou tvář reakce‘. Byly tam články většinou přetištěné z Rudého práva nebo zprávy, které oficiálně vydávala ČTK a vyzdobeno to bylo fotografiemi z toho procesu,*“¹¹⁵ řekla Formánková v seriálu *ČT*. Kromě toho mělo být dětem každý den v rámci takzvaných pětiminutovek vysvětlováno, co jsou odsouzení zač. „*Byla to vlastně masáž, která šla jak z rozhlasu, tak z novin a učitelé často papouškovali to, co v těch novinách bylo,*“¹¹⁶ dodala Formánková.

Na poradě 3. května 1950 bylo domluveno, že otevřením celého procesu v médiích bude úvodník v *Rudém právu*, který měl vyjít v neděli před procesem, neboť se tehdy ještě předpokládalo, že proces začne v úterý 30. května 1950. Úvodník měl „*(...) proces avizovat, vylíčením rozvratnických akcí reakce vnitřní i zahraniční.*“¹¹⁷ Vydání *Rudého práva* z 30. května 1950, pro ověření, zda takový úvodník vyšel, však není zdigitalizováno.

Možná nejdůležitějším médiem celé kampaně byl rozhlas. V usnesení sekretariátu ÚV KSČ z 31. května 1950 vyplývá, že rozhlasové relace měly být vysílány denně, a to nejméně jednu hodinu.¹¹⁸ „*Už v těch instrukcích stálo to, že by měl být všude, i v tom*

¹¹³ FORMÁNKOVÁ, Pavlína, Petr Koura. *Žádáme trest smrti*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 35

¹¹⁴ JUST, Vladimír. Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

¹¹⁵ FORMÁNKOVÁ, Pavlína. Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ FORMÁNKOVÁ, Pavlína, Petr Koura. *Žádáme trest smrti*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 35

¹¹⁸ KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Epocha, 2019, s. 170

nejmenším městečku a vesnici, zajištěn poslech rozhlasu,“¹¹⁹ řekla historička Formánková v seriálu ČT. „Zajištěn měl být hromadný poslech rozhlasových reportáží ze soudního přelíčení v hostincích, klubovnách a na veřejných prostranstvích.“¹²⁰ Zvukového záznamu ze soudní síně bylo využíváno i ve školách, kde děti musely povinně ve školním rozhlase poslouchat o jednotlivých dnech procesu.

Podle Formánkové a Koury byly rozhlasové komentáře význačným činem propagandy. „Tyto reportáže se těšily mimořádné pozornosti obyvatelstva a bylo zjištěno průzkumem, že obecnostvo dychtivě očekávalo začátek relací.“¹²¹

Součástí propagační kampaně byl také filmový záznam z procesu. Natočený materiál však nebyl nikdy komplexně využit, Československý týdeník ho nikdy neukázal. „Doposud není zcela jasné, jaká měla být přesná podoba plánovaného filmu, v němž měly sehrát hlavní roli záběry ze soudní síně.“¹²² Petr Kopal ve své knize *Film a dějiny 2* upozorňuje, že dodnes s jistotou nelze říci, kdo byl za kamerou, kdo natáčení režíroval, nebo kdo materiál stříhal. Nelze podle něj určit ani to, kdo rozhodl, že se nakonec záběry nepoužily tak, jak bylo zamýšleno. Dodává však, že k nepoužití materiálu mohl přispět fakt, že jeho hlavní zastávce Alexej Čepička již v době, kdy se o filmu rozhodovalo, nebyl ministrem spravedlnosti.

Podle historika Petra Cajthamla se materiál nepoužil také proto, že budil lítost. „Filmové záběry podle pozdějšího hodnocení nesplnily svůj účel. Namísto toho, aby budily rozhořčení a hněv lidu, tak naopak vzbuzovaly soucit a lítost se souzenými,“¹²³ řekl Cajthaml. Náměstek ministra spravedlnosti Karel Klos přitom podle Pavlíny Formánkové a Petra Koury poučil filmaře ještě před zahájením procesu, že je důležité, aby obžalované nezachycovali v takových situacích, ve kterých by to mohlo vzbuzovat právě soucit.¹²⁴ Podle seriálu ČT se v Národním filmovém archivu zachoval dobový pokus o interpretaci procesu, a to i s komentářem. Ani ten ale nebyl nikdy uveřejněn.¹²⁵ Problém byl podle

¹¹⁹ FORMÁNKOVÁ, Pavlína. Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

¹²⁰ FORMÁNKOVÁ, Pavlína, Petr Koura. *Žádáme trest smrti*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 41

¹²¹ Tamtéž, s. 79

¹²² KOPAL, Petr. *Film a dějiny 2*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009, s. 202. Dostupné také z: <https://ndk.cz/view/uuid:687874a0-60e6-11e9-b8c0-005056827e52?page=uuid:d3ace8b1-746d-4eb2-81d8-a2f4afe764ca>

¹²³ CAJTHAML, Petr. Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

¹²⁴ FORMÁNKOVÁ, Pavlína, Petr Koura. *Žádáme trest smrti*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008, s. 38

¹²⁵ Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

Kopala v tom, že filmové záběry, na rozdíl od prepisu líčení vydávaného v tisku, nebylo možné upravit k obrazu komunistické strany.

Součástí kampaně bylo i obecenstvo. Zájezdy na proces byly organizovány tak, aby nikdo nemohl vidět celý proces komplexně. Za výběr ručily krajské sekretariáty KSČ, přičemž primárně měli být vybíráni právě členové KSČ. Publikum v soudní síni mělo jediný úkol, a sice vyjadřovat svůj nesouhlas a nenávist vůči souzeným. Většina z nich tomu ale opravdu věřila.

Po skončení procesu kampaň vyvrcholila vydáním několika brožur. V den před popravami, tedy 26. června 1950, vyšla brožura *Říkáme lidem pravdu*¹²⁶, a to v nákladu tři sta tisíc výtisků. „*Byl to takzvaný materiál pro osobní agitaci, to znamená bylo to rozesíláno jednotlivým agitátorům Komunistické strany Československa, a ti tam měli popsáno, jakým způsobem by měli vyhodnotit ten proces, jakým způsobem ho prezentovat pracujícím a jak zvýšit bdělost pracujících,*“¹²⁷ popsala v seriálu ČT Formánková. Jako další pak vyšla v Melantrichu kniha *Před soudem lidu. Svobodné slovo* ji inzerovalo 30. června 1950, tedy téměř okamžitě po vykonání poprav. „*Novinář Karel Beran v ní komentuje výpovědi velezrádných spiklenců učiněné v průběhu osmidenního procesu a doplňuje líčení jejich zločinů kapitolami o událostech dřívějších, které vedly k přípravě reakčního puče v únoru 1948 i k ilegální činnosti dr. Horákové,*“¹²⁸ stálo v upoutávce. Ve stejný den inzeruje *Rudé právo* knihu s téměř totožným názvem, jako titulěk v *Rudém právu* z 31. května 1950 *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice*, která „*(...) dokumentuje cesty československé reakce, nenávist a zradu rozbíječů socialismu, zločineckou činnost pomocníků anglo-amerických imperialistů, osnovatelů nové války.*“¹²⁹ Znovu je tak připomenuta rétorika války, která celý proces provázela. Podle Zory Dvořákové a Jiřího Doležala však v knize byly upraveny některé výpovědi, které u státního soudu zazněly.¹³⁰

¹²⁶ Příloha č. 1

¹²⁷ FORMÁNKOVÁ, Pavlína. Dokumentární série. In: *Proces H – Dny D*. TV, ČT 2, 17. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010-proces-h-dny-d/>

¹²⁸ *Před soudem lidu. Svobodné slovo*. 30. června 1950, roč. 6., číslo 152, s. 7 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnmt.mzk.cz/view/uuid:43c16842-89e7-4e70-9b2a-df53ef387591?page=uuid:7cd0bc19-b31e-4b18-8d4a-eb418bf2e7b1>

¹²⁹ *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. Rudé právo* [online]. 30. června 1950, roč. 30, č. 154, s. 4 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/30/4.png>

¹³⁰ DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Miladě Horákové o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001, s. 215

5.2 Analýza mediálních ohlasů na proces

Pro obsahovou analýzu mediálních ohlasů na proces se skupinou Milady Horákové jsem zvolila deníky tří politických stran, které po roce 1948 existovaly. Deník Komunistické strany Československa *Rudé právo*, deník Československé strany socialistické *Svobodné slovo* a deník Československé strany lidové *Lidová demokracie*. Všechny strany vydávající zmíněné deníky byly členy Národní fronty. Sledované období odpovídá dvěma týdnům před zahájením procesu, celému červnu 1950 a dvěma týdny po popravách, tedy období od 17. května 1950 do 11. července 1950.

5.2.1 Rudé právo

5.2.1.1 V době procesu

V den zahájení procesu vyšel v *Rudém právu* rozsáhlý článek s titulkem „*Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice a jejímu lidu*“¹³¹, přičemž už podtitulek jmenoval největší prohřešky třinácti obžalovaných, když je označil za agenty imperialistických pokračovatelů vlády. Strana a půl byla však věnovaná celému znění obžalovacího spisu, který 22. května 1950 podepsal státní prokurátor Bohumír Ziegler. Na titulní straně nebyly o procesu žádné informace. V úvodu spisu byl kladen důraz na vítězný únor a nenávist rozvrtníků ke kapitalismu. Obžaloba připomínala, že organizovali ozbrojený puč a snažili se budovat pátou kolonu. Čtenáři se tak uveřejněním obžalovacího spisu dozvěděli všechny základní informace, aby mohli začít zasílat rezoluce – kdo stál za organizováním puče, kdo měl vztahy se zahraničím, kdo byl v kontaktu s Vatikánem atd. Obžalovací spis v několika odstavcích postupně představil všechny obžalované, přičemž podle něj souhrnně představovali „(...) *komplot zločinných živlů, od vyvlastněných továrníků, přes politické ztroskotance, bezohledné kariéristy a trockistické škůdce dělnické třídy, živly rozhodnuté k nenávisti k socialismu a republice bojovat nejzločinnějšími prostředky proti šťastné budoucnosti československého pracujícího lidu.*“¹³²

Výslechu Milady Horákové věnovalo *Rudé právo* 1. června 1950 celou třetí stranu. V úvodu o třech odstavcích autor článku mimo jiné napsal, že v soudní síni museli obžalovaní hledět na vystavenou část různých zbraní, které skupině údajně měly patřit. Na začátku procesu byla u zbraní i nacistická vlajka, která měla podpořit konstrukt, že jsou

¹³¹ RP. Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice a jejímu lidu. *Rudé právo* [online]. 31. května 1950, roč. 30, č. 128, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/31/3.png>

¹³² Tamtéž.

obžalovaní stejně špatní jako nacisté. Formánková ale v seriálu *ČT* připomněla, že vlajka byla později odstraněna, protože „(...) asi i tehdejší organizátoři pochopili, že už to je příliš.“¹³³ Po velmi citově zabarveném úvodu, jenž využíval k označení skupiny i slova jako „hnusní agenti“, následovalo strohé shrnutí, které ale mělo dokládat velký význam přelíčení. „*Proces probíhá za velkého zájmu veřejnosti a jsou mu přítomní i četní novináři.*“¹³⁴ Byl připomenut také fakt, že obžalovaní měli své obhájce. V další části pak následoval přepis výpovědi Horákové, který v částech probíhal i jako rozhovor. Někdy byla výpověď doplněna o vysvětlení toho, co Horáková řekla, aby si snad čtenář nemohl její slova vyložit jinak, než měla být míněna. Článek zachycuje i chování pracujícího lidu v sále. „*Hledištěm soudní síně proběhl šum. Odpověď Horákové vzbudila u zástupců pracujícího lidu, kteří jsou přelíčení přítomni, velký odpor. Hnus, který každý z nich pocítil, je nejlepším vyjádřením hlubokého opovržení, s nímž se náš lid dívá na tyto zaprodance a agenty imperialistů.*“¹³⁵

2. června 1950 *Rudé právo* v úvodníku citovalo prezidenta Gottwalda a znovu tak podporovalo rétoriku, že obžalovaní chtěli válku. „*Nesmíme nikdy zapomenout, že nástrojem válečných atomových štváčů, nástrojem války jsou české a slovenské reakční živly, ať už doma či v emigraci, pro něž je válka opravdu jedinou nadějí na porážku našeho režimu a obnovu kapitalismu.*“¹³⁶ Třetí strana se pak znovu věnovala výsledkům, a sice Nestávala a Hejdy. V úvodu byla zpráva z *ČTK*, která rekapitulovala prohršky dvou obžalovaných a připomněla i fakt, že oba dva předešlý den doznali, že nemohli počítat s žádnou podporou lidu, protože museli spoléhat na válečné akty.

U Nestávala pak přepis z přelíčení zdůraznil například, že do odborů dosadil „stvěry“, které byly ve skutečnosti i špiony. Hejda byl kromě jiného autorem obviněn i z předstírání kladného poměru k lidově demokratickému zřízení, když po roce 1948 a znárodnění jeho podniku zůstal jeho zaměstnancem. Na konci bylo znovu velmi expresivním jazykem popsáno, že prokurátor Juraj Vieska měl před sebou na stole hromadu spisů, které dokazují Hejdovu špionážní činnost.

¹³³ FORMÁNKOVÁ, Pavlína. Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

¹³⁴ RP. Chtěli válku proti republice, aby kapitalisté mohli znovu vykořisťovat náš lid. *Rudé právo* [online]. 1. června 1950, roč. 30, č. 129, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/1/3.png>

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Nepřátelé našeho lidu. *Rudé právo* [online]. 2. června 1950, roč. 30, č. 130, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/2/1.png>

Druhý den procesu Rudé právo otisklo i komentář Ludmily Cekotové s titulkem „*Chtěla, aby byla bombardována Praha*“¹³⁷, který reagoval na výpověď Milady Horákové. Cekotová s pohoršením shrnula, co Horáková u soudu řekla a komentovala to vlastními, velmi citově zabarvenými, slovy. Ty, kteří stáli proti republice, nazvala jako jedovaté hlízy, které vítězný únor zašlápl. V závěru svého komentáře výrazně interpretovala myšlenku, že obžalovaní chtěli válku. „*Přála si válku. Co k tomu říci? Dělníci a dělnice v soudní síni, zemědělci z různých krajů republiky, přítomní na procesu, pohlédli jeden na druhého. Přála si válku.*“¹³⁸ V ohlasech dne Vojtěch Dolejší komentoval dosavadní dění u soudu a znovu refletoval, že obžalovaní chtěli válku.

V sobotu 3. června byla procesu poprvé věnovaná velká část titulní strany. Byla zde zpráva ze zasedání pracovníků ČKD Sokolovo, kteří v rezoluci zaslané státnímu soudu žádají přísný, ale i spravedlivý trest pro obžalované. Na nádvoří závodu promluvila i „údernice Kofroňová“, která sklidila potlesk za slova: „*S hnusem se odvracíme od těchto vyděděnců národa a žádáme o jejich nejpřísnější potrestání.*“¹³⁹ Na titulní straně byla také zpráva o rezoluci zaměstnanců Škodových závodů i komentář Ludmily Cekotové o dělnících na procesu. Cekotová psala o setkání dvou kladenských dělníků, kteří mluvili na chodbě o Horákové. „*Ptají se jeden druhého, čeho chce dosáhnout a na koho chce působit svou surovou lhostejností. Ta nemluví jako člověk, jako žena. Ta vystupuje jako Hitler.*“ – „*Dovedu si ji představit jako vrchní esesačku v čele koncentračního tábora.*“¹⁴⁰ Znovu tak refletovala připodobnění obžalovaných k nacistům.

I třetí den procesu byla třetí strana *Rudého práva* věnovaná přepisu z přelíčení, a sice z výsledků Františky Zemínové a Františka Přeučila. V úvodu autoři cynicky poukázali, že byl Přeučil před soudem pokorný.

Ve svém komentáři pak Bedřich Rohan mluvil o Jiřím Hejdovi, který podle něj, jak napsal i v samotném titulku: „*Chtěl válku, aby mohl být opět milionářem*“¹⁴¹. Expresivním jazykem popsal chování Hejdy a mnohokrát zdůraznil, že chtěl otevírat dveře zmarshallizovanému západu a že chtěl válku. Vojtěch Dolejší v rubrice *Ohlas dne* útočil na západ, když psal o svobodě a o zahraničním tisku, který označil za propagandistický.

¹³⁷ CEKOTOVÁ, Ludmila. Chtěla, aby byla bombardována Praha. *Rudé právo* [online]. 2. června 1950, roč. 30, č. 130, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/2/5.png>

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ RP. Pracující ČKD Sokolova žádají přísný a spravedlivý trest zrádcům národa. *Rudé právo* [online]. 3. června 1950, roč. 30, č. 131, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/3/1.png>

¹⁴¹ ROHAN, Bedřich. Chtěl válku, aby mohl být opět milionářem. *Rudé právo* [online]. 3. června 1950, roč. 30, č. 131, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/3/5.png>

„Nepřátelský tisk a rozhlas stále opakuje obehranou písničku o tom, jak prý v naší republice vládne teror. A přece právě obžalovaní zrádci sami musí tuto propagandu usvědčit ze lži. (...) na Západě ovšem mluví o tom, že u nás není svoboda. Necht' vezmou na vědomí, že svoboda pro velezradu a špionáž u nás opravdu není a nebude,“¹⁴² napsal.

Titulní strana z 4. června 1950 byla téměř celá zaplněna rezolucemi. V titulku přitom zaznělo heslo, které během procesu zaznělo několikrát i z úst prokurátorů. „Celou zemí zní rozhodný hlas lidu: Republiku si rozvracet nedáme!“¹⁴³ V průvodních třech odstavcích byl dodržen ráz celého mediálního vyobrazení procesu. Milovaný lid se brání proti odporným rozvracečům republiky, kteří chtěli válku. V rezolucích se zároveň objevoval motiv, který taktéž provázel celý proces. Pracující lid zločince odsuzoval a sliboval ještě větší semknutí se, zlepšení výrobních výsledků atd. Růžena Holubová v rezoluci také zmínila, že souzení Horákové, jako ženy, je pro pracující ženy výstrahou, ale právě i impulsem k semknutí se v budování socialismu.¹⁴⁴

Třetí a sedmá strana byly věnovány popisu průběhu procesu. S Antoníí Kleinerovou, Oldřichem Pečem a Závašem Kalandrou byl v tomto vydání popsán i výslech Buchala, který vypovídal společně se Zemínovou a Přeučilem. V úvodu autor nazval Buchala vedoucím teroristické skupiny, který ale k protistátnímu puči potřeboval pomoc imperialistů. „Spiklenci byli odhodláni ke všemu, včetně vraždění a výzev k přepadu své země, kterou začali nenávidět, jakmile se v ní stal pánem lid,“¹⁴⁵ stálo v úvodu článku.

Také 6. června 1950 se rezoluce objevily hned na titulní straně. Kromě těch od pracujícího lidu zde *Rudé právo* otisklo i rezoluci mladého pionýra ze střední školy. Pionýr Doležal z Hradce Králové řekl o procesu: „Já vím, co je to za lidi. Jsou to ti, kteří chtějí zpět svoje milované zisky, svoji továrnu, aby mohli vykořisťovat pracující lidi. Když se jim plány nedaří, dělají nové plány, třeba na novou válku, chtějí za cenu zabitých dětí získat ztracené výhody.“¹⁴⁶ I pionýr pak na závěr rezoluce přidal slib, že stejně jako dospělí, se i oni – mladí pionýři – budou snažit svou prací přispět k budování socialismu. Jeho rezoluce v *Rudém právu* odkazovala na dvě zásadní věci, a sice na fakt, že byla Horáková

¹⁴² DOLEJŠÍ, Vojtěch. Ohlas dne. *Rudé právo* [online]. 3. června 1950, roč. 30, č. 131, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/3/5.png>

¹⁴³ Celou zemí zní rozhodný hlas lidu: Republiku si rozvracet nedáme! *Rudé právo* [online]. 4. června 1950, roč. 30, č. 132, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/4/1.png>

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ ČTK. Bdělost našeho lidu zmařila spiknutí bandy záškodníků a špionů, spolčených s imperialistickými diplomaty. *Rudé právo* [online]. 4. června 1950, roč. 30, č. 132, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/4/3.png>

¹⁴⁶ RP. Slovo pionýra. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/1.png>

vnímaná jako špatná matka, která chtěla válku v Praze, kde žila její dcera, a také, že děti musely ve školách psát rezoluce, kterým často ani samy nerozuměly. „*Je naprosto absurdní, že žáci druhé, třetí třídy ty lidi hodnotí a jsou tam formulace, co tito lidé dělali, když hořely Lidice, Ležáky, jistě se jejich děti stydí za to, jaké mají rodiče,*“¹⁴⁷ popsala historička Formánková v seriálu ČT.

Třetí i čtvrtá strana byly věnovány rozsáhlému textu o procesu. Ráznost titulků se zvyšovala s přibývajícím dnem procesu a oproti informativního titulku z prvního dne procesu, byl ten z 6. června velmi expresivní: „*V bahně zrady, stíhání opovržením všeho pracujícího lidu, končí rozbíječi jednoty dělnické třídy*“¹⁴⁸. V úvodu textu byli obžalovaní nazýváni kromě zrádců a dalších, již jmenovaných výrazů, také politickými ztroskotanci, či smečkou záškodníků. Autor textu připomněl, že ti, kteří mohou soudu přihlížet, budou poté také vyprávět všem ostatním své zážitky a to, jak se obžalovaní doznali. Nezapomenul však zmínit, že zástupci lidu se na ně dívali s opovržením. „*Jen s největším přemáháním se mohou na ně dívat přítomní zástupci pracujícího lidu Československa a v jejich opovržení nad souzenými zrádci je neúprosný soud celé naší dělnické třídy.*“¹⁴⁹

Bedřich Rohan ve svém článku s titulkem „*Galerie zrádců*“¹⁵⁰ popsal jednotlivé obžalované a jejich prohřešky, znovu zmínil válku a v textu se objevily také u procesu často zmiňované žebračenky. „*Ve svém velikášství nejprve se domnívali, že lid půjde s nimi ochotně zpět do let Zenklových žebračenek, do let, kdy v Československu byl na milion nezaměstnaných. A když se přesvědčili, že lid s nimi nikdy nepůjde do poroby kapitalistického vykořisťování, zvolili cestu nejzločinnější: cestu válečných příprav.*“¹⁵¹ Na páté straně také vyšla krátká zpráva o besedě o procesu v Tesle v Praze, kde byl veleben prezident Klement Gottwald a jeho vláda. „*Soudružka Zadrobilková (...), dělnická máma s obličejem plným dobroty, se první hlásí o slovo: Takoví páni mohli za první republiky vládnout jenom proto, že dělnická třída neměla po osmnáctém roce revoluční stranu. Ale dnes nás vede naše strana, naše dělnická vláda a náš soudruh Gottwald.*“¹⁵² Z úryvku je patrná i často používaná jazyková metafora války a také opakované využívání

¹⁴⁷ FORMÁNKOVÁ, Pavlína. Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

¹⁴⁸ ČTK. V bahně zrady, stíhání opovržením všeho pracujícího lidu, končí rozbíječi jednoty dělnické třídy. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/3.png>

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ ROHAN, Bedřich. Galerie zrádců. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/5.png>

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² RP. Na besedě o procesu. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/5.png>

tzv. konceptu Ti druzí od Michaela Pickeringa, kterému se podrobněji věnuji ve shrnutí ohlasů. V rubrice *Ohlas dne* pak ještě Vojtěch Dolejší komentoval aktuální dění v procesu.

Další den, další rezoluce na titulní straně. Ve středu 7. června 1950 byla na titulní straně, s pokračováním na sedmé straně poměrně rozsáhlá zpráva, respektive seznam, kdo všechno odsuzoval vlastizrádce. Vydání *Rudého práva* se pak na druhé straně věnovalo komentáři S. Krušinského ze sovětského listu *Pravda*, který psal o zahraničních imperialistech. Třetí a pátá strana byly opět věnovány procesu a jeho záznamu. Autor popsal šestý den procesu, tedy první den, kdy byli vyslýcháni svědci. I tentokrát se jednalo o přepis v podobě rozhovoru doplněný o několik vysvětlujících poznámek.

V *Ohlasu dne* Vojtěch Dolejší opět shrnul své myšlenky a za podtitulkem „*Nemají ideu*“¹⁵³ psal o faktu, že obžalovaní neměli politický program, neboť jejich program byl zločin. V průběhu celého procesu bylo však třináct takzvaných škůdců republiky obviňováno právě ze snahy o utvoření politického programu, který by stál na demokratických základech.

V článku s titulkem „*Tak skončí všichni*“¹⁵⁴ Bedřich Rohan popsal vlastizrádnou činnost třinácti obžalovaných a připomněl kontakty se zahraničím a odkázal na některé významné osobnosti dějin. „*Jejich chleboďárci jsou Morganové, Rockefellerové a Hearstové. Jejich protektor je Churchill, který žádá vyzbrojení západoněmeckých nacistů k novému útoku proti naší republice. (...) Jejich poradcem je Vatikán, zavilý nepřítel všeho pokroku na světě, spojenec Hitlera a Mussoliniho. Jejich spojencem je vrah Tito, (...)*“¹⁵⁵ Pátou stranu *Rudého práva* uzavírají *Dopisy Rudému právu*, které znovu otisklo rezoluce z lidu.

Poslední den procesu, 8. června, vyšla na titulní straně *Rudého práva* zpráva o tom, že se pracující lid postupně s úžasem dozvídal fakta o činnosti obžalovaných. Autor připomněl, že: „*Všichni přiznávají, že si přáli, aby američtí imperialisté rozpoutali válku proti Sovětskému svazu a naší republice, (...)*“¹⁵⁶ Na závěr pak burcoval k bdělosti a ostražitosti, podotkl, že brzy bude vynesena rozsudek. Pátá strana *Rudého práva* se věnovala dalším výpovědím svědků, přičemž nabídla znovu poměrně strohý a zpravodajský titulek: „*Dnes bude vynesena rozsudek nad vedením záškodnického spiknutí*

¹⁵³ DOLEJŠÍ, Vojtěch. *Nemají ideu*. *Rudé právo* [online]. 7. června 1950, roč. 30, č. 134, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/7/5.png>

¹⁵⁴ ROHAN, Bedřich. *Tak skončí všichni*. *Rudé právo* [online]. 7. června 1950, roč. 30, č. 134, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/7/5.png>

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Hněv pracujících stíhá zrádce. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/1.png>

proti republice“¹⁵⁷. V úvodu před popisem výpovědí svědků bylo poněkolkáté využito také spojení, že z tváří hnusných agentů byly strženy masky. Pátá strana nabídla i další rozsáhlý seznam těch, kteří zaslali rezoluce. V titulku bylo však znovu zdůrazněno, že špioni, zrádci atd. mají být potrestáni sice přísně, ale spravedlivě, což je samozřejmě, nahlíženo dnešní optikou, absolutně nepatřičné. I polovina šesté strany *Rudého práva* se věnovala procesu, svůj expresivní a odsuzující komentář o vlastizradě napsal spisovatel Jan Drda. Miroslav Ivanov ho své knize komentuje následovně: „*Ve čtvrtek 8. června se tu ozval například Jan Drda, jehož slovník – kam se proboha poděla šťavnatá čeština jeho Městečka na dlani nebo Hrátek s čertem? – je otřesný.*“¹⁵⁸ Následovalo i několik dalších rezolucí, z nichž jedna opět přirovnávala obžalované k těm, kteří zaprodali republiku Hitlerovi. Svůj komentář zde napsala i Ludmila Cekotová, a sice o blížícím se konci obžalovaných. Josef Vohnout nakonec ve zprávě o besedě v závodě pražské Avie citoval některé z vystupujících, z nichž jeden citoval přímo Gottwalda a opakoval během procesu mnohokrát vyslovenou frázi, že „*(...) republiku si rozvracet nedáme.*“¹⁵⁹ Celou stranu pak dokreslila karikatura¹⁶⁰ Ripky a Zenkla, kteří nabízí agentovi CIC¹⁶¹ zprávy. Pod karikaturou byl popisek, který odkazuje na to, že se obžalovaní snažili zbohatnout: „*Kupte, mistře, poslední špionážní zprávy. Budou dražší! Náš další podnik v ČSR byl likvidován.*“¹⁶²

Následující den, 9. června 1950, informovalo *Rudé právo* o rozsudku. Překvapivě o procesu však na titulní straně nebyla jediná zmínka. Rozsudku se titul věnoval až na třetí straně. V úvodu *ČTK* krátce shrnula, jak soud rozhodl a že republika zvítězila nad zrádci a imperialisty. Následovaly projevy prokurátorů, včetně projevu státního prokurátora Urválka, který komentoval všech třináct odsouzených. Jeho řeč pak pokračovala až na pátou stranu, kde byly otisknuty poslední řeči obžalovaných a velmi stručné shrnutí řečí obhájců. První polovina krátké zprávy přitom pouze jmenovala obhájce jednotlivých odsouzených, zpráva je celkově velmi zpravodajská, stručná a oproti zbytku textu bez

¹⁵⁷ ČTK. Dnes bude vynesen rozsudek nad vedením záškodnického spiknutí proti republice. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/5.png>

¹⁵⁸ IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2008, s. 261

¹⁵⁹ VOHNOUT, Josef. Beseda v závodě o procesu. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 6 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/6.png>

¹⁶⁰ Příloha č. 2

¹⁶¹ Kontrašpionážní sbor (*Counterintelligence Corps*), zpravodajská služba armády USA založena na přelomu let 1941 a 1942. Ti, kteří odmítali diktát KSČ, často s CIC spolupracovali. Od roku 1951 převzala činnost CIC americká CIA.

¹⁶² Kupte, mistře, poslední špionážní zprávy. Budou dražší! Náš další podnik v ČSR byl likvidován. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 6 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/6.png>

jakéhokoliv citového zabarvení. „*Řeči obhájců trvaly celkem dvě a půl hodiny. Vzhledem k tomu, že průkazní materiál, výpovědi svědků i samotných obžalovaných naprosto jasně potvrzují jejich vinu zločiny velezrady a vyzvědačství, měla obhajoba těžkou úlohu. Obhájci vesměs zdůraznili přiznání všech obžalovaných, kterým sami přispěli k objasnění své činnosti a k odhalení svých spolupachatelů.*“¹⁶³ Poté už následoval samotný rozsudek. Druhá polovina páté strany *Rudého práva* byla věnovaná rezolucím.

5.2.1.2 Po skončení procesu

Naopak 10. června 1950 věnovalo procesu *Rudé právo* místo i na titulní straně. V úvodníku informovalo převážně o tom, jak záškodníci dopadli, co proces odhalil nebo kolik rezolucí přišlo. V závěru autor dodal, že: „*Vedení záškodnického spiknutí (...) bylo rozdrveno. (...) A spravedlivý, nesmlouvavý trest stihne všechny ty, kdož by podle příkazů amerických imperialistů chtěli pokračovat v této prohrané při.*“¹⁶⁴ Na titulní stranu se dostaly i ohlasy z podniků, kde zaměstnanci proces rozebírali. Úvodní dva krátké odstavce u zprávy z ČKD Sokolovo a vršovické výtopny interpretovaly, že byl proces brán jako představení pro lidi. V době svačiny si totiž zaměstnanci s namazaným chlebem četli noviny a rozmlouvali o odsouzených.

Na druhé straně se *Rudé právo* krátce věnovalo článkům v sovětském listu *Pravda* a v rumunském deníku *Romania Libera*, které pojednávaly o procesu. V rumunském deníku například v komentáři H. Mateie stálo: „*K hlasu československého lidu se připojují hlasy všech národů, protože národy si dnes uvědomují, jaké jsou pravé cíle temných manévrů anglo-amerických imperialistů v zemích lidové demokracie.*“¹⁶⁵ Celá třetí strana byla věnovaná dopisům, jejichž pisatelé se shodovali, že tresty jsou spravedlivé a že budou ještě ostražitěji pracovat na výstavbě lidové demokracie. Karel Nový pak ve zprávě shrnul svůj zážitek ze soudního přelíčení, když expresivním jazykem vyjádřil znepokojení nad činy odsouzených a vyzýval k bdělosti.

Prostor dostala na páté straně i Helena Sajnerová, která napsala zprávu o besedě v činžovním domě. Úvod zprávy přitom navozoval atmosféru, jako by se čtenář měl těšit na něco zajímavého nebo snad zábavného. „*Ručičky hodin se blíží k osmé hodině. Ve*

¹⁶³ ČTK. Rozsudek státního soudu dopadl plnou vahou na odpornou bandu velezrádců a špiónů. *Rudé právo* [online]. 9. června 1950, roč. 30, č. 136, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z:

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/9/5.png>

¹⁶⁴ Jménem republiky – jménem míru. *Rudé právo* [online]. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 1 [cit. 2021-03-01].

Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/1.png>

¹⁶⁵ ČTK. Zahraniční tisk o procesu s československými zrádci. *Rudé právo* [online]. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 2 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/2.png>

vysokém činžáku v Praze 5 bouchnou co chvíli dveře a zachrastí klíče,¹⁶⁶ otevřela reportážně svou zprávu Sajnerová. V *Ohlasu dne* pak ještě Vojtěch Dolejší vysvětlil, z nepochopitelného důvodu až po procesu, co je to pátá kolona.

Ještě 11. června 1950 *Rudé právo* procesu věnovalo větší prostor. Titulní strana se opět věnovala rezolucím a pobídkám ke zvýšení bdělosti. Na druhé stránce otisklo komentář dopisovatele moskevských *Izvěstij* A. Bulgakova, který shrnul role jednotlivých obžalovaných v procesu.

Václav Slavík napsal článek „*V žoldu nepřátel lidstva*“¹⁶⁷, kde v podstatě shrnul proces. Napsal o metodách odsouzených, o jejich „smečce“ a o tom, co ji spojovalo, ale také o kapitalismu. V závěru se expresivně vyjádřil o trestu, který odsouzené stihl a pohrozil všem, kdo by se o něco podobného chtěli pokusit. „*Ještě rozhodnější je železná vůle československého lidu, zničit každého, kdo by chtěl v uskutečňování těchto plánů pokračovat.*“¹⁶⁸ Poměrně lyričtější jazykem o procesu napsala česká spisovatelka a publicistka Jarmila Glazarová. „*Ani jediný, jediný dělník nenaletěl zoufalcům, kteří chtěli zastavit slunce, zvrátit běh světa, hnát řeky proti kopcům a zasáhnout do soukolí dějinného procesu,*“¹⁶⁹ napsala a poté, co odsouzené nazvala bratrovrahy, pokračovala: „*Soudruzi, řeknu to za sebe, ačkoli vím, že to říkám za přemnohé: Z nejhlubších hlubin bytostí, z nejhlubších hlubin srdce se vzdouvá úzkostná láska, zvedá se alarm všeho nervstva a vašeho citu.*“¹⁷⁰

Básník Ivan Skála se ve svém textu naopak věnoval jednomu ze svědků, a sice Josefu Palivcovi, vyznavači čisté poezie. „*Tato poesie měla jen jeden smysl: odvádět od skutečnosti, demobilizovat bojové síly odporu proti fašistickému vetřelci,*“¹⁷¹ vysvětlil Skála. Šestá strana *Rudého práva* pak přinesla ještě další seznam lidí, kteří souhlasili s trestem pro odsouzené.

¹⁶⁶ SAJNEROVÁ, Helena. Beseda v domě o procesu. *Rudé právo* [online]. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/5.png>

¹⁶⁷ SLAVÍK, Václav. V žoldu nepřátel lidstva. *Rudé právo* [online]. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 4 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/4.png>

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ GLAZAROVÁ, Jarmila. Nad procesem. *Rudé právo* [online]. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 4 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/4.png>

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ SKÁLA, Ivan. Logická cesta ke zradě. *Rudé právo* [online]. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/5.png>

Počínaje dalším týdnem ohlasy o procesu v *Rudém právu* výrazně ustaly. Na druhé straně vydání z 13. června 1950 vyšel krátký článek s titulkem „Proč lžou“¹⁷², který referoval o stanici *Hlas Ameriky* a *BBC*, jenž se podle autora snažili lživými argumenty zakrýt „(...) *rozpaky válečných paličů*.“¹⁷³ Na páté straně vyšla ještě zpráva ČTK, kde „(...) *pracující vyjadřují své díky bezpečnostním orgánům za odhalení 13 velezrádců, kteří byli odsouzeni státním soudem*.“¹⁷⁴ Poprvé 14. června 1950 se *Rudé právo* procesu nevěnovalo. V *Ohlasu dne* z 15. června 1950 se mu krátce věnoval Vojtěch Dolejší, když napsal o ženách a matkách, které odsuzují ženy-zrádkyně, především však Horákovou. Dolejší citoval například jistou Růženu Hlaváčkovou z Tuchomyšle, která odsouzené nazvala jako krvelačné bestie.

Vojtěch Dolejší procesu věnoval krátkou zmínku i v dalším *Ohlasu dne*, a sice 17. června 1950. Zmínil, že ještě několik dní po procesu dostává redakce dopisy dělníků, kteří vzpomínají na Zdeňka Pešku a činnost Vojtěcha Dundra v sociálně demokratické straně. Na závěr však přišlo typické a potřebné odsouzení pracujícím lidem. „*Nenáviděli dělnickou třídu, byli úhlavními nepřáteli socialismu, a to je přivedlo až k nejhanebnějšímu konci. Stali se z nich velezrádci a špioni ve službách amerických imperialistů*.“¹⁷⁵

V dalším červnovém týdnu se *Rudé právo* procesu věnovalo už jen okrajově. V neděli 18. června vyšel profil Závaše Kalandry, ve kterém autor Josef Rybák shrnul Kalandrův život od doby před druhou světovou válkou. Už v úvodu Rybák napsal, že Kalandra byl před válkou zaměstnaný jako novinář v komunistickém tisku, a „(...) *dařilo se mu několik let skrývat pravou tvář*.“¹⁷⁶ V závěru pak znovu nechyběla výzva k vyšší bdělosti a ostražitosti proti možným záškodníkům. Kalandrovi se věnoval ještě Dolejší v *Ohlasu dne* ve vydání z 21. června 1950.

Proces se vrátil na titulní stranu *Rudého práva* 25. června 1950, kdy Nejvyšší soud potvrdil rozsudek nad odsouzenými k smrti. Zpráva ČTK shrnula postoj Nejvyššího soudu, podle kterého byla odvolání neopodstatněná. Na čtvrté straně Václav Slavík napsal stručný text o procesu, přičemž v úvodu šlo především o zmínění knihy o průběhu přelíčení *Proces*

¹⁷² ROHAN, Bedřich. Proč lžou. *Rudé právo* [online]. 13. června 1950, roč. 30, č. 139, s. 2 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/13/2.png>

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ ČTK. Pracující děkují bezpečnostním orgánům za odhalení 13 velezrádců. *Rudé právo* [online]. 13. června 1950, roč. 30, č. 139, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/13/5.png>

¹⁷⁵ DOLEJŠÍ, Vojtěch. Ohlas dne. *Rudé právo* [online]. 17. června 1950, roč. 30, č. 143, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/17/5.png>

¹⁷⁶ RYBÁK, Vojtěch. Cesta velezrádce a špiona. *Rudé právo* [online]. 18. června 1950, roč. 30, č. 144, s. 7 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/18/7.png>

s vedením záškodnického spiknutí. Zmínil, že materiály v knize dávají „(...) bohaté poznatky, jak účinně bojovat proti záškodnictví nepřátelských agentů.“¹⁷⁷

Den po vykonání poprav, 28. června 1950, *Rudé právo* pouze krátkou a strohou zprávou informovalo, že rozsudek byl vykonán. O dva dny později pak ještě vyšla upoutávka na knihu *Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice*, podle kterého text dokazuje sílu lidové demokracie a je v zájmu všech, aby se s průběhem procesu seznámili.

5.2.2 Svobodné slovo

5.2.2.1 V době procesu

Na rozdíl od *Rudého práva*, *Svobodné slovo* o procesu 31. května 1950 informovalo hned na titulní straně krátkou zprávou s čistě informativním titulkem „*Dnes zahájení procesu s vedoucími činiteli záškodnického spiknutí*“¹⁷⁸. Na stranách čtyři a pět potom list otiskl obžalovací spis. V porovnání ale *Svobodné slovo* využilo mírnějších mezititulků. Zatímco *Rudé právo* napsalo „*Organisování teroristických a pučistických skupin*“¹⁷⁹ a upozornilo na podobnost s fašisty, když napsalo „*Po vzoru fašistické páté kolony*“,¹⁸⁰ *Svobodné slovo* mnohem střídměji napsalo „*Peníze, které odcizil Ripka*“,¹⁸¹ a následně napsalo pouze „*Snaha oslabit obranu ČSR*“.¹⁸²

Prvnímu dni procesu věnovalo 1. června 1950 *Svobodné slovo* dvě strany. V textu byly použity kratší mezititulky, obsahově se však nelišily od těch v *Rudém právu*, stejně jako samotný přepis líčení. Popis se také odlišoval formou, někdy přímé řeči v *Rudém právu* byly přepsány vlastními slovy autora ve *Svobodném slově*, někdy naopak, přesto se obsahově příliš nelišily.

¹⁷⁷ SLAVÍK, Václav. Proces s vedením záškodnického spiknutí. *Rudé právo* [online]. 25. června 1950, roč. 30, č. 150, s. 4 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/25/4.png>

¹⁷⁸ rs. Dnes zahájení procesu s vedoucími činiteli záškodnického spiknutí proti státu. *Svobodné slovo*. 31. května 1950, roč. 66., číslo 126, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:4bc757be-4270-4fe8-ae82-8556e98ae762?page=uuid:c3895dea-1bcb-43e5-ad26-7d712c1b26cd>

¹⁷⁹ RP. Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice a jejímu lidu. *Rudé právo* [online]. 31. května 1950, roč. 30, č. 128, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/31/3.png>

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ rs. Dnes zahájení procesu s vedoucími činiteli spiknutí proti státu. *Svobodné slovo*. 31. května 1950, roč. 6., číslo 126, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:4bc757be-4270-4fe8-ae82-8556e98ae762?page=uuid:699f188e-f941-48fc-8368-332d5f44a85d>

¹⁸² Tamtéž.

Na třetí straně výtisku z 2. června 1950 se objevila zpráva ze schůze klubu poslanců československé strany socialistické „*Odsuzujeme rozvratníky*“¹⁸³, ve které předseda strany objasnil, že odsouzení chtěli návrat kapitalismu a připomněl, že je důležité, aby skutečnosti byly objasněny členům strany na schůzích všech jejích složek. Třetí strana se pak věnovala procesu a druhému dni přelíčení. Krátký úvod byl použit z ČTK, oproti úvodu v *Rudém právu* byl však mnohem stručnější. Zatímco předchozí den se texty mírně odlišovaly, tentokrát byly s výjimkou mezititulků naprosto totožné. *Svobodné slovo* dále zachovalo kratší a více strohé mezititulky. Zatímco *Svobodné slovo* například napsalo „*Nestával příznává vinu*“¹⁸⁴, *Rudé právo* zvolilo expresivnější text, když napsalo: „*Nestával se příznává k velezrádné a vyzvědačské činnosti.*“¹⁸⁵

Také záznam ze třetího dne procesu byl ve *Svobodném slově* stejný, jako v *Rudém právu*, opět s výjimkou mezititulků. Tentokrát již i *Svobodné slovo* otisklo celý úvod ČTK. Na dvoustraně se kromě tohoto textu objevila i první rezoluce, a sice z ČKD Sokolovo. Text zaznamenal projevy několika členů závodu, na závěr pak konkrétní citaci rezoluce. „*Jednání zrádců, pro něž náš slovník nemá dostatek výrazů, odsuzujeme co nejrozhodněji. Žádáme Vás v zájmu pracujícího lidu, v zájmu svobody a nezávislosti naší vlasti, vyslovte nad záškodníky spravedlivý, zasloužený a tvrdý trest.*“¹⁸⁶ Rezoluce připomíná i Hejdovo působení v ČKD, při kterém podle ní vykořisťoval dělníky.

Titulní strana nedělního vydání *Svobodného slova* se z většiny týkala procesu. S výrazným titulkem „*Lid žádá přísné tresty pro rozvratníky*“¹⁸⁷ vyšel text o rezoluci krajského výboru československé strany socialistické, kterou citoval, stejně jako další rezoluci krajské odborové rady poslanců Národní fronty Ostravského kraje. Ti zdůraznili především zvýšení úsilí v práci pro republiku. „*Budeme ještě s větším úsilím pěstovat přátelské vztahy k velikému Sovětskému svazu, zemím lidových demokracií a k dělnické*

¹⁸³ rs. Odsuzujeme rozvratníky. *Svobodné slovo*. 2. června 1950, roč. 6., číslo 128, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:bd14b40d-e2a7-42db-b4e2-8151317b3081?page=uuid:d001965c-3dc7-4ea9-ab79-13b2da1e10d3>

¹⁸⁴ ČTK. Skupina rozvratníků a špiónů počítala s válkou proti vlastní zemi. *Svobodné slovo*. 2. června 1950, roč. 6., číslo 128, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:bd14b40d-e2a7-42db-b4e2-8151317b3081?page=uuid:ecb44859-58a0-41de-bf39-446d1fd9d516>

¹⁸⁵ ČTK. Špionáž, rozvrat, návrat ke kapitalismu – program agentů ve službách podněcovatelů války. *Rudé právo* [online]. 2. června 1950, roč. 30, č. 130, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/2/3.png>

¹⁸⁶ č. Přísný trest skupině zrádců. *Svobodné slovo*. 3. června 1950, roč. 6., číslo 129, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:513e7a84-d2cf-42bf-9acf-4fc8f7ca9717?page=uuid:cc47f734-5164-4d55-9343-e8f6616fd497>

¹⁸⁷ r. Lid žádá přísné tresty pro rozvratníky. *Svobodné slovo*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:6dac2f0f-a613-4488-851e-374ffac46037?page=uuid:11ea0afc-f6ee-42d4-8cb7-b426581da9a8>

třídě celého světa, neboť toto přátelství jest nejlepší zárukou naší národní svobody.“¹⁸⁸ Na titulní straně začal i článek tehdejšího šéfredaktora *Svobodného slova*. Karel Jiše¹⁸⁹ otevřel svůj článek všeobecným výkladem o vzniku lidové demokracie a budování socialismu, navázal však Zenklem a Ripkou, jejichž cílem prý bylo prodat republiku západním imperialistům. „*Není sporu, že jak procesy s agenty Vatikánu, tak s agenty Wall Streetu, ať pocházeli z kterékoli politické strany, vyčistí české ovzduší,*“¹⁹⁰ napsal Jiše. Na závěr jménem československé socialistické strany napsal, že se přihlásili k novému, socialistickému životu a přirovnává odsouzené a jejich činnost k nacismu.

Na několika stranách pak *Svobodné slovo* referovalo o čtvrtém dni přelíčení, mezi jejichž výpovědi byl z předchozího den zařazen i Buchal. Zpráva i tentokrát, kromě mezititulků, odpovídala té v *Rudém právu*. Na čtvrté straně byl otištěn také sloupek poslance Národního shromáždění Františka Koktána, který zpochybnil upřímnost jejího doznání a v závěru dodal: „*Výzva paní Zemínové, aby dělníci pro naši lidově demokratickou republiku pracovali, přichází pozdě nejen pro Zemínovou, ale především dělníci této výzvy paní Zemínové nepotřebují.*“¹⁹¹

V úterý 6. června vyšel na páté až sedmé straně záznam dalšího soudního dne. I tentokrát byl úvod od ČTK a zbytek záznamu shodný s *Rudým právem*. Do článku ve *Svobodném slovu* se však vešla i výpověď Jiřího Křížka, v *Rudém právu* byla otištěna až ve středečním čísle. *Svobodné slovo* mělo ale oproti expresivnímu titulku *Rudého práva*, který zněl: „*V bahně zrady, stíhání opovržením všeho pracujícího lidu, končí rozbíječi jednoty dělnické třídy*“¹⁹², titulek emočně nepřiliš zabarvený: „*Od podlamování jednoty dělnické třídy došli ke zradě republiky*“.¹⁹³ Na sedmé straně pak vyšel ještě článek poslance Josefa Šafaříka, který byl oproti předešlému textu i titulku expresivnější a dával

¹⁸⁸ r. Lid žádá přísné tresty pro rozvratníky. *Svobodné slovo*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:6dac2f0f-a613-4488-851e-374ffac46037?page=uuid:11ea0afc-f6ee-42d4-8cb7-b426581da9a8>

¹⁸⁹ Karel Jiše se po druhé světové válce stýkal s Petrem Zenklem, díky kterému se stal redaktorem *Českého slova*, později *Svobodného slova*. V srpnu 1952 byl zatčen a odsouzen na 6 let odnětí svobody, protože podle některých tajemníků socialistické strany psal „papežštěji“ než Bareš v *Rudém právu*.

¹⁹⁰ JÍŠE, Karel. Práci proti rozvratu, mírem proti válce. *Svobodné slovo*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 2 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:6dac2f0f-a613-4488-851e-374ffac46037?page=uuid:d93b1ee7-9ade-41f9-976b-20b519a2bb85>

¹⁹¹ KOKTÁN, František. Pozdní doznání. *Svobodné slovo*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:6dac2f0f-a613-4488-851e-374ffac46037?page=uuid:b89caa44-1a70-4a39-b7ed-e3707a999d61>

¹⁹² ČTK. V bahně zrady, stíhání opovržením všeho pracujícího lidu, končí rozbíječi jednoty dělnické třídy. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/3.png>

¹⁹³ ČTK. Od podlamování jednoty dělnické třídy došli ke zradě republiky. *Svobodné slovo*. 6. června 1950, roč. 6., číslo 131, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:5747d2a5-2418-43dd-8013-6ad24c186933?page=uuid:12f07e87-4ad9-4371-836b-a22463b1d455>

více najevo rozhořčení nad obžalovanými. „*Pražský proces (...) strhl masku s tváří odporne smečce zločinců a zrádců, patřících mezi nepřátele míru a pracujícího lidu celého světa.*“¹⁹⁴ Dále skupinu nazval ztroskotanci a slíbil ještě větší odhodlání v budování socialismu.

Další vydání a další půl strana zaplněná rezolucemi. V titulku pak oblíbená fráze celého procesu „*Republiku si rozvracet nedáme a mír ubráníme*“¹⁹⁵. Patřily mezi ně i rezoluce vydavatele *Svobodného slova*, a sice Melantrichu, včetně redakce samotné, nebo rezoluce předsednictva Československé strany socialistické v Karlových Varech. Ti postavili do opozice proti obžalovaným dokonce polovinu lidstva, když v rezoluci napsali: „*Polovina lidstva bojuje za udržení světového míru, ale oni chladnokrevně počítali s válečným vražděním, ba přáli si je, počítali s masovým ničením mírumilovného obyvatelstva, mužů, žen i dětí, chladnokrevně přijímali možnost zničení celých oblastí, (...) i našich krásných dětí.*“¹⁹⁶ Výčet rezolucí pak ještě pokračoval na páté straně vydání.

Stěžejní částí bylo opět dvoustranné shrnutí procesu, které tentokrát pojednávalo o první části svědků. Úvod i samotný text byly přitom opět stejné, jako v *Rudém právu*. *Svobodné slovo* u všech svědků v mezititulku napsalo jen „Výpověď svědka“ a jméno. *Rudé právo* si oproti tomu neodpustilo komentář u prvního svědka, a sice u Vojtěcha Břečky, když celý jeho výslech uvedlo jako: „*Svědectví horníka Břečky o nelidských poměrech v Peclových dolech*“¹⁹⁷. V krátkém komentáři s titulkem *Bdělost a ostražitost* autor popsal, že už na IX. sjezdu komunistické strany se doporučovalo, aby složky obrozené Národní fronty mezi sebe nepouštěly členy reakce. Právě díky procesu se podle autora ukazovala náležitost požadavku, neboť mezi vyslýchanými svědky byl i Josef Čupera, bývalý tajemník parlamentního klubu socialistické strany. „*Svých styků užíval Čupera k získávání špiónážních údajů i k jejich dopravě za hranice Ripkovi, Zenklovi a americké výzvědné službě jako zrádce a špion nejhoršího typu.*“¹⁹⁸

¹⁹⁴ ŠAFAŘÍK, Josef. Zrada programem. *Svobodné slovo*. 6. června 1950, roč. 6., číslo 131, s. 7 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:5747d2a5-2418-43dd-8013-6ad24c186933?page=uuid:679e2770-1399-4a79-b06b-f6c32493ac9d>

¹⁹⁵ rs. Republiku si rozvracet nedáme. *Svobodné slovo*. 7. června 1950, roč. 6., číslo 132, s. 2 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:5747d2a5-2418-43dd-8013-6ad24c186933?page=uuid:679e2770-1399-4a79-b06b-f6c32493ac9d>

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ ČTK. Svědecké výpovědi novým dokladem o nejtěžších zločinech souzených velezrádců a špiónů. *Rudé právo* [online]. 7. června 1950, roč. 30, č. 134, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/7/3.png>

¹⁹⁸ rs. Bdělost a ostražitost. *Svobodné slovo*. 7. června 1950, roč. 6., číslo 132, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:25767cd2-c5d0-4719-ab16-de804a1679ae?page=uuid:d07f69c8-6946-48dc-aa32-64b9d21f533e>

I v den rozsudku se druhá strana *Svobodného slova* zaplnila rezolucemi. Deník přitom rezoluce vždy uvedl a poté citoval v celém znění. Zatímco v *Rudém právu* byl při informování o předposledním dni procesu v titulku kladen důraz, že právě v den tohoto vydání byl vyřčen rozsudek, *Svobodné slovo* se v titulku zmínilo o svědectví Josefa Vávry-Staříka. O ukončení procesu informoval až podtitulek. Zatímco u první části svědků se *Svobodné slovo* zdržovalo jiných mezititulků než se jmény svědků, v této části byli svědci uváděni více pro-komunisticky. Jde například o mezititulky „*Kněz agentem špionážní služby*“¹⁹⁹ či „*Bahno emigrace*“²⁰⁰.

V článku „*Svůj k svému*“ poslanec Národního shromáždění Jan Mátl odkryl svůj názor na proces. Napsal především o Horákové, Zemínové a Zenklovi s Ripkou. „*Cíle Fráni Zemínové byly vždy velké. To se projevilo i v její úloze, kterou hrála jako organizátorka teroristických skupin. (...) Šla z extrému do extrému. Skončila tak neslavně, jako musí skončit každý a všichni, kdo se spojí proti nepříteli proti pracujícím lidu, proti svému národu a státu. Kdo usiluje o jeho zničení, musí být zneškodněn nakonec sám,*“²⁰¹ napsal v závěru Mátl.

Ani *Svobodné slovo* 9. června 1950 na titulní straně neinformovalo o rozhodnutí soudu. Na druhé straně titul otiskl další rezoluce, na třetí straně pak přinesl rozsáhlý text o rozsudku. Titulek byl v tomto případě hodně podobný tomu z *Rudého práva*, když také zmínil bandu velezrádců a špionů. Zdůraznil však ale i spravedlnost rozsudku. V podtitulku *Svobodné slovo* informovalo o trestech, které odsouzení dostali. Po krátkém úvodu z ČTK, který byl tentokrát o něco kratší než ten v *Rudém právu*, následovalo znění celé obžaloby, včetně projevů prokurátorů. *Svobodné slovo* však vynechalo závěrečné řeči obžalovaných. Shrnulo je do několika vět: „*Pod tíhou důkazů, počínaje Horákovou, se všichni znovu vracejí ke svým spáchaným zločinům a přiznávají v plném rozsahu svou vinu. Příliš pozdě odsuzují sami své spoluviníky za hranicemi, emigrantského zrádce Zenkla, Ripku a ostatní. (...) Tito zločinní ztroskotanci, kteří stojí před soudem lidu, jsou i v tomto*

¹⁹⁹ ČTK. Svědectví J. Vávry-Staříka dokresluje obraz činnosti velezrádců. *Svobodné slovo*. 8. června 1950, roč. 6., číslo 133, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:d2b89ad5-3342-4926-833d-6ab752773315?page=uuid:84cb3ff8-68c8-40c0-ac6a-09d1c80a5190>

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ MÁTL, Jan. Svůj k svému. *Svobodné slovo*. 8. června 1950, roč. 6., číslo 133, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:d2b89ad5-3342-4926-833d-6ab752773315?page=uuid:54edf153-1b28-463f-8679-57dc21d236a8>

okamžiku pravým obrazem starého, podlého světa, odsouzeného k neodvratnému zániku.“²⁰²

5.2.2.2 Po skončení procesu

Rezoluce docházely redakcím i po skončení procesu, a tak 11. června 1950 *Svobodné slovo* zveřejnilo na téměř celé třetí straně některé z nich. V. Kostka pak ve svém komentáři napsal o souzených ženách, o Miladě Horákové, že „(...) přímo s nestoudným cynismem při procesu řekla, že chtěla vystavit válečným hrůzám celou naši zem i vlastní dítě.“²⁰³ Články ve *Svobodném slově* týkající se procesu ale po jeho skončení začaly rychle ubývat.

V úterý 13. června *Svobodné slovo* otisklo zprávu o tom, jak pojednával sovětský tisk o procesu. Konkrétně šlo o článek dopisovatele Izvěstijí A. Bulgakova, kterému se 11. června věnovalo také *Rudé právo*. Ještě 16. června vyšly statě, které napsali poslanci. Například poslanec Karel Kácl napsal: „Proces otevřel oči jistě i těm posledním, kdož pochybovali o správnosti cesty, nastoupené v únoru 1948.“²⁰⁴ V rubrice *Pražské záznamy* pak vyšla informace o rezoluci Nejvyššímu soudu, která byla s potleskem odhlasována při veřejném projevu na Praze 14. Občané v ní „(...) děkují státnímu soudu za spravedlivý rozsudek nad zrádci a žádají, aby nejvyšší soud rozhodl co nejrychleji o odvolání těch, kdož byli odsouzeni k smrti, aby mohl být vykonán spravedlivý trest.“²⁰⁵

Názor čtenářů se objevil ve *Svobodném slově* znovu 23. června 1950, a sice v rubrice *Slovo čtenářů*. Vedoucí lehkého-atletického družstva České obce sokolské M. Matesová komentovala snahu o navrácení kapitalismu a v závěru vyslovila souhlas s potrestáním špiónů.

Potvrzení o rozsudku *Svobodné slovo* vydalo na druhé straně čísla z 25. června 1950. O rozhodnutí Nejvyššího soudu informovala zpráva z *ČTK* shodná s tou z *Rudého práva*. O tři dny později vydal deník krátkou zprávu o vykonání rozsudků smrti.

²⁰² ČTK. Spravedlivý rozsudek nad bandou velezrádců. *Svobodné slovo*. 9. června 1950, roč. 6., číslo 134, s. 8 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:a358634d-3531-4358-a719-aaca24883f38?page=uuid:98cbb8e9-e559-4ce1-bed1-ca883052a044>

²⁰³ KOSTKA, V. Byly to ženy? *Svobodné slovo*. 11. června 1950, roč. 6., číslo 136, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:37299054-87fd-4e63-be5b-d7408ba17091?page=uuid:4f4f3e39-ea75-4362-ac84-30e00310f5a3>

²⁰⁴ rs. Proces otevřel oči i pochybovačům. *Svobodné slovo*. 16. června 1950, roč. 6., číslo 140, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:9d925e07-80dd-4bb6-9676-b646ae59790c?page=uuid:5344b2ef-c37e-4fe7-94ff-9f065566f94d>

²⁰⁵ č. Přísné tresty velezrádcům. *Svobodné slovo*. 16. června 1950, roč. 6., číslo 140, s. 6 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:9d925e07-80dd-4bb6-9676-b646ae59790c?page=uuid:c9ce7c59-ca68-471f-b5bd-b6303d579584>

Následující dva dny *Svobodné slovo* inzerovalo publikaci *Před soudem lidu* novináře Karla Berana. V upoutávce například stálo, že: „*Odhalení a zneškodnění rozsáhlého spiknutí těchto agentů imperialistických podněcovatelů nové války je proto velkým přínosem v boji za trvalý mír.*“²⁰⁶ Na knihu pak deník upozornil ještě 2. července.

5.2.3 Lidová demokracie

5.2.3.1 V době procesu

Také deník *Lidová demokracie* o procesu poprvé informoval 31. května 1950. V úvodu redakce napsala pouze krátce, že novináři dostali od zástupců ministerstva spravedlnosti znění žalobního spisu, jehož znění následuje. Stejně jako *Rudé právo* a *Svobodné slovo*, i deník *Lidová demokracie* zaznamenal průběh přelíčení, doplnil ho o krátké poznámky a čistě informativní mezititulky. Procesu se věnoval pouze na třetí straně s krátkým přesahem na stranu čtvrtou.

Záznam z přelíčení otištěný 2. června byl shodný s oběma dalšími analyzovanými deníky, *Lidová demokracie* však zachovala strohý a zpravodajský styl titulku, když napsala: „*Druhý den procesu se členy vedení záškodnického spiknutí.*“²⁰⁷ Oproti tomu *Svobodné slovo* článek z toho dne uvedlo mnohem expresivněji: „*Skupina rozvratníků a špiónů počítala s válkou proti vlastní zemi.*“²⁰⁸ Text v *Lidové demokracii* se lišil i mezititulky a úvodem, který jako jediný list nepoužil z ČTK.

V sobotu 3. června *Lidová demokracie* na druhé straně v krátkém sloupku zveřejnila shrnutí procesu ČTK s podtitulkem: „*Pracující žádají přísný a spravedlivý trest,*“²⁰⁹ text ale o ničem takovém konkrétně nevypovídal. Podrobnější záznam z přelíčení otiskl deník na třetí a čtvrté straně. Text se shodoval s tím v ostatních analyzovaných denících, mezititulky byly i v *Lidové demokracii* všeobecně více strohé než v *Rudém právu*. Lze se domnívat, že list, který tehdy patřil křesťanské straně, nechtěl být tak expresivní jako *Rudé právo* a *Lidové noviny*.

²⁰⁶ Před soudem lidu. *Svobodné slovo*. 30. června 1950, roč. 6., číslo 152, s. 7 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:43c16842-89e7-4e70-9b2a-df53ef387591?page=uuid:7cd0bc19-b31e-4b18-8d4a-eb418bf2e7b1>

²⁰⁷ r. Druhý den procesu se členy vedení záškodnického spiknutí. *Lidová demokracie*. 2. června 1950, roč. 6., číslo 128, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:87efc6b0-f707-11e8-9984-005056825209?page=uuid:491af040-f71b-11e8-9210-5ef3fc9bb22f>

²⁰⁸ ČTK. Skupina rozvratníků a špiónů počítala s válkou proti vlastní zemi. *Svobodné slovo*. 2. června 1950, roč. 6., číslo 128, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:bd14b40d-e2a7-42db-b4e2-8151317b3081?page=uuid:ecb44859-58a0-41de-bf39-446d1fd9d516>

²⁰⁹ čt. Soud nad rozvratníky. *Lidová demokracie*. 3. června 1950, roč. 6., číslo 129, s. 2 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:1ac3a020-f707-11e8-9984-005056825209?page=uuid:00330a10-f71c-11e8-9210-5ef3fc9bb22f>

V nedělním čísle *Lidová demokracie* na druhé straně otiskla provolání krajské odborové rady o činnosti záškodníků, ve kterém se poprvé v tomto deníku objevil i slib k ještě většímu pracovnímu úsilí. Na stejné straně pak v krátké zprávě titul informoval o množství zaslaných rezolucí, a kromě jiného citoval rezoluci okresní organizace československé strany lidové v Chomutově.

Od čtvrté strany pak pokračovalo informování o průběhu soudu, které se i tentokrát shodovalo s dalšími dvěma deníky. Úvod z ČTK, který využilo *Rudé právo* i *Svobodné slovo*, v *Lidové demokracii* chyběl. V titulku se však poprvé objevila slova typická pro informování jinými médii o procesu: „*Přísluhovači západních imperialistů před státním soudem.*“²¹⁰

Rezoluce se znovu objevily ve vydání z 6. června, *Lidová demokracie* citovala například tu od závodní rady vítkovických železáren, nebo rezoluci československé strany lidové v Praze. Na druhé straně deník otiskl také úvod ČTK k dalšímu textu o procesu. Ten pak začal na třetí straně dokončením sobotního přelíčení a výpovědi Závaře Kalandry. Text byl opět shodný. Zatímco *Rudé právo* však v titulku psalo o bahně zrady a opovržení pracujícího lidu, *Lidová demokracie* stroze a informativně napsala, že: „*Výpovědi obžalovaných rozvratníků republiky skončeny.*“²¹¹

Ve středu 7. června byly na druhé straně otištěny rezoluce lidu, nicméně se opakovaly z předešlého dne. Stejně tak úvod k procesu a text o něm se 7. června opakoval, namísto aby vyšel jako v *Rudém právu* a *Svobodném slově* text o první části výslechů svědků.

Ve čtvrtek 8. června 1950 se již v *Lidové demokracii* objevil text o druhé polovině výslechů svědků, opět shodný s *Rudým právem* i *Svobodným slovem*. Zprávu ČTK, kterou oba deníky využily jako úvod pro text o procesu, použila *Lidová demokracie* naopak na uzavření a dvoustránkový záznam událostí od soudu tím ukončila. I *Lidová demokracie* ale v titulku, stejně jako *Rudé právo*, poukázala na to, že v den vydání byl vynesena rozsudek. O výslechu svědků vypovídal až podtitulek.

²¹⁰ č. Přísluhovači západních imperialistů před státním soudem. *Lidová demokracie*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:428ecf40-f706-11e8-9984-005056825209?page=uuid:6f8f3000-f71c-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

²¹¹ č. Výpovědi obžalovaných rozvratníků skončeny. *Lidová demokracie*. 6. června 1950, roč. 6., číslo 131, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:627ddef0-f70a-11e8-9984-005056825209?page=uuid:f5ed6180-f71c-11e8-9984-005056825209>

Na straně čtyři pak titul otiskl další rezoluce, jedna z nich byla například od zaměstnanců Nemocnice na Bulovce. Na stejné straně vyšla také rezoluce poslance Jaroslava Slávy s titulkem „*Ostražitost proti zrádcům*“,²¹² ve které obžalované odsuzuje a slibuje budovatelské úsilí. „*Proto pohrdáme zrádci, jejichž nekalé a sobecké záměry měly jen jediný cíl: Oloupit pracující lid o těžce vydobytá práva, navrátit fabrikantům a spekulantům nepoctivě získané majetky a uvrhnout republiku zpět do zájmové sféry kapitalismu.*“²¹³

Ve vydání po vynesení rozsudku vyšla 9. června 1950 v *Lidové demokracii* na titulní straně rezoluce předsednictva Československé strany lidové, která odsuzuje třináct vlastizrádců. „*Chtěli uvrhnout vlastní národ do bídy, jen a jen pro své nepoctivé a sobecké zájmy a zrádné záměry. Rozsudek, který státní soud nad obžalovanými vyřkl, je spravedlivou odplatou za jejich zločiny.*“²¹⁴

Stejně jako v *Rudém právu* i *Svobodném slově* byly ten den otištěny řeči prokurátorů a znění rozsudku. Ani *Lidová demokracie*, podobně jako *Svobodné slovo*, neotiskla kompletní závěrečné řeči obžalovaných, nýbrž pouze jejich shrnutí, které se v obou denících shoduje. I titulky byly velmi podobné, když také akcentovaly spravedlnost rozsudku. Na šesté straně pak byly zveřejněny ještě tři další rezoluce, jedna z nich od římskokatolických kněží. Její část zněla: „*Naše odpověď všem rozvratníkům: Nikdy nepřipustíme, aby bylo zneužito náboženství pro rozvratnické pikle podněcovatelů nové světové války (...).*“²¹⁵

5.2.3.2 Po skončení procesu

Po skončení procesu zmínky a ohlasy v *Lidové demokracii* postupně ubývaly. Dne 10. a 11. června 1950 vyšly další rezoluce se slibem ke zvýšení úsilí a s odsouzením celé skupiny. Další text s titulkem „*Další odpovědi lidu na rejdy velezrádců*“²¹⁶ pak informoval o sjezdu bratislavského vojska, SNB a lidových milicí, na kterém po rozsudku

²¹² SLÁVA, Jaroslav. Ostražitostí proti zrádcům. *Lidová demokracie*. 8. června 1950, roč. 6., číslo 133, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f6fd8910-f708-11e8-9984-005056825209?page=uuid:96a327a0-f71c-11e8-9984-005056825209>

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Id. Budovatelské úsilí odpovědí záškodníkům. *Lidová demokracie*. 9. června 1950, roč. 6., číslo 134, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:41abfe70-f708-11e8-9984-005056825209?page=uuid:962f3020-f71c-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

²¹⁵ Č. Rozhořčení čs. lidu nad zločiny rozvratníků. *Lidová demokracie*. 9. června 1950, roč. 6., číslo 134, s. 6 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:41abfe70-f708-11e8-9984-005056825209?page=uuid:9665f790-f71c-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

²¹⁶ Č. Další odpovědi lidu na rejdy velezrádců. *Lidová demokracie*. 11. června 1950, roč. 6., číslo 136, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f3d369e0-f716-11e8-9984-005056825209?page=uuid:82a15c60-f71f-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

všichni projevili „(...) své rozhořčení, opovržení a hněv nad padlými rejdy odsouzených a jejich vůdci v emigraci.“²¹⁷ Na páté straně titul napsal i o manifestaci na náměstí Svobody v Praze, které se zúčastnilo asi dva tisíce občanů. Rezoluce pak jménem obrozené československé strany lidové odsoudila činnost všech obžalovaných. Ke konci autor rezoluce upozornil, že proces je poučil o tom, jakými prostředky bojují nepřátelé. „*Někteří ze spiklenců kryli svou činnost předstíráním kladného postoje k současným poměrům, k lidově demokratickému zřízení našeho státu. Je to i případ dr. Hostičky, bývalého právního referenta v ústředním sekretariátě čs. strany lidové.*“²¹⁸

Podobně jako další listy, i *Lidová demokracie* otiskla rezoluce ještě po skončení procesu, a sice 15. a 16. června 1950. Krajská odborová rada Ústí nad Labem v rezoluci mimo jiné napsala, že odsouzení připravovali vraždy. „(...) *prováděli špionáž, chystali sabotáže a vraždy a ve spojení se zrádnou emigrací připravovali válku proti pracujícímu lidu (...).*“²¹⁹

Rozhodnutí o potvrzení rozsudku Nejvyšším soudem otiskl list shodně s *Rudým právem* i *Svobodným slovem* 25. června 1950. I v *Lidové demokracii* šlo o zprávu ČTK. Ve stejný den vyšla i zpráva o knize *Proces s vedením záškodnického spiknutí*, která podle autora zprávy „(...) *na dokumentárním materiálu, na znění žaloby, na průběhu přelíčení aj. znovu čtenářům ukáže onen mravní a politický úpadek, který charakterisuje všechny členy rozvratnické skupiny dr. Horákové.*“²²⁰

Ve středu 28. června 1950 vyšla v *Lidové demokracii* krátká zpráva z ČTK o tom, že rozsudek byl vykonán. O dva dny později se pak objevila další upoutávka na knihu *Proces s vedením záškodnického spiknutí*. Jediná *Lidová demokracie* se k procesu vrátila ještě na začátku července, byť jen další upoutávkou na knihu, a sice tentokrát na knihu *Před soudem lidu*.

²¹⁷ č. Další odpovědi lidu na rejdy velezrádců. *Lidová demokracie*. 11. června 1950, roč. 6., číslo 136, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f3d369e0-f716-11e8-9984-005056825209?page=uuid:8297bf70-f71f-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ č. Bezpečnost republiky pevně v rukou lidu. *Lidová demokracie*. 16. června 1950, roč. 6., číslo 140, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:ff089f60-f711-11e8-9984-005056825209?page=uuid:b59715d0-f71d-11e8-95ba-5ef3fc9bb22f>

²²⁰ re. Kniha o procesu se zrádci. *Lidová demokracie*. 25. června 1950, roč. 6., číslo 148, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:9d994d80-f70f-11e8-9984-005056825209?page=uuid:8d3d7ed0-f71d-11e8-9210-5ef3fc9bb22f>

5.2.4 Shrnutí

Všechny tři deníky o procesu poprvé informovaly 31. května 1950, tedy v den zahájení procesu. Jejich četnost se však lišila, a to jak v průběhu procesu, tak po něm, tedy po vynesení rozsudku dne 8. června 1950. *Rudé právo*, jako ústřední deník KSČ, o procesu informovalo nejvíce. Podobně tomu bylo u *Svobodného slova*, v *Lidové demokracii* byla četnost článků nejnižší. Byly zde uveřejněny veškeré hlavní texty o průběhu procesu, nicméně rezoluce spíše výjimečně, nebo jen v malém počtu.

Hlavní, několikastránkové texty, které pojednávaly o průběhu procesu, byly až na první den totožné, lišily se pouze titulky, mezititulky a umístěním úvodu. Tak to ostatně bylo nařízeno již v usnesení sekretariátu ÚV KSČ z 31. května 1950, kde se psalo: „*Prostřednictvím ČTK dodávat redakcím jednotnou zprávu o procesu s tím, že text nesmí měnit. – Tisk denně sledovat a ihned napravovat nedostatky.*“²²¹

Titulky a mezititulky byly ve většině případů odlišné. V *Rudém právu* byly s pokračováním procesu čím dál více expresivní, využívaly veškerou zásobárnu slov, která se s procesem pojila – špionáž, rozvratníci, bahno, teroristické akce, banda záškodníků, bahno zrady a další. Titulky *Svobodného slova* i *Lidové demokracie* byly většinou kratší a umírněnější, *Lidová demokracie* pak působí jednoznačně nejmírněji a nejvíce zpravodajsky. Velmi znatelné je to na již zmiňovaných titulcích z 6. června 1950. *Rudé právo* napsalo: „*V bahně zrady, stíhání opovržením všeho pracujícího lidu, končí rozbíječi jednoty dělnické třídy,*“²²² titulek *Svobodného slova* zněl: „*Od podlamování jednoty dělnické třídy došli ke zradě republiky.*“²²³ Titulek *Lidové demokracie* jen stroze konstatoval: „*Výpovědi obžalovaných rozvratníků republiky skončeny.*“²²⁴ Podobný ráz měly i využívané mezititulky, případně autorské texty, které nebyly součástí společného zpravodajství ČTK.

Některé články týkající se procesu byly doplněny o fotografie, ať už se jednalo o portréty obžalovaných, stůl se zbraněmi či shromáždění lidu. Ve všech třech sledovaných

²²¹ KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Epoque, 2019, s. 170

²²² ČTK. V bahně zrady, stíhání opovržením všeho pracujícího lidu, končí rozbíječi jednoty dělnické třídy. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/3.png>

²²³ ČTK. Od podlamování jednoty dělnické třídy došli ke zradě republiky. *Svobodné slovo*. 6. června 1950, roč. 6., číslo 131, s. 6 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:5747d2a5-2418-43dd-8013-6ad24c186933?page=uuid:12f07e87-4ad9-4371-836b-a22463b1d455>

²²⁴ č. Výpovědi obžalovaných rozvratníků skončeny. *Lidová demokracie*. 6. června 1950, roč. 6., číslo 131, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:627ddef0-f70a-11e8-9984-005056825209?page=uuid:f5bdc600-f71c-11e8-9984-005056825209>

denících se ale objevovaly spíše výjimečně. *Svobodné slovo* zpočátku procesu texty doplňovalo fotografií, někdy i vícero, nicméně to s postupujícím časem nepokračovalo.

Celé pokrytí procesu tiskovými médii pak nabízí dva základní typy narativu. Prvním z nich je používání metafor, a to konkrétně válečných. George Lakoff a Mark Johnson se tématu věnovali ve své knize *Metafory, kterými žijeme*. Výhodou válečných metafor a jejich časté využívání v mediálním diskurzu, což se potvrdilo také v letech 2020-2021 během pokrývání koronavirové pandemie, je, že všichni vědí, co válka je. Existujeme my – ti dobří, a oni – ti špatní, naši nepřátelé.²²⁵ Právě tento narativ provází veškeré mediální ohlasy v tisku, jedná se například o situace, kdy byly v protikladu budovatelé kapitalismu a záškodníci nebo banda zrádců a pracující lid.

Lakoff a Johnson v knize také zmiňují situaci, kdy byl tehdejší prezident USA Jimmy Carter konfrontován s energetickou krizí. Jejich popis použití metafor se dá vztáhnout i na propagandu komunistické strany během procesu. „*Metafora válka zvýraznila jisté skutečnosti a ukryla jiné. (...) Už pouhé přijetí této metafory poskytlo půdu pro vyvození jistých závěrů: Byl tady jistý vnější, cizí, nepřátelský protivník (...)*“²²⁶

Druhý narativ, který medializaci procesu provázel, souvisí s konceptem stereotypizace a rámcování. Konkrétně jde o model *Ti druzí (The Other)*, který stojí na myšlenkách Michaela Pickeringa, či o model Ideologického čtverce (*Ideological Square*) vědce Teuna A. van Dijka.

Pickering o svém modelu mluví v knize *Stereotyping: The Politics of Representation*. Autor zde uvažuje o dichotomickém přístupu jednotní my versus jednotní oni. Stereotypní „oni“ podle něj popírají historii a fungují jako překážka ve změně a transformaci.²²⁷ Podobně hovoří i model ideologického čtverce, o kterém van Dijk mluví v publikaci *Ideology and Discourse*. Čtverec má podle něj sloužit k polarizaci skupin, které jsou uvnitř a venku, zabývá se tím, kdo jsme my a kdo jsou oni. Jeho hlavní princip je, že zdůrazňuje naše dobré vlastnosti a špatné ostatních, a naopak naše špatné vlastnosti potlačuje a dobré ostatních stejně tak.

Celým procesem se tato nit táhne, neboť odsouzení jsou vždy označováni jako ti, kteří chtěli rozvracet republiku, v kontrastu s ostatními, kteří ji chtěli budovat. Je vždy

²²⁵ LAKOFF, George, Mark Johnson. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002

²²⁶ Tamtéž, s. 173, 174

²²⁷ PICKERING, Michael. *Stereotyping: The Politics of Representation*. Palgrave, 2001, s. 48

upozornováno na to, že byl pracující lid, současně však, že odsouzení byli kapitalisté a chtěli jen zbohatnout. Lze tak na pokrytí procesu vybraným tiskem pozorovat procesy, které teoretici popsali o několik desítek let později.

6 Rehabilitace Milady Horákové

Po roce 1960 již byli všichni žijící ze skupiny 13 odsouzených na svobodě. Naději na rehabilitaci, tedy navrácení trestní bezúhonnosti, ale nikdo z nich neměl. Vedoucí komunističtí pracovníci tehdy podle historika Karla Kaplana dokonce „(...) bránili, aby se dostal do seznamu případů, které měly být prošetřovány. Pokud se tam objevil, postarali se, aby vypadl.“²²⁸ Podle Ivanova podali někteří propuštění stížnost o revizi v první polovině 60. let, 10. února 1965 ale byla zamítnuta. Ministrem vnitra byl tehdy Lubomír Štrougal, který vydal prohlášení, v němž nepřipouštěl, že výměr trestů nebyl správný. „*Jsem toho názoru, že nelze jednoznačně tvrdit, že u všech žalovaných použil soud přísnější kvalifikace, a tím uložil i neúměrné tresty. Například u Buchala, Pecla, Horákové a Kalandry šlo o nepřátelskou činnost značné společenské nebezpečnosti a snad neměl důvod uložit trest mírnější.*“²²⁹ V roce 1967 se ale k podání návrhu na obnovení případu odhodlal Jiří Křížek. Ačkoliv soudce Ladislav Fajstavr vyslyšel vyšetřovatele Státní bezpečnosti, kteří vyslyšeli Křížka, případ nebyl ukončen. „*Podobně nebo přímo zamítnutím skončily stížnosti (Zdeněk Peška) a žádosti o obnovu obětí tzv. následných procesů (např. Josef Palivec).*“²³⁰ Kaplan ve své knize *Druhý proces* vysvětluje, že pro rehabilitaci v té době ještě nebyly podmínky, například proto, že většina obyvatel si proces velmi dobře pamatovala. „*Sdělení pravdy by u mnohých občanů vyvolalo vzpomínky na to, že tehdy hlasovali pro rezoluci požadující nejvyšší tresty a zatížilo jejich svědomí.*“²³¹ Dalším důvodem byl podle něj fakt, že rehabilitace třináctičlenné skupiny by vyvolala reakci těch, kteří byli odsouzeni v následných procesech. „*Orgány ministerstva vnitra se obávaly odhalení činnosti a role Státní bezpečnosti. Justiční orgány také odhalení jejich úlohy a podílu na nezákonnostech.*“²³²

Po událostech roku 1968 však nastala příležitost pro rehabilitaci. Prezidium Nejvyššího soudu zrušilo rozsudek z roku 1950 dne 30. července 1968. Ivanov ve své

²²⁸ KAPLAN, Karel. *Druhý proces*. Praha: Karolinum, 2008, s. 125

²²⁹ IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2008, s. 333

²³⁰ KAPLAN, Karel. *Druhý proces*. Praha: Karolinum, 2008, s. 125

²³¹ Tamtéž, s. 126

²³² Tamtéž.

knize zmiňuje, že zákon byl v roce 1950 podle prezidia porušen patnáctkrát.²³³ K úplné rehabilitaci došlo ale až o 22 let později. Vyšetřováním byli pověřeni Bohumil Hruška, Zdeněk Veselý a František Táborský z Generální prokuratury, kteří vypracovali plán pro první etapu vyšetřování. Ta měla proběhnout do konce května 1969. Během první etapy měly být přezkoumány a vyhodnoceny trestné činy, a také vyslechnuti ti z odsouzených, kteří byli naživu.

Po roce 1969 se ale takzvaný druhý proces začal komplikovat. V květnu toho roku požádal Hruška ministerstvo vnitra a národní obrany o návrh na odborné znalce, kteří byli už na začátku července do funkcí jmenováni. Ministerstvo vnitra se však s vyhodnocením inspekce zdrželo, podle Kaplana začala být znát změna názoru na rehabilitaci skupiny Horákové. V září 1969 předložil Hruška plán druhé etapy, během které proběhly například výsledky asi padesáti svědků.

S nástupem normalizace došlo také k novele kritérií rehabilitačních řízení. V řízení se skupinou Horákové byl ale důležitý fakt, jak dlouho už probíhalo. *„Jeho ukončení záviselo na výsledcích šetření orgánů ministerstva vnitra, v první řadě inspekce ministra a dvou komisí. Ty však své odpovědi na požadavky prokuratury odkládaly. Odvolávaly se na různé důvody zpoždění, personální změny, nepřístupnost potřebných písemností apod.“*²³⁴ Hruška byl v dubnu 1970 převelen na obvodní prokuraturu a případ po něm převzal až 10. června 1970 Felix Hrabý. K předání materiálů ale došlo až o měsíc později. Na konci roku 1970 však byly veškeré úkoly vyšetřovatelů Generální prokuratury splněny. *„Uzavření záviselo na zprávě ministerstva vnitra a znaleckém posudku.“*²³⁵

Za rok 1971 odbory Generální prokuratury dokonce konstatovaly, že se řízení ani trochu za celý rok neposunulo. *„Počínání útvarů ministerstva vnitra naznačovalo, až potvrzovalo, že za jimi uváděnými obtížemi a překážkami narůstá vliv úmyslu politického rázu – nezájem o rehabilitace vůbec a zájem o její zastavení v případě M. Horáková a spol.“*²³⁶

Zpráva o došetření a znalecký posudek byly odeslány v lednu 1972. Posudek soudních znalců, který Kaplan v knize cituje, zněl následovně: *„Materiály ve svém souhrnu, s přihlédnutím k době, kdy byly vypracovány a odeslány do zahraničí, byly velmi*

²³³ IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2008, s. 300

²³⁴ KAPLAN, Karel. *Druhý proces*. Praha: Karolinum, 2008, s. 136

²³⁵ Tamtéž, s. 136

²³⁶ Tamtéž, s. 147

potřebné pro činnost nepřátelských rozvědek proti ČSR a celému socialistickému táboru. Jejich nebezpečnost neztratila na aktuálnosti ani s odstupem dvaceti let. Vývoj situace plně potvrdil nebezpečnost činnosti dr. Horákové a spol., jejího spojení s představiteli čs. politické emigrace v zahraničí a nepřátelskými rozvědkami.“²³⁷ Generální prokuratura nemohla pro řízení sehnat vyšetřovatele, a tak se celý proces dál protahoval.

V červenci 1975 prokuratura případ odložila. Rehabilitační řízení pak bylo uzavřeno až 29. června 1990, prokuratura tím potvrdila, že odsouzení se trestných činů nedopustili. Ukončení řízení a rehabilitace se díky dlouhé časové prodlevě dožili jen František Přeučil a Bedřich Hostička. Dopisy, které Milada Horáková napsala před popravou, dostala její rodina až po revoluci, v roce 1990.

6.1 Analýza mediálních ohlasů v létě 1968

Pro analýzu ohlasů v tištěných médiích na rehabilitaci jsem vzhledem k jejímu více než dvacetiletému trvání zvolila období, kdy byl zrušen rozsudek. Sledovala jsem stejné tři deníky, a sice *Rudé právo*, *Svobodné slovo* a *Lidovou demokracii*, a to v období od 16. července 1968, tedy dva týdny před zrušením rozsudku 30. července 1968, do 13. srpna 1968, tedy dva týdny po zrušení rozsudku.

Rudé právo i *Lidová demokracie* otiskly v tomto období jen jednu krátkou zprávu týkající se procesu, a sice 31. července 1968. Jednalo se o krátkou zpráv z ČTK, která jmenovala veškeré odsouzené a konstatovala, že prezidium Nejvyššího soudu přikázalo příslušným soudům, aby věc znovu projednaly. Titulek *Rudého práva* ani nezmínil konkrétně Horákovou, *Lidová demokracie* ano.

Svobodné slovo informovalo o možné rehabilitaci 23. července 1968, a sice na titulní straně. Na titulní straně otisklo krátkou zprávu s titulkem „Případ dr. M. Horákové znovu před soud“²³⁸ o tom, že náměstek předsedy Nejvyššího soudu podal stížnost pro porušení zákona ve prospěch obžalovaných, která se bude projednávat na prezidiu Nejvyššího soudu.²³⁹

²³⁷ KAPLAN, Karel. *Druhý proces*. Praha: Karolinum, 2008, s. 149

²³⁸ t. Případ dr. M. Horákové znovu před soud? *Svobodné slovo*. 23. července 1968, roč. 24., číslo 202, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:3a67dad4-5dbc-4ead-805b-a2961c693aeb?page=uuid:92ac172a-a537-4ac3-8241-61dad13f31d7>

²³⁹ Tamtéž.

Také 30. července 1968 se zpráva o rozhodnutí soudu objevila hned na titulní straně. V porovnání s krátkou zprávou z ČTK, kterou využilo *Rudé právo* i *Svobodné slovo*, je ta v *Lidové demokracii* podstatně delší. Zpráva shrnula fakta, která uvedla stížnost na porušení zákona. Hned na začátku uvedla, že odůvodnění rozsudku nesplnila požadavky zákona. O několik vět dále pokračovala: „*Jejich vina byla údajně prokázána písemným materiálem, aniž by soud konkrétně řekl, jaký materiál má na mysli.*“²⁴⁰ Dále pak zpráva zmínila důležitou větu, jejíž část i typograficky zvýraznila: „*Podrobným zkoumáním rozsudku dochází předseda Nejvyššího soudu k závěru, že vzhledem ke zjištěným skutečnostem se jeví zahrnutí činností všech třinácti obviněných do rámce, vedení záškodnického spiknutí proti republice jako umělá konstrukce.*“²⁴¹ V závěru pak stálo, že se navrhuje, aby se Nejvyšší soud vyslovil ve prospěch stížnosti.

Den po vynesení rozsudku i *Svobodné slovo* otisklo zprávu, která byla rozsáhlejší než strohé shrnutí v dalších dvou sledovaných denících. Zatímco *Rudé právo* v titulku Horákovou nezmínilo vůbec a *Lidová demokracie* pouze ji, *Svobodné slovo* zmínilo i Pecla, Kalandru a Buchala, tedy všechny odsouzené k trestu smrti. Zpráva v úvodu vyjmenovala celou skupinu Horákové, poté to, za co byli odsouzeni. Předseda prezidia Nejvyššího soudu při veřejné části jednání prohlásil, že byl zrušen nejen rozsudek státního soudu z 8. července 1950, ale i usnesení Nejvyššího soudu z 24. června 1950, které odmítlo odvolání čtveřice odsouzené k trestu smrti. *Svobodné slovo* pokračovalo: „*Nejvyšší soud tím tedy jen potvrdil, že se u nás v padesátých letech staly kromě jiného i čtyři justiční vraždy.*“²⁴² Jako jediný list ze tří sledovaných se tak procesu nejen více věnovalo, ale i zmínilo důležitý fakt, že se jednalo o justiční vraždy.

7 Historický životopisný film jako žánr

Snímek *Milada* pojednává o skutečné postavě, ale zároveň se odehrává v minulosti, a proto jej lze zařadit do žánru historického životopisného filmu. Jedná se konkrétně o příběh podle skutečnosti, „*(...) to jest dle historické události, jakou mohou být bitvy, atentáty, popravy nebo smrt nějaké historické osobnosti (...).*“²⁴³ Žánr chystaného díla by

²⁴⁰ Dnes znovu o dr. Miladě Horákové. *Svobodné slovo*. 30. července 1968, roč. 24., číslo 209, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:292ad7f5-f7a8-4761-986c-54baa6a05399?page=uuid:dcdaf13b-5f06-40f6-8de8-440458240fc6>

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² eš. Tresty smrti dr. Horákové, dr. Pecla, Kalandry a Buchala zrušeny. *Svobodné slovo*. 31. července 1968, roč. 24., číslo 210, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:a4877805-ed16-46bc-b916-572d7e3bae82?page=uuid:d13fe463-74b9-4381-9bf9-bca6f497fad6>

²⁴³ NOVOTNÝ, David Jan. *Chcete psát scénář?* Praha: Akademie múzických umění, 2000, s. 150

si měl podle filmových teoretiků scenárista vyjasnit hned na začátku, „(...) *neboť jedním ze základních kroků při psaní scénáře je právě volba žánru, vědomí, v jakém stylu bude příběh vyprávěn.*“²⁴⁴ Ronald Bergan ve své knize *Film* popisuje, že koncepce žánrů začala v období hollywoodských studií. „*Napomáhala vynášení rozhodnutí o produkci a usnadňovala prosadit filmy na trhu.*“²⁴⁵

Podle Ronalda Bergana je biografie „(...) *poněkud fantaskně dramatizovaným portrétem života nějaké slavné osoby.*“²⁴⁶ David Jan Novotný zmiňuje, že životopisný film lze zařadit právě mezi příběhy historické, protože se věnuje osudům osob z minulosti. Bergan také vystihuje některé principy děje: „(...) *protagonista riskuje vše, aby dosáhl úspěchu, prochází obdobím zanedbávání, poté dosáhne úspěchu, ale následuje prožití osobního konfliktu nebo určitého utrpení.*“²⁴⁷ Novotný v knize *Chcete psát scénář* vysvětluje, že: „*Moderní biografická díla odhalují, anebo se o to alespoň pokouší, souvislosti člověka, jeho díla a doby, v níž žil a tvořil.*“²⁴⁸

Filmové ztvárnění události má ale podle Novotného své výhody a nevýhody. Snímky totiž kromě patřičné dramatičnosti musí dostát i historické správnosti. „(...) *se skutečnými historickými událostmi nelze nakládat libovolně. Jednak jsou na to hákliví historici, učitelé dějepisu a náruživí vlastenci, a bývají na takové historické posuny a překrucování hákliví i diváci.*“²⁴⁹ Na rozdíl od historických příběhů, které vycházejí z historické události a nezobrazují konkrétní osobnost, totiž nemohou příliš volně přizpůsobovat hlavní postavy záměrům filmu. Další nevýhodou je, že do hlavní role v historickém životopisném filmu nemůže režisér obsadit kohokoliv. Na to naráží i Bergan, když zmiňuje například snímek *Young Mr. Lincoln* (1939), kde režisér John Ford docílil velké podobnosti mezi skutečnou postavou a hercem Henry Fondou, podobně se to povedlo i Mrnkovi ve snímku *Milada*.

Historický film má podle Novotného ještě jedno omezení, a sice „(...) *nejrozmanitější reálie. Není to jen věci kostýmních návrhářů, scénografů a historických poradců, ale v první řadě scenáristů, kteří by měli, než začnou takový historický příběh psát, prostudovat nejen historii samotnou, ale i způsob života v tehdejší době, měli by znát*

²⁴⁴ NOVOTNÝ, David Jan. *Chcete psát scénář?* Praha: Akademie múzických umění, 2000, s. 100

²⁴⁵ BERGAN, Ronald. *Film*. Praha: Slovart, 2008, s. 115

²⁴⁶ Tamtéž, s. 123

²⁴⁷ Tamtéž.

²⁴⁸ NOVOTNÝ, David Jan. *Chcete psát scénář?* Praha: Akademie múzických umění, 2000, s. 155

²⁴⁹ Tamtéž, s. 151

i předměty denní potřeby.“²⁵⁰ Mrnka například svůj film o Horákové připravoval téměř deset let, ačkoliv to bylo zapříčiněno i finančními problémy, nikoliv jen studiem materiálů a historických souvislostí.

V Česku vzniklo již několik historických životopisných filmů, které se dostaly na filmová plátna. Jedná se například o filmy o politicích a významných osobnostech, jako je i *Milada*. V roce 2016 měl premiéru snímek *Masaryk* režiséra Julia Ševčíka, o dva roky později pak televizní film *Rašín*, který režíroval Jiří Svoboda, nebo snímek *Jan Palach* (2018) režiséra Roberta Sedláčka. V roce 2020 měl premiéru i snímek *Slávka Horáka Havel* o prvním prezidentu České republiky a ikony demokracie. Mezi životopisná historická dramata lze zařadit i film režiséra Filipa Renče *Lída Baarová* (2016) o československé herečce, nebo snímek o ženě, která v roce 1973 autem zabila 8 lidí – *Já, Olga Hepnarová* (2016) režisérů Tomáše Weinreba a Petra Kazdy. Zařadit sem lze také snímky o sportovcích, jako například film *Zátopek* (2021) režiséra Davida Ondříčka, nebo o hudebních osobnostech, například *Meky* (2020) režiséra Šimona Šafránka. O hudební skupině natačeli v USA i Bryan Singer a Dexter Fletcher, když ztvárnili osud světoznámé kapely Queen a jejího frontmana Freddieho Mercuryho ve snímku *Bohemian Rhapsody* (2018). Skutečný příběh ztvárnil i režisér Clint Eastwood v úspěšném snímku *Sully: Zázrak na řece Hudson* (2016). V roce 2018 pak také film o astronautovi Neilu Armstrongovi – *První člověk*, který režíroval Damien Chazelle.

Historická životopisná dramata vznikala prakticky od počátků kinematografie, zmínit lze například snímek *Utrpení Panny Oreleánské* (1928) režiséra Carla Dreyera. Po polovině 20. století pak lze jmenovat například snímek *Kleopatra* (1963) nebo *Generál Patton* (1970). V Československu pak ve 20. století vznikl například film *To byl český muzikant* (1940) režiséra Vladimíra Slavinského. Dále lze zmínit snímek režiséra Jiřího Krejčíka o české operní pěvkyni Emě Destinové *Božská Ema* (1979), nebo film *Zastihla mě noc* (1985) režiséra Juraje Herze, o komunistické odbojářce.

8 Film *Milada*

Životopisné drama *Milada*²⁵¹ mělo premiéru 2. listopadu 2017, a to po téměř desetileté přípravě. Producent filmu David Mrnka se stal i jeho režisérem a scenáristou, ačkoliv to původně nezamýšlel. Mrnka byl nespokojený se scénářem americké

²⁵⁰ NOVOTNÝ, David Jan. *Chcete psát scénář?* Praha: Akademie múzických umění, 2000, s. 152

²⁵¹ Příloha č. 3

spisovatelky, na niž ale utratil výdaje na scénář, a tak ho musel dopsat a upravit sám, s pomocí Roberta Conanta. Oslovil také několik režisérů, jak českých, tak zahraničních, ale nikdo neměl čas nebo chuť spolupracovat. „*Tak jsem si řekl, že pokud se toho neujmu já, kdoví, jestli a kdy by se nějaký zahraniční režisér, který by chápal českou kulturu a nuance, našel,*“²⁵² řekl Mrnka v rozhovoru pro *lidovky.cz*.

O hudbu k filmu se postarali Aleš Březina a Drew Alan. Březina, český hudební skladatel a muzikolog, skládal hudbu také pro filmy *Obsluhoval jsem anglického krále* (2006), *Donšajni* (2013) či *Kawasakiho růže* (2009). Hudební skladatel Drew Alan skládal hudbu ještě k filmům *Supernatural Encounters* (2016) a *The Name That Separates* (2017). Za kameru odpovídal český kameraman Martin Štrba, který natáčel i snímek *Masaryk* (2016) či *Skleněný pokoj* (2019). Střih filmu zajistila Olina Kaufmanová.

Hlavní roli Milady Horákové ztvárnila americká herečka z Izraele Ayelet Zurer²⁵³, která je Miladě Horákové velmi podobná, a která si zahrála například ve filmech *Mnichov* (2005), *Andělé a démoni* (2009) nebo *Muži z oceli* (2013). V roli manžela Horákové Bohuslava se objevil americký herec Robert Gant, kterého diváci mohou znát také například z filmu *The Map of Tiny Perfect Things* (2021), zahrál si ale i v dílech některých známých seriálů, a sice v *Castle na zabítí, Proč? 13x proto*, nebo v seriálu *Kriminálka Miami*. Sestru Horákové ztvárnila Vica Kerekes, herečka z filmů *Anděl Páně 2* (2016), *Marie Terezie II* (2019), nebo *Hnutí odporu* (2020). Dceru Janu ztvárnily hned dvě herečky a jeden herec. Nejmladší Janu zahrál netradičně chlapec, který se do filmu dostal díky své podobě se sestrou. Daniel Rchichev ztvárnil šestiletou Janu, jeho sestra Karina Rchichevská pak ztvárnila starší Janu. Nejstarší role dcery Horákové se ujala česká herečka Taťjana Medvecká. V dalších rolích se objevili přední čeští herci, jako Aňa Geislerová, Robert Jaškóv, Hana Vagnerová, Tomáš Měcháček, Jitka Smutná, Karel Dobrý, ale i novinářka Daniela Drtinová.

Příprava snímku se prodloužila i kvůli krizi a nedostatku financí. Mrnka sháněl podporu na mnoha místech, a to i v České televizi a Státním fondu kinematografie, ani jedna z institucí ho však nepodpořila. „*Státní fond kinematografie (...) mi zamítnutí poprvé zdůvodnil tím, že mám ve scénáři historickou nepřesnost. Ne že bych někdy Miladu vydával*

²⁵² PETRŽELKOVÁ, Hedvika. Režisér filmu o Horákové: Miladiny dopisy z vězení mě stále dojmají. *lidovky.cz* [online]. 2. dubna 2015 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/reziser-filmu-o-horakove-miladiny-dopisy-z-vezeni-me-stale-dojimaji.A150401_104024_ln_kultura_hep

²⁵³ Přílohy č. 4 a 5

za dokument. (...) V České televizi to bylo podobné,²⁵⁴ řekl Mrnka v rozhovoru pro *aktuálně.cz*.

O distribuci filmu se postarala americká filmová a seriálová platforma Netflix. Účast videotéky pro Mrnku znamenala velký posun v oblasti financování. Netflix totiž koupil streamovací práva pro celý svět, v současnosti je dostupný pro 190 zemí, s výjimkou Číny, Sýrie a Severní Koreje. Mrnka si však vyjednal, že snímek nejprve představila kina, a tak ho Netflix uvedl až 12. ledna 2018.

Film *Milada* získal v roce 2017 ocenění Českého lva za nejlepší kostýmy a nejlepší masky. Nominován byl tehdy i Mrnka v kategorii nejlepší film, Kaufmanová v kategorii nejlepší střih, Štrba v kategorii za nejlepší kameru, i Zurer jako hlavní herečka a Vladimír Javorský, který ve filmu ztvárnil spolupracovníka Horákové Aloise Schmidta, za hlavního herce.

9 Režisér David Mrnka

Režisér, scenárista a producent David Mrnka se narodil 14. března 1978 v Hradci Králové. Odmaturoval na Biskupském gymnáziu Bohuslava Balbína, poté odešel do Austrálie, kde studoval ekonomii. Od roku 2002 tam studoval režii a produkci na vyšší odborné škole SAE Institute Australia. Během studia také absolvoval kurzy herectví a práce s hercem v Actors Center v Sydney. V letech 2003-2010 pracoval jako producent pro Asii a Austrálii v televizním pořadu o showbizynsu Extra. V roce 2004 se za Austrálii podílel na soutěži Miss Universe.

V roce 2005 se Mrnka z Austrálie přestěhoval do Los Angeles ve Spojených státech, kde se podílel na produkci několika známých pořadů. Patří mezi ně spolupráce s *BBC World News*, *World Report* nebo show *Larry King Live*, která byla vysílána na CNN.

O několik let později si 17. září 2014 založil mezinárodní produkční společnost *Loaded Vision Entertainment*, která se podle informací na svém webu věnuje tvorbě inovativních, špičkových celovečerních filmů, dokumentů a televizních programů.²⁵⁵

²⁵⁴ SVOBODA, Martin. Snad film *Milada* utne ty nehorázné lži, které komunisté o Horákové šíří, doufá režisér Mrnka. *aktuálně.cz* [online]. 18. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/snad-film-milada-utne-ty-nehorazne-lzi-ktere-komuniste-o-hor/r~77479de6b3fc11e7a7000025900fea04/>

²⁵⁵ Loaded Vision Entertainment [online]. Loaded Vision Entertainment, © 2021 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.loadedvision.com>

9.1 Mrnka o filmu *Milada*

Bolestivým tématům československých dějin se v současné době stále častěji věnuje film, jmenovat lze například *Lidice* (2011), *Anthropoid* (2016), *Masaryk* (2016) nebo snímek *Jan Palach* (2018). Všechny jmenované ale vznikly z rukou zkušených režisérů. Naopak snímku o významné ženě československých dějin se ujal až Mrnka, který ani nestudoval na českých školách. Filmového zpracování osobnosti Jana Palacha ve filmu *Hořící keř* (2013) se podobně ujala Agnieszka Holland, která sice studovala na pražské FAMU, ale je Polka.

Mrnka dostal první nápad na natočení filmu o Horákové, když ze zahraničí přijel do Prahy v době, kdy bylo výročí její smrti. „*Tehdy jsem poprvé viděl záznamy z jejího posledního soudu, předtím jsem neměl možnost je vidět, protože jsem odešel v 90. letech. To mě opravdu chytlo a říkal jsem si: Jak to, že o ní ještě nikdo nenatočil film?*“²⁵⁶ Když o pár let později zakládal produkční společnost, navrhl, aby tento film natočili. V rozhovoru pro *DVTV* vysvětlil, že téma podle něj nikdo před ním nezpracoval ze dvou důvodů. První z nich je, že dcera Horákové, Jana Kánská, byla velmi opatrná a nikomu z těch, kdo ji oslovili, autorská práva neudělila. Druhým důvodem je podle Mrnky fakt, že jako národ ještě nejsme připraveni mluvit o věcech, které se tu 40 let pod komunistickou nadvládou děly.²⁵⁷ V rozhovoru s *aktuálně.cz* komentoval, že se setkal i s nedůvěrou, což je ale podle něj oprávněné. „*Jde o mou prvotinu a setkal jsem se kvůli tomu samozřejmě i s nedůvěrou. Což je jedině v pořádku a nemůžu se divit nikomu, kdo si není jistý se svěřením tolika peněz v podstatě debutantovi.*“²⁵⁸

V *DVTV* Mrnka dovysvětlil, proč zrovna *Milada* Horáková. Je podle něj problematické, že stále existují lidé, kteří věří, že proces byl legitimní a jsou schopni říci, že si za to mohla sama. V rozhovoru také řekl, že jeho ambicí je těmito lidem jejich pravdu vyvrátit. Zároveň konstatoval, že mnoho Čechů ví, kdo *Milada* Horáková byla, ale nic konkrétnějšího by o ní říci nedokázali. „*Když v něco člověk věří, tak má být za to připraven bojovat a i umřít. A myslím si, že to se v dnešní době nenesí a že je to velká škoda. A jeden*

²⁵⁶ PETRŽELKOVÁ, Hedvika. Režisér filmu o Horákové: Miladiny dopisy z vězení mě stále dojmají. *lidovky.cz* [online]. 2. dubna 2015 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/reziser-filmu-o-horakove-miladiny-dopisy-z-vezeni-me-stale-dojmaji.A150401_104024_ln_kultura_hep

²⁵⁷ DVTV, Daniela Drtinová. Hodně Čechů neví, kdo je *Milada* Horáková, nejsme připraveni mluvit o příbězích komunismu, říká Mrnka. *video.aktuálně.cz* [online]. 30. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/hodne-cechu-nevi-kdo-je-milada-horakova-nejsme-pripraveni-ml/r~86f78aaabb0211e794650025900fea04/>

²⁵⁸ SVOBODA, Martin. Nechce z Horákové modlu, měla ráda život, ví režisér *Milady*. *aktuálně.cz* [online]. 26. února 2015 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/film/o-filmu-milada-s-producentem-a-reziserem-davidem-mrnkou/r~2c5e154ebcc411e486b9002590604f2e/>

velký odkaz doufám pro nás pro všechny Čechy je, že máme tady dámu, na kterou můžeme být hrdí, která nás může inspirovat, a která nás může propojit,“²⁵⁹ odpověděl na otázku o odkazu Horákové pro dnešní dobu.

Podle svých slov však od začátku nevěděl, jak téma uchopit. Chtěl začít mladší Horákovou, když studovala právnickou fakultu, aby ukázal její charakterový vývoj. „Šlo o moc velký věkový odstup, abychom mohli nalíčit tu samou herečku, ale zase ne dost velký, aby mladá Milada mohla vypadat výrazně jinak. Byla by to velká komplikace a já od toho nakonec ustoupil,“²⁶⁰ vysvětlil Mrnka v rozhovoru pro *aktuálně.cz*. Vzniklo 52 scénářistických verzí, které s ním procházela i dcera Horákové Jana Kánská. Nakonec mu však z bádání vyplynulo, že opravdu to nejdůležitější je období po roce 1945, a všechno se do filmu vtěsnat nedá. Film nakonec zahájil rokem 1933, období před válkou bylo podle něj důležité zachytit proto, aby ukázal i její víru, která ji nesla také přes její poslední rozhodnutí.

Snímek vznikl v zahraniční koprodukcí, významným investorem se stal již zmíněný Netflix, i proto byl film natočen v angličtině, s českým akcentem, a do češtiny byl nadabován. Štáb a produkce byly také české. Do českých kin jej distribuovala společnost *Bohemia Motion Pictures*. Mrnka nepopírá, že ačkoliv je to pro něj osobní projekt a primární je odvyprávět příběh, návratnost financí je důležitá. Právě proto je snímek podle něj určen i Čechům, ale primárně zahraničním divákům. „Bylo těžké najít balanc. V popředí životní příběh Milady Horákové, historie v pozadí. Je vysvětleno trochu víc, než kdyby to bylo pouze pro českého diváka, ale není to tak, že bych někoho polopaticky krmil historií, to ne.“²⁶¹

Zahraněční koprodukce byla také jedním z důvodů, proč hlavní roli neobsadila česká herečka. Podle svých slov v rozhovoru pro *DVTV* i *Deník.cz* bylo důležité, aby Horákovou zahrál někdo, kdo roli dokáže pochopit a ztotožnit se s ní, zároveň jí ale bude alespoň trochu podobný. Důležitým faktorem nicméně byl i Netflix, který požadoval jméno, které se uchytí také v zahraničí. Ayelet Zurer, jejíž maminka pochází ze Slovenska,

²⁵⁹ DVTV, Daniela Drtinová. Hodně Čechů neví, kdo je Milada Horáková, nejsme připraveni mluvit o příbězích komunismu, říká Mrnka. *video.aktuálně.cz* [online]. 30. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/hodne-cechu-nevi-kdo-je-milada-horakova-nejsme-pripraveni-ml/r~86f78aaabb0211e794650025900fea04/>

²⁶⁰ SVOBODA, Martin. Snad film Milada utne ty nehorázné lži, které komunisté o Horákové šíří, doufá režisér Mrnka. *aktualne.cz* [online]. 18. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/snad-film-milada-utne-ty-nehorazne-lzi-ktere-komuniste-o-hor/r~77479de6b3fc11e7a7000025900fea04/>

²⁶¹ DVTV, Daniela Drtinová. Hodně Čechů neví, kdo je Milada Horáková, nejsme připraveni mluvit o příbězích komunismu, říká Mrnka. *video.aktuálně.cz* [online]. 30. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/hodne-cechu-nevi-kdo-je-milada-horakova-nejsme-pripraveni-ml/r~86f78aaabb0211e794650025900fea04/>

odkud odešla do Izraele, se pro roli podle Mrnky hodila nejlépe. I velká část dalších herců je ze zahraničí. „(...) myslím si, že to naopak pomůže českému divákovi se lépe vžít do jejich rolí, protože na plátně nebudou známé tváře ze seriálů apod.,“²⁶² vysvětlil Mrnka.

Pro snímek, který se připravoval od roku 2006, se Mrnkovi podařilo sehnat nejen schopný tým, ale i vzácná natáčecí místa. Mrnka v *DVTV* vyzdvihl například Simonu Rybákovou, která měla na starosti kostýmy. Podle něj nechala osmkrát předělat šaty Horákové od posledního soudního dne, aby byly co nejvěrohodnější podobou původních šatů. Za svůj výkon nakonec získala i již zmíněné ocenění Českého lva. Scénu soudu se navíc Mrnkovi podařilo natočit přímo na Pankráci, a to včetně původního stupínku.

10 Analýza snímku *Milada* v porovnání se skutečnými událostmi

Snímek *Milada* začíná v Praze v roce 1990, kdy po čtyřiceti letech od justiční vraždy Milady Horákové došlo k předání jejích posledních dopisů rodině. Když je Jana Kánská dostane od tehdejší ministryně spravedlnosti Dagmar Burešové do ruky, děj se přesouvá do roku 1933, kdy Horákovou přijal tehdejší prezident T. G. Masaryk, se kterým jednala o ženském hnutí. Podle Zory Dvořákové a Jiřího Doležala toto setkání opravdu proběhlo, a sice kolem roku 1930. Děj se dále přesouvá do Londýna téhož roku, kdy Horáková jednala společně se spolupracovníkem Aloisem Schmidtem (Vladimír Javorský) a Františkou Plamínkovou s delegáty Rakouska (Philip Schenker), Itálie (David Bowles) a Německem (Jan Nemejovský) o Hitlerovi. Ačkoliv se ani Daniel Anýž nebo Zora Dvořáková a Jiří Doležal o tomto konkrétním londýnském setkání nezmiňují, je založeno na pravdě, neboť Horáková díky svým politickým aktivitám cestovala kromě Londýna i do Paříže či Sovětského svazu. V obou úvodních scénách dává režisér přímo najevo její boj za ženská práva, který dokresluje krátkým záběrem na *Weekly News Review* s titulkem *Milada Horakova's succesfull new legalization*.

Po návratu z Londýna a Paříže předává doma Janě, manželovi a sestře dárky. Pokud se však má stále jednat o rok 1933, nesouhlasí věk Jany, která je vyobrazena jako šestiletá holčička, zatímco ve skutečnosti se teprve v prosinci 1933 narodila. Horáková navíc ani v jedné z předchozích scén nebyla ztvárněna jako těhotná.

²⁶² PODSKALSKÁ, Jana. Režisér David Mrnka: Ukážeme i stinné stránky Milady Horákové. *denik.cz* [online]. 2. července 2015 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/film-a-televize/ukazeme-i-stinne-stranky-milady-horakove-20150702.html>

Zatčení manželů Horákových gestapem se odehrálo ve skutečnosti také trochu jinak. Horákové trávili léto ve svém letním bytě v penzionu ve Vršově. Ačkoliv tam chtěli být mimo zraky gestapa, přijelo si pro ně. Horákové se během cesty do Prahy podařilo předat Janě malou „(...) krabičku bombónů, v jejímž dvojitém dně byl už téměř dokončený program příští svobodné československé vlády.“²⁶³ Jana pak babičce měla vzkázat, že krabička je od holčičky, která měla spálu. Ve filmu je letní návštěva bytu spojena s ukázkou odbojové činnosti manželů Horákových. Od Františky Plamínkové (Dagmar Bláhová) u sebe měli seznam všech, kteří chtěli pomáhat odboji. Gestapo rodinu před penzionem prohledalo a odvezlo na výslechy. Horáková jela s Janou a v autě jí předala ony listy. Schovala je do pytlíku s bombóny a Janě pak řekla, ať se podělí s tetou Věrou. Režisér tak spojil odbojovou činnost, za kterou Horákové byli zatčeni, s letní dovolenou, kde se to opravdu stalo. Předání inkriminovaného dokumentu se kromě jeho povahy liší v detailech.

V dalších scénách je přiblížen osud Horákové v Terezíně. Na ošetřovně se setkala s Plamínkovou, kterou tehdy viděla poprvé a naposledy. Ve filmu je znázorněna i návštěva Jany a sestry Věry, která je důležitá pro další děj. Při procesu ji totiž navštívit nemohli a sestra Horákové prohlásí: „*I nacisti nám ji dovolili navštívit.*“²⁶⁴ Mrnka tak ukazuje kontrast nacistů, kteří dovolili návštěvu i s fyzickým kontaktem, a komunistů, kteří návštěvu nedovolili, stejně jako fyzický kontakt při posledním rozloučení. V koncentračním táboře pak Horáková dostala moták od manžela s prstenem z chleba, což ale zjistilo gestapo a ona byla za trest na samotce až do transportu na soud v Německu. I tento sled událostí je v detailech v rozporu s realitou. Horáková se na ošetřovnu dostala až po delší době v Terezíně. O přítomnosti Plamínkové i Horáka věděla prakticky od doby, kdy byli oba přivezeni stejným transportem. Také v Terezíně navíc pomáhala spojovat rodiny s vězni, za což byla několikrát trestána. Na návštěvu za ní pak podle Anýže přijela nejen sestra Věra a dcera Jana, ale i její otec (Jaromír Dulava). Prsten z chleba ve tvaru kozoroha však Horáková opravdu dostala. V tomto případě šel Mrnka do detailu a prsten nechal na zakázku vyrobít společností Eppi,²⁶⁵ a to podle pozůstatků, které jsou uchovány v muzeu ve Spojených státech.

²⁶³ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zeď, 2020, s. 91

²⁶⁴ *Milada* [film]. Režie: David MRNKA. Česko/USA: Loaded Vision Entertainment, 2017. 124 min. Dostupný také z: <https://www.netflix.com/watch/80108149?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C>

²⁶⁵ R., Barbora. Jak jsme vyráběli prsten na zakázku pro film *Milada*. *eppi.cz* [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.eppi.cz/blog/prsten-na-zakazku-pro-film-milada>

Po soudu v Německu historickou změnu opět oznamují novinové titulky a některé dobové záběry. Horáková se vrací po válce domů a po emotivním setkání s rodinou se dozví, že její manžel je již doma, a to v poměrně špatném stavu. Ačkoliv se Horák vrátil ve špatném fyzickém stavu i ve skutečnosti, Horáková se domů dostala o několik dní dříve než on. Ve filmu také proběhne konverzace mezi Horákovou a dcerou Janou, která jí obviní, že její otec vypadá mnohem hůř než ona a ve vězení byl kvůli její činnosti. Janě to měla údajně říci Věra. Mrnka tím chtěl pravděpodobně naznačit často zdůrazňovanou věc, a sice, že Horáková nestavěla rodinu na první místo. „*Milada Horáková chtěla dostat svému předsevzetí, že bude přednostně pečovat o své dítě a o manžela, ale zůstalo jen u předsevzetí. Poválečné dění ji strhávalo do svého víru,*“²⁶⁶ napsala Zora Dvořáková ve své knize *To byla Milada Horáková*.

Mrnka následně vyobrazil i víru Horákové, když se modlila u postele svého manžela. Právě kvůli víře se rozhodl ve filmu ukázat i předválečnou a válečnou dobu, vysvětlil v *DVTV*.²⁶⁷ Záběry z osvobození přitom doprovázejí další novinové titulky, které předchází rozhovoru mezi Horákovou a Schmidtem, který ji přesvědčoval, aby se vrátila do politiky. Ve skutečnosti však návrat do vysoké politiky způsobil rozhovor s tehdejším prezidentem Edvardem Benešem. Na něj Schmidt v rozhovoru odkazuje, když Horákové říká, že se po ní ptal prezident.

Pro Horákovi tehdy začalo poválečné šťastné, ale krátké období. Horáková se vrátila do politiky a ve filmu přichází řada na rozhovor s novinářkou Věrou Hložkovou. Hovoří v něm o svém návratu do politiky, který odůvodňuje tím, že jako poslankyně může pomáhat všem. Odkazuje přitom na své dva zemřelé sourozence. Věra Hložková je přitom důležitá pro pozdější děj, neboť ji komunisté nasadili Horákové do cely jako konfidentku. O rozhovoru není v literatuře dochována žádná zmínka, Mrnka se tak pravděpodobně pokusil vyobrazit charakter doby tím, že ukázal, jak se novinářka a obdivovatelka Horákové nakonec obrátila proti ní a donášela komunistům.

Po projevu Horákové o připravovaném zákoně Mrnka zobrazuje rozhovor mezi ní a Gottwaldem, který jí řekl, že zajistí, aby si projev poslechla jeho strana. Horáková přitom

²⁶⁶ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *To byla Milada Horáková*. Praha: Klub Milady Horákové, 2009, s. 62. Dostupné také z: <https://ndk.cz/view/uuid:3b49aed0-b883-11e6-88f6-005056827e52?page=uuid:7c074280-c651-11e6-b22f-5ef3fc9ae867>

²⁶⁷ DVTV, Daniela Drtinová. Hodně Čechů neví, kdo je Milada Horáková, nejsme připraveni mluvit o příbězích komunismu, říká Mrnka. *video.aktualne.cz* [online]. 30. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/hodne-cechu-nevi-kdo-je-milada-horakova-nejsme-pripraveni-ml/r~86f78aaabb0211e794650025900fea04/>

působí velmi sebevědomě, Gottwalda (Jiří Vyorálek) i poplácává po rameni. Je tak naznačena její prvotní víra, že nic podobného nacismu se opakovat nemůže. Na scénu pak přichází politička Anežka Hodinová-Spurná (Jitka Smutná), která se Horákové představuje s tím, že by chtěla pokračovat v práci Plamínkové. Vzápětí však dává najevo, že stojí na straně komunistů a později se Horákovou snaží přesvědčit, aby neodporovala. Anežka Hodinová-Spurná se objevuje znovu při rozmluvě s Gottwaldem, který ji důrazně žádá, aby v přesvědčování Horákové pokračovala. Hodinová-Spurná je pak ještě v několika záběrech, kdy dokonce čekala u Horákové doma, aby ji mohla přesvědčovat o spolupráci s komunisty. Po rezignaci Horákové na poslanecký mandát následuje rozprava mezi Gottwaldem a Hodinovou-Spurnou, v kterém ji premiér důrazně žádá, aby v přesvědčování pokračovala. Ve filmu řekne, že: „*U veřejnosti je pořád oblíbená. Potřebujeme ji na naší straně.*“²⁶⁸ To ve své knize potvrzuje Miroslav Ivanov, podle kterého bylo jednou z taktik komunistů získat Horákovou na svou stranu.

Ještě před rezignací na poslanecký mandát se odehraje několik emotivních scén mezi manželky, ve kterých Horáková přemítá o své roli matky, manželky a političky, o tom, co vždy stavěla na první místo a jak to ovlivňuje rodinu. Mrnka tak ukazuje i tu Horákovou, která si byla vědoma, že by se místo politiky mohla věnovat raději rodině, její víra a přesvědčení jí to však nedovolily. Před rezignací se odehraje i rozhovor s Janem Masarykem (Robert Jaškóv), který Horákové volá, že už v zemi není bezpečno. Masaryk se loučí s tím, že se uvidí ráno, druhý den je však nalezen na chodníku mrtvý. Tím, i diskuzí se Schmidtem nad tím, jak mohl vypadnout z určitého okna a dopadnout na to jiné místo, Mrnka naznačuje, že smrt Masaryka rozhodně nebyla náhodou. Horáková i ve skutečnosti, stejně jako ve filmu, svůj poslanecký mandát složila po jeho smrti.

Během úseku zobrazujícího nástup komunismu se odehraje několik rozhovorů mezi manželky Horákovými o možnosti útěku do zahraničí. Bohuslav je pro útěk, zatímco Horáková chce pořád ještě bojovat. Když po smrti Jana Masaryka řekne, že rezignuje, Horák navrhne, aby poté odešli. Řekne jí, ať jednou bojuje za svou dceru a dá jí přednost. Horáková ale svolí k útěku až poté, co vidí, že její spolupracovník Schmidt odjíždí s komunisty autem. Mrnka se pak ve svém vyprávění dostává k osudnému dni zatčení. Manželé se ráno loučí před prací Horákové, s úsměvem na tváři a očekáváním, že bude lépe. Sekretářka Horákové (Halka Třešňáková) nechala omylem vyvěšený telefon, mezitím

²⁶⁸ *Milada* [film]. Režie: David MRNKA. Česko/USA: Loaded Vision Entertainment, 2017. 124 min. Dostupný také z: <https://www.netflix.com/watch/80108149?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C>

se jí snažila dovolat sestra Věra kvůli domluvě společného setkání, později i manžel. Ten přišel domů podle plánu, přišli ale i komunisté. Horákovi se přesto podařilo utéci a hovorem z telefonní budky chtěl svou ženu varovat. Bohužel se ale nedovolal, protože v té chvíli už mluvila se sestrou. Ve snímku Horák dál běží za svou ženou do práce, aby ji upozornil, když se však přiblíží, Horákovou už vyvádí v poutech. Tuto situaci prezentuje Mrnka jako poslední, kdy Horák svou ženu viděl.

Manžel Horákové se ale o jejím zatčení ve skutečnosti dozvěděl až další den. Horáková byla opravdu zatčena odpoledne ve své kanceláři v Masné ulici, a opravdu přitom mluvila se svou sestrou, které řekla, že večer na návštěvu přijít má, ale teď že má návštěvu. Její manžel jí ale předtím nevolal. V ten den se věnoval shánění dalších informací o zmizelém Václavu Sýkorovi. „*Dohodli se, že se v poledne vrátí domů kvůli Janě, která přijde ze školy. Odpoledne, až Miladě skončí pracovní doba, sejdou se v bytě dr. Jana Jíny (...).*“²⁶⁹ Když se Horák vrátil domů, Jana už tam byla. Ve snímku přitom přicházejí v opačném pořadí, Jana dokonce až po příslušnících StB. Horákovi se podařilo utéct, chtěl varovat svou ženu v bytě u Jínových, kde se měli setkat. O tom, že je zatčená, v tu chvíli nevěděl. Dojemná chvíle, kdy Horák hledí na Horákovou, kterou odvádí z práce v poutech, se tak ve skutečnosti neodehrála. Naposledy svou ženu viděl toho dne ráno, když se loučili před její prací.

Na skutečnosti je však založena scéna, kdy se sestra Horákové Věra loučí s Horákem. Po celou dobu, co se Horák skrýval u rodiny Pospíšilových, ho Věra zásobovala jídlem. O jeho dalším osudu se ale Mrnka zmíní až v závěrečných titulcích, kde stojí, že se Jana za svým otcem odstěhovala do USA v roce 1968.

Na cele pankrácké věznice je ve filmu s Horákovou již od začátku konfidentka Věra Hložková. Ta k ní do cely byla nasazena až od konce dubna 1950. Podle Zory Dvořákové a její knihy *To byla Milada Horáková*, si ale Hložková plnou důvěru Horákové nezískala.²⁷⁰ Další filmové dění se věnuje prvním výslechům a faktu, že vyšetřovatel státní bezpečnosti Karel Šváb (Marián Mitaš) s vyšetřovatelkou Martou (Hanou Vagnerovou) nemohli na nic přijít. Šváb ve snímku dokonce explicitně řekne: „*Vyslýchám ji čtyři měsíce, kdyby něco provedla, něco vím.*“²⁷¹ Mrnka tak odkazuje na skutečnost, že

²⁶⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *To byla Milada Horáková*. Praha: Klub Milady Horákové, 2009, s. 146, 147. Dostupné také z: <https://ndk.cz/view/uuid:3b49aed0-b883-11e6-88f6-005056827e52?page=uuid:83cfc0a0-c651-11e6-b22f-5ef3fc9ae867>

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ *Milada* [film]. Režie: David MRNKA. Česko/USA: Loaded Vision Entertainment, 2017. 124 min. Dostupný také z: <https://www.netflix.com/watch/80108149?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C>

komunisté Horákovou nejprve dlouho vyslyšali a hledali, za co by ji mohli odsoudit a jak následně proces vykonstruovat. Sovětský svaz proto poslal na pomoc odborníky N. I. Makarova (Petr Lněnička) a M. T. Lichačeva (Karel Dobrý), kteří Švábovi předloží text, jenž musí Horáková odříkat. Scény výslechů jsou střídány scénami, kdy je Horáková přiváděna na celu se zakrvácenými nehty, zmlácená nebo zvracející. Vždy ji přitom skoro s otevřenou náručí vítá její spoluvězenkyně Hložková. Mrnka zobrazuje i skutečnost, že byli obžalovaným často podávány omamné látky. Zmíněné situace v podstatě odpovídají skutečnému sledu událostí, a sice, že sovětsí odborníci opravdu byli vysláni na pomoc do Československa, Hložková na Horákovou opravdu donášela, vězni byli fyzicky napadáni a týráni a především, že byl proces vykonstruovaný.

Ve filmu pak následují další scény fyzického i psychického nátlaku na Miladu Horákovou, aby podepsala „její vlastní“ slova. O tom, že by měla podepsat, ji přesvědčuje i Hložková, Šváb se jí snaží přesvědčit fotografiemi rodiny, na kterou by měla myslet. Horáková text podepíše a následují záběry, jak ona, ale i někteří další obžalovaní trénují své projevy tak, aby je odříkali důvěryhodně a správně. To vše odpovídá skutečnosti.

Půl hodiny před koncem snímku přichází na řadu soud se třinácti obžalovanými. Mrnka zobrazuje i davové šílenství před soudem a naladění lidí v soudní síni, kteří při příchodu obžalovaných pokřikovali „zrádci“ nebo „pověste ji“. Soud se však ve filmu věnuje pouze čtyřem obžalovaným, a sice Horákové, Zemínové (Zuzana Hodková), Kalandrovi (Karel Freund) a Nestávalovi (Jiří Štrébl). Všichni řeknou svá jména, pak že souhlasí s obžalobou. Horáková na otázku, zda se přiznávají k těmto zločinům, odpovídá: *„Jsem vinna ze všeho, k čemu jsem se doznala, nicméně si nemyslím, že bych tím dělala něco špatného.“*²⁷² Následuje emotivní část projevu prokurátorky Ludmily Brožové (Aňa Geislerová), která Horákovou obviňuje, že intrigovala proti běžným lidem. Ve filmu jsou výpovědi Horákové přítomni i Makarov a Lichačev.

Vyzdvižení pouze čtyř ze třinácti obžalovaných je poměrně mystifikující, neboť proces byl, respektive měl být, odstrašující právě i počtem obžalovaných, a tedy rozkrytím celé „špionážní sítě“. Ani odpověď Horákové na otázku, zda se cítí vinna, neodpovídá skutečnosti. V soudní síni v roce 1950 odpověděla: *„Cítím se vinna činy, které jsem*

²⁷² *Milada* [film]. Režie: David MRNKA. Česko/USA: Loaded Vision Entertainment, 2017. 124 min. Dostupný také z: <https://www.netflix.com/watch/80108149?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C>

doznala, a které podle trestních, dnes platných zákonů, zakládají jejich skutkovou podstatu. (...) K některým ovšem vývodům státní obžaloby bych měla ještě své poznámky.“²⁷³

Scéna se poté přesouvá do cely, kde Horáková říká Hložkové, že je celý proces zinscenovaný, že je to pouze fraška a divadlo. Stejná slova pak Hložková opakuje Švábovi, divák se poprvé dozvídá, že jde o konfidentku. Více se film samotnému procesu, výpovědím obžalovaných či obhájců u soudu nevěnuje.

Na řadu přicházejí ukázky tisíců rezolucí, které žádaly spravedlivé potrestání. Zobrazeny jsou i žádosti o milost od osobností, ve filmu je zmíněn Albert Einstein, Eleanor Rooseveltová, Winston Churchill nebo Jean-Paul Sartre, jehož ani filmový Gottwald nezná. Opomenuta není ani žádost o milost od dcery a otce Horákové. Gottwald však trest Horákové nezměnil. To vše odpovídá skutečnosti, Mrnka ve filmu naznačil i to, že Gottwald nad omilostněním Horákové chvíli přemýšlel. „Gottwald bez zaváhání všechny rozsudky smrti potvrdil – až na její případ. Zaskočilo ho, že světově známé politické, kulturní a vědecké osobnosti a představitelky mezinárodního ženského hnutí posílaly do Prahy své protesty.“²⁷⁴ Tehdejší prezident si dokonce vyžádal písemná vyjádření členů komunistické strany, jejich verdikt však zněl, aby milost neuděloval.

Film pak sleduje Horákovou, jak píše poslední dopisy. Následuje poslední rozloučení se sestrou Věrou, dcerou Janou a Věřiným manželem Josefem, které je hodně emotivní, avšak ztvárněno podle skutečnosti. Mrnka v rozhovoru pro *DVTV* řekl, že podle dcery Horákové Jany Kánské film scénu posledního rozloučení zobrazuje naprosto přesně.²⁷⁵ I návštěva kněze ve skutečnosti proběhla. Manžel sestry Horákové Josef Tůma (Igor Orozovič) ve filmu nedostává žádnou větší scénu, většinou jen přihlíží, sporadicky něco řekne. V boji o dceru Horákové po její smrti hrál přitom důležitou roli.

Poprava Horákové je zobrazena na jiném místě, než se ve skutečnosti odehrála. Její závěrečná slova jsou zkrácena. Zatímco ve skutečnosti zněla: „*Padám, padám... Tento boj jsem prohrála. Odcházím čestně, miluji tuto zem, miluji tento lid, budujte mu blahobyť.*

²⁷³ HORÁKOVÁ, Milada. Dokumentární série. In: *Proces H – Den první*. TV, ČT 2, 13. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864-proces-h-den-prvni/>

²⁷⁴ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *To byla Milada Horáková*. Praha: Klub Milady Horákové, 2009, s. 171. Dostupné také z: <https://ndk.cz/view/uuid:3b49aed0-b883-11e6-88f6-005056827e52?page=uuid:863aa620-c651-11e6-b22f-5ef3fc9ae867>

²⁷⁵ DVTV, Daniela Drtinová. Hodně Čechů neví, kdo je Milada Horáková, nejsme připraveni mluvit o příbězích komunismu, říká Mrnka. *video.aktualne.cz* [online]. 30. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/hodne-cechu-nevi-kdo-je-milada-horakova-nejsme-pripraveni-ml/r~86f78aaabb0211e794650025900fea04/>

*Odcházím bez nenávisti k vám, přeji vám to, přeji vám to...,*²⁷⁶ ve filmu řekne jen: „*Padám, padám... Tento boj jsem prohrála. Odcházím čestně, miluji tuto zem, miluji tento lid. Odcházím bez nenávisti.*“²⁷⁷

V závěru se snímek obloukem vrací na tiskovou konferenci k předání dopisů Janě Kánské, která se rozhodne jeho část předčítat. Část jejího posledního dopisu, kterou čte, je skutečná, Mrnka však vybral věty a části z různých dopisů a poskládal je do tohoto jednoho úryvku. Fabulací je i tisková konference k předání dopisů.

Film doplňují také záběry na Janu ve škole v době, kdy byla její matka vězněná komunisty. V záběru se mihne i její učitelka (Stáňa Hošková), která jí ale podle Daniela Anýže velmi pomáhala. „*Spolužáci se ke mně chovali vesměs dobře, normálně,‘ říká Jana. Po roce 1989 ale jména některých z nich našla v seznamech StB. Skutečnou oporou ovšem Janě byla paní profesorka Jínová.*“²⁷⁸ Jínová byla manželka Jana Jíny, který do února 1948 dělal sekretáře prezidentu Benešovi a později poskytl první úkryt Horákovi poté, co se mu podařilo utéct StB. Kánská Anýžově knize vzpomíná, že právě Jínová řekla ředitelce, že na gymnázium musí zůstat, aby ji převychovala. „*Ze zpětného pohledu je vlastně s podivem, že Janu režim nechal dostudovat gymnázium. Ona sama neví, jak moc kolem toho komunisté brousili. Ale dochovala se svědectví, podle nichž muselo Janino okolí skutečně bojovat za to, aby po popravě matky vůbec mohla zůstat s manžely Tůmovými.*“²⁷⁹ O ničem takovém ale film nehovoří, záběry ze školy jsou krátké a pouze doplňující.

11 Snímek *Milada* v porovnání s Mudrovým dokumentem

11.1 Jan Mudra a film *Případ Dr. Horáková*

Dokumentarista Jan Mudra se narodil 5. října 1960 v Ostravě. Po maturitě na ostravském gymnázium vystudoval režii dokumentu a střihu na pražské FAMU. Pracoval pro Československou televizi a od roku 1993 natáčí pod svou vlastní značkou Max TV Film.

Kromě dokumentu *Případ Dr. Horáková* (1990) natočil také *Svědectví o smrti Pavla Wonky* (1991), *Hana Hegerová – Portrét* (2006), patnáctidílný seriál *Lidé, kteří*

²⁷⁶ RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990, s. 86, 87

²⁷⁷ *Milada* [film]. Režie: David MRNKA. Česko/USA: Loaded Vision Entertainment, 2017. 124 min. Dostupný také z: <https://www.netflix.com/watch/80108149?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C>

²⁷⁸ ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zeď, 2020, s. 239

²⁷⁹ Tamtéž, s. 238

k nám patří (1993) nebo *Film o seriálu Nemocnice na kraji města – nové osudy* (2008). Mudra se podílel na natáčení televizního seriálu *13. komnata*, zpracoval i dokument o české rockové skupině pojmenovaný *Eurosong aneb Kabát jde do Evropy* (2007).

Dokument *Případ Dr. Horáková* se na televizních obrazovkách objevil hned rok po skončení komunistické nadvlády. Jedná se o 80 minut dlouhý film, „(...) který poprvé na obrazovkách objektivně posoudil život a poslední měsíce ženy odcházející s vědomím neprohraného boje.“²⁸⁰ S námětem na dokument pomáhal Jindřich Juna, komentář k němu namluvila Vlasta Chramostová a Viktor Preiss. Film hudebně doprovází skladba Antonína Dvořáka *Stabat Mater*. Za autora textu středověkého duchovního hymnu se považuje františkánský mnich Jacopone da Todi. „*Latinské verše líčí biblickou scénu ukřižování Krista jakoby z jiného úhlu – z pohledu matky, které na kříži umírá její syn.*“²⁸¹ Česká televize dokument znovu vysílala při příležitosti 70. výročí od popravy Milady Horákové, 25. června 2020 na programu ČT2.

11.2 Porovnání filmů *Milada* a *Případ Dr. Horáková*

Zásadním rozdílem filmů *Milada* a *Případ Dr. Horáková* je, že druhý zmíněný je dokument, zatímco první hraný film. Mudrův dokument tak k popsání toho, jaká Horáková byla jako člověk, využívá svědectví lidí z jejího okolí, Mrnka ve svém filmu nechává mluvit herce a to, co prožívají.

Z technického hlediska se filmy liší také svou délkou. Dokument má 80 minut, snímek Mrnky trvá 124 minut. Mudra přesto více než polovinu dokumentu věnoval samotnému procesu, výpovědím u soudu a popravám. Mrnka oproti tomu procesu věnuje až posledních 30 minut. Dokument má také mnohem expresivnější hudební podkres, zatímco hudba u filmu *Milada* je někdy až nevýrazná. Mudra jako hudební doprovod zvolil skladbu Antonína Dvořáka *Stabat Mater*, vokálně-akustickou skladbu, která je často poměrně dramatická.

Po obsahové stránce mají snímky mnoho společného. Oba tvůrci začínají svá díla posledními slovy Milady Horákové. Mrnka se poté v čase vrací do roku 1933, Mudra se později také vrací, ale až do roku 1918, kdy popisuje přátelství Horákové s Františkou

²⁸⁰ *Případ Dr. Horáková* [film]. Režie: Jan MUDRA. Praha: Československá televize, 2000. 80 min. Dostupný z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/151649-pripad-dr-horakova/29043071851>

²⁸¹ STABAT MATER. *antonin-dvorak.cz* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.antonin-dvorak.cz/stabat-mater>

Plamínkovou či setkání s T. G. Masarykem. Mezitím však na kameru promlouvá jeden ze souzených se skupinou Horákové, František Nestával, nebo Jiřina Šulcová, stenografka, která zaznamenala její poslední slova před popravou.

Děj se v obou případech následně přesouvá do Terezína, kde byla Horáková během druhé světové války vězněná. Dokument stručněji, ale přesto, informuje o činnosti Horákové v táboře, o motáku od jejího manžela i o soudu, který jí zmírnil trest z původního trestu smrti. Po zobrazení války se pak věnuje meziválečným letům a snaze Horákové nevzdat to. Stejně tak, jako film *Mrnky*, divákovi i dokument *Mudry* nastiňuje, že Horáková nechtěla utéct, ačkoliv si byla vědoma nebezpečí. Promluvila o tom spolupracovnice Horákové z národně socialistické strany Helena Nováková. „*Domlouvali jsme jí, aby už té politiky nechala. Říkali jsme jí, máš rodinu, prosím tě, už toho nech, vždýt sis toho užila už v tom Terezíně dost,*“²⁸² řekla Nováková, Horáková však odmítla, protože chtěla bojovat za již zadržené členy strany.

Oba filmy pak pokračují příběhem o začtení Horákových, přičemž *Mudra* poodkrývá i více informací o Horákovi a jeho dalším osudu. V dokumentu má divák navíc možnost vidět také záběry z domu, ve kterém Horákovi tehdy žili. Oba tvůrci se zmiňují i o přípravě procesu a o sovětských poradcích Lichačevovi a Makarovovi. *Mudra* kromě výpovědí Horákové u soudu v dokumentu použil i výpověď Františka Přeučila a nezaměřil se tak pouze na Horákovou. O tom, jak probíhaly výslechy, vypověděl právě Přeučil nebo Hilda Čiháková-Hojerová, která byla také odsouzená komunisty. Řekla, že dle jejích informací Horákovou ke konci vyslýchal sovětský vyšetřovatel, a sice pověšenou za nohy ke stropu.

I v dokumentu *Mudry* padne narážka na podobnost komunistů s nacisty, kterou vyslovila Jitka Pufflerová, když řekla, že „(...) *metody státní bezpečnosti vlastně byly tak hrůzné, jako ty nacistické.*“²⁸³ *Mudrův* dokument také obsahuje závěrečnou řeč Horákové od soudu. Oba snímky se pak zmiňují o rezolucích, které po vydání rozsudku chodily, o žádostech o milost i malém zaváhání Gottwalda s omilostněním Horákové. Tvůrci zmiňují také dopisy, které Horáková napsala a oba z nich v závěru snímků i citují. Zatímco

²⁸² NOVÁKOVÁ, Helena. In: *Případ Dr. Horáková* [film]. Režie: Jan MUDRA. Praha: Československá televize, 2000. 80 min. Dostupný z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/151649-pripad-dr-horakova/29043071851>

²⁸³ PUFFLEROVÁ, Jitka. In: *Případ Dr. Horáková* [film]. Režie: Jan MUDRA. Praha: Československá televize, 2000. 80 min. Dostupný z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/151649-pripad-dr-horakova/29043071851>

Mrnka však poslední slova před popravou dává až téměř na konec svého filmu, Mudra jimi svůj snímek otevírá a končí slovy z posledního dopisu Horákové.

V obou filmech se tak dá najít poměrně podobný obsahový rámec. Ačkoliv Mudra se období před komunisty věnuje více povrchně, důležité okamžiky zmíní také. Z obou filmů přitom Horáková vychází jako bojovnice, která se nechtěla vzdát nároku na svobodu a demokracii. Jejími slovy z posledních dopisů Mudra svůj snímek prokládá častěji, Mrnka je využívá jen na začátku a na konci, přesto v obou případech jen dokresluje obraz Horákové. V Mudrově filmu jsou navíc hojně využívány novinové titulky, články, a také dobové záběry. O podobné se snažil i Mrnka, který však využil pseudo-dobové záběry a novinové titulky využíval spíše než pro dokreslení, pro oddělení jednotlivých historických epoch a důležitých událostí.

Přidanou hodnotou dokumentu oproti hranému filmu je, že v něm vystupuje osobně jak sestra Horákové Věra Tůmová, tak její dcera Jana Kánská. Jejich slova o Horákové jsou velmi přínosná pro pochopení, kdo byla ona popravená žena, a proč se včas nepokusila utéci. V dokumentu navíc kromě Nestávala promluví i Neklan Hejda, syn Jiřího Hejdy. Díky vysvětlení některých věcí navíc divák může získat ucelenější přehled o životě Horákové než z hraného filmu, který se dopouští některých nepřesností.

12 Recenze snímku *Milada*

Snímku *Milada* se věnovali nejen přední čeští recenzenti. V následující části budu analyzovat a porovnávat čtrnáct recenzí o Mrnkově prvotině. Jedná se o recenze Martina Svobody (*aktuálně.cz*), Daniela Haugwitze (*Červený koberec*), Ivy Přivřelové (*E15*), Mirky Spáčilové (*idnes.cz*), Kristiny Roháčkové (*iRozhlas.cz*), Marcela Kabáta (*lidovky.cz*), Marka Čecha (*AVmania.cz*), Daniela Řeháka (*Český rozhlas Dvojka*), Lukáše Krále (*kinobox.cz*), Petr Semecký (*eurodeník.cz*), Jakuba Vargy (*filmspot.cz*), Mojmíra Sedláčka (*moviezone.cz*), Kamila Fily (*aktuálně.cz*) a Františka Fuky (*FFFilm.name*).

12.1 Scénář, střih, gradace děje, zvuk a dabing

Právě nad faktem, že se jedná o Mrnkovu prvotinu, se pozastavila většina recenzentů. Někteří informaci uvedli čistě jako fakt o režisérovi, jiní pak polemizovali nad tím, zda to nebylo na debut moc těžké téma. „*Životopis Milady Horákové žádá víc*

shovívavosti, neboť jde o debut, ale to v kině nerozhoduje,“²⁸⁴ napsala Mirka Spáčilová pro *idnes.cz*. „Nabízí se otázka, zda si debutující režisér na sebe nevzal hned ze začátku poněkud velké sousto (...). V několika směrech se ukazuje, že to trochu velké sousto zřejmě bylo,“²⁸⁵ hodnotil debut režiséra ve své recenzi Daniel Haugwitz pro *Červený koberec*. Jen tři ze čtrnácti sledovaných recenzentů – Martin Svoboda z *aktuálně.cz*, Daniel Řehák z *iRozhlas.cz* a Kamil Fila ve své video recenzi na *aktuálně.cz* fakt, že jde o prvotinu režiséra Mrnky, nijak nekomentovali.

Recenzenti se shodně kriticky vyjadřovali k některým aspektům střihu. Jako hlavní negativum snímku hodnotili, že jde o shluk krátkých scén, které na sebe často příliš nenavazují. Největším problémem snímku podle Kristiny Roháčkové z *iRozhlas.cz* je „(...) film jako nefunkční celek na sebe navazujících scén. Příběh Horákové totiž působí jako série obrazů, které někdo náhodně vystříhal z jejího života a slepil bez okolků za sebe.“²⁸⁶ I Svoboda poznamenal, že film jen kupí scénu za scénou, a to bez struktury a gradace. „Do výsledné pohromy se promítá hlavně fakt, že původní sestřih měl přes tři a půl hodiny a cestu bylo nutné prokrestit téměř polovinou materiálu,“²⁸⁷ vysvětlil. František Fuka ve své recenzi na webu *FFFilm.name* konstatoval, že sekvence (...) vyvolávají dojem, že se tvůrci snažili film notně prostríhat (...), takže z leckteré scény zůstalo jen intro a outro.“²⁸⁸ Daniel Řehák z *Českého rozhlasu Dvojka* pak například snímek nazval sledem jakýchsi nepřilíš navazujících pohlednic. S úsekovostí díla přitom autoři často zmínili, že kvůli nenávaznosti scén filmu chybí gradace a dramatičnost. Jan Varga to ve své recenzi pro *filmspot.cz* komentoval slovy: „No a pak je tu ještě struktura vyprávění, která postrádá jakoukoli gradaci a tempo a jen se líně a nevzrušivě sune k nevyhnutelnému.“²⁸⁹ Marek Čech snímek v recenzi pro *AVmania.cz* popsal jako leporelo, které „(...) působí útržkovitě, bez vnitřních švů, point a gradace.“²⁹⁰

²⁸⁴ SPÁČILOVÁ, Mirka. RECENZE: Díky za filmovou Miladu. Nebo spíš za pokus. *idnes.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/milada-recenze.A171102_092035_filmvideo_ts

²⁸⁵ HAUGWITZ, Daniel. Recenze: Milada vypráví příběh velké české osobnosti v mezinárodní produkci. *cervenykoberec.cz* [online]. 4. prosince 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z:

<https://www.cervenykoberec.cz/135238/recenze-milada-vypravi-pribeh-velke-ceske-osobnosti-v-mezinarodni-produkci/>

²⁸⁶ ROHÁČKOVÁ, Kristina. Život Milady Horákové v zatmíváčkách. Snímek Milada dává hlas hrdince v rouše obětí. *irozhlas.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/film/recenze-milada-horakova-david-mrnka_1711021030_kro

²⁸⁷ SVOBODA, Martin. Recenze: Milada je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény. *aktualne.cz* [online]. 1. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-milada-je-skvele-gesto-ale-spatny-film-nedari-se-ani-r-d3bb31e6be3d11e7a12e0025900fea04/>

²⁸⁸ FUKA, František. Recenze: Milada – 50 %. *fffilm.name* [online]. 20. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.fffilm.name/2017/10/recenze-milada-50.html>

²⁸⁹ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

²⁹⁰ ČECH, Marek. Milada: recenze filmu. *avmania.zive.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z:

Devět ze čtrnácti kritiků pak s nesourodostí scén negativně hodnotilo i postupné zatmavení obrazu až do úplné tmy, takzvané stmívačky nebo zatmívačky. „(...) *jiné než ironické užití archaické stmívačky se dnes už takřka nevidí*,“²⁹¹ komentoval to Svoboda. Čech pak uvedl, že používání zatmívačky „(...) *pocit nedořečenosti nebo vyprázdňenosti narace umocňuje*.“²⁹² Varga také zdůraznil, že stmívačku režisér používal i u zcela banálních záběrů, „(...) *takže to nutně působí skoro až směšně, jako by tvůrci neuměli překlenout dvě scény jiným způsobem*.“²⁹³ Svoboda z *aktuálně.cz*, Čech z *AVmania.cz*, Semecký z *eurodeník.cz* a Fuka z *FFFilm.name* kritizovali také nevhodné užití záběrů na noviny a jejich vysvětlující titulky. „*Že je něco špatně, poznáte velmi záhy, když obrazem poprvé prolétávají novinové titulky. Již tehdy je zřejmé, že Mrnka příliš neví, jak přirozeně vyprávět (...)*.“²⁹⁴ Svoboda považuje záběry na titulky novin za archaické a dnes využívané jen parodicky. Dodává, že Mrnka se nejspíš snažil, „(...) *aby z nesouvislých výjevů vznikl alespoň nějaký příběh*.“²⁹⁵ Záhy ale uvádí příklad scény, kdy v novinovém titulku stojí, že Horáková kritizuje komunisty. V záběrech z jejího projevu, které následují, to ale není patrné.

Problematické aspekty střihu někteří autoři zmínili již v titulku. Svoboda v *aktuálně.cz* napsal: „*Film je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény*.“²⁹⁶ Roháčková pro *iRozhlas.cz* v titulku naopak zmínila zatmívačky, když svou recenzi nazvala: „*Život Horákové v zatmívačkách. Snímek Milada dává hlas hrdince v rouše oběti*.“²⁹⁷ Špatnou režii, scénář a všeobecně filmové pojetí příběhu Horákové v titulku refleктоvali ještě recenzenti na webu *lidovky.cz*, *eurodeník.cz* a *filmspot.cz*.

Polovina recenzentů napsala, že chybějící gradace děje souvisí také s nesmyslnými scénami, z nichž některé se neustále opakují. Podle Lukáše Krále a jeho recenze pro

<https://avmania.zive.cz/milada-recenze-filmu>

²⁹¹ SVOBODA, Martin. Recenze: Milada je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény. *aktualne.cz* [online]. 1. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-milada-je-skvele-gesto-ale-spatny-film-nedari-se-ani/r-d3bb31e6be3d11e7a12e0025900fea04/>

²⁹² ČECH, Marek. Milada: recenze filmu. *avmania.zive.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://avmania.zive.cz/milada-recenze-filmu>

²⁹³ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

²⁹⁴ SEMECKÝ, Petr. RECENZE: Filmová Milada Horáková umírá kvůli amatérskému scénáři a režii. *eurodenik.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/kultura/recenze-filmova-milada-horakova-umira-kvuli-amaterskemu-scenari-a-rezii>

²⁹⁵ SVOBODA, Martin. Recenze: Milada je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény. *aktualne.cz* [online]. 1. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-milada-je-skvele-gesto-ale-spatny-film-nedari-se-ani/r-d3bb31e6be3d11e7a12e0025900fea04/>

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ ROHÁČKOVÁ, Kristina. Život Milady Horákové v zatmívačkách. Snímek Milada dává hlas hrdince v rouše oběti. *irozhlas.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/film/recenze-milada-horakova-david-mrnka_1711021030_kro

kinobox.cz se Mrnka snažil do filmu dostat co nejvíce událostí ze života Horákové, což šlo na úkor dramaturgie. „*Nejčastěji je to vidět v opakujících se scénách, kdy Horákovi již po 2. světové válce jezdí do přírody – stále tatáž hudba Aleše Březiny (i když velmi dobrá), stále tytéž pohledy matky k dceři. Kdyby šlo o dramaturgickou gradaci před finálním zatčením, ale z toho nekouká nic než kamerová ptačí perspektiva Martina Štrby a protiklad k řadě interiérových scén.*“²⁹⁸ Mojmír Sedláček pod pseudonymem *Rimsy* na webu *moviezone.cz* k těmto scénám dodal, že diváka vlastně v danou chvíli vůbec nezajímají. „*Celá ta pasáž, i kdyby se složila, nemá žádnou pointu,*“²⁹⁹ napsal Jan Varga v recenzi pro *filmspot.cz*. Varga popisuje i další, podle něj nicneříkající a zbytečné scény. Takovou scénou je podle něj záběr na dceru Horákové, jak vchází do třídy ve škole a sedá si do lavice. „*O několik desítek minut později následuje záběr, jak si od spolužačky půjčuje tužku.*“³⁰⁰ Ačkoliv zrovna vypůjčení tužky nutně nemusí nic znamenat, v záběrech ze školy se mihne i učitelka Jany Kánské, která jí v době procesu velmi pomohla. Mrnka tak možná chtěl upozornit právě na tento fakt. Je však nepravděpodobné, že by většina diváků snímku o této podrobnosti ze života dcery Horákové věděla, a tak scéna působí nepatřičně a skoro zbytečně, neboť se z ní průměrně informovaný divák nic nedozví. Varga zmiňuje také náhodně vložený záběr na sestru a dceru Horákové, jak jdou spolu po ulici a drží se za ruce. „*(...) ve zbytku filmu už není nic, co by na to navazovalo.*“³⁰¹ V tomto případě jde podle mého názoru však o jasný náznak vřelého vztahu dcery Horákové a její tety, která ji velkou část života vychovávala. František Fuka ve své recenzi zmiňuje ještě scénu, kdy se děj přesouvá do Washingtonu D.C. „*V luxusní kanceláři sedí zadumaný chlapík. Za oknem Capitol. Chlapík vyndá knihu. Z její vazby vypreparuje papír. Zapálí speciální hořák. (...) Chlapík zavolá na sekretářku ‚Mám nejnovější depeši od Horákové.‘ Zatmívačka, konec scény. (...) Celá několikaminutová scéna má stejnou funkci jako věta ‚Milada Horáková posílá tajné depeše do Washingtonu.‘*“³⁰² Jako zbytečnou a nepodstatnou scénu však všech sedm recenzentů označilo právě tu, kdy Horákovi opakovaně jezdí do přírody.

Zatímco dabing byl pro recenzenty důležitým faktorem k hodnocení, hudba jako taková nikoliv. Zmínku, většinou velmi krátkou, jí věnovalo pouze pět z nich. Svoboda ji

²⁹⁸ KRÁL, Lukáš. Recenze: Milada – významná československá politička jde na popravu. Jak to ustál režisér Mrnka? *kinobox.cz* [online]. 5. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.kinobox.cz/clanek/13317-recenze-milada>

²⁹⁹ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

³⁰⁰ Tamtéž.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² FUKA, František. Recenze: Milada – 50 %. *fffilm.name* [online]. 20. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.fffilm.name/2017/10/recenze-milada-50.html>

v recenzi pro *aktuálně.cz* zmínil jen jako formální prostředek, který z Horákové dělá antickou sochu. Haugwitz, Král i Varga hudbu Aleše Březiny chválili. „(...) je příjemně nevtíravá a na snímku je rozhodně vidět, že v průběhu natáčení netrpěl nějakým zásadním nedostatkem prostředků nebo řemeslných zkušeností tvůrců,“³⁰³ napsal Varga. Naopak Kabát v recenzi pro *lidovky.cz* hudbu Březiny nepochválil. „Dokonce i renomovanému skladateli Aleši Březinovi se podařilo vytvořit filmovou hudbu tak prvoplánově návodnou, že by mohla stejně dobře podbarvovat odpolední televizní melodrama.“³⁰⁴ Se zvukovou stránkou snímku úzce souvisí i jeho znění, ať už originální, nebo dabing. Ani za to si Mrnka u většiny recenzentů nevysloužil pochvalu. „Postsynchrony působí studeně, odtaziť a v původní anglické verzi zase zarazí u herců český akcent, který má být záměrný,“³⁰⁵ napsal Čech pro *AVmania.cz*. Jak Mrnka popsal v několika rozhovorech pro média, primární verze je ta anglická, se záměrným českým akcentem. Americká část se na to podle Mrnky připravovala asi půl roku. Autenticity tak ale podle Řeháka dosaženo nebylo. „Je to taková pseudoautenticita,“³⁰⁶ řekl. I podle Kabáta zvuková stránka filmu nepřidává. „K tomu, abychom zájem cizinců (nebo třeba i mladých našinců) o naše pohnuté dějiny vzbudili, bychom potřebovali o hodně víc než jen snaživé životopisné pásmo, kde se mluví angličtinou s ‚českým‘ přízvukem.“³⁰⁷ Recenzent Král doporučil divákům anglickou verzi s titulky, podle něj to dopadlo mnohem lépe než u snímku *Anthropoid*. Naopak český dabing pochválil Varga. „Český dabing je na druhou stranu velmi zdařilý, značná část herců dabovala sama sebe, postsynchrony povětšinou sedí na pohyby úst a v každém případě je to podstatně lepší než dabing traileru, (...).“³⁰⁸ Dabing kritizoval také například Fuka. Nezmínili se o něm pouze tři hodnotící, a sice Haugwitz, Přivřelová a Fila.

³⁰³ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

³⁰⁴ KABÁT, Marcel. RECENZE: Milada. Silný příběh se utápí ve slabém filmovém zpracování. *lidovky.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-milada-silny-pribeh-se-utapi-ve-slabem-filmovem-zpracovani.A171102_150303_ln_kultura_jto

³⁰⁵ ČECH, Marek. Milada: recenze filmu. *avmania.zive.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://avmania.zive.cz/milada-recenze-filmu>

³⁰⁶ ŘEHÁK, Daniel. RECENZE: Ve filmu Milada nemá Milada Horáková prostor. *dvojka.rozhlas.cz* [online]. 6. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/recenze-ve-filmu-milada-nema-milada-horakova-prostor-7456718>

³⁰⁷ KABÁT, Marcel. RECENZE: Milada. Silný příběh se utápí ve slabém filmovém zpracování. *lidovky.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-milada-silny-pribeh-se-utapi-ve-slabem-filmovem-zpracovani.A171102_150303_ln_kultura_jto

³⁰⁸ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

12.2 Obsahová stránka

Tři recenzenti si povšimli a zmínili i využití pseudo-dobových záběrů. Haugwitz je hodnotil kladně. „*Velice zajímavým způsobem se v průběhu stopáže mísí dobové záběry se záběry nově vytvořenými v tom smyslu, že herci do dobových obrazů v podstatě zapadají.*“³⁰⁹ Čech doplnil, že „*(...) kvazidokumentární hrané scény, vsazené do dobových záběrů (...) obstarávají potřebný kontext tehdejších dějinných událostí.*“³¹⁰ Naopak Semeckému se kombinace fiktivních a dobových záběrů nelíbila. Ostatní autoři nechali tento poměrně často využívaný prvek bez povšimnutí. Haugwitz a Spáčilová si povšimli také nevyužití scén drsnějšího rázu. Zatímco Spáčilová pouze konstatovala, že se snímek na rozdíl od *Anthropoidu* nevyžívá v brutalitě, Haugwitz rozvedl, že *Milada* není brutálním filmem, aby mohla zůstat mládeži přístupná a získala pozornost v zahraničí. „*(...) je poměrně velká škoda, že se tvůrci i přes drsný příběh drží v určitých částech dost zpátky. (...) nikdy nevidíme, jakými formami mučení si Milada ve vězení vlastně prošla, jsou nám pouze ukazovány určité náznaky,*“³¹¹ napsal.

Z obsahového hlediska recenzenti zmiňovali i nedostatečný kontext pro pochopení filmu, a to jak pro zahraniční diváky, tak pro Čechy. Haugwitz považoval vysvětlení pro Čechy za dostačující, „*(...) je otázkou, jak moc přehledný může výsledek být pro diváky ze zahraničí,*“³¹² polemizoval. Roháčková, Fuka i Čech se ale shodují, že pokud divák přijde do kina bez znalosti historických reálií a životopisu Horákové, bude ztracený. „*A nezasvěcený divák také nebude mít nejmenší tušení, čím se vlastně vyznačovalo politické přesvědčení Horákové, proč byla tak populární mezi tehdejšími lidmi a co vlastně měla proti komunistům (...),*“³¹³ napsal Fuka. Také Fila ve své video recenzi hodnotí, že film byl primárně vytvořen pro zahraniční diváky, nepředpokládá ale jejich neznalost tématu. „*Pokud na to půjde cizinec, který o tom nic moc neví, tak bude úplně zmatený.*“

³⁰⁹ HAUGWITZ, Daniel. Recenze: Milada vypráví příběh velké české osobnosti v mezinárodní produkci. *cervenykoberec.cz* [online]. 4. prosince 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z:

<https://www.cervenykoberec.cz/135238/recenze-milada-vypravi-pribeh-velke-ceske-osobnosti-v-mezinarodni-produkci/>

³¹⁰ ČECH, Marek. Milada: recenze filmu. *avmania.zive.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z:

<https://avmania.zive.cz/milada-recenze-filmu>

³¹¹ HAUGWITZ, Daniel. Recenze: Milada vypráví příběh velké české osobnosti v mezinárodní produkci. *cervenykoberec.cz* [online]. 4. prosince 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z:

<https://www.cervenykoberec.cz/135238/recenze-milada-vypravi-pribeh-velke-ceske-osobnosti-v-mezinarodni-produkci/>

³¹² Tamtéž.

³¹³ FUKA, František. Recenze: Milada – 50 %. *fffilm.name* [online]. 20. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.fffilm.name/2017/10/recenze-milada-50.html>

*A podle mě i člověk, který trochu zná Miladu Horákovou, bude mít potíž rozpoznat jednotlivé postavy,*³¹⁴ řekl.

Přibližně třetina recenzí také zmínila encyklopedičnost celého filmu. Napsala to například Spáčilová, podle které byl problém v nezkušenosti režiséra. „(...) *Miladě by prospěl profesionál, jenž by za naprosto oprávněnou poctou Horákové našel víc než encyklopedické heslo s obrázky, opatřené dojemným ‚americkým‘ rámcem po pádu režimu, kdy dcera přijíždí pro matčiny poslední dopisy, a zpětně líčící zběžný školní dějepis od 30. let (...) až do popravy Horákové v roce 1950.*“³¹⁵ Spáčilová poukázala i na další prvek, který někteří autoři považovali za zbytečný, a sice rámcování filmu předáváním dopisů Janě Kánské, dceři Milady Horákové. Ačkoliv Kabát tento rámec pouze zmínil, popsal film jako lineárně vyprávěné „(...) *encyklopedické heslo, ke všemu ještě dost nepřesně pojaté.*“³¹⁶ Naopak Čech snímek hodnotil jako věrný realitě, i on ale napsal, že působí „(...) *didakticky, tezovitě, jako ožvlé encyklopedické heslo.*“³¹⁷ Zároveň dodal, že film se podle něj blíží spíše žánru dokudramatu než hranému biografickému snímku. Podle Vargy pak snímek pokulhává jako didaktický film pro školy, tak jako dramatické dílo. Podobně jako Spáčilová, i Sedláček a Semecký hodnotí rámovací linii s dopisy jako zbytečnou. Podle Sedláčka nefunguje proto, že „(...) *za celý film nedojde ke scéně, která by matku a dceru jakkoli sblížila, či je následně dala do konfliktu.*“³¹⁸

Právě zobrazení stinné stránky Horákové a její konflikt v upřednostnění politiky před rodinou, chtěl Mrnka ve filmu zobrazit. „*Rozhodně ukážeme i její záporné stránky. Myslím, že naše hrdinka je měla, stejně jako každý z nás. Rodina zaplatila vysokou daň za její aktivity v politice.*“³¹⁹ Svoboda ve své recenzi napsal, že tvůrci s tvrzením, že zobrazí i nedostatky Horákové, vlastně nelhalí. „*Chladný vztah Horákové k rodině a ochota*

³¹⁴ (ZA)BIJÁK KAMILA FILY. Fila, Kamil. Film: Milada je mrtvolný životopisný film, působí jako studentské cvičení. *video.aktualne.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/zabijak-kamila-fily/milada-je-prilis-sosna-mrtvolnejsi-zivotopis-jsem-dlouho-nev/r~787ecddec08f11e7b128002590604f2e/>

³¹⁵ SPÁČILOVÁ, Mirka. RECENZE: Díky za filmovou Miladu. Nebo spíš za pokus. *idnes.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/milada-recenze.A171102_092035_filmvideo_ts

³¹⁶ KABÁT, Marcel. RECENZE: Milada. Silný příběh se utápí ve slabém filmovém zpracování. *lidovky.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-milada-silny-pribeh-se-utapi-ve-slabem-filmovem-zpracovani.A171102_150303_ln_kultura_jto

³¹⁷ ČECH, Marek. Milada: recenze filmu. *avmania.zive.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://avmania.zive.cz/milada-recenze-filmu>

³¹⁸ SEMECKÝ, Petr. RECENZE: Filmová Milada Horáková umírá kvůli amatérskému scénáři a režii. *eurodenik.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/kultura/recenze-filmova-milada-horakova-umira-kvuli-amaterskemu-scenari-a-rezii>

³¹⁹ PODSKALSKÁ, Jana. Režisér David Mrnka: Ukážeme i stinné stránky Milady Horákové. *denik.cz* [online]. 2. července 2015 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/film-a-televize/ukazeme-i-stinne-stranky-milady-horakove-20150702.html>

upřednostnit politický boj v sobě nesou morální konflikt. ³²⁰ Podle Kabáta a Čecha je právě dilema, jestli rodinu ohrozit kvůli politice, jediným vnitřním konfliktem, kterým filmová Milada Horáková prochází. V souvislosti s obsahovou stránkou filmu zmiňovali recenzenti ještě nevyužití samotného procesu, kterému Mrnka věnoval jen závěrečnou přibližně půlhodinu filmu, kdy měl děj navíc gradovat. Několik z nich přitom zmínilo i seriál *České televize* a dochované záběry, které o dané věci vypoví mnohem více. „(...) známý poslední veřejný projev odsouzené Milady mohl mnohem více gradovat. Sám o sobě určitou sílu má, ale pokud se podíváme na dochované záběry ze závěrečné řeči Milady, tak není pochyb, že se z celého procesu dalo vytěžit více,“³²¹ napsal Haugwitz. Přivřelová pak odkázala na zmíněný dokumentární seriál *Proces H.* „Avšak ani z boje statečné Horákové proti absurdní komunistické mašinérii Mrnka nic moc dramatického nevykřesá. (...) soudní přelíčení i přes dobové kostýmy a výpravu postrádá patřičnou atmosféru,“³²² napsala. Expresivněji situaci hodnotil Varga. „Závěrečnému vyvrcholení bohužel podstatně sráží nohy ta skutečnost, že vykonstruovaný soudní monstrproces s Miladou Horákovou je zoufale nevyužit a brutálně zjednodušen na minimum, na úkor o dost méně zajímavých a až přehnaně repetitivních scén výsledků.“³²³ Nevyužití procesu ve svých recenzích zmínili i Spáčilová, Kabát, Semecký i Sedláček.

12.3 Herecké obsazení

Pro úspěch filmu je důležité i herecké obsazení, které ve svých recenzích více komentovalo deset ze čtrnácti autorů, ostatní obsazení pouze zmínilo, nebo se nacházelo mezi základními informacemi o filmu. Hlavní hrdinku ztvárnila Izraelka Ayelet Zurer a za svůj výkon mezi recenzenty příliš pochval nesklidila. Někteří byli vyloženě nespokojeni, jiní zařadili její podání Milady Horákové do kategorie nepotěší, ale neurazí. Svoboda zdůraznil, že Zurer studovala roli poměrně dlouho a komunikovala o ní i s Janou Kánskou, „(...) do samotného výkonu se jí to přenést nedaří. V každém momentu vypadá stejně.“³²⁴

³²⁰ SVOBODA, Martin. Recenze: Milada je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény. *aktualne.cz* [online]. 1. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-milada-je-skvele-gesto-ale-spatny-film-nedari-se-ani/r-d3bb31e6be3d11e7a12e0025900fea04/>

³²¹ HAUGWITZ, Daniel. Recenze: Milada vypráví příběh velké české osobnosti v mezinárodní produkci. *cervenykoberec.cz* [online]. 4. prosince 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z:

<https://www.cervenykoberec.cz/135238/recenze-milada-vypravi-pribeh-velke-ceske-osobnosti-v-mezinarodni-produkci/>

³²² PŘIVŘELOVÁ, Iva. Recenze filmu Milada: Rozpadlý národní pomník. *e15.cz* [online]. 22. listopadu 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/kultura/recenze-filmu-milada-rozpadly-narodni-pomnik-1340114>

³²³ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

³²⁴ SVOBODA, Martin. Recenze: Milada je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény. *aktualne.cz* [online]. 1. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-milada->

Privřelová poznamenala, že nejen Zurer, ale i Gant sice ve filmu působí sympaticky, nicméně nevýrazně. I podle Kabáta postavě Horákové chybí větší hloubka. Roháčková Zurer vyloženě nekritizuje, přesto není zcela spokojená, a to ani s přízvukem herečky. „*Ayelet Zurerová není špatná Horáková, i když se jí někdy zatoulá český přízvuk v angličtině do zvláštních poloh. (...) Jen jí přitom chybí projev hodný charakteru, na jehož bedrech celá ta podívaná stojí.*“³²⁵ Podle Vargy je problémem hereckého ztvárnění Horákové, že nepůsobí životně a nebudí emoce. „*Naopak vyvolává dojem chladu a odtažitosti (...) a nedá se s ní příliš soucítit, ani jí fandit (...).*“³²⁶ Jediný recenzent z deseti, kteří se hereckými výkony zabývali, hodnotí hlavní herečku kladně Haugwitz. „*Nejen, že je skutečné Miladě velmi podobná, ale navíc se dokázala s rolí sžít a působila v ní důvěryhodně,*“³²⁷ napsal.

Dalším hercům se pak věnuje ještě pět recenzentů, přičemž jen dva zmíní i někoho jiného než Aňu Geislerovou. Její roli Roháčková, Čech i Sedláček hodnotí pouze tak, že nedostala během několikaminutové scény, kde se objeví, příliš velkou pozornost, aby svou roli více rozehrála. Podle Semeckého i Vargy se ale Geislerová pro roli nehodí. „*Od soudu samotného pak zbytečně odvádí pozornost i to, že do role prokurátorky je mimořádně nevhodně obsazená Aňa Geislerová, která svou podivně afektovanou dikcí působí jak z jiného filmu,*“³²⁸ napsal Varga. „*(...) pobavila alespoň úsměvnou karikaturou v reálu démonické Ludmily Brožové-Polednové (...),*“³²⁹ hodnotil Semecký. Další herce zmínil Varga, podle kterého někteří herci do filmu vůbec nezapadli – kromě Geislerové zmínil i Jana Přeučila a novinářku Danielu Drtinovou. Sedláček pak kritizoval obsazení Vici Kerekes a Hany Vagnerové. „*(...) díky svým shodným účesům vypadají téměř totožně, přestože samozřejmě hrají zcela různé postavy. Pokud je divák nemá pečlivě nakoukané, nejspíš bude chvíli tápat.*“³³⁰ Podle Řeháka se kromě Zurer a Kerekes další herci do rolí

je-skvele-gesto-ale-spatny-film-nedari-se-ani/r--d3bb31e6be3d11e7a12e0025900fea04/

³²⁵ ROHÁČKOVÁ, Kristina. Život Milady Horákové v zatmíváčkách. Snímek Milada dává hlas hrdince v rouše obětí. *irozhlas.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/film/recenze-milada-horakova-david-mrnka_1711021030_kro

³²⁶ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

³²⁷ HAUGWITZ, Daniel. Recenze: Milada vypráví příběh velké české osobnosti v mezinárodní produkci. *cervenykoberec.cz* [online]. 4. prosince 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.cervenykoberec.cz/135238/recenze-milada-vypravi-pribeh-velke-ceske-osobnosti-v-mezinarodni-produkci/>

³²⁸ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

³²⁹ SEMECKÝ, Petr. RECENZE: Filmová Milada Horáková umírá kvůli amatérskému scénáři a režii. *eurodenik.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/kultura/recenze-filmova-milada-horakova-umira-kvuli-amaterskemu-scenari-a-rezii>

³³⁰ SEDLÁČEK, Mojmír. Milada: Recenze. *moviezone.cz* [online]. 21. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://film.moviezone.cz/milada/recenze>

typově nehodí. „Výjimku tvoří Kerekes, která ale dostala větší prostor. Její postava sestry prožívá reálnější lidské konflikty. Milada Horáková nemá takový prostor,³³¹ napsal Řehák.

Podrobnějšího hodnocení se ale nedočkala většina herců, a to ani těch hlavních. Recenzenti se jen málokdy zmínili o hereckém ztvárnění manžela Horákové, její dcery nebo sestry a jejího manžela. Kabát a Přivřelová hodnotili kromě hlavní herečky jen všeobecně další postavy, především ty záporné. „Všechny záporné figury, ať už jde o gestapáky, komunistické pochopy nebo poslankyni Anežku Hodinovou-Spurnou (jež pronáší věty jako ‚Když nebudeš podporovat komunismus, pak jsi hrozbou pro tuto zemi!‘), jsou pouhé šablony, jež ani nedávají hlavní postavě možnost skutečně prokázat životnost a charakter,³³² napsal Kabát. Podle Přivřelové pak komunisté ve snímku vystupují jako „(...) karikatury zakomplexovaných sadistů a opilců (Vyorálkův hloupý Gottwald se blíží směšnosti Křížova Hitlera z Lídy Baarové (...)).³³³ Upozornila tak na fakt, že Mrnka Gottwalda účelově zesměšní, když se ve filmu tehdejší prezident zeptal, kdo je Jean-Paul Sartre. K filmu Lídy Baarové pak snímek přirovnávali i jiní recenzenti, nikoliv však v pozitivním smyslu.

12.4 Sošnost a pomníkovost, úcta a poděkování za snahu

S hereckým výkonem Ayelet Zurer je spojena i sošnost či pomníkovost, o které sledovaní autoři psali ve svých recenzích. Někteří označení pomníku používají pouze pro hodnocení filmového výsledku jako takového. „Pomník ženě, která si zaslouží stále připomínat, se mu (režisérovi, poznámka. autorky) rozpadl pod rukama,³³⁴ napsala Přivřelová. Podle Řeháka to celé působí uměle, i když měl autor k dispozici řadu autentických dopisů. „Je to pořád takový chladný pomník osobnosti,³³⁵ napsal. I Varga ve svém závěrečném zhodnocení využil přirovnání k pomníku. „(...) z hlediska celkové stavby jde bohužel o selhání a zahození nosného tématu, z něž zbyl jen filmový pomníček trpící

³³¹ ŘEHÁK, Daniel. RECENZE: Ve filmu Milada nemá Milada Horáková prostor. *dvojka.rozhlas.cz* [online]. 6. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/recenze-ve-filmu-milada-nema-milada-horakova-prostor-7456718>

³³² KABÁT, Marcel. RECENZE: Milada. Silný příběh se utápí ve slabém filmovém zpracování. *lidovky.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-milada-silny-pribeh-se-utapi-ve-slabem-filmovem-zpracovani.A171102_150303_ln_kultura_jto

³³³ PŘIVŘELOVÁ, Iva. Recenze filmu Milada: Rozpadlý národní pomník. *e15.cz* [online]. 22. listopadu 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/kultura/recenze-filmu-milada-rozpadly-narodni-pomnik-1340114>

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ ŘEHÁK, Daniel. RECENZE: Ve filmu Milada nemá Milada Horáková prostor. *dvojka.rozhlas.cz* [online]. 6. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/recenze-ve-filmu-milada-nema-milada-horakova-prostor-7456718>

dramaturgickou neschopností a příběhovou rozmělněností,³³⁶ uzavřel svou recenzi. Fila a Svoboda se shodli, že Mrnka z postavy Horákové udělal sochu. Podle Svobody k tomu přispěly formální prostředky, a sice hudba a záběrování, které „(...) *pojímají Horákovou jako dokonalou antickou sochu.*“³³⁷ Podle Fily to je způsobeno chybějící hloubkou postavy. „*Přestože ta Milada Horáková má být postava, ke které máte nějakým způsobem vzhlízet, nebo ji obdivovat, tak ona je prostě tak sošná, tak hrdá, taková jako pomníková, že nepůsobí jako živý člověk. Je to hrozný problém a je to něco, co by ten film hrozně potřeboval, aby člověk se toho zbavil, aby měl pocit, že existuje jako lidská bytost. (...) Ten film je v zásadě mrtvolný,*“³³⁸ popsal Fila.

Někteří autoři recenzí také zmínili, že na filmu se podle nich až příliš podepsala úcta. Úcta tvůrčího týmu k Miladě Horákové, i úcta Mrnky k Janě Kánské, která mu dala svolení a autorská práva a na snímku s ním do jisté míry spolupracovala. Podle Čecha Mrnkovi přílišná odpovědnost k Horákové i Kánské svázala ruce. „*Je to film, který musel vznikat s obrovskou úctou, a ta úcta zároveň je ta brzda toho filmu,*“³³⁹ řekl Fila. Haugwitz naopak snahu složit poctu Horákové ocenil.

V závěru svých recenzí velká část recenzentů ocenila snahu Mrnky o natočení filmu o tak významné ženě. Spáčilová to reflektovala nejen v závěru, ale i v titulku: „*Díky za filmovou Miladu. Nebo spíš alespoň za pokus.*“³⁴⁰ Kabát poděkování vyjádřil naopak v úvodní části recenze. „*Za odvalu, s níž se Mrnka rozhodl vzít realizaci tohoto úkolu do svých rukou, mu patří jisté uznání. Tím ale také asi končí výčet toho, co je na filmu Milada možné pochválit.*“³⁴¹ Podobně se vyjádřili i Svoboda, Čech a Král. Fuka naopak napsal, že vzhledem k tomu, že jde o debut, dopadlo to vlastně ještě dobře. „*Výsledek není vyloženě urážlivý a většinou ani nechtěně směšný (alespoň titulovaná verze).*“³⁴² Fila ve své video recenzi označil film už v titulku za studentské cvičení, které jako by říkalo, že to má ještě

³³⁶ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

³³⁷ SVOBODA, Martin. Recenze: Milada je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény. *aktualne.cz* [online]. 1. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-milada-je-skvele-gesto-ale-spatny-film-nedari-se-ani/r~d3bb31e6be3d11e7a12e0025900fea04/>

³³⁸ (ZA)BIJÁK KAMILA FILY. Fila, Kamil. Film: Milada je mrtvolný životopisný film, působí jako studentské cvičení. *video.aktualne.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/zabijak-kamila-fily/milada-je-prilis-sosna-mrtvolnejsi-zivotopis-jsem-dlouho-nev/r~787ecddec08f11e7b128002590604f2e/>

³³⁹ Tamtéž.

³⁴⁰ SPÁČILOVÁ, Mirka. RECENZE: Díky za filmovou Miladu. Nebo spíš za pokus. *idnes.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/milada-recenze.A171102_092035_filmvideo_ts

³⁴¹ KABÁT, Marcel. RECENZE: Milada. Silný příběh se utápí ve slabém filmovém zpracování. *lidovky.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-milada-silny-pribeh-se-utapi-ve-slabem-filmovem-zpracovani.A171102_150303_in_kultura_jto

³⁴² FUKA, František. Recenze: Milada – 50 %. *fffilm.name* [online]. 20. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.fffilm.name/2017/10/recenze-milada-50.html>

po něm někdo zkusit znovu, přetočit a dodělat. „*Působí to jako studentské cvičení, jako rozjezd na film. (...) Je to škoda, je to promarněná příležitost, není to film, který nějakým způsobem odhaluje něco z té minulosti, naopak ji celou dobu používá jenom v nějakých hrozných schématech toho strašně zlého komunistického režimu (...)*“, řekl Fila.³⁴³

12.5 Shrnutí

Z hodnocení čtrnácti analyzovaných recenzí vyšel film *Milada* poměrně na podobné úrovni, a to jako nepříliš povedený, ať už více či méně mírně řečeno. Recenze Martina Svobody pro *aktuálně.cz* nebyla příliš rozsáhlá a neobsáhla veškerou škálu prvků, které lze na filmu hodnotit. I přesto ale zmínil nejdůležitější věci, a to názor na scénář, zvuk a dabing, i na hlavní herečku. S poměrně ostrým titulkem „*Milada je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény*“,³⁴⁴ film ohodnotil 45 procenty. Recenze Daniela Haugwitze pro *Červený koberec* byla podobně rozsáhlá, přesto však obsáhla více aspektů filmu. Haugwitz zmínil i názor na splynutí českých a zahraničních herců, či obecné informace o filmu. Snímek hodnotil ze všech recenzentů nejmírněji a ocenil ho 65 procenty. V titulku navíc pouze reflektoval, že film vypráví příběh české osobnosti v mezinárodní produkci. Naopak Iva Přivřelová ve své nepříliš obsáhlé recenzi na serveru *E15* hodnotila snímek pouze 25 procenty a velmi expresivním jazykem. Hned v perexu shrnula ve dvou souvětích zaměstnání a osud Horákové, přičemž dodala: „*Už to je více informací, než nabízí nový film Milada, který Horákovou představuje jako atraktivní ženu, jenž se zabývá nedefinovaným dobrem*.“³⁴⁵ Podobně krátce o filmu referovala i Mirka Spáčilová pro *idnes.cz*. Ve své recenzi se zabývala spíše obsahem filmu, nikoliv jeho dalšími aspekty, a ohodnotila ho 50 procenty.

Také Kristina Roháčková v recenzi pro *iRozhlas.cz* ohodnotila snímek 50 procenty. Její recenze byla jedna z těch rozsáhlejších, věnovala se jak obsahové, tak formální stránce filmu. Jako jedna z mála referovala i o obsazení dalších herců, nejen hlavní hrdinky. Marcel Kabát v recenzi na filmu pochválil pouze snahu Mrnky o ztvárnění příběhu, snímek ale hodnotil z mnoha různých úhlů. O špatném zpracování napsal už v titulku recenze pro

³⁴³ (ZA)BIJÁK KAMILA FILY. Fila, Kamil. Film: *Milada* je mrtvolný životopisný film, působí jako studentské cvičení. *video.aktuálně.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/zabijak-kamila-fily/milada-je-prilis-sosna-mrtvolnejsi-zivotopis-jsem-dlouho-nev/r~787ecddec08f11e7b128002590604f2e/>

³⁴⁴ SVOBODA, Martin. Recenze: *Milada* je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény. *aktuálně.cz* [online]. 1. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-milada-je-skvele-gesto-ale-spatny-film-nedari-se-ani/r~d3bb31e6be3d11e7a12e0025900fea04/>

³⁴⁵ PŘIVŘELOVÁ, Iva. Recenze filmu *Milada*: Rozpadlý národní pomník. *e15.cz* [online]. 22. listopadu 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/kultura/recenze-filmu-milada-rozpadly-narodni-pomnik-1340114>

lidovky.cz: „*Milada. Silný příběh se utápí ve slabém filmovém zpracování.*“³⁴⁶ Recenze Marka Čecha pro *AVmania.cz* byla jednou z nejobsáhlejších a film tak zhodnotila opravdu podrobně. Čech snímek hodnotil také kriticky, ne však tolik expresivně, jako například Přivřelová. V závěru také zmínil i potřebnost filmu v době, „(...) *kdy se podle výsledků voleb zdá, že lidem přestává u vrcholných politických představitelů vadit jejich komunistická a estébácká minulost.*“³⁴⁷ Naopak velmi stručně a nepříliš podrobně zhodnotil film Daniel Řehák na webu *Českého rozhlasu Dvojka*. Přesto však jako jeden z mála ohodnotil výkon i jiné herečky než Zurer, když se věnoval roli sestry Horákové, a tedy herečce Vice Kerekes. Její roli se věnoval i Lukáš Král v recenzi pro *kinobox.cz*, který celkově film ohodnotil 60 procenty. Král se podrobněji věnoval i hudební a zvukové stránce a jako jediný zmínil operu o procesu *Zítřka se bude...* Doporučil také, že by bývalo snímku prospělo, kdyby byl natočen jako minisérie, jako například třídílná série *Zahradnictví* (2017) režiséra Jana Hřebejka.

Velmi kriticky snímek hodnotil Petr Semecký, který na webu *eurodeník.cz* filmu věnoval jen deset procent. Zmínil důležité aspekty snímku, Mrnku ale nepochválil a hned v titulku a perexu poměrně ostře vyjádřil, že se podle něj snímek vůbec nepovedl. „*Filmová Milada Horáková umírá kvůli amatérskému scénáři a režii,*“³⁴⁸ napsal v titulku a pokračoval tím, že se Mrnka rozhodl film natočit již před deseti lety. „*Možná by ale bylo lepší, kdyby se na to již tehdy úplně vykašlal,*“³⁴⁹ dodal. Jan Varga byl k filmu mírnější, ačkoliv ho ohodnotil pouze 40 procenty. Pro web *filmspot.cz* napsal poměrně obsáhlou recenzi zmiňující scénář i hudbu, věnoval se podrobně ale i hereckým výkonům nejen Zurer, ale i Geislerové a dalších herců. Popsal i podle něj zbytečné scény, které děj akorát natahují a nemají pointu. V titulku také zmínil špatné tvůrčí vedení, když napsal „*Milada utopila silný příběh ve špatné dramaturgii.*“³⁵⁰ Recenze Mojžíra Sedláčka pro web *moviezone.cz* nebyla příliš dlouhá, přesto se i on věnoval zbytečným scénám či herečkám Kerekes a Vagnerové. V závěru své recenze pak ironicky a možná až nevhodně použil slova Horákové. „*Ze silného tématu se nepovedlo vytřískat nic víc než podprůměrný*

³⁴⁶ KABÁT, Marcel. RECENZE: Milada. Silný příběh se utápí ve slabém filmovém zpracování. *lidovky.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-milada-silny-pribeh-se-utapi-ve-slabem-filmovem-zpracovani.A171102_150303_ln_kultura_jto

³⁴⁷ ČECH, Marek. Milada: recenze filmu. *avmania.zive.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://avmania.zive.cz/milada-recenze-filmu>

³⁴⁸ SEMECKÝ, Petr. RECENZE: Filmová Milada Horáková umírá kvůli amatérskému scénáři a režii. *eurodenik.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/kultura/recenze-filmova-milada-horakova-umira-kvuli-amaterskemu-scenari-a-rezii>

³⁴⁹ Tamtéž.

³⁵⁰ VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

a nezázivný biopic. „Přeji vám to...“³⁵¹ Film hodnotil třemi z deseti bodů. Padesáti procenty, jako někteří další recenzenti, film ohodnotil František Fuka pro web *FFFilm.name*. I on popsal zbytečné záběry, zvuk i chybějící kontext snímku. V závěru pak reflektoval ještě fakt, že Mrnka měl pro tvorbu snímku nakonec poměrně příznivé finanční podmínky. „Ovšem ukazuje se (znovu), jak těžké je natočit životopisný příběh slavné osobnosti tak, aby to současně byl zajímavý film. Mít dostatek peněz na výpravu a staty opravdu nestačí. Opravdu ne.“³⁵² Ve video recenzi pak snímek ohodnotil kritik Kamil Fila, který se zabýval především obsahovou stránkou filmu, ačkoliv zmínil i kvality hlavní herečky. Snímek hodnotil stejně jako ostatní kriticky, označil ho jako studentskou práci, kterou by ještě vlastně někdo mohl přetočit a dokončit. Nezmínil se například o dabingu, či hudbě.

Recenzenti tak ve svých, byť odlišných, textech, došli ke stejnému závěru, a sice, že se *Milada* nepovedla a bylo by vhodnější, kdyby příběh této ženy ztvárnil zkušený režisér, který by se vyhnul mnoha začátečnickým chybám a přílišné úctě, která byla jistě na místě, ale také na škodu. Nikdo z recenzentů nehodnotil film jako vyloženě povedený.

13 Odborníci o filmu *Milada*

Odborníci, se kterými jsem vedla rozhovory na téma nejen filmu *Milada*, na snímek pohlížejí zcela jinou optikou a oproti recenzentům jej považují za povedený. Vedoucí kabinetu dokumentace a historie Vězeňské správy ČR Aleš Kýr ocenil především výkon hlavní herečky Ayelet Zurer. „Film *Milada* považuji za zdařilý, zejména výkonem hlavní představitelky. Životopisné drama je zpravidla emocionálně působivější než historický dokument.“³⁵³ Členka výboru Klubu Milady Horákové Erika Mačáková se naopak zmínila o přínosu pro společnost, což byl i jeden z cílů režiséra Mrnky. „Nedrží se úplně faktů do všech souvislostí, ale o to úplně nejde. Určitě jde o cenný snímek, který může oslovit širokou veřejnost a dobrým způsobem přiblížit osud Milady Horákové.“³⁵⁴ Michal Gregorini ze sdružení Dekomunizace pak kvitoval spolupráci s Netflixem. „Je fajn, že je v distribuci Netflixu a dostane se tak lépe mezi mladší ročníky, které se tak mají možnost

³⁵¹ SEDLÁČEK, Mojmir. *Milada: Recenze*. *moviezone.cz* [online]. 21. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://film.moviezone.cz/milada/recenze>

³⁵² FUKA, František. *Recenze: Milada – 50 %*. *fffilm.name* [online]. 20. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.fffilm.name/2017/10/recenze-milada-50.html>

³⁵³ KÝR, Aleš. *Osobní rozhovor o Miladě Horákové a filmu o ní*. Praha, 26. března 2021

³⁵⁴ MAČÁKOVÁ, Erika. *Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové*. Praha, 27. března 2021

*tou nejméně namáhavou formou něco dozvědět o příběhu Milady Horákové a té šílené době, která se neudála zas tak dávno.*³⁵⁵

Kýr a Gregorini se shodují, že osud Milady Horákové je Čechům poměrně dobře známý. *„Vzhledem ke skutečnosti, že po roce 1989 pronikly informace o JUDr. M. Horákové do spisovatelské tvorby pro knižní vydání, rozhlasové a televizní vysílání, lze říci, že její osud je dostatečně znám napříč generacemi,“* řekl Kýr. *„Myslím si, že v současné době je obecné povědomí o Miladě Horákové mnohem lepší. A věřím, že je to také díky akcím, jako byla Milada70, která se dočkala poměrně intenzivní celospolečenské odezvy a vyvolala diskuzi o komunistických vraždách,“*³⁵⁶ dodal Gregorini.

Podle Mačákové to ale se znalostí příběhu není tak dobré. *„U starší generace asi ano, ale u té mladší se obávám, že to bude horší. A ještě horší to bude s osudy jiných politických vězňů, nebo jiných popravených. Jsem přesvědčena, že naprosté většině lidí nic neřeknou ani další 3 jména popravených v procesu s Miladou Horákovou spolu s ní ve stejný den,“* tvrdí Mačáková. Upozornila tak na fakt, že z nejrůznějších historických událostí si lidé pamatují většinou pouze osobnosti, které byly významné, stály v čele a tak dále. Jako jiný příklad lze uvést operaci Anthropoid, která při jmenování vyvolá v paměti většiny lidí pouze dvě jména, a sice Josef Gabčík a Jan Kubiš. Celé operace a útok na Heydricha ale tehdy připravovali nejen oni dva a v kostele sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici zemřeli i další parašutisté. Podobně jako s dalšími odsouzenými a popravenými s Miladou Horákovou ale jejich jména nejsou natolik známa veřejnosti. Mačáková tím ale zároveň chtěla říci, že o Miladě Horákové se mluví nejvíce právem. *„Ona ta Milada Horáková výjimečná byla. A to nejen tím, co z ní udělali při procesu jiní, ale i jejím zcela mimořádným vlastním postojem v některých věcech. Tak samozřejmě výjimečná je tím, že je jediná popravená žena v procesech z padesátých let. Ač se budeme, jakkoliv obecně snažit muže a ženy dávat nastejno, nemůžeme popřít, že ženy si žádají víc ohleduplné zacházení, kterého se jí nedostalo,“*³⁵⁷ vysvětlila. Popsala i další výjimečnosti – byla matkou dcery, která žádala o milost, po celou dobu procesu se snažila odpovídat tak, aby neublížovala nikomu jinému, odmítla sama požádat o milost. *„No a samozřejmě nakonec ty dopisy z cely smrti, které se nám zachovaly, to je vůbec fenomén, který asi stojí*

³⁵⁵ GREGORINI, Michal. Osobní rozhovor o sdružení Dekomunizace, Miladě Horákové a akci #Milada70. Praha, 6. dubna 2021

³⁵⁶ Tamtéž.

³⁵⁷ MAČÁKOVÁ, Erika. Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové. Praha, 27. března 2021

za ocenění nejvíc. Napsat několik hodin před jistou krutou smrtí tak hluboké a duchaplné myšlenky, je něco fenomenálního. Podle mne stejně důležitý je nejen obsah, ale i forma dopisů. Je z nich patrná její pevná ruka, psaní vtahu, bez škrtnutí, myšlenky logicky navazují jedna na druhou, jednotlivé dopisy mají svou strukturu. Tohle je výkon hodný ocenění zcela jistě. Když si představíte, jak je člověk nesoustředěný v těžkých životních situacích, které se s tou její nedají srovnat ani vzdáleně, tak dodnes nechápu, kde vzala tolik vnitřní síly je napsat,³⁵⁸ popsala Mačáková, proč je Milada Horáková ikonou celého procesu, ačkoliv tím zároveň nechtěla říci, že by se o ostatních nemělo vůbec mluvit. Podle Kýra je pochopitelné, že film *Milada* nemohl zahrnout i osudy všech spoluobžalovaných v procesu. „Žádoucí publicitě příběhů všech třinácti spoluobžalovaných a zejména popravených by jistě prospělo monografické zpracování, neboť v celkovém pohledu na průběh procesu zanikají jejich osobnosti vedle JUDr. Milady Horákové, která se stala mravním symbolem odporu proti totalitě. V tomto směru by nejlépe pomohlo filmové zpracování a výstavní činnost.“³⁵⁹

Mačáková i Kýr se nicméně shodli, že film pomohl Čechům přiblížit osud Horákové. „Filmové zpracování režiséra Mrnky oživilo dostupná historická fakta životním příběhem Milady a její rodiny na pozadí represivního postupu komunistické totality 50. let minulého století,³⁶⁰ popsal Kýr. Mačáková uvedla, že film je výborným popularizačním prostředkem. „Ale tohle je běh na dlouhou trať, je třeba totalitu připomínat různými prostředky neustále,³⁶¹“ dodala. Gregorini souhlasil, že film nejspíše zviditelnění příběhu Horákové pomohl.

Aleš Kýr byl Mrnkou a jeho týmem osloven také ke spolupráci a konzultaci při natáčení. Režisér ho oslovil i s prosbou o zapůjčení autentického stupínku pro obžalované, který se ve filmu nakonec objevil a Mrnka to zmínil v některých rozhovorech. „Dobový stupínek či ohradník pro obžalované je jedním z nejvýznamnějších sbírkových předmětů, které jsou vystavovány v historické expozici Památníku Pankrác. Pan režisér Mrnka mne telefonicky požádal o jeho zapůjčení (...).“³⁶² Mrnka prosbu zdůvodnil žádostí herečky Zurer, které mělo vědomí autentičnosti stupínku pomoci co nejvěrohodněji napodobit

³⁵⁸ MAČÁKOVÁ, Erika. Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové. Praha, 27. března 2021

³⁵⁹ KÝR, Aleš. Osobní rozhovor o Miladě Horákové a filmu o ní. Praha, 26. března 2021

³⁶⁰ Tamtéž.

³⁶¹ MAČÁKOVÁ, Erika. Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové. Praha, 27. března 2021

³⁶² KÝR, Aleš. Osobní rozhovor o Miladě Horákové a filmu o ní. Praha, 26. března 2021

Miladu Horákovou během soudního přelíčení. Po konzultaci při natáčení filmových záběrů v autentických prostorách ve velké porotní síni justičního paláce na Pankráci, ale jeho žádosti štábem vyhověno nebylo. „Podle zasedacího pořádku soudu jsem chtěl, aby prokurátoři seděli vlevo při čelním pohledu na soudce. Asistent režiséra, který připravoval natáčení, je však posadil vpravo, kde měli zasedat obhájci. Zdůvodnil to potřebou instalace kamery a osvětlení zleva.“³⁶³ Ve filmu se nakonec ale objevily hlavně detailní záběry na herce a k celkovému záběru na účastníky soudního jednání, během několika minut, kdy ve filmu soud probíhá, ale nedošlo. Chyba se tak projevila pouze tím, že herečka v roli Milady natáčela hlavu při řeči prokurátora vpravo, místo vlevo, vysvětlil Kýr.

Popsal i natáčení posledního rozloučení rodiny s Miladou Horákovou, a také kde probíhala její filmová poprava. Poslední rozloučení proběhlo v autentických prostorách suterénu pankrácké vězeňské nemocnice. Mrnka v několika rozhovorech zmínil, že právě tuto scénu označovala Jana Kánská jako nejvěrohodnější a velmi podobnou skutečnému průběhu událostí. „Uskutečnilo se na chodbě, ze které se vcházelo do jednotlivých cel, určených k umístování odsouzených před popravou. Napříč chodbou byl postaven široký stůl, který odděloval Miladu od nejbližších příbuzných a zabraňoval tělesnému kontaktu, jako tomu bylo ve skutečnosti.“³⁶⁴ Nyní jsou tyto prostory bývalých cel upraveny a používány k provozním účelům nemocnice.

Filmová poprava se ale na autentickém místě neodehrála. Byla natočena podle dobového způsobu výkonu trestu smrti, a sice „(...) oběšením na šibenici typu prkna s kladkou pro vytažení popravované osoby a hákem k zavěšení oprátky,“³⁶⁵ popsal Kýr. Zmíněný způsob popravy byl používán do roku 1954. „Místo filmové popravy nebylo autentické z pietních i technických důvodů. Bývalé pankrácké popraviště za starou vězeňskou nemocnicí bylo upraveno a slouží ke konání pietních shromáždění.“³⁶⁶

14 Divadelní ztvárnění procesu

Milada Horáková byla a je významnou osobností, a tak je její osud připomínán nejen filmem *Milada*, ale i knihami a divadelním ztvárněním. V následující části práce se budu podrobněji věnovat opeře *Zítřka se bude...* (2010), dále pak představení *Milada*

³⁶³ KÝR, Aleš. Osobní rozhovor o Miladě Horákové a filmu o ní. Praha, 26. března 2021

³⁶⁴ Tamtéž.

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ Tamtéž.

(2018), *Horáková x Gottwald* (2006) a slovenským hrám *Milada Horáková* (2020) a *Milada* (2020).

14.1 Opera *Zíttra se bude...*

V roce 2010 vznikla poměrně známá opera *Zíttra se bude...* Ztvárnění procesu a tvorby libreta se ujali Aleš Březina a Jiří Nekvasil, přes hodinu dlouhé představení pak mělo premiéru 9. dubna 2008 v komorní scéně Národního divadla, v Divadle Kolowrat. Celkem se opera odehrála 84krát, derniéra proběhla opět v divadle Kolowrat, a sice 8. června 2013. Filmového záznamu, který je k dispozici v archivu Národního divadla, se ujal Jan Hřebejk.

Autorem hudby a spoluautorem libreta je Aleš Březina. Český hudební skladatel a muzikolog se narodil 7. září 1965 v Teplicích. Studoval v Praze na Karlově univerzitě, ale i v Basileji a v Berlíně. Od roku 1994 je ředitelem Institutu Bohuslava Martinů v Praze. Kromě hudby pro snímek *Milada* složil hudbu k mnoha dalším filmům, například *Obsluhoval jsem anglického krále* (2006), *Kráska v nesnázích* (2006) nebo *Nejlepší přítel* (2017). Zabývá se životem a dílem Bohuslava Martinů, v roce 1998 rekonstruoval první verzi jeho opery *Řecké pašije*. Režisér a spoluautor libreta Jiří Nekvasil se narodil 27. listopadu 1962 v Ostravě. Studoval operní režii a dramaturgii na hudební fakultě AMU. V roce 1988 založil se scénografem Danielem Dvořákem experimentální operní scénu Opera Furore. Působil jako umělecký šéf, dramaturg a režisér ve Státní opěře Praha, v letech 2002-2006 pak také jako šéf opery Národního divadla v Praze. Za svou kariéru režíroval asi stovku inscenací, převážně oper. Dirigent opery *Zíttra se bude...* je Marko Ivanović, kostýmy a scénu měl na starosti Daniel Dvořák.³⁶⁷

Název opery jsou prvotní slova písně Pavla Kohouta. Když ho o použití slov autor opery požádal, neváhal, popisuje v příspěvku v programu opery. Měl jedinou podmínku, a sice napsání komentáře, ve kterém varoval před cestou, kterou si většina občanů podle něj zvolila v roce 1946.³⁶⁸

V hlavních rolích v opěře účinkují Soňa Červená a Jan Mikušek. Soňa Červená se narodila 9. září 1925 a je stálým hostem opery Národního divadla. Studovala v Praze, do prvního operního angažmá ale nastoupila v Brně. Hostovala ve Stavovském divadle,

³⁶⁷ HUČÍN, Ondřej. *Program: Zíttra se bude...* Praha: Národní divadlo, 2008

³⁶⁸ Tamtéž, s. 31

objevovala se ale v činohře, a to především v muzikálech. Jmenovat lze například inscenaci *Divotvorný hrnec* v Divadle Voskovce a Wericha. Měla angažmá v Berlíně, Frankfurtu nad Mohanem, i v San Franciscu. „*Současně hostovala v desítkách dalších úloh po celé západní Evropě, od Barcelony a Milána přes Paříž a Vídeň po Amsterdam a Glyndebourne, v Americe pak od Los Angeles až po Chicago.*“³⁶⁹ Do České republiky se vrátila na začátku 21. století a představila se například ve světové premiéře opery *Slzy Alexandra Velikého* (2007). Jan Mikušek se narodil 11. listopadu 1970 ve Valašském Meziříčí. Studoval cimbál a dirigování na brněnské konzervatoři, později na pražské Akademii múzických umění, během studia se věnoval i zpěvu. „*Jako tenorista a kontratenorista se věnuje provozování tzv. staré hudby.*“³⁷⁰ V Národním divadle ztvárnil roli Dominika Haška v opeře Marina Smolky *Nagano* (2004), a stejně jako Červená také roli v opeře *Slzy Alexandra Velikého*. V opeře *Zítří se bude...* účinkoval i Kühnův dětský sbor, sboristky komorního sboru Canti di Praga a Instrumentální soubor PurPur.

Nekvasil v dokumentu Olgy Sommerové *Do samoty v tanci* popsal, že se může zdát, že se událost nedá spojit s hudbou. „*Je to svým způsobem jakási velká odvaha, ale zároveň výzva,*“³⁷¹ řekl. Březina pak popsal, že ačkoliv má zhudebňování prozaických textů své kouzlo, není to nic výjimečného. „*Jediné, co je na tom snad řekněme úplně původní, což zřejmě ještě nikdo neudělal (...), je, že by někdo zhudebnil proces tak, jak leží a běží.*“³⁷² Právě autenticita slov, která v opeře zazní, je výjimečná, neboť až na úvodní a závěrečnou píseň a jeden upravený text Pavla Kohouta je vše stoprocentně autentické, popsal Březina v reportáži pořadu *Terra Musica*. „*Do libreta jsem vložil pasticcio z textu Pavla Kohouta Zítří se bude tančit všude..., které jsem rozstříhal na jednotlivá slova, zamíchal, náhodně vylosoval a zhudebnil,*“³⁷³ vysvětlil v rozhovoru pro *ihned.cz*. V dokumentu Olgy Sommerové zároveň popsal, že do procesu nechtěli nijak vstupovat, protože sám proces byl inscenován jako divadlo. Počátky projektu přitom sahají do roku 2003, kdy se rozhodl jako šéf opery Národního divadla dál spolupracovat s Červenou. Nabídl jí představení v divadle Kolowrat, ona souhlasila s přáním, aby to bylo o nějaké velké české ženě. „*Všichni jsme se shodli na tom, že nejdůležitější je, abychom připomněli*

³⁶⁹ HUČÍN, Ondřej. *Program: Zítří se bude...* Praha: Národní divadlo, 2008, s. 55

³⁷⁰ Tamtéž, s. 59

³⁷¹ *Do samoty v tanci* [film]. Režie: Olga SOMMEROVÁ. Česko: Originální videojournal, 2008. 57 min.

³⁷² Tamtéž.

³⁷³ JÚZOVÁ, Markéta. Aleš Březina o opeře *Zítří se bude...*: I ten proces byl divadlo. *ihned.cz* [online]. 25. března 2008 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/divadlo/c1-23548560-ales-bre-zina-o-opere-zitri-se-bude-i-ten-proces-by-l-divadlo>

osud Milady Horákové, kterou považují za největší a nejstatečnější ženu české historie 20. století, ³⁷⁴ řekla Červená v reportáži pořadu *Terra Musica*.

Opera je velmi expresivní a využívá mnoha zajímavých, předem pečlivě promyšlených prvků. Jevišťe bylo od diváků odděleno skleněnou stěnou. Březina v dokumentu Sommerové popsal, že od začátku tvůrci měli snahu nějak diváky s účinkujícími propojit. Scénograf Daniel Dvořák tak vytvořil situaci, kdy se diváci vidí jako přímí účastníci procesu, nikoliv jen jako přihlížející, kterých se to netýká. Houpačka má naopak symbolizovat pohyby oprátky. Účinkující během hry využil i typická mávátka, která se používala za komunismu během oslav prvního května, i kostým Mikušky byl velmi sugestivní. Bílý oblek měl potištěný novinovými výstřižky, větším a výraznějším písmem pak byla velmi dobře přečtení slova: smrt, zrádci, rozvracet nedáme či zaprodanci.

V roli prokurátorů pak vystoupilo pět dětí, i to mělo svůj význam. Nekvasil v dokumentu Sommerové popsal, že motiv měl naznačit, že totalitní moc dělá ze všech takové děti, kterým se jen říká, kdy a co mají říct. Mikušek v opeře vystupuje s falzetem, kdy v podstatě zpívá ženským hlasem, a to kvůli ukázání dvojí tváře – protože i leckterý příslušník StB se tvářil jako přítel, ačkoliv se tak později nechoval, vysvětlil Březina. Mikušek ani Červená nemají v opeře jasně vyhraněné role. „*My se Soňou procházíme jednotlivými postavami, přebíráme na sebe jejich funkci. To znamená, že v jednu chvíli jsem za Gottwalda, v jednu chvíli jsem za vyšetřovatele. Soňa podobně je chvíli vyšetřovatelka, chvíli je Milada Horáková,*“ ³⁷⁵ popsal Mikušek. Role sboristek z Canti di Praga a dětí z Kühnova dětského sboru popsal Březina v rozhovoru pro *ihned.cz*. „*Dívky ze sboru Canti di Praga jsou chvílemi hysterickou masou pracujících, žádajících smrt odsouzených, jindy zase členy politbyra KSC, hlavně jsou ale jakýmsi antickým chórem, komentujícím děj. (...) Jedině děti z Kühnova dětského sboru mají neměnnou identitu, ztvárňují tehdejší prokurátory a předsedu senátu.*“ ³⁷⁶

Hra tak nejen svou autentičností, ale i detaily, jako je například klapot dobového psacího stroje naznačujícího byrokratizaci celého procesu, nabízí nejen faktické ztvárnění události, ale také větší umělecký zážitek než Mrnkův film.

³⁷⁴ ČERVENÁ, Soňa. Magazín o hudbě. In: *Terra Musica*. TV, ČT 2, 28. 4. 2008

³⁷⁵ MIKUŠEK, Jan. Magazín o hudbě. In: *Terra Musica*. TV, ČT 2, 28. 4. 2008

³⁷⁶ JÚZOVÁ, Markéta. Aleš Březina o opeře Zitra se bude...: I ten proces byl divadlo. *ihned.cz* [online]. 25. března 2008 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/divadlo/c1-23548560-ales-brezina-o-opere-zitra-se-bude-i-ten-proces-byl-divadlo>

Soňa Červená získala v roce 2008 za účinkování v opeře Cenu Alfréda Radoka v kategorii Ženský herecký výkon. Aleš Březina ji v tomtéž roce získal v kategorii Hudba. Spolu s Jiřím Nekvasilem získali za dílo cenu Sazky a Divadelních novin za rok 2008 v kategorii Hudební divadlo. V roce 2008 ještě inscenace obsadila druhé místo v rámci ankety Divadelních novin při výběru Inscenace roku.³⁷⁷

14.2 Představení *Milada Horáková x Gottwald*

V roce 2018 vznikla v rámci Fakultní divadelní společnosti Právnické fakulty Masarykovy univerzity hra *Milada*. Premiéru měla 1. prosince 2018 v brněnském divadle BuranTeatr. Jednalo se o polodokument o procesu. V rozhovoru to vysvětlila odborná asistentka na Katedře právní teorie Právnické fakulty a vedoucí divadelní společnosti Markéta Štěpáníková: „*Na jedné konferenci jsem narazila na formu verbatim divadla, což je verze polodokumentárního divadla. Využívá i ztvárňování soudních jednání a procesů, ale může se jednat o jakoukoliv událost. Při vytváření hry si člověk nesmí nic vymyslet. Všechno musí být originální promluvy. (...) Vystupuje tam ale třeba vypravěč, který objasňuje některé historické konotace, které by divákovi nemusely být jasné.*“³⁷⁸ Ačkoliv přemýšleli o větším časovém záběru, hra se nakonec věnuje jen soudnímu přelíčení, i když hrozilo, že to bude příliš statické. Fakultní divadelní společnost si osud Horákové vybrala, protože je to „*(...) jeden z nejsilnějších právních případů a součást naší právní historie.*“³⁷⁹ Představení pro *munimedia.cz* popsala Vendula Kocandová a zmínila i rysy verbatim divadla. „*Jak bývá u verbatimního divadla zvykem, některá vyslychání jsou obohacena o scénografii, kdy se z obžalovaných stávají cirkusáci. Obžalovaný Hejda představuje artistu na laně a balancuje mezi lidskou důstojností a politikou. Z Antonie Kleinerové se stane poslušný psík, který poslouchá zvířecí pokyny prokurátorky a ze Závíše Kalandry je tanečník, který má ze soudního procesu velkou legraci,*“³⁸⁰ napsala.

O dvanáct let dříve, konkrétně 19. března 2006, měla premiéru hra českého dramatika Karla Steigerwalda *Horáková x Gottwald*. Hra, kterou režírovala Viktorie

³⁷⁷ Národní divadlo. *Zítřka se bude...* [online]. Praha: Národní divadlo, © 2020 [cit. 2021-04-05].

Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/5291>

³⁷⁸ ZAVADILOVÁ, Zuzana. Studenti práv v prosinci zinscenují proces s Miladou Horákovou. *lemuru.cz* [online]. 25. listopadu 2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.lemurmu.cz/studenti-prav-v-prosinci-zinscenuji-proces-s-miladou-horakovou/>

³⁷⁹ Tamtéž.

³⁸⁰ KOCANDOVÁ, Vendula. Studenti zahráli divadelní představení *Milada*. *munimedia.cz* [online]. 7. března 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://www.munimedia.cz/prispevek/studenti-zahráli-divadelni-predstaveni-milada-14798/>

Čermáková, byla v roce 2006 nominována na Cenu Alfréda Radoka. O rok později znovu. V roce 2007 ji pak znovu uvedlo Divadelní studio Továrna v Praze. „*Ve čtyřech obrazech (Zatčení, Výslech, Proces, Poprava) sledujeme nejen osudy Milady Horákové a průběh jednoho z prvních a zároveň i nejkrutějších komunistických justičních zločinů, ale také atmosféru doby, mechanismus tehdejší justiční zvrůle a v metaforickém zobrazení i osudy zločince Klementa Gottwalda a třeba i tragicky hořký osud E. F. Buriana.*“³⁸¹ Zatímco název hry je velmi stručný a zmínil jen jména, podtitul hry „*Zabijeme ženskou, leknou se. Zvyknou si*“ v několika slovech přesně vylíčil, o co v procesu s Miladou Horákovou a dalšími odsouzenými šlo, a proč musela zemřít žena. Představení bylo tehdy součástí projektu Perzekuce.

14.3 Představení *Milada Horáková, Milada*

K sedmdesátiletému výročí poprav y Milady Horákové vznikly na Slovensku dvě divadelní představení, hra *Milada Horáková*, která měla premiéru 14. ledna 2020 a hra *Milada*, která měla premiéru 3. a 4. října 2020. V roli Milady Horákové zde účinkují Táňa Pauhofová a Alena Ďuránová.

První zmíněné představení je devadesátiminutové multižánrové taneční představení režiséra Ondreje Šotha, který se podílel společně se Zuzanou Mistríkovou na libretu. Mistríková se pak ujala i dramaturgie. Hudbu k představení složil Jonatan Pastirčak. Šoth v roce 2020 uvedl, že o zpracování osudu Milady Horákové přemýšlel asi pět let. „*Je to neuveriteľný príbeh o túžbe po slobode – bez moci, bez manipulácie, o pomoci blízkym a ľudom. Za všetko dobro a svoj názor bola trestaná, nespravodlivo odsúdená a obesená,*“³⁸² řekl Šoth. „*Tento príbeh sme sa rozhodli otvoriť a priniesť mladým i staršej generácii preto, aby sme sa poučili z histórie a nezabúdali na veci, ktoré by sa nám už nikdy nemali opakovať,*“³⁸³ dodal. Erika Mačáková z Klubu Milady Horákové představení ohodnotila v čtvrtletníku *Masarykův lid*. Popsala, že scéna byla uprostřed a diváci seděli vlastně jako v koloseu. „*V podstatě jedinou rekvizitou celého představení byly mříže – železné dílce pohybující se na kolečkách, kterými účinkující pohybovali podle potřeby.*

³⁸¹ HRNEČKOVÁ, Anna. Horáková x Gottwald (Zabijeme ženskou, leknou se. Zvyknout si). *divadlo.cz* [online]. 29. srpna 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.divadlo.cz/?clanky=horakova-x-gottwald-zabijeme-zenskou-leknou-se-zvyknou-si>

³⁸² ONDO-CHOLEWOVÁ, Veronika. Premiéra unikátního multimediálneho umenia na Valentína. *kosice.dnes24.sk* [online]. 14. února 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://kosice.dnes24.sk/premierca-unikatneho-multimedialneho-umenia-na-valentina-353520>

³⁸³ Tamtéž.

*Jednou se aktéři ocitli před mříží a jednou za ní,*³⁸⁴ popsala scénu. Na závěr shrnula, že divadlo bylo silné a chvílemi až děsivé. „*Závěrečné scény nutily k zamyšlení, jak se taková tragédie v zásadě nedávno mohla vůbec stát. A to je asi to nejdůležitější, co má divadlo na tak vážné téma divákovi dát.*“³⁸⁵

Druhou slovenskou hrou je autorské dokudrama režiséra Matúše Bachynce. Dramaturgie se ujali Alexandra Rychtarčíková a Daniel Majling, hudby pak Andrea Bučková, která si zároveň zahrála v roli sestry Horákové, kterou hrála Vladena Škorvagová. „*Počas príjemnej rodinnej večere sa odhaľuje dráma ženy, ktorá sa postavila na odpor obom totalitným režimom. Odkrývajú sa nielen jej politické a etické postoje, ale aj rodinné a priateľské vzťahy. Z vonkajšieho sveta však do pohody rodinného salóna čoraz viac preniká drastická realita. Koniec je blízko. Popravisko pripravené,*“³⁸⁶ popisuje 70 minut dlouhé představení web Slovenského národního divadla, na jehož prknech se představení odehrálo.

Milada Horáková je i pro Slováky důležitou osobností jako symbol boje proti komunismu, ale i nacismu. „*Ve slovenském kontextu je jako součást protinacistického odboje důležitá nejen z pohledu historie, ale také vzhledem k současnosti, kdy se hojně podpoře těší politické strany, jež mají k fašistickému Slovenskému štátu názorově blízko,*“³⁸⁷ uvedla Andrea Řepková pro *lidovky.cz*. Důležitost dokládá i fakt, že slovenská prezidentka Zuzana Čaputová udělila 1. ledna 2020 Horákové Řád bílého dvojkríže I. třídy in memoriam za mimořádné zásluhy o rozvoj a ochranu demokracie, lidských práv a svobod.³⁸⁸

15 Současné ohlasy na proces s Horákovou

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) vznikla v návaznosti na KSČ v březnu 1990. Jejím aktuálním předsedou je Vojtěch Filip, od roku 1983 člen KSČ, který od roku 1985 udržoval kontakt s příslušníky StB, a to jako kandidát tajné spolupráce, později dokonce ideologický spolupracovník pod krycím jménem Falmer. Ve volbách do

³⁸⁴ MACÁKOVÁ, Erika. Premiéra tanečního divadla Milady Horákové. *Masarykův lid*. Květen 2020, roč. 24, č. 1.-2., s. 9 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: https://miladahorakova.cz/files/ml/KMH_ML_1_2020.pdf

³⁸⁵ Tamtéž.

³⁸⁶ Slovenské národní divadlo. *Milada...* [online]. Dostupné z: <https://snd.sk/inscenacia/3494/milada-horakova>

³⁸⁷ ŘEPKOVÁ, Andrea. Na Slovensku uctí Horákovou divadelní hrou. Tu stopl koronavirus, nyní se dočká velkolepého návratu. *lidovky.cz* [online]. 24. června 2020 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/horakova-jako-symbol-boje-proti-komunismu-i-nacismu-pod-zastitou-slovenske-prezidentky-se-uskutecni.A200624_110450_ln_kultura_ele

³⁸⁸ PEŠEKOVÁ, Kamila. Slovenské vyznamenání pro Horákovou je symbolem emancipace žen. *irozhlas.cz* [online]. 3. ledna 2020 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/komentare/kamila-pesekova-slovensko-komentar-milada-horakova-vyznamenani_2001031254_dok

Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v říjnu 2017 vyhrál s téměř 30 procenty hlasů Andrej Babiš a jeho strana ANO 2011. Důvěru sněmovny ale získala až druhá vláda, a sice 264 dní po volbách. Jednalo se o menšinovou vládu hnutí ANO 2011 a České strany sociálně demokratické (ČSSD), s podporou KSČM. Menšinovou vládu opřenou právě o hlasy komunistické strany tehdy ve sněmovně podpořil svým projevem i prezident Miloš Zeman. Opozici tehdy vadil jak trestně stíhaný premiér, tak právě podpora komunistickou stranou. „Došlo i k otevřené hádce mezi Miroslavou Němcovou (ODS) a Miroslavem Grebeníčkem (KSČM). Němcová totiž připomněla, že Grebeníčkův otec Alois mučil za minulého režimu vězně,“³⁸⁹ uvedl *irozhlas.cz*. Němcová však nebyla jediná, které vadil fakt, že se poprvé od konce minulého režimu v roce 1989 budou na moci podílet komunisté. Ti tehdy kladli podmínky, za jakých menšinovou vládu podpoří.

Podobnou situaci jsme mohli sledovat i během celé koronavirové pandemie. Hlasování o nouzový stav prakticky pokaždé, kromě těch prvních na začátku roku 2020, stálo a padalo na podpoře KSČM. Právě členové komunistické strany tak měli vlastně poslední slovo v tom, co se v Česku bude dít.

Členové KSČM tvrdí, že se od bývalé komunistické strany distancovali už v prohlášení na mimořádném sjezdu KSČ v prosinci 1989. „Proto se strana rozchází se všemi, kteří se vědomě dopouštěli zvlů, zneužívali moc, dali se korumpovat a korumpovali druhé, se všemi, kdož vydávali lež za pravdu, dopustili znehodnocení ideálů socialismu, četnosti a spravedlnosti, významu práce a jejich mravních hodnot, víry v domov a vlastenectví, v jednotu slov a činů a kteří se dopouštěli zneužívání pořádkových sil proti občanům.“³⁹⁰ Dle prohlášení se ale někteří členové KSČM nechovali, když v podstatě obhajovali proces s Miladou Horákovou.

Ještě předtím, než se dostali k moci ve vládě, kritizovali komunisté seriál o Miladě Horákové vysílaný v *České televizi*. Dokumentární seriál *Proces H* vysílala *Česká televize* v roce 2009 na programu *ČT2*, a to přesně ve dnech, kdy proces v roce 1950 probíhal. První díl tak byl odvysílán 31. května 2009, poslední pak 8. června 2009. V červnu 2009 se k vysílání vyjádřil předseda KSČM Vojtěch Filip, který v dopise žádal tehdejšího ředitele *ČT* Jiřího Janečku, aby byl pořad vysílán až po volbách do evropského parlamentu. „Pořad, který chcete uvádět, však již podle různých upoutávek objektivní se vší

³⁸⁹ ako, pla, kro, ČTK. Druhá Babišova vláda získala po více než patnácti hodinách jednání poslanců důvěru. *irozhlas.cz* [online]. 11. července 2018 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vlada-cr-andrej-babis-duvera-2018_1807110800_ako

³⁹⁰ Delegáti mimořádného sjezdu KSČ. Prohlášení k občanům ČSSR. *kscm.cz* [online]. 12. května 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://www.kscm.cz/cs/nase-strana/dokumenty/dulezite-dokumenty-k-minulosti/prohlaseni-k-obcanum-cssr>

pravděpodobností není,“³⁹¹ citoval *idnes.cz* část dopisu, který v plném znění vyšel na webu *halonoviny.cz*. K jeho dopisu se tehdy vyjádřila programová ředitelka ČT Kateřina Fričová, která řekla, že pokud se KSČM distancuje od totality, jak říká, očekávala, že naopak pořad podpoří. „*Filipův dopis je naprostá nehoráznost, v televizi se vysílají originální záběry. Je vidět, že komunisté mají totalitu stále ve svém programu a podporují šíření zla,*“³⁹² vyjádřil se bývalý předseda Klubu Milady Horákové a bývalý politický vězeň František Šedivý.

Velká kauza se odehrála kolem tvrzení bývalé poslankyně KSČM Marty Semelové. V pořadu *Hyde Park*, který se vysílal 13. února 2014 na ČT24, uvedla kromě jiných prokomunistických tvrzení i některá o Miladě Horákové. Semelová o komunistickém režimu například uvedla, že vlastně neexistoval. „*Komunismus tady nebyl, byl tady socialismus.*“³⁹³ Prohlásila také, že za politické vězně se vlastně považují lidé, kteří prostě a jednoduše páchali obyčejnou kriminální činnost. Na dotaz diváka pak k Miladě Horákové uvedla, že se ke své vině přiznala „*Bylo to v té době, já to považuji samozřejmě za nešťastné. Nicméně Milada Horáková se také přiznala ke své činnosti.*“³⁹⁴ Na doplnění redaktora Bohumila Klepetka, že přiznání bylo vynucené, pak reagovala s výrazně ironickým podtónem: „*Tak o tom dost pochybuji, že to byla vynucená přiznání. Ale v každém případě je to záležitost, která je smutná.*“³⁹⁵ Dodala ještě, že by celou situaci měli posoudit objektivní historikové, nikoliv ti „*(...) s klapkami na očích, jak to vidíme v dnešní době.*“³⁹⁶

Historik z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR Oldřich Tůma v pořadu *Hyde Park*, vysílaném 25. února 2014 na stanici ČT24, reagoval na některé výroky Marty Semelové týkající se Milady Horákové. „*To jsou prostě klišé, která slyšíme od komunistů znovu a znovu. ‚Bylo to v určité době‘, no bylo to v určité době, ale i v té době to byla justiční vražda, byl to zinscenovaný proces připravený s nějakými propagandistickými a jinými úmysly. Byl to proces, který měl zastrašit... odstrašit od eventuální činnosti proti režimu lidi, kteří s ním nesouhlasili.*“³⁹⁷ Dodal, že Milada Horáková se nedopustila, a to ani podle tehdejšího práva, ničeho, za co by měla být souzena, natož odsouzena k smrti. Také podle

³⁹¹ ŠTĀSTNÝ, Jiří. Komunisté si stěžují na ČT, nelíbí se jim dokument o Miladě Horákové. *idnes.cz* [online]. 2. června 2009 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-si-stezujji-na-ct-nelibi-se-jim-dokument-o-milade-horakove.A090602_180223_domaci_js

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ SEMELOVÁ, Marta. Zpravodajsko-publicistický pořad. In: *Hyde Park*. TV, ČT 24, 13. 2. 2014. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10252839638-hyde-park-ct24/214411058080213-hyde-park/>

³⁹⁴ Tamtéž.

³⁹⁵ Tamtéž.

³⁹⁶ Tamtéž.

³⁹⁷ TŮMA, Oldřich. Zpravodajsko-publicistický pořad. In: *Hyde Park*. TV, ČT 24, 25. 2. 2014. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10252839638-hyde-park-ct24/214411058080225-hyde-park/>

Mačákové z Klubu Milady Horákové jsou taková vyjádření nesmyslná. „*To je samozřejmě nesmysl, ke kterému nemá cenu se vyjadřovat. Dnes může jen absolutní diletant tvrdit, že se nestal zločin. Ale komunisté tuhle rétoriku používají obecně.*“³⁹⁸

K výrokům Semelové se v rozhovoru obsáhle vyjádřil i Michal Gregorini ze sdružení Dekomunizace, které vzniklo právě na popud rostoucích preferencí komunistické strany. „*Komunisti lhali včera, lžou dnes a budou lhát i v budoucnosti. Je potřeba to opakovat a na konkrétních příkladech to dokládat. Konkrétně paní Semelová se dopouští výroků, které do slušné společnosti nepatří. Kromě zpochybňování justiční vraždy Milady Horákové se také otevřeně hlásí k prvnímu dělnickému prezidentovi Klementovi Gottwaldovi, který je symbolem únorového převratu a nastolení stalinistických praktik v padesátých letech minulého století,*“ řekl a pokračoval výčtem činů komunistického režimu – Čihošťského zázraku či akcí proti řeholním řádům. „*V politickém procesu s Miladou Horákovou byli odsouzeni čtyři lidé k trestu smrti. Těchto hrůz se dělo spoustu a jedním z jejich milníků je jistě proces s Rudolfem Slánským, do té doby dvojkou v čele KSČ, který byl mimochodem geniálním organizátorem a bez něj by komunistický převrat v roce 1948 jistě tak lehce neproběhl. Nakonec se ale stal obětí praktik vlastní strany,*“³⁹⁹ pokračoval. K Martě Semelové a jejímu působení ve školách a školních radách pak dodal: „*Je velmi dobře, že soudružka učitelka Semelová už nemůže svými názory ovlivňovat děti a mládež. Její působení ve čtyřech školských radách bylo výsměchem všem obětem komunistického režimu.*“⁴⁰⁰

Věřné omluvy za výroky se domáhal Michal Kincl. Výroky Semelové ho jako občana šokovaly a zároveň pocítil strach z obnovení totalitního komunistického režimu. „*Požadoval proto písemnou omluvu s konstatováním, že obsazení Československa bylo okupací a že komunistický režim perzekvoval mnoho lidí. Omluvu chtěl především po KSČM, která se od výroků poslankyně nedistancovala, což podle něj znamená, že s nimi souhlasí,*“⁴⁰¹ napsala ČT24. Semelová se ale omluvit nemusela, protože podle soudu nezasáhla do osobních práv pana Kincla. „*Právní řád pamatuje na takovéto případy, ovšem v rovině práva soukromého toto řešitelné není,*“ upozornil soudce. Obecně poukázal na možnost obrátit se na policii pro podezření z trestného činu „*popírání, zpochybňování,*

³⁹⁸ MAČÁKOVÁ, Erika. Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové. Praha, 27. března 2021

³⁹⁹ GREGORINI, Michal. Osobní rozhovor o sdružení Dekomunizace, Miladě Horákové a akci #Milada70. Praha, 6. dubna 2021

⁴⁰⁰ Tamtéž.

⁴⁰¹ ČT24, ČTK. Semelová se za výroky o Horákové omlouvat nemusí. *ct24.cz* [online]. 13. října 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1935124-semelova-se-za-vyroky-o-horakove-omlouvati-nemusi>

schvalování a ospravedlňování genocidia,⁴⁰² informovala také ČT24. V roce 2019 však byla vyloučena ze čtyř školských rad v Praze. Tehdejší rada pod vedením hnutí ANO ji jmenovala do školské rady Gymnázia Budějovická, Obchodní akademie Vinohradská, Středního odborného učiliště Ohradní a Základní školy pro žáky se specifickými poruchami chování Na Zlíchově. „*Paní magistra Semelová se domnívá, že Milada Horáková ke svým přiznáním nebyla donucena, že ten její proces probíhal tak, jak měl ze zákona a právního řádu probíhat. Pro mě člověk, který si toto myslí, bez ohledu na stranickou příslušnost, by se neměl pohybovat v blízkosti pražských dětí*,“⁴⁰³ vysvětlil odvolání radní Vít Šimral ze strany Pirátů.

V červnu 2017 pak předseda komunistické strany Vojtěch Filip řekl, že Horáková sama podala přihlášku do KSČ. Novinář serveru *idnes.cz* se ve sněmovně Filipa zeptal, zda by neměl jít alespoň na nějaké místo položit květinu k příležitosti uplynulých 67 let od vraždy Horákové. Filip reagoval slovy: „*Nebudu připomínat setkání Klementa Gottwalda s Miladou Horákovou a její nabídku vstupu do KSČ*.“⁴⁰⁴ Web *idnes.cz* ale nabídl i vyjádření historika, který potvrdil, že o žádné takové přihlášce nic neví. Do KSČ se tehdy přihlásil pouze její manžel, kterému to později zkomplikovalo útěk z uprchlického tábora do USA.

Při výročí sedmdesáti let od justiční vraždy Milady Horákové publikovala na svých stránkách KSČM komentář kandidáta do zastupitelstva Olomouckého kraje, Tomáše Kalába. Ve svém poměrně krátkém textu jasně dává najevo postoj vůči Miladě Horákové. Když vyjmenoval, že byla funkcionářkou ženské národní rady a přečkala Terezín, dodal: „*Je samozřejmě sympatické, že si do té míry stála za svými názory a postoji, na druhou stranu se ovšem nelze divit, že se ocitla před soudem*.“⁴⁰⁵ Její kontakty se Zenklem a Ripkou podle Kalába nutně musely být vyhodnoceny jako nepřátelské. Pokračoval, že do válečného konfliktu, který chtěly hned od konce války Spojené státy americké, a také ti, kteří prohráli svůj mocenský boj v roce 1948. „*Právě proto byli Horáková a další souzeni. Ano, Horáková jistě dokázala obhajovat a prezentovat své názory. Není důležité, že byly po*

⁴⁰² ČT24. Kauza Semelová: I Slánský se přiznal, že je britský špion, připomíná historik. *ct24.cz* [online]. 14. října 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1935884-kauxa-semelova-i-slansky-se-priznal-ze-je-britsky-spion-pripomina-historik>

⁴⁰³ ČTK, Neovlivní.cz. Semelová kvůli výrokům o Miladě Horákové skončí ve čtyřech školských radách. *ct24.cz* [online]. 26. srpna 2019 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2906762-semelova-kvuli-vyrokum-o-milade-horakove-skonci-ve-ctyrech-skolskych-radach>

⁴⁰⁴ KOPECKÝ, Josef. Horáková nabízela Gottwaldovi, že vstoupí do KSČ, vykládal Filip. *idnes.cz* [online]. 27. června 2017 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-k-vyroci-smrti-horakove.A170627_132119_domaci_kop

⁴⁰⁵ KALÁB, Tomáš. Diskutovat můžeme o trestu, nikoliv o vině. *kscm.cz* [online]. 1. července 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/diskutovat-muzeme-o-trestu-nikoli-o-vine-0>

roce 1948 neslučitelné s tehdejšími zřízeními, ale že směřovaly ve svých zamýšlených důsledcích proti životním zájmům obyvatelů naší země. Lze samozřejmě diskutovat o výši trestu, který jako takový podléhal společenské poptávce. O vině ovšem nikoliv,⁴⁰⁶ zakončil svůj komentář Kaláb. Zveřejněním na svém webu pak KSČM dává jasné znamení, jaké jsou její hodnoty a jak k justiční vraždě Milady Horákové přistupuje. Historik Kýr v rozhovoru poznamenal, že: „Pokud KSČM zastává Leninovo učení (...) o nevyhnutelnosti tzv. třídního boje a diktatury proletariátu, nelze ji v podstatě považovat za jinou stranu, než byla KSČ.“⁴⁰⁷ Dodal, že snižující se preference strany svědčí o klesající důvěře voličů, a to především v mladší generaci.

Na aktuální politickou situaci reagoval v některých rozhovorech i Mrnka, který několikrát uvedl, že jeho film vznikl také právě kvůli lidem, jako jsou Marta Semelová a další, kteří jsou dodnes schopni tvrdit, že nešlo o vraždu a Milada Horáková byla vinna. „Jak pozoruji zdejší politické dění... řekněme, že znepokojuje mě i mnoho lidí ve Státech, s nimiž jsem měl možnost mluvit. Včetně vysokých politiků,“⁴⁰⁸ řekl v rozhovoru v únoru 2015 pro *aktuálně.cz*. V rozhovoru pro *lidovky.cz* řekl, že téma je teď (rozhovor je z dubna 2015) aktuálnější než kdy jindy od Sametové revoluce. Web *ihned.cz* pak citoval jeho výrok přímo o Semelové. „Myslím, že v dnešní době, kdy máme komunistickou stranu, paní Semelovou a pana Filipa, je to velice aktuální téma. Chceme ukázat, jak komunisté fungovali, jak fungují a jak se vůbec nezměnili.“⁴⁰⁹

16 Odkaz Milady Horákové

Milada Horáková je významným symbolem nezlomnosti a také totalitní zvěle, nikoliv jen mediální objekt či příběh pro divadelní a filmové ztvárnění. Jejímu životu se věnoval i nespočet knih, jsou podle ní pojmenované ulice a náměstí, na její počest vzniklo i několik pomníků.

V roce 1991 Horákové udělil tehdejší prezident Václav Havel in memoriam řád T. G. Masaryka 1. třídy. Den popravy je od roku 2004 Dnem památky obětí komunistického režimu. V listopadu 2006 byla ve Washingtonu in memoriam oceněna

⁴⁰⁶ KALÁB, Tomáš. Diskutovat můžeme o trestu, nikoliv o vině. *kscm.cz* [online]. 1. července 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/diskutovat-muzeme-o-trestu-nikoli-o-vine-0>

⁴⁰⁷ KÝR, Aleš. Osobní rozhovor o Miladě Horákové a filmu o ní. Praha, 26. března 2021

⁴⁰⁸ SVOBODA, Martin. Nechce z Horákové modlu, měla ráda život, ví režisér Milady. *aktuálně.cz* [online]. 26. února 2015 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/film/o-filmu-milada-s-producentem-a-reziserem-davidem-mrnkou/r-2c5e154ebcc411e486b9002590604f2e/>

⁴⁰⁹ ČTK. Do kin míří Mrnkův film Milada, vypráví o osobnější stránce života Milady Horákové. *ihned.cz* [online]. 20. října 2017 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/film-a-televize/c1-65923440-mrnka-milada-horakova-film>

Medailí svobody. Vyznamenání pojmenované po dvou bývalých prezidentech Harry Trumanovi a Ronaldu Reaganovi jí udělila nadace pro vybudování památníku obětem komunismu ve Washingtonu. V lednu 2020 jí, jak již bylo zmíněno výše v práci, in memoriam za mimořádné zásluhy o rozvoj a ochranu demokracie, lidských práv a svobod ocenila i prezidentka Slovenska Zuzana Čaputová.

Odkaz Milady Horákové do dnešní doby je velký. Mrnka ho v rozhovoru pro DVTV popsal takto: *„Když v něco člověk věří, tak má být za to připraven bojovat a i umřít. A myslím si, že to se v dnešní době nenosí a že je to velká škoda. A jeden velký odkaz doufám pro nás pro všechny, i pro Čechy je, že máme tady dámu, na kterou můžeme být hrdí, která nás může inspirovat a která nás může propojit.“*⁴¹⁰ Mačáková z Klubu Milady Horákové popsala její odkaz podobně. *„Bojovat za své přesvědčení i za cenu velkých obětí. Zachovat si čest a důstojnost vzdor nepříznivým životním podmínkám. Schopnost jedince mít přesah ve svém konání a myšlení i nad rámec svého života, upřednostnit zájem celku nad zájmem vlastním,“*⁴¹¹ řekla v rozhovoru. Aleš Kýr z Vězeňské správy ČR popsal odkaz Horákové jejími posledními slovy. *„Odkaz JUDr. Milady Horákové pro dnešní dobu, ale i do budoucna lze nejlépe odvodit z jejich posledních slov před popravou: ... odcházím čestně – čestné jednání, ... miluji tuto zem – láska k vlasti, ... miluji tento národ – láska k národu, ... budujte mu blahobyť – rozvoj životních podmínek a ... odcházím bez nenávisti – odstraňování nenávisti.“*⁴¹²

Podle Michala Gregoriniho ze sdružení Dekomunizace byla Milada Horáková mimořádná osobnost. *„Poslankyně, právnička, žena, která se výrazně podílela na práci o dosažení lepšího postavení pro ženy ve veřejném i soukromém životě. Neústupná, statečná ve svých názorech i činech proti totalitě nejdříve nacistické, později komunistické. A v posledních chvílích pokorná a odevzdaná do vůle Boží. Je toho mnoho, ale kdybych měl shrnout její odkaz, tak by možná zněl tak, že skutečná svoboda člověka je definovaná jeho odvahou a pokorou zároveň,“*⁴¹³ vysvětlil svůj pohled na odkaz Horákové.

⁴¹⁰ DVTV, Daniela Drtinová. Hodně Čechů neví, kdo je Milada Horáková, nejsme připraveni mluvit o příbězích komunismu, říká Mrnka. [video.aktualne.cz \[online\]. 30. října 2017 \[cit. 2021-04-03\]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/hodne-cechu-nevi-kdo-je-milada-horakova-nejsme-pripraveni-ml/r~86f78aaabb0211e794650025900fea04/>](https://video.aktualne.cz/dvtv/hodne-cechu-nevi-kdo-je-milada-horakova-nejsme-pripraveni-ml/r~86f78aaabb0211e794650025900fea04/)

⁴¹¹ MAČÁKOVÁ, Erika. Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové. Praha, 27. března 2021

⁴¹² KÝR, Aleš. Osobní rozhovor o Miladě Horákové a filmu o ní. Praha, 26. března 2021

⁴¹³ GREGORINI, Michal. Osobní rozhovor o sdružení Dekomunizace, Miladě Horákové a akci #Milada70. Praha, 6. dubna 2021

16.1 Klub Milady Horákové

Pro budování jejího odkazu vznikl 13. ledna 1990 z iniciativy členů Československé strany národně socialistické Klub Milady Horákové. „*Zakladatelé byli spolustraníci Milady Horákové a pamatovali si ji nebo její proces. Iniciační schůzka k ustanovující schůzi se nicméně konala už 4 dny po Sametové revoluci, a to 21. 11. 1989 v kavárně Kriváň na I. P. Pavlova. Klub navazoval na pravidelné neformální schůzky několika členů ČSNS, které se konaly už od roku 1968,*“⁴¹⁴ řekla v rozhovoru advokátka a členka Výboru Klubu Milady Horákové Erika Mačáková. V Klubu, který má dnes kolem 130 členů, podle ní dodnes pracují potomci odsouzených v procesu s Horákovou.

Podle webu Klubu Milady Horákové se členem může stát každý zletilý občan, a to bez ohledu na politickou či státní příslušnost. „*Do činnosti Klubu se může každý zapojit dle své chutě a času. Někdo je jenom pasivním členem, platí členské příspěvky, jiní něco organizují, záleží na každém. Povinnosti žádné zvláštní nikdo nemá, kromě toho, že musí podporovat cíle Klubu, především tedy být demokratického smýšlení,*“⁴¹⁵ odpověděla na otázku týkající se povinností členů Mačáková. Roční příspěvek člena je 100 korun, v rámci členství pak 4x ročně dostane časopis *Masarykův lid*. Kromě časopisu, který Klub vydává od svého založení, patří mezi jeho další výstupy vydávání knih, organizování piet, iniciování pamětních desek či přímo budování památníků. „*Přednášky a besedy pro veřejnost organizujeme taky. Často v Gymnáziu Milady Horákové pro studenty, kde je vždy na jaře tzv. Týden novodobých dějin,*“⁴¹⁶ popsala další aktivity Klubu Mačáková.

Ve spolupráci s Klubem Milady Horákové vyšly knihy Zory Dvořákové, kniha s dopisy Milady Horákové, ale například i kniha Josefa Nestávala *Nikdy to nevzdám*. Text napsal Nestával ve věznici v roce 1958. Z činnosti Klubu vzniklo v roce 2008 i Gymnázium Milady Horákové na Praze 4. Plán na rozšíření ZŠ Na Planině o gymnázium vznikl v roce 2004. Klub Milady Horákové se podílel na tvorbě studijních plánů a v místě gymnázia má i své sídlo. Po Miladě Horákové je pojmenována například také Základní škola Milady Horákové v Hradci Králové.

⁴¹⁴ MAČÁKOVÁ, Erika. Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové. Praha, 27. března 2021

⁴¹⁵ Tamtéž.

⁴¹⁶ Tamtéž.

Hlavní cíl Klubu shrnula Mačáková jasně. „*Připomínání totalitní minulosti ČR a Československa a hrubé porušování lidských práv v minulém století. Výchova k demokratickým hodnotám a humanismu obecně.*“⁴¹⁷

16.2 Dekomunizace a akce #Milada70

Občanské sdružení Dekomunizace vzniklo v roce 2005. Zakladatele tehdy zneklidnilo, že komunisté byli před volbami v průzkumech druzí v preferencích. Mezi dvanácti zakládajícími členy byli kromě Michala Gregoriniho například Jan Svěrák, Petr Hrubeš, Ivan Medek nebo Ladislav Smoljak. Z dvanácti zakládajících členů již dva zemřeli a další tři se od roku 2005 přidali. Za hlavní cíl si spolek klade zbavit komunistickou stranu a její členy podílu na moci tím, že bude nenásilně, ale vytrvale, připomínat zločiny režimu. „*K vládnutí je poprvé přizvala až Babišova vláda a nemyslím si, že by to obecně bylo vhod všem našim spoluobčanům. My se našimi aktivitami snažíme, aby už v budoucnosti neexistovala ani tato možnost,*“⁴¹⁸ vysvětlil. Každý člen sdružení se pak nejčastěji podílí na přípravě a vymýšlení akcí, případně i jejich produkčním zajištěním.

Při výročí 70 let od smrti Milady Horákové udělal spolek Dekomunizace společně s Leošem Válkou z Centra současného umění DOX, Markem Vocelem z MVP events, ředitelem Institutu plánování a rozvoje hl. města Prahy Ondřejem Boháčem a autorem, režisérem a producentem Pavlem Štinglem, akci #Milada70. Ve čtvrtek 18. června pak došlo ke zveřejnění výzvy k uctění památky Milady Horákové. Letáky a plachty nesly heslo „*Zavražděna komunisty*“, kvůli čemuž se celá akce setkala i s kritikou. Gregorini však v rozhovoru pro *DVTV* vysvětloval, že nešlo primárně o útok na komunisty, nýbrž vytvoření krátkého sloganu, který bude spojený s Horákovou. „*Svou pravdivostí je velice účinný. Na ‚sloganu‘ bych nic neměnil,*“⁴¹⁹ řekl v rozhovoru.

První baner s fotkou Horákové a heslem se objevil na rockovém klubu Újezd na Malé Straně v Praze. Do aktivity se zapojil i pražský magistrát. „*My jsme rádi, že se instituce a největší radnice přidala. Díky nim taky během pátku třikrát zazní z městského rozhlasu místo sirén naše krátká audiokoláž z procesu s Miladou Horákovou, kde uslyšíme věty prokurátorů Urválka a Polednové-Brozové a také samozřejmě autentický hlas Milady Horákové. Bohužel jí nebylo umožněno se obhajovat, její řeč byla zkontrolována dopředu.*“

⁴¹⁷ MAČÁKOVÁ, Erika. Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové. Praha, 27. března 2021

⁴¹⁸ GREGORINI, Michal. Osobní rozhovor o sdružení Dekomunizace, Miladě Horákové a akci #Milada70. Praha, 6. dubna 2021

⁴¹⁹ Tamtéž.

*Koláž jsme doplnili úryvky dopisu, který psala Milada Horáková v cele smrti. Načetla je herečka Taťána Medvecká. V nich se mohla Milada Horáková vyjadřovat svobodně,*⁴²⁰ řekl Marek Vocel v rozhovoru pro *flowee.cz*.

Gregorini celou akci zhodnotil jako jednoznačně úspěšnou. Vytvořená událost na Facebooku měla dosah přes 120 tisíc fanoušků, organizátoři založili i stránku Milady Horákové, skrze kterou se pak snažili vyvracet dezinformace o popravě, a také přispívali do diskuzí pod příspěvky KSČM. Akci #Milada70 podpořilo několik desítek politiků, například Dominik Feri, Jiří Drahoš, nebo i slovenská prezidentka Zuzana Čaputová. Z institucí se podle Gregoriniho zapojil například IPR, Paměť národa, Skautský institut, Masarykova univerzita, Univerzita Karlova, Univerzita Palackého, ÚSTR, ČVUT, Národní divadlo, Člověk v tísni, Senát PČR, FAMU, Národní muzeum, Karolinum, Rudolfínium a další. Kromě toho akci podpořili i města a influenceři, například v Česku populární Kovy. „*O samotném projektu Milada 70: Zavražděna komunisty vyšlo více než 200 výstupů za týden komunikace. Celkově vyšlo více než 8 800 mediálních výstupů, za týden oslovila Událost na FB více než 120 tisíc uživatelů bez promování akce. O výročí věděl díky kampani téměř každý,*“⁴²¹ citoval Gregorini v rozhovoru výstup od pomocnic na PR.

16.3 Sochy a pomníky

Pro budování odkazu Milady Horákové vzniklo mnoho pamětních míst, byly po ní pojmenovány ulice i náměstí. V Praze je po ní pojmenována například tepna Prahy 7, která svůj název *Milady Horákové*, nese od roku 1990. V hlavním městě je i několik dalších památkových míst. U smíchovské vily, ve které Horáková se svou rodinou naposledy žila, byla v březnu 1992 odhalena mramorová deska se zlaceným nápisem. Odhalili ji zástupci československé strany socialistické. Na desce stojí, že v místě žila Milada Horáková, která za svobodu a demokracii položila život.⁴²²

V budově Karolina je od 27. října 1992 umístěna bronzová busta Milady Horákové, její autorkou je akademická sochařka Věra Růžičková-Bejrová. Odhalena byla tehdejším rektorem Univerzity Karlovy Radimem Paloušem, za účasti Jany Kánské, ministra kultury

⁴²⁰ STRNAD, Zdeněk. Děsí mě relativizování faktů, říká iniciátor akce Milada 70: Zavražděna komunisty. *flowee.cz* [online]. 26. června 2020 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.flowee.cz/floweecity/praha/7987-desi-me-relativizovani-faktu-rika-iniciator-akce-milada-70-zavrazděna-komunisty>

⁴²¹ GREGORINI, Michal. Osobní rozhovor o sdružení Dekomunizace, Miladě Horákové a akci #Milada70. Praha, 6. dubna 2021

⁴²² Pamětní místa na komunistický režim. *Praha 5. Pamětní deska Miladě Horákové* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., © 2021 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-5-pametni-deska-milade-horakove/>

i zahraničních věcí.⁴²³ V roce 1997 pak byla odhalena pamětní deska Milady Horákové, ale i Růženy Pelnatové, a to z iniciativy Magistrátu hlavního města Prahy, v budově Nové radnice na Mariánském náměstí. Desky sochařky Jaroslavy Lukešové se nachází nad schodištěm z přízemí do prvního patra.

Symbolický hrob Milady Horákové a všech obětí a odpůrců totalitních režimů byl odhalen v roce 2000 v Praze na Vyšehradském hřbitově. Náhrobek je tvořen svazkem ostnatého drátu, podle návrhu Karla Hořínka, a bronzovou bustou Jaroslavy Lukešové. Klub Milady Horákové na místě pravidelně organizuje setkání politických vězňů. V ulici Milady Horákové v městské části Praha 7 byla 27. června 2002 umístěna pamětní deska Milady Horákové. Na budově Informačního centra Prahy 7 ji doplňuje kulatý reliéf s podobiznou Milady Horákové. „*Bronzová pamětní deska nahradila prozatímní desku, která byla od 27. června 2000 umístěna na tomto místě zásluhou Městské části Praha 7 na podnět Klubu Milady Horákové.*“⁴²⁴ Další památné místo lze najít na budově vinořské fary v Praze 9, kde se na konci září 1948 odehrála schůzka bývalých funkcionářů nekomunistických stran. Pamětní deska byla odhalena řádivým kněžím 24. října 2002.

V říjnu 2009 byl odhalen památník na Náměstí Hrdinů u pankrácké věznice na Praze 4, který tehdy vyvolal pobouření. Při odhalení vystoupili zástupci České národně socialistické strany a Masarykovy demokratické strany, obě strany se totiž iniciovaly v pořádání sbírky na pomník. Tehdejší předseda Poslanecké sněmovny Miloslav Vlček z ČSSD při projevu připomněl, že na financování pomníku se podílela i komunistická strana. „*Vnímám to jako pokus o symbolickou omluvu za čin, který nelze omluvit. Lze se jen posunout někam dál,*“⁴²⁵ řekl tehdy Vlček. Praha 4 a političtí vězni ale stejný názor neměli. Městská část, která na pomník přispěla částkou 200 tisíc korun, se stejně jako političtí vězni od pomníku distancovala. „*Považujeme za skandální, aby členové komunistické strany, která Miladu Horákovou popravila, přispívali na její pomník. Osobu a statečnost Milady Horákové ctíme, a proto jsme se také zasadili o to, aby na území Prahy 4 vzniklo Gymnázium Milady Horákové. Plně se ztotožňujeme a chápeme stanovisko*

⁴²³ Pamětní místa na komunistický režim. *Praha 1. Busta Milady Horákové* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., © 2021 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-1-busta-milady-horakove/>

⁴²⁴ BLAŽEK, Petr. *Pamětní deska Milady Horákové. totalita.cz* [online]. [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/pomnik/pomnik_praha_002.php

⁴²⁵ KOTVOVÁ, Petra. U pankrácké věznice byl odhalen pomník Milady Horákové. *prazsky.denik.cz* [online]. 29. října 2009 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/pd_milada20091029.html

Konfederace politických vězňů,⁴²⁶ citoval *Pražský Deník* tehdejšího starostu Prahy 4 Pavel Horálek z ODS. Další nevoli pak vyvolal fakt, že na boku pomníku bylo vytesáno jméno politika Jiřího Paroubka z ČSSD, který na pomník finančně výrazně přispěl.

O rok později byl odhalen další pomník k připomenutí významné české političky, a sice před kostelem Českobratrské církve evangelické. Pomník sochaře Olbrama Zoubka byl na Smíchově představen po 75 letech od doby, kdy Horáková i s manželem podle člena církve do místního sboru vstoupili. „*Bronzová socha má podobu postavy se sklopenou hlavou, které není přes vlasy vidět do obličejů. Ke kolemjdoucím je otočena zády. Před postavou leží na žulové desce zlatá růže v oběšencově oprátce. Postava je v mírně nadživotní velikosti, měří zhruba dva metry.*“⁴²⁷ Zoubek podle webu *lidovky.cz* uvedl, že socha má vybízet k tomu, aby lidé přistoupili a přečetli si text na pamětní desce, prohlédli si symboly a zamysleli se. „*To není Milada Horáková, ale náš vztah k ní, to, jak ji uctíváme,*“⁴²⁸ vysvětlil.

Slavnostního odhalení pomníku na konci Sněmovní ulice, na tzv. Pětikostelním náměstí v Praze 1, se 16. listopadu 2015 účastnila, stejně jako některých dalších odhalení, i Jana Kánská. Sochař Josef Faltus vyobrazil památník jako řečnický pult pro obžalované s mikrofonem, za kterým stála i Milada Horáková u soudu. Na mikrofonu pak sedí skřivan, který má symbolizovat svobodu. „*Pult stojí na desce, na níž jsou slova Milady Horákové, které napsala ve svém posledním dopise před popravou.*“⁴²⁹ O tři roky později, 1. října 2018, byl v pražské zahradě Ztracenka odhalen další památník obětem dvou totalitních režimů, jejichž symbolem je právě Horáková. Pomník autorů Ladislava Sorokáče a Ondřeje Tučka má podobu dvou neopracovaných balvanů, které svírají bílý mramorový oblázek. „*Je to jakási alegorie o boji mezi dobrem a zlem. Památník znázorňuje hrubost a zároveň jemnost, něčí špinavost a něčí čistotu,*“⁴³⁰ citoval *Pražský Deník* Sorokáče. „*Neposkrvněná bělost bílého mramorového obláčku, symbolizující nejen dobrotu a laskavost Milady Horákové, ale v přeneseném smyslu všech bojovnic proti*

⁴²⁶ KOTVOVÁ, Petra. U pankrácké věznice byl odhalen pomník Milady Horákové. *prazsky.denik.cz* [online]. 29. října 2009 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/pd_milada20091029.html

⁴²⁷ LIDOVKY.CZ, ČTK. Praha má další Zoubkův pomník. Tentokrát jako poctu Horákové. *lidovky.cz* [online]. 11. října 2010 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/praha-ma-dalsi-zoubkuv-pomnik-tentokrat-jako-poctu-horakove.A101011_093922_ln_kultura_glu

⁴²⁸ Tamtéž.

⁴²⁹ Prague City Tourism. Pomník Milady Horákové. *prague.eu* [online]. [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2467/pomnik-milady-horakove>

⁴³⁰ ČTK. Památník obětem totality v pražské Ztracence odhalila dcera Milady Horákové. *prazsky.denik.cz* [online]. 1. října 2018 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/z-regionu/pamatnik-obetem-totality-v-prazske-ztracence-odhalila-i-dcera-milady-horakove-20181001.html>

totalitě, odolává v abstraktním smyslu nejen vnějšímu, hmatatelnému tlaku, ale i nehmotným silám, času a vodě. Balvany z černého žulového lomového kamene proti tomu symbolizují snadno identifikovatelné a hrozné zlo, kterému málokdo dokáže otevřeně vzdorovat,“⁴³¹ řekl Sorokáč Klubu Milady Horákové, který je stavebníkem díla.

Pamětní místa se ale nenacházejí jen v Praze. U vchodu do kostela Sboru Krále Jiřího z Poděbrad Církve československé husitské byla v Poděbradech už v roce 1990 odhalena pamětní deska Milady Horákové. Na konci června 1995 pak vznikl z iniciativy Vítězslava Evermoda Vaňka, Konfederace politických vězňů a Nadace JUDr. Milady Horákové, pomník v České Lípě. Pomník má podobu dvoumetrového žulového podstavce s bustou Milady Horákové, jejíž autorkou je Jaroslava Lukešová. Její další pomník, který vytvořila společně s architektem Milanem Míškem, lze najít v Teplicích. Odhalen byl v červnu 2000 z iniciativy Konfederace politických vězňů a Českého svazu bojovníků za svobodu. „*Pomník tvoří dvě vertikální břevna ve spodní části spojená třemi železnými pásky, do nichž jsou z přední a zadní strany zasazeny dvě měděné desky s nápisy. V horní části jsou břevna překryta jedním příčným se vsazeným kulatým portrétním reliéfem Milady Horákové.*“⁴³² Sádrouvou kopii busty Milady Horákové sochařky Jaroslavy Lukešové lze najít i na základní škole v Hradci Králové, která byla odhalena 25. června 1999. Kopii školy tehdy věnoval Klub Milady Horákové. Z iniciativy Klubu byla 26. června 2000 odhalena pamětní černá mramorová deska se zlatým nápisem, a sice v Písku na domě, kde měla Horáková poslaneckou kancelář.

O několik dní dříve, 22. června 2000, byla odhalena pamětní deska Milady Horákové v Terezíně. Vznikla z iniciativy Konfederace politických vězňů a je umístěna v Malé pevnosti Terezín, a to v rámci stále expozice, která je Miladě Horákové věnována, a která vznikla také v roce 2000. Z iniciativy Konfederace vznikl i pomník v Kutné Hoře, který byl odhalen 28. června 2004.

V listopadu 2013 proběhlo slavnostní odhalení pamětní desky na budově základní školy dr. Milady Horákové v Kopřivnici. Pamětní místo ve škole přitom bylo založeno už v roce 2000, při výročí 50 let od úmrtí Horákové. Trochu jiné památní místo pak vzniklo ve školním roce 2014-2015 v rámci projektu Předškolí na plzeňské 21. základní škole. Pomník, který byl odhalen 24. června 2015, tvoří úryvky z posledních dopisů Horákové.

⁴³¹ Klub Milady Horákové. Pomník obětem dvou totalitních režimů. miladahorakova.cz [online]. [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://miladahorakova.cz/pomnik/>

⁴³² Pamětní místa na komunistický režim. *Teplice. Pomník Miladě Horákové* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., © 2021 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/teplice-pomnik-milady-horakove/>

V roce 2019 byl odhalen památník v Příchovicích v Jizerských horách. Vznikl z iniciativy Vlastimila Plecháče a podpory obce Kořenova a na pamětní desce stojí slova z posledního dopisu. „*Dlouho jsem nevěděl, jaký pomník, jak to udělám. Tři roky jsem o tom přemýšlel, že zasadím jenom strom, bylo to ale málo důstojné. A potom šla paní Němcová při inauguraci prezidenta s hlavou vztyčenou,*“⁴³³ popsal Plecháč vznik památníku. Ve stejném roce, při výročí 30 let od pádu komunistického režimu, vzniklo pamětní místo v Plzni. Busta Milady Horákové je umístěna ve foyer krajského úřadu. Autorkou busty je Magdaléna Roztočilová.

⁴³³ sas, mib. V Příchovicích v Jizerských horách odhalili památník Milady Horákové. *liberec.rozhlas.cz* [online]. 1. července 2019 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://liberec.rozhlas.cz/v-prichovicich-v-jizerskych-horach-odhalili-pamatnik-milady-horakove-7974097>

Závěr

Tato diplomová práce popsala život Milady Horákové zasazený do dobového kontextu a zkoumala mediální reflexi procesu v roce 1950, mediální reflexi částečné rehabilitace v roce 1968, a také divadelní, a především filmovou prezentaci života Horákové a procesu s ní.

Historický kontext, kterému se práce věnuje v úvodu, je nezbytný pro hlubší pochopení věcí, které Horáková ve svém životě udělala a naopak neudělala. Je nezbytně nutný pro pochopení časté otázky – proč neemigrovala a bojovala až do poslední chvíle z Československa. Podobně důležité je znát i okolnosti a průběh samotného procesu, který práce podrobně přibližuje. Analýzou mediálních ohlasů ve třech denících vycházejících v roce 1950 pak dokládá, jakým způsobem komunisté používali média ve svůj prospěch a jak celá propagandistická kampaň kolem procesu, která měla způsobit, a způsobila odpor obyvatel Československa, probíhala. Z analýzy deníků vyplývá, že texty se lišily pouze první den, ve dnech následujících byly znatelné jen drobné nuance, a to především v titulcích a mezititulcích. Tyto nuance však zároveň ukázaly, že *Lidová demokracie* se někdy k procesu stavěla všeobecně mírněji než *Rudé právo*. Mediální ohlasy v roce 1968 na částečnou rehabilitaci Milady Horákové naopak ukázaly, že ačkoliv šlo o velmi významnou věc, sledovaná média jí velkou pozornost nevěnovala. S ohledem na tehdy probíhající události je však pochopitelné, že se pozornost médií ubírala jiným směrem. Nejvíce o rehabilitaci informovalo *Svobodné slovo*, které tehdy jako jediné zmínilo, že se jednalo o justiční vraždy.

Historické životopisné filmy mají různé cíle, režisér filmu *Milada* David Mrnka však veřejně několikrát prohlásil, že cílem jeho snímku je především vyvrátit tvrzení některých komunistů, že Horáková byla vinna, a také vzdělávat publikum, potažmo také dětské diváky. Oproti jiným životopisným filmům se držel většinu času pravdivého sledu událostí, na což měla vliv i jeho spolupráce s dcerou Horákové Janou Kánskou. Mrnka pro autenticitu udělal hodně, podařilo se mu například zajistit originální stupínek ze soudní síně, nebo přesně zrekonstruovat místo posledního rozloučení. Přesto se však, jak vyšlo najevo i z analyzovaných recenzí, nepodařilo tento výukový cíl naplnit. Pokud film zhlédne někdo, kdo o Miladě Horákové ví pouze základní fakta, velmi pravděpodobně se v mnoha situacích nebude v ději orientovat. Problematické však je, že o moc lépe se nebude orientovat ani ten divák, který o Horákové ví více. Zajímavé je porovnání Mrnkova

dramatického snímku a dokumentárního snímku *Případ Dr. Horáková* Jana Mudry. Ačkoliv oba tvůrci zvolili jiný přístup, zobrazili prakticky totožné události ze života Horákové. I to dokazuje snahu Mrnky, aby byla *Milada* co nejautentičtější, což však dramatickému dílu možná bylo více na škodu než k užitku.

Osud významné ženy našich dějin se tak Mrnkovi sice povedlo nastínit, nicméně z Horákové udělal spíše sochu než ženu, která bojovala za demokracii na úkor vlastní rodiny, jak zmínila také většina analyzovaných recenzí. Odborníci Aleš Kýr, vedoucí kabinetu dokumentace a historie Vězeňské správy ČR, a Erika Mačáková, členka Výboru Klubu Milady Horákové, se shodli, že film je přínosný pro přiblížení osudu Horákové. Mačáková však poznamenala velmi důležitou věc, a sice, že je to běh na dlouhou trať.

Cílem práce bylo přiblížit i jinou než filmovou prezentaci života Horákové. Proto se podrobněji věnuje opeře *Zítřka se bude...* a dalším, například i dvěma slovenským hrám, které osud Horákové reflektují. Diplomová práce se věnuje i pamětním místům, kterých je po České republice nespočet, a také Klubu Milady Horákové, který si klade za cíl budovat odkaz Milady Horákové. O budování jejího odkazu, a také o boj proti komunismu, usiluje i spolek Dekomunizace, který v roce 2020 při sedmdesátiletém výročí od justiční vraždy Milady Horákové uspořádal masivní akci #Milada70.

V závěru práce také reflektuje současné ohlasy komunistické strany na proces, neboť se někteří činitelé KSČM vyjádřili, že Milada Horáková byla vinna a o vykonstruovaný proces se nejednalo. Fakt, že i v roce 2020 komunistický činitel v komentáři k výročí smrti Horákové napsal, že její zájmy směřovaly proti zájmům tehdejších obyvatel Československa, dokazuje, že je důležité si osud této ženy připomínat možná ještě mnohem častěji, abychom nezapomněli, za co bojovala a za co bychom měli bojovat i my.

Summary

This diploma thesis describes the life of Milada Horáková. It is set into a contemporary context and examines the media reflection of the trial in 1950 and then of the partial rehabilitation in 1968. It also briefly deals with the theatrical adaptation and in more detail with the film presentation of Horáková's life and the trial against her.

The historical context in the introduction of the presented diploma thesis is necessary for a deeper understanding of what Milada Horáková did or did not do during her life. It is also important to understand the circumstances and the course of the trial, which is described in more detail in the thesis. By analyzing the media responses in three daily newspapers published in 1950, the thesis shows how the Communists used the media to their advantage and how the entire propaganda campaign around the trial took place. The analysis of the dailies points out that the texts differed only on the first day and in the following days there were only slight nuances noticeable, especially in the headlines and subtitles. On the contrary, the media responses to the partial rehabilitation of Milada Horáková in 1968 indicate that although this was a very important matter, the monitored media did not focus much attention on it. Yet it is important to mention that only *Svobodné slovo* called the death of Horáková death as judicial murder.

The director of the film *Milada* David Mrnka has publicly stated several times that the goal of his film was primarily to refute the claims of some Communists that Horáková was guilty. He also aimed to educate a broader audience including children. The film is mostly pretty close to the actual sequence of events, however, despite all his efforts, the analyzed reviews indicate that he failed in his goal to educate the public. If the film's audience only knows the basic facts about Milada Horáková, they will most likely not be able to find orientation in the story. Although Mrnka managed to outline the fate of an important woman in our history, most of the analyzed reviews indicate that he turned Horáková into a statue more than depicting her as a woman who fought for democracy at the expense of her own family. Nevertheless, the experts Head of the Cabinet of Documentation and History of the Prison Administration of the Czech Republic Aleš Kýr, co-founder of the association Dekomunizace Michal Gregorini and member of the Committee of the Milada Horáková Club Erika Mačáková agreed the film is beneficial for manifesting the fate of Milada Horáková.

In the end, the diploma thesis reveals a non-film presentation of the life of Horáková. It focuses in more detail on the opera *Tomorrow Will Be...* The diploma thesis also mentions many memorial places in the Czech Republic as well as the Milada Horáková Club, which aims to build her legacy. The Dekomunizace Association also strives to build her legacy and to fight communism. In 2020, on the 70th anniversary of the judicial murder of Milada Horáková, the Association organized a massive event named #Milada70. Finally, the thesis also reflects on the current responses of the Communist Party to the trial; some KSČM officials stated that Milada Horáková was guilty and that the trial was not constructed. And because of that, it is important to remember this woman's fate perhaps even more often so that we do not forget what she fought for and we should also fight.

Použitá literatura

Literatura

ANÝŽ, Daniel. *Jdu s hlavou vztyčenou*. Praha: Nakladatelství Zed', 2020. ISBN 978-80-907674-7-8

BERGAN, Ronald. *Film*. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-136-2

DVOŘÁKOVÁ, Zora. *To byla Milada Horáková*. Praha: Klub Milady Horákové, 2009. ISBN Dostupné také z: <https://ndk.cz/view/uuid:3b49aed0-b883-11e6-88f6-005056827e52?page=uuid:7c074280-c651-11e6-b22f-5ef3fc9ae867>

DVOŘÁKOVÁ, Zora, Jiří Doležal. *O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě*. Praha: Klub Milady Horákové, 2001. ISBN 80-238-9161-8

EMMERT, František. *Zlomové osmičky*. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2069-9

FORMÁNKOVÁ, Pavlína, Petr Koura. *Žádáme trest smrti*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2008. ISBN 978-80-87211-03-8

HUČÍN, Ondřej. *Program: Zítřka se bude...* Praha: Národní divadlo, 2008. ISBN 978-80-7258-269-3

IVANOV, Miroslav. *Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové*. Praha: XYZ, 2008. ISBN 978-80-7388-035-4

KAPLAN, Karel. *Únor 1948*. Praha: Epoque, 2018. ISBN 978-80-7557-116-8

KAPLAN, Karel. *Největší politický proces*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1995. ISBN 80-85270-48-X

KAPLAN, Karel. *Politický proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha: Epoque, 2019. ISBN 978-80-7557-173-1

KAPLAN, Karel. *Druhý proces*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1431-1

KAPLAN, Karel, Pavel Paleček. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-75-7

KONČELÍK, Jakub, Pavel Večeřa, Petr Orság. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8

KOPAL, Petr. *Film a dějiny 2*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 978-80-87292-01-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/view/uuid:687874a0-60e6-11e9-b8c0-005056827e52?page=uuid:d3aee8b1-746d-4eb2-81d8-a2f4afe764ca>

LAKOFF, George, Mark Johnson. *Metafory, kterými žijeme*. Brno: Host, 2002. ISBN 80-7294-071-6

NOVOTNÝ, David Jan. *Chcete psát scénář?* Praha: Akademie múzických umění, 2000. ISBN 80-85883-52-X

PICKERING, Michael. *Stereotyping: The Politics of Representation*. Palgrave, 2001. ISBN 0-333-77210-5

RADOTÍNSKÝ, Jiří. *Rozsudek, který otřásl světem*. Praha: ČTK – Pressfoto, 1990. ISBN 80-7046-045-8

Články z tištěných periodik

Rudé Právo

CEKOTOVÁ, Ludmila. Chtěla, aby byla bombardována Praha. *Rudé právo* [online]. 2. června 1950, roč. 30, č. 130, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/2/5.png>

Celou zemí zní rozhodný hlas lidu: Republiku si rozvracet nedáme! *Rudé právo* [online]. 4. června 1950, roč. 30, č. 132, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/4/1.png>

ČTK. Bdělost našeho lidu zmařila spiknutí bandy záškodníků a špiónů, spolčených s imperialistickými diplomaty. *Rudé právo* [online]. 4. června 1950, roč. 30, č. 132, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/4/3.png>

ČTK. V bahně zrady, stíhání opovržením všeho pracujícího lidu, končí rozbíječi jednoty dělnické třídy. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/3.png>

ČTK. Dnes bude vynesena rozsudek nad vedením záškodnického spiknutí proti republice. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/5.png>

ČTK. Rozsudek státního soudu dopadl plnou vahou na odpornou bandu velezrádců a špiónů. *Rudé právo* [online]. 9. června 1950, roč. 30, č. 136, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/9/5.png>

ČTK. Zahraniční tisk o procesu s československými zrádci. *Rudé právo* [online]. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 2 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/2.png>

ČTK. Pracující děkují bezpečnostním orgánům za odhalení 13 velezrádců. *Rudé právo* [online]. 13. června 1950, roč. 30, č. 139, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/13/5.png>

ČTK. Svědecké výpovědi novým dokladem o nejtěžších zločinech souzených velezrádců a špiónů. *Rudé právo* [online]. 7. června 1950, roč. 30, č. 134, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/7/3.png>

ČTK. Špionáž, rozvrat, návrat ke kapitalismu – program agentů ve službách podnikatelů války. *Rudé právo* [online]. 2. června 1950, roč. 30, č. 130, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/2/3.png>

DOLEJŠÍ, Vojtěch. Ohlas dne. *Rudé právo* [online]. 3. června 1950, roč. 30, č. 131, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/3/5.png>

DOLEJŠÍ, Vojtěch. Nemají ideu. *Rudé právo* [online]. 7. června 1950, roč. 30, č. 134, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/7/5.png>

DOLEJŠÍ, Vojtěch. Ohlas dne. *Rudé právo* [online]. 17. června 1950, roč. 30, č. 143, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/17/5.png>

FORMÁNKOVÁ, Pavlína. Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

Hněv pracujících stíhá zrádce. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/1.png>

Jménem republiky – jménem míru. *Rudé právo* [online]. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/1.png>

Kupte, mistře, poslední špionážní zprávy. Budou dražší! Náš další podnik v ČSR byl likvidován. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 6 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/6.png>

Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice. *Rudé právo* [online]. 30. června 1950, roč. 30, č. 154, s. 4 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/30/4.png>

ROHAN, Bedřich. Chtěl válku, aby mohl být opět milionářem. *Rudé právo* [online]. 3. června 1950, roč. 30, č. 131, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/3/5.png>

ROHAN, Bedřich. Galerie zrádců. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/5.png>

ROHAN, Bedřich. Tak skončí všichni. *Rudé právo* [online]. 7. června 1950, roč. 30, č. 134, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/7/5.png>

ROHAN, Bedřich. Proč lžou. *Rudé právo* [online]. 13. června 1950, roč. 30, č. 139, s. 2 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/13/2.png>

RP. Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice a jejímu lidu. *Rudé právo* [online]. 31. května 1950, roč. 30, č. 128, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/5/31/3.png>

RP. Chtěli válku proti republice, aby kapitalisté mohli znovu vykořisťovat náš lid. *Rudé právo* [online]. 1. června 1950, roč. 30, č. 129, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/1/3.png>

RP. Chtěli válku proti republice, aby kapitalisté mohli znovu vykořisťovat náš lid. *Rudé právo* [online]. 1. června 1950, roč. 30, č. 129, s. 3 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/1/3.png>

Nepřátelé našeho lidu. *Rudé právo* [online]. 2. června 1950, roč. 30, č. 130, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/2/1.png>

RP. Pracující ČKD Sokolova žádají přísný a spravedlivý trest zrádcům národa. *Rudé právo* [online]. 3. června 1950, roč. 30, č. 131, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/3/1.png>

RP. Slovo pionýra. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 1 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/1.png>

RP. Na besedě o procesu. *Rudé právo* [online]. 6. června 1950, roč. 30, č. 133, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/6/5.png>

RYBÁK, Vojtěch. Cesta velezrádce a špiona. *Rudé právo* [online]. 18. června 1950, roč. 30, č. 144, s. 7 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/18/7.png>

SAJNEROVÁ, Helena. Beseda v domě o procesu. *Rudé právo* [online]. 10. června 1950, roč. 30, č. 137, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/10/5.png>

SKÁLA, Ivan. Logická cesta ke zradě. *Rudé právo* [online]. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 5 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/5.png>

SLAVÍK, Václav. V žoldu nepřátel lidstva. *Rudé právo* [online]. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 4 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/4.png>

SLAVÍK, Václav. Proces s vedením záškodnického spiknutí. *Rudé právo* [online]. 25. června 1950, roč. 30, č. 150, s. 4 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/25/4.png>

VOHNOUT, Josef. Beseda v závodě o procesu. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 6 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/8/6.png>

GLAZAROVÁ, Jarmila. Nad procesem. *Rudé právo* [online]. 11. června 1950, roč. 30, č. 138, s. 4 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo/1950/6/11/4.png>

Svobodné slovo

č. Přísné tresty velezrádcům. *Svobodné slovo*. 16. června 1950, roč. 6., číslo 140, s. 6 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:9d925e07-80dd-4bb6-9676-b646ae59790c?page=uuid:c9ce7c59-ca68-471f-b5bd-b6303d579584>

č. Přísný trest skupině zrádců. *Svobodné slovo*. 3. června 1950, roč. 6., číslo 129, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:513e7a84-d2cf-42bf-9acf-4fc8f7ca9717?page=uuid:cc47f734-5164-4d55-9343-e8f6616fd497>

ČTK. Od podlamování jednoty dělnické třídy došli ke zradě republiky. *Svobodné slovo*. 6. června 1950, roč. 6., číslo 131, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:5747d2a5-2418-43dd-8013-6ad24c186933?page=uuid:12f07e87-4ad9-4371-836b-a22463b1d455>

ČTK. Skupina rozvratníků a špiónů počítala s válkou proti vlastní zemi. *Svobodné slovo*. 2. června 1950, roč. 6., číslo 128, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:bd14b40d-e2a7-42db-b4e2-8151317b3081?page=uuid:ecb44859-58a0-41de-bf39-446d1fd9d516>

ČTK. Spravedlivý rozsudek nad bandou velezrádců. *Svobodné slovo*. 9. června 1950, roč. 6., číslo 134, s. 8 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:a358634d-3531-4358-a719-aaea24883f38?page=uuid:98cbb8e9-e559-4ce1-bed1-ca883052a044>

ČTK. Svědectví J. Vávry-Staříka dokresluje obraz činnosti velezrádců. *Svobodné slovo*. 8. června 1950, roč. 6., číslo 133, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:d2b89ad5-3342-4926-833d-6ab752773315?page=uuid:84cb3ff8-68c8-40c0-ac6a-09d1c80a5190>

Dnes znovu o dr. Miladě Horákové. *Svobodné slovo*. 30. července 1968, roč. 24., číslo 209, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:292ad7f5-f7a8-4761-986c-54baa6a05399?page=uuid:dcdaf13b-5f06-40f6-8de8-440458240fc6>

eš. Tresty smrti dr. Horákové, dr. Pecla, Kalandry a Buchala zrušeny. *Svobodné slovo*. 31. července 1968, roč. 24., číslo 210, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:a4877805-ed16-46bc-b916-572d7e3bae82?page=uuid:d13fe463-74b9-4381-9bf9-bca6f497fad6>

JÍŠE, Karel. Prací proti rozvratu, mírem proti válce. *Svobodné slovo*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 2 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:6dac2f0f-a613-4488-851e-374ffac46037?page=uuid:d93b1ee7-9ade-41f9-976b-20b519a2bb85>

KOKTÁN, František. Pozdní doznání. *Svobodné slovo*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:6dac2f0f-a613-4488-851e-374ffac46037?page=uuid:b89caa44-1a70-4a39-b7ed-e3707a999d61>

KOSTKA, V. Byly to ženy? *Svobodné slovo*. 11. června 1950, roč. 6., číslo 136, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:37299054-87fd-4e63-be5b-d7408ba17091?page=uuid:4f4f3e39-ea75-4362-ac84-30c00310f5a3>

MÁTL, Jan. Svůj k svému. *Svobodné slovo*. 8. června 1950, roč. 6., číslo 133, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:d2b89ad5-3342-4926-833d-6ab752773315?page=uuid:54edf153-1b28-463f-8679-57dc21d236a8>

Před soudem lidu. *Svobodné slovo*. 30. června 1950, roč. 6., číslo 152, s. 7 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:43c16842-89e7-4e70-9b2a-df53ef387591?page=uuid:7cd0bc19-b31e-4b18-8d4a-eb418bf2e7b1>

r. Lid žádá přísné tresty pro rozvratníky. *Svobodné slovo*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:6dac2f0f-a613-4488-851e-374ffac46037?page=uuid:11ea0afc-f6ee-42d4-8cb7-b426581da9a8>

rs. Bdělost a ostražitost. *Svobodné slovo*. 7. června 1950, roč. 6., číslo 132, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:25767cd2-c5d0-4719-ab16-de804a1679ae?page=uuid:d07f69c8-6946-48dc-aa32-64b9d21f533e>

rs. Dnes zahájení procesu s vedoucími činiteli záškodnického spiknutí proti státu. *Svobodné slovo*. 31. května 1950, roč. 66., číslo 126, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:4bc757be-4270-4fe8-ae82-8556e98ae762?page=uuid:c3895dea-1bcb-43e5-ad26-7d712c1b26cd>

rs. Odsuzujeme rozvratníky. *Svobodné slovo*. 2. června 1950, roč. 6., číslo 128, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:bd14b40d-e2a7-42db-b4e2-8151317b3081?page=uuid:d001965c-3dc7-4ea9-ab79-13b2da1e10d3>

rs. Proces otevřel oči i pochybovačům. *Svobodné slovo*. 16. června 1950, roč. 6., číslo 140, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:9d925e07-80dd-4bb6-9676-b646ae59790c?page=uuid:5344b2ef-c37e-4fe7-94ff-9f065566f94d>

rs. Republiku si rozvracet nedáme. *Svobodné slovo*. 7. června 1950, roč. 6., číslo 132, s. 2 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:5747d2a5-2418-43dd-8013-6ad24c186933?page=uuid:679e2770-1399-4a79-b06b-f6c32493ac9d>

ŠAFAŘÍK, Josef. Zrada programem. *Svobodné slovo*. 6. června 1950, roč. 6., číslo 131, s. 7 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:5747d2a5-2418-43dd-8013-6ad24c186933?page=uuid:679e2770-1399-4a79-b06b-f6c32493ac9d>

t. Případ dr. M. Horákové znovu před soud? *Svobodné slovo*. 23. července 1968, roč. 24., číslo 202, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:3a67dad4-5dbc-4ead-805b-a2961c693aeb?page=uuid:92ac172a-a537-4ac3-8241-61dad13f31d7>

Lidová demokracie

č. Bezpečnost republiky pevně v rukou lidu. *Lidová demokracie*. 16. června 1950, roč. 6., číslo 140, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:ff089f60-f711-11e8-9984-005056825209?page=uuid:b59715d0-f71d-11e8-95ba-5ef3fc9bb22f>

č. Další odpovědi lidu na rejdy velezrádců. *Lidová demokracie*. 11. června 1950, roč. 6., číslo 136, s. 5 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f3d369e0-f716-11e8-9984-005056825209?page=uuid:8297bf70-f71f-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

č. Přísluhovači západních imperialistů před státním soudem. *Lidová demokracie*. 4. června 1950, roč. 6., číslo 130, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:428ecf40-f706-11e8-9984-005056825209?page=uuid:6f8f3000-f71c-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

č. Rozhořčení čs. lidu nad zločiny rozvratníků. *Lidová demokracie*. 9. června 1950, roč. 6., číslo 134, s. 6 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:41abfe70-f708-11e8-9984-005056825209?page=uuid:9665f790-f71c-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

č. Výpovědi obžalovaných rozvratníků skončeny. *Lidová demokracie*. 6. června 1950, roč. 6., číslo 131, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:627ddef0-f70a-11e8-9984-005056825209?page=uuid:f5ed6180-f71c-11e8-9984-005056825209>

čt. Soud nad rozvratníky. *Lidová demokracie*. 3. června 1950, roč. 6., číslo 129, s. 2 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:1ac3a020-f707-11e8-9984-005056825209?page=uuid:00330a10-f71c-11e8-9210-5ef3fc9bb22f>

ld. Budovatelské úsilí odpovědí záškodníkům. *Lidová demokracie*. 9. června 1950, roč. 6., číslo 134, s. 1 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:41abfe70-f708-11e8-9984-005056825209?page=uuid:962f3020-f71c-11e8-8d10-5ef3fc9ae867>

r. Druhý den procesu se členy vedení záškodnického spiknutí. *Lidová demokracie*. 2. června 1950, roč. 6., číslo 128, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:87efc6b0-f707-11e8-9984-005056825209?page=uuid:491af040-f71b-11e8-9210-5ef3fc9bb22f>

re. Kniha o procesu se zrádci. *Lidová demokracie*. 25. června 1950, roč. 6., číslo 148, s. 3 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:9d994d80-f70f-11e8-9984-005056825209?page=uuid:8d3d7ed0-f71d-11e8-9210-5ef3fc9bb22f>

SLÁVA, Jaroslav. Ostražitostí proti zrádcům. *Lidová demokracie*. 8. června 1950, roč. 6., číslo 133, s. 4 [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:f6fd8910-f708-11e8-9984-005056825209?page=uuid:96a327a0-f71c-11e8-9984-005056825209>

Internetové zdroje

ako, pla, kro, ČTK. Druhá Babišova vláda získala po více než patnácti hodinách jednání poslanců důvěru. *irozhlas.cz* [online]. 11. července 2018 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vlada-cr-andrej-babis-duvera-2018_1807110800_ako

BLAŽEK, Petr. *Pamětní deska Milady Horákové*. *totalita.cz* [online]. [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/pomnik/pomnik_praha_002.php

ČT24. Kauza Semelová: I Slánský se přiznal, že je britský špion, připomíná historik. *ct24.cz* [online]. 14. října 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1935884-kauza-semelova-i-slansky-se-priznal-ze-je-britsky-spion-pripomina-historik>

ČT24, ČTK. Semelová se za výroky o Horákové omlouvat nemusí. *ct24.cz* [online]. 13. října 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1935124-semelova-se-za-vyroky-o-horakove-omlouvat-nemusi>

ČTK. Do kin míří Mrnkův film Milada, vypráví o osobnější stránce života Milady Horákové. *ihned.cz* [online]. 20. října 2017 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/film-a-televize/c1-65923440-mrnka-milada-horakova-film>

ČTK, Neovlivní.cz. Semelová kvůli výrokům o Miladě Horákové skončí ve čtyřech školských radách. *ct24.cz* [online]. 26. srpna 2019 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2906762-semelova-kvuli-vyrokum-o-milade-horakove-skonci-ve-ctyrech-skolskych-radach>

ČTK. Památník obětem totality v pražské Ztracence odhalila dcera Milady Horákové. *prazsky.denik.cz* [online]. 1. října 2018 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/z-regionu/pamatnik-obetem-totality-v-prazske-ztracence-odhalila-i-dcera-milady-horakove-20181001.html>

Delegáti mimořádného sjezdu KSČ. Prohlášení k občanům ČSSR. *kscm.cz* [online]. 12. května 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://www.kscm.cz/cs/nase-strana/dokumenty/dulezite-dokumenty-k-minulosti/prohlaseni-k-obcanum-cssr>

GAZDÍK, Jan. Neuvěřitelný příběh českého Monte Christa. Cestu nástupu komunistů umetla akce opsaná od gestapa. *aktualne.cz* [online]. 19. února 2018 [cit. 2021-01-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/unor-1948-mostecka-spionazni-afera-pravomil-raichl/r~c24c9b8afb8b11e7a4500cc47ab5f122/>

HRNEČKOVÁ, Anna. Horáková x Gottwald (Zabijeme ženskou, leknou se. Zvyknout si). *divadlo.cz* [online]. 29. srpna 2017 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.divadlo.cz/?clanky=horakova-x-gottwald-zabijeme-zenskou-leknou-se-zvyknou-si>

JÚZOVÁ, Markéta. Aleš Březina o opeře Zítřejí se bude...: I ten proces byl divadlo. *ihned.cz* [online]. 25. března 2008 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/divadlo/c1-23548560-ales-breza-na-o-opere-zitrej-se-bude-i-ten-proces-byl-divadlo>

KALÁB, Tomáš. Diskutovat můžeme o trestu, nikoliv o vině. *kscm.cz* [online]. 1. července 2016 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/diskutovat-muzeme-o-trestu-nikoli-o-vine-0>

Klub Milady Horákové. Pomník obětem dvou totalitních režimů. *miladahorakova.cz* [online]. [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://miladahorakova.cz/pomnik/>

KOCANDOVÁ, Vendula. Studenti zahráli divadelní představení Milada. *munimedia.cz* [online]. 7. března 2019 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://www.munimedia.cz/prispevek/studenti-prav-zahráli-divadelni-predstaveni-milada-14798/>

KOPECKÝ, Josef. Horáková nabízela Gottwaldovi, že vstoupí do KSČ, vykládal Filip. *idnes.cz* [online]. 27. června 2017 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-k-vyroci-smrti-horakove.A170627_132119_domaci_kop

KOTVOVÁ, Petra. U pankrácké věznice byl odhalen pomník Milady Horákové. *prazsky.denik.cz* [online]. 29. října 2009 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/pd_milada20091029.html

LIDOVKY.CZ, ČTK. Praha má další Zoubkův pomník. Tentokrát jako poctu Horákové. *lidovky.cz* [online]. 11. října 2010 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/praha-ma-dalsi-zoubkuv-pomnik-tentokrat-jako-poctu-horakove.A101011_093922_ln_kultura_glu

Loaded Vision Entertainment [online]. Loaded Vision Entertainment, © 2021 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.loadedvision.com>

MAČÁKOVÁ, Erika. Premiéra tanečního divadla Milady Horákové. *Masarykův lid*. Květen 2020, roč. 24, č. 1.-2., s. 9 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: https://miladahorakova.cz/files/ml/KMH_ML_1_2020.pdf

Národní divadlo. *Zítř se bude...* [online]. Praha: Národní divadlo, © 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/5291>

ONDO-CHOLEWOVÁ, Veronika. Premiéra unikátního multimediálního umenia na Valentína. *kosice.dnes24.sk* [online]. 14. února 2020 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://kosice.dnes24.sk/premiera-unikatneho-multimedialneho-umenia-na-valentina-353520>

Pamětní místa na komunistický režim. *Praha 1. Busta Milady Horákové* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., © 2021 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-1-busta-milady-horakove/>

Pamětní místa na komunistický režim. *Praha 5. Pamětní deska Miladě Horákové* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., © 2021 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/praha-5-pametni-deska-milade-horakove/>

Pamětní místa na komunistický režim. *Teplíce. Pomník Miladě Horákové* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., © 2021 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/teplice-pomnik-milady-horakove/>

PEŠEKOVÁ, Kamila. Slovenské vyznamenání pro Horákovou je symbolem emancipace žen. *irozhlas.cz* [online]. 3. ledna 2020 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/komentare/kamila-pesekova-slovensko-komentar-milada-horakova-vyznamenani_2001031254_dok

PETRŽELKOVÁ, Hedvika. Režisér filmu o Horákové: Miladiny dopisy z vězení mě stále dojímají. *lidovky.cz* [online]. 2. dubna 2015 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/reziser-filmu-o-horakove-miladiny-dopisy-z-vezeni-me-stale-dojimaji.A150401_104024_In_kultura_hep

PODSKALSKÁ, Jana. Režisér David Mrnka: Ukážeme i stinné stránky Milady Horákové. *denik.cz* [online]. 2. července 2015 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/film-a-televize/ukazeme-i-stinne-stranky-milady-horakove-20150702.html>

Prague City Tourism. Pomník Milady Horákové. *prague.eu* [online]. [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://www.prague.eu/cs/objekt/mista/2467/pomnik-milady-horakove>

R., Barbora. Jak jsme vyráběli prsten na zakázku pro film Milada. *eppi.cz* [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.eppi.cz/blog/prsten-na-zakazku-pro-film-milada>

ŘEPKOVÁ, Andrea. Na Slovensku uctí Horákovou divadelní hrou. Tu stopl koronavirus, nyní se dočká velkolepého návratu. *lidovky.cz* [online]. 24. června 2020 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/horakova-jako-symbol-boje-proti-komunismu-i-nacismu-pod-zastitou-slovenske-prezidentky-se-uskutecni.A200624_110450_In_kultura_ele

sas, mib. V Příchovicích v Jizerských horách odhalili památník Milady Horákové. *liberec.rozhlas.cz* [online]. 1. července 2019 [cit. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://liberec.rozhlas.cz/v-prichovicich-v-jizerskych-horach-odhalili-pamatnik-milady-horakove-7974097>

Slovenské národní divadlo. *Milada...* [online]. Dostupné z: <https://snd.sk/inscenacia/3494/milada-horakova>

STABAT MATER. *antonin-dvorak.cz* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.antonin-dvorak.cz/stabat-mater>

STRNAD, Zdeněk. Děsí mě relativizování faktů, říká iniciátor akce Milada 70: Zavražděna komunisty. *flowee.cz* [online]. 26. června 2020 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.flowee.cz/floweecity/praha/7987-desi-me-relativizovani-faktu-rika-iniciator-akce-milada-70-zavrazdена-komunisty>

SVOBODA, Martin. Nechce z Horákové modlu, měla ráda život, ví režisér Milady. *aktuálně.cz* [online]. 26. února 2015 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/film/o-filmu-milada-s-producentem-a-reziserem-davidem-mrnkou/r~2c5e154ebcc411e486b9002590604f2e/>

SVOBODA, Martin. Snad film Milada utne ty nehorázné lži, které komunisté o Horákové šíří, doufá režisér Mrnka. *aktualne.cz* [online]. 18. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/snad-film-milada-utne-ty-nehorazne-lzi-kttere-komuniste-o-hor/r~77479de6b3fc11e7a7000025900fea04/>

ŠTASTNÝ, Jiří. Komunisté si stěžují na ČT, nelíbí se jim dokument o Miladě Horákové. *idnes.cz* [online]. 2. června 2009 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-si-stezuji-na-ct-nelibi-se-jim-dokument-o-milade-horakove.A090602_180223_domaci_js

ZAVADILOVÁ, Zuzana. Studenti práv v prosinci zinscenují proces s Miladou Horákovou. *lemuru.cz* [online]. 25. listopadu 2018 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.lemurmu.cz/studenti-prav-v-prosinci-zinscenuji-proces-s-miladou-horakovou/>

Analyzované recenze

ČECH, Marek. Milada: recenze filmu. *avmania.zive.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://avmania.zive.cz/milada-recenze-filmu>

FUKA, František. Recenze: Milada – 50 %. *fffilm.name* [online]. 20. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.fffilm.name/2017/10/recenze-milada-50.html>

HAUGWITZ, Daniel. Recenze: Milada vypráví příběh velké české osobnosti v mezinárodní produkci. *cervenykoberec.cz* [online]. 4. prosince 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.cervenykoberec.cz/135238/recenze-milada-vypravi-pribeh-velke-ceske-osobnosti-v-mezinarodni-produkci/>

KABÁT, Marcel. RECENZE: Milada. Silný příběh se utápí ve slabém filmovém zpracování. *lidovky.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/recenze-milada-silny-pribeh-se-utapi-ve-slabem-filmovem-zpracovani.A171102_150303_ln_kultura_jto

KRÁL, Lukáš. Recenze: Milada – významná československá politička jde na popravu. Jak to ustál režisér Mrnka? *kinobox.cz* [online]. 5. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.kinobox.cz/clanek/13317-recenze-milada>

PŘIVŘELOVÁ, Iva. Recenze filmu Milada: Rozpadlý národní pomník. *e15.cz* [online]. 22. listopadu 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/magazin/kultura/recenze-filmu-milada-rozpadly-narodni-pomnik-1340114>

ROHÁČKOVÁ, Kristina. Život Milady Horákové v zatmíváčkách. Snímek Milada dává hlas hrdince v rouše oběti. *irozhlas.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura/film/recenze-milada-horakova-david-mrnka_1711021030_kro

ŘEHÁK, Daniel. RECENZE: Ve filmu Milada nemá Milada Horáková prostor. *dvojka.rozhlas.cz* [online]. 6. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/recenze-ve-filmu-milada-nema-milada-horakova-prostor-7456718>

SEDLÁČEK, Mojžíř. Milada: Recenze. *moviezone.cz* [online]. 21. října 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://film.moviezone.cz/milada/recenze>

SEMECKÝ, Petr. RECENZE: Filmová Milada Horáková umírá kvůli amatérskému scénáři a režii. *eurodenik.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/kultura/recenze-filmova-milada-horakova-umira-kvuli-amaterskemu-scenari-a-rezii>

SPÁČILOVÁ, Mirka. RECENZE: Díky za filmovou Miladu. Nebo spíš za pokus. *idnes.cz* [online]. 2. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/film-televize/milada-recenze.A171102_092035_filmvideo_ts

SVOBODA, Martin. Recenze: Milada je skvělé gesto, ale špatný film. Nedaří se mu ani smysluplně propojit scény. *aktualne.cz* [online]. 1. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/recenze-milada-je-skvele-gesto-ale-spatny-film-nedari-se-ani/r~d3bb31e6be3d11e7a12e0025900fea04/>

VARGA, Jan. Milada – Recenze – 40 %. *filmspot.cz* [online]. 3. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.filmspot.cz/2017/11/recenze-filmu-milada-horakova-film.html>

(ZA)BIJÁK KAMILA FILY. Fila, Kamil. Film: Milada je mrtvolný životopisný film, působí jako studentské cvičení. *video.aktualně.cz* [online]. 4. listopadu 2017 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/zabijak-kamila-fily/milada-je-prilis-sosna-mrtvolnejsi-zivotopis-jsem-dlouho-nev/r~787ecddec08f11e7b128002590604f2e/>

Snímky

Do samoty v tanci [film]. Režie: Olga SOMMEROVÁ. Česko: Originální videojournal, 2008. 57 min

Milada [film]. Režie: David MRNKA. Česko/USA: Loaded Vision Entertainment, 2017. 124 min. Dostupný také z: <https://www.netflix.com/watch/80108149?trackId=14277281&tctx=-97%2C-97%2C%2C%2C%2C>

Případ Dr. Horáková [film]. Režie: Jan MUDRA. Praha: Československá televize, 2000. 80 min. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/151649-pripad-dr-horakova/29043071851>

TV pořady, internetové pořady

Dokumentární série. In: *Proces H – Den první*. TV, ČT 2, 13. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/20756226864-proces-h-den-prvni/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Den druhý*. TV, ČT 2, 20. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640002-proces-h-den-druhy/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Den třetí*. TV, ČT 2, 27. 2. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640003-proces-h-den-treti/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Den čtvrtý*. TV, ČT 2, 6. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640004-proces-h-den-ctvrty/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Den pátý*. TV, ČT 2, 13. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640005-proces-h-den-paty/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Den šestý*. TV, ČT 2, 20. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640006-proces-h-den-sesty/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Den sedmý*. TV, ČT 2, 27. 3. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640007-proces-h-den-sedmy/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Den osmý*. TV, ČT 2, 3. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640008-proces-h-den-osmy/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Den devátý*. TV, ČT 2, 10. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/207562268640009-proces-h-den-devaty/>

Dokumentární série. In: *Proces H – Dny D*. TV, ČT 2, 17. 4. 2018. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010-proces-h-dny-d/>

DVTV, Daniela Drtinová. Hodně Čechů neví, kdo je Milada Horáková, nejsme připraveni mluvit o příbězích komunismu, říká Mrnka. *video.aktualně.cz* [online]. 30. října 2017 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/hodne-cechu-nevi-kdo-je-milada-horakova-nejsme-pripraveni-ml/r~86f78aaabb0211e794650025900fea04/>

Magazín o hudbě. In: *Terra Musica*. TV, ČT 2, 28. 4. 2008.

SEMELOVÁ, Marta. Zpravodajsko-publicistický pořad. In: *Hyde Park*. TV, ČT 24, 13. 2. 2014. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10252839638-hyde-park-ct24/214411058080213-hyde-park/>

TŮMA, Oldřich. Zpravodajsko-publicistický pořad. In: *Hyde Park*. TV, ČT 24, 25. 2. 2014. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10252839638-hyde-park-ct24/214411058080225-hyde-park/>

Osobní rozhovory

GREGORINI, Michal. Osobní rozhovor o sdružení Dekomunizace, Miladě Horákové a akci #Milada70. Praha, 6. dubna 2021

KÝR, Aleš. Osobní rozhovor o Miladě Horákové a filmu o ní. Praha, 26. března 2021

MAČÁKOVÁ, Erika. Osobní rozhovor o Miladě Horákové, filmu o ní a činnosti Klubu Milady Horákové. Praha, 27. března 2021

Necitované zdroje

FOSTER, C. Thomas. *Jak číst film*. Brno: Host, 2017. ISBN 978-80-7577-183-4

Dokumentární cyklus. In: *Příběhy železné opony – Případ Horák*. TV, ČT 2, 4. 7. 2020. Dostupný také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10095467107-pribehy-zelezne-opony/406235100221030-pripad-horak/>

DRDA, Adam. Komunistický převrat v února 1948. *pametnaroda.cz* [online]. 24. února 2020 [vid. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/magazin/stalo-se/komunisticky-prevrat-v-unoru-1948>

DVTV, Martin Veselovský. Gregorini: Heslo Zavražděna komunisty není zkratka, je to pravda. KSČM se neomluvila. *video.aktualne.cz* [online]. 25. června 2020 [vid. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/gregorini-heslo-zavrazdена-komunisty-neni-zkratka-je-to-prav/r~08033beeb6ff11eaaabd0cc47ab5f122/>

BRABEC, Martin. Nedělejte z Milady světici, přála si sestra popravené hrdinky Horákové. *idnes.cz* [online]. 27. července 2020 [vid. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/milada-horakova-vera-politicka-poprava.A200623_215445_domaci_aug

HERTL, David. László Reik – jak se roztáčela kola procesů. *plus.rozhlas.cz* [online]. 1. října 2015 [vid. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/laszlo-rajik-jak-se-roztacela-kola-procesu-6512828>

HORÁKOVÁ, Milada. *Dopisy Milady Horákové: Pankrác 24.6.–27.6.1950*. Praha: Lidové noviny, 1990. ISBN 80-7106-013-5

KAPLAN, Karel. *Pravda o Československu 1945-1948*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-193-0

KOPECKÝ, Josef. Drtivá většina vedení KSČM hlasovala pro konec tolerance Babišovy vlády. *idnes.cz* [online]. 6. dubna 2021 [vid. 2021-04-08]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/kscm-tolerance-vlady-babis-hlasovani-dohodovaci-rizeni.A210406_063748_domaci_kop

KREJČÍK, Milan. Volby 1946. *totalita.cz* [online]. [vid. 2021-03-10]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/volby/volby_1946_07.php

Pamětní místa na komunistický režim. *Téma Politické proces* [online]. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i., © 2021 [vid. 2021-04-09]. Dostupné z: <http://www.pametnimista.usd.cas.cz/podle-temat/politicke-procesy/>

red. Film o Miladě Horákové je ode dneška na Netflixu. Pustit si jej může až čtvrt miliardy lidí. *reflex.cz* [online]. 12. ledna 2016 [vid. 2021-04-01]. Dostupné z: https://www.reflex.cz/clanek/kultura/84345/film-o-milade-horakove-je-ode-dneska-na-netflixu-pustit-si-jej-muze-az-ctvrt-miliardy-lidi.html?fb_comment_id=1574461019287930_1574488419285190

STÝBLOVÁ, Tereza. Životní lásku obětovali boji za práva žen. Zemřela na popravisti. Osudové ženy: Františka Plamínková. *dvojka.rozhlas.cz* [online]. 14. března 2020 [vid. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/zivotni-lasku-obetovala-boji-za-prava-zen-zemrela-na-popravisti-osudove-zeny-8163629>

ŠMÍD, Petr. Ženy tří republik: Anežka Hodinová-Spurná, jedna ze zakladatelek KSČ a nelitostná funkcionářka. *plus.rozhlas.cz* [online]. 16. července 2018 [vid. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/zeny-tri-republik-anezka-hodinova-spurna-jedna-ze-zakladatelek-ksc-a-nelitostna-7565273>

ŠNÝDL, Jindřich. CIC (Counter Intelligence Corps). *totalita.cz* [online]. [vid. 2021-04-01]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cic.php>

WILCZEK, David. Klub Milady Horákové slaví 30 let své existence. *prahatv.eu* [online]. 2. března 2020 [vid. 2021-04-09]. Dostupné z: <https://prahatv.eu/zpravy/praha/praha-2/12457/klub-milady-horakove-slavi-30-let-sve-cinnosti>

ŽÍDEK, Leo. *Psáno před popravou: Sedm příběhů nenávisti a lásky*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2005. ISBN 80-7266-221-X

Teze diplomové práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce											
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:											
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Horová Kateřina, Bc.	Razítko podatelny: <table border="1" style="margin: auto;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Univerzita Karlova</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Fakulta sociálních věd</td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">- 7 -09- 2020 -1-</td> </tr> <tr> <td>Čj: 65</td> <td>Příloh:</td> </tr> <tr> <td>Přiděleno:</td> <td></td> </tr> </table>	Univerzita Karlova		Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	- 7 -09- 2020 -1-	Čj: 65	Příloh:	Přiděleno:	
Univerzita Karlova											
Fakulta sociálních věd											
Došlo dne:		- 7 -09- 2020 -1-									
Čj: 65	Příloh:										
Přiděleno:											
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2019/2020											
E-mail diplomantky/diplomanta: horova.kacka@gmail.com											
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika/prezenční											
Název práce v češtině: Případ Milada Horáková: od reality a mediální reflexe k filmovému zpracování											
Název práce v angličtině: Case Milada Horáková: from reality and media reflection to film cover											
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2020/2021.											
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): V červnu roku 2020 uběhlo 70 let od doby, kdy se Milada Horáková stala jedinou ženou popravenou v rámci politických procesů v 50. letech 20. století. Diplomová práce bude o snímku Milada, z roku 2017, který reflektuje život české právničky i samotný proces. V úvodní části se práce bude věnovat kontextu politické a společenské situace v Československu po roce 1948, životu Milady Horákové a samozřejmě okolnostem vykonstruovaného procesu. Práce se bude věnovat i dalším odsouzeným v procesu ve skupině s Miladou Horákovou. Stěžejní částí úvodu práce pak budou mediální ohlasy na proces a jejich analýza. Druhá část diplomové práce se věnuje tématu životopisného filmu v teoretické rovině. Dále biografii režiséra snímku Davida Mrnky, analýze snímku Milada, a především jeho porovnání se skutečnými událostmi. Reflektovány budou i recenze, které k filmu byly publikovány. Téma procesu s Miladou Horákovou bylo dosud reflektováno v několika knihách, které budu k práci využívat. Jako zdroj využiji i dokumentární sérii České televize Proces H, který se v deseti téměř hodinových dílech procesu věnuje. Kromě snímku Milada (2017) vznikl již v roce 1990 snímek režiséra Jana Múdry Případ Dr. Horáková.											
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Cílem práce je zasadit do politicko-společenského kontextu proces s Miladou Horákovou a následně analyzovat mediální reflexi. Práce by zároveň měla pojednat o rehabilitaci politických obětí s přesahem do současné situace, kdy je komunistická strana poprvé od roku 1989 ve vládě. Výzkumná část si klade za cíl reflektovat mediální, knižní, a především filmovou prezentaci života Milady Horákové a procesu s ní.											
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): I. Úvod II. Vymezení tématu 1. Situace v Československu po roce 1948 2. Život Milady Horákové 3. Proces s Miladou Horákovou 4. Proces se členy skupiny Milady Horákové 5. Analýza mediálních ohlasů na proces 6. Rehabilitace Milady Horákové III. Hlavní část											

<ol style="list-style-type: none"> 1. Životopisný film jako žánr 2. Režisér David Mrnka 3. Analýza snímku Milada a porovnání se skutečnými událostmi a v porovnání s Mudrovým dokumentem 4. Recenze snímku Milada
<p>IV. Shrnutí a závěr</p> <p>Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období): Analyzovaným obdobím u třech vybraných periodik bude období let 1950–1951 a ohlasy z roku 1968. Ve zmíněném období budou analyzována periodika Rudé právo, Svobodné slovo a Práce, která byla v té době nejčtenějšími periodiky. Analýze podrobím i některé současné ohlasy na událost. Snímek režiséra Davida Mrnky Milada (2017). Recenze snímku, které vyšly jak v tištěných, tak online médiích.</p>
<p>Metody (techniky) zpracování materiálu: Zpracování kontextu období po roce 1948 v tehdejším Československu. Zasazení politického procesu s Miladou Horákovou do kontextu dalších politických procesů, které se v té době odehrávaly. Analýza třech vybraných periodik a toho, jak o procesu s Miladou Horákovou pojednávala. Analýza filmu Milada (2017) a porovnání filmu se skutečným sledem událostí. Analýza recenzí na film Milada.</p>
<p>Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků): Končelík, Jakub, Pavel Večeřa, Petr Orság (2010). Dějiny českých médií 20. století: Autoři v publikaci přibližují vývoj tisku, rozhlasu i televize v Československu v letech 1918–1992. Přibližují i proměnu ČTK či cenzurních institucí v tomto období. Kniha nabízí i přehledné shrnutí za každé období, které uvádí například nejčtenější periodika, počet deníků, platný tiskový zákon, ale i významné politiky.</p> <p>Kaplan, Karel, Pavel Paleček (2008). Komunistický režim a politické procesy v Československu: Autoři se věnují nástupu komunistického režimu, procesům a jejich důsledkům. Jednou ze čtyř částí, do kterých je kniha rozdělena, je však i část zabývající se mechanismem výroby politických procesů.</p> <p>Kaplan, Karel (2008). Druhý proces: Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení 1969-1990: Historik Karel Kaplan se v knize vrací k procesu s Miladou Horákovou a dalšími nekomunistickými politiky a zaměřuje se na dění po těchto procesech. Reflektuje události od roku 1969 do roku 1990 a ukazuje aktuálnost významného procesu české poválečné historie.</p> <p>Kokeš, D. Radomír (2015). Rozbor filmu: Kniha se zabývá možnostmi systémového rozboru filmového díla. Autor si klade za cíl publikace naučit diváka klást analytické otázky, které mohou jeho zkušenost obohatit. V knize zároveň shrnuje své zkušenosti s psaním filmových analýz.</p> <p>Ivanov, Miroslav (2008). Justiční vražda aneb Smrt Milady Horákové: Kniha na základě studia dokumentů předkládá příběh Milady Horákové. Autor hojně využívá osobních svědectví. Ve dvou částech se věnuje jak životu Milady Horákové během druhé světové války, tak samotnému procesu a jeho dozvukům.</p> <p>Radotínský, Jiří (1990). Rozsudek, který otřásl světem; Dokumentární rekonstrukce soudního procesu autor zpracoval už v roce 1969, později jej doplnil o dokumenty z archivů. Příběh Horákové Radotínský představuje formou dramatu v osmi dějstvích.</p>
<p>Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let) Proces jako divadlo – Proces s Miladou Horákovou a jeho literární a divadelní podoby – Mgr. Veronika Konvalinková. Praha, 2011, Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a komparistiky. Katedra filologie. Vedoucí práce doc. Mgr. Libuše Hečzková, PhD. Sebeupálení Jana Palacha – od reality a novinových/TV zpráv k filmovému zpracování, až po filmové</p>

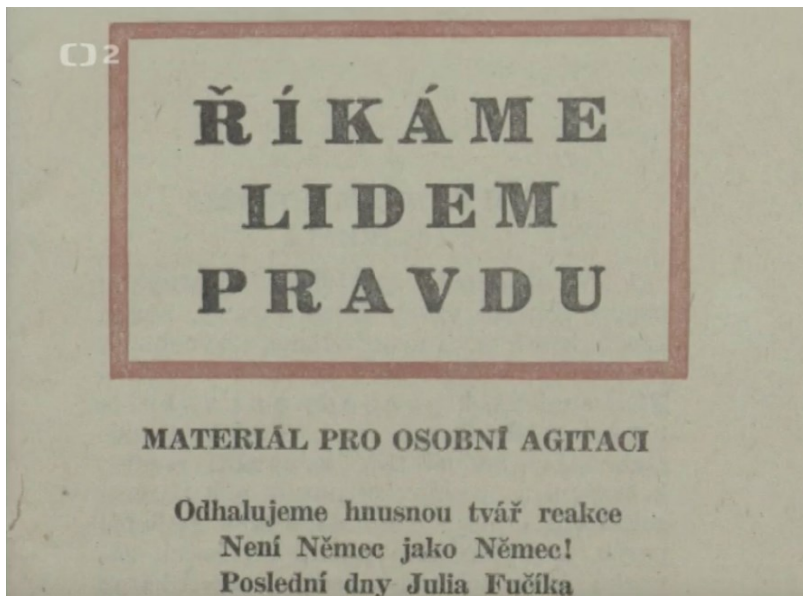
<p>recenze filmu Hořící keř – Mgr. Zuzana Machálková. Praha, 2018. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Prof. MgA. D. J. Novotný.</p> <p>Proces s Miladou Horákovou perspektivou totalitní propagandy v Rudém právu – Bc. Veronika Šubová. Horažďovice, 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra společenských věd. Vedoucí práce Mgr. Michal Šimůnek, PhD.</p> <p>Proces s Miladou Horákovou v kontextu dobové propagandy – Bc. Petr Srb. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav hospodářských a sociálních dějin. Vedoucí práce prof. PhDr. Drahomír Jančík, CSc.</p> <p>Milada Horáková – konfrontace s dobovým ideálem sovětské ženy – Bc. Blanka Romanová. Praha, 2012. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Fakulta mezinárodních vztahů. Katedra politologie. Vedoucí práce prof. PhDr. Jan Rataj, CSc.</p> <p>Datum / Podpis studenta/ky</p> <p style="text-align: right;">7.9.2020 <i>Korní</i></p>

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:	
Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:	
Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:	
Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.	
Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.	
<p>NOVOTNÝ, DAVID JAN</p> <p>Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga</p>	<p><i>Konzultováno</i></p> <p><i>7.9.2020</i></p> <p><i>David Jan Novotný</i></p> <p>Datum / Podpis pedagožky/pedagoga</p>

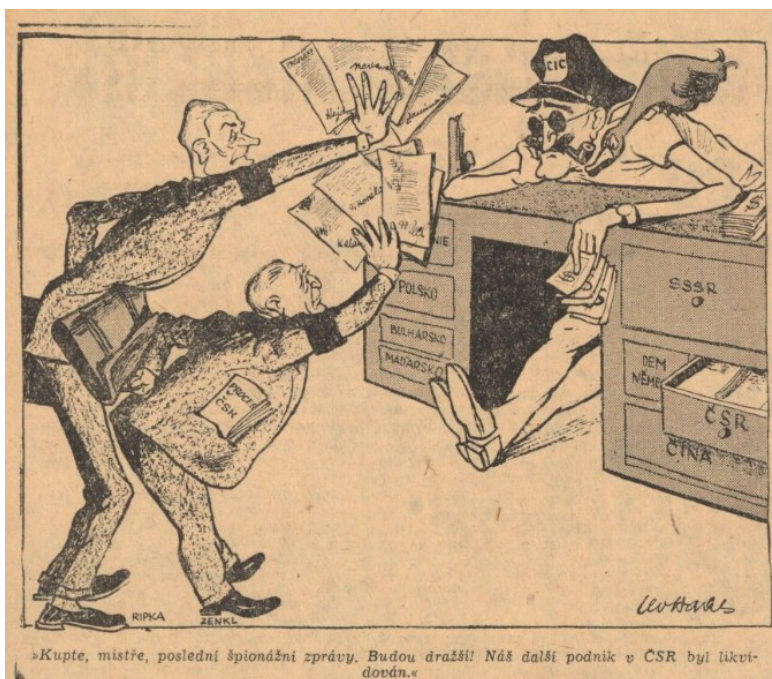
<p>TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.</p> <p>TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.</p>
--

Seznam příloh

Příloha č. 1: Den před popravami, 26. června 1950, vyšla brožura *Říkáme lidem pravdu*. S podtitulem *Materiál pro osobní agitaci* (obrázek)⁴³⁴

Příloha č. 2: Celou stranu v *Rudém právu* 8. června 1950 dokreslila karikatura Huberta Ripky a Petra Zenkla, kteří nabízí agentovi CIC zprávy (obrázek)⁴³⁵

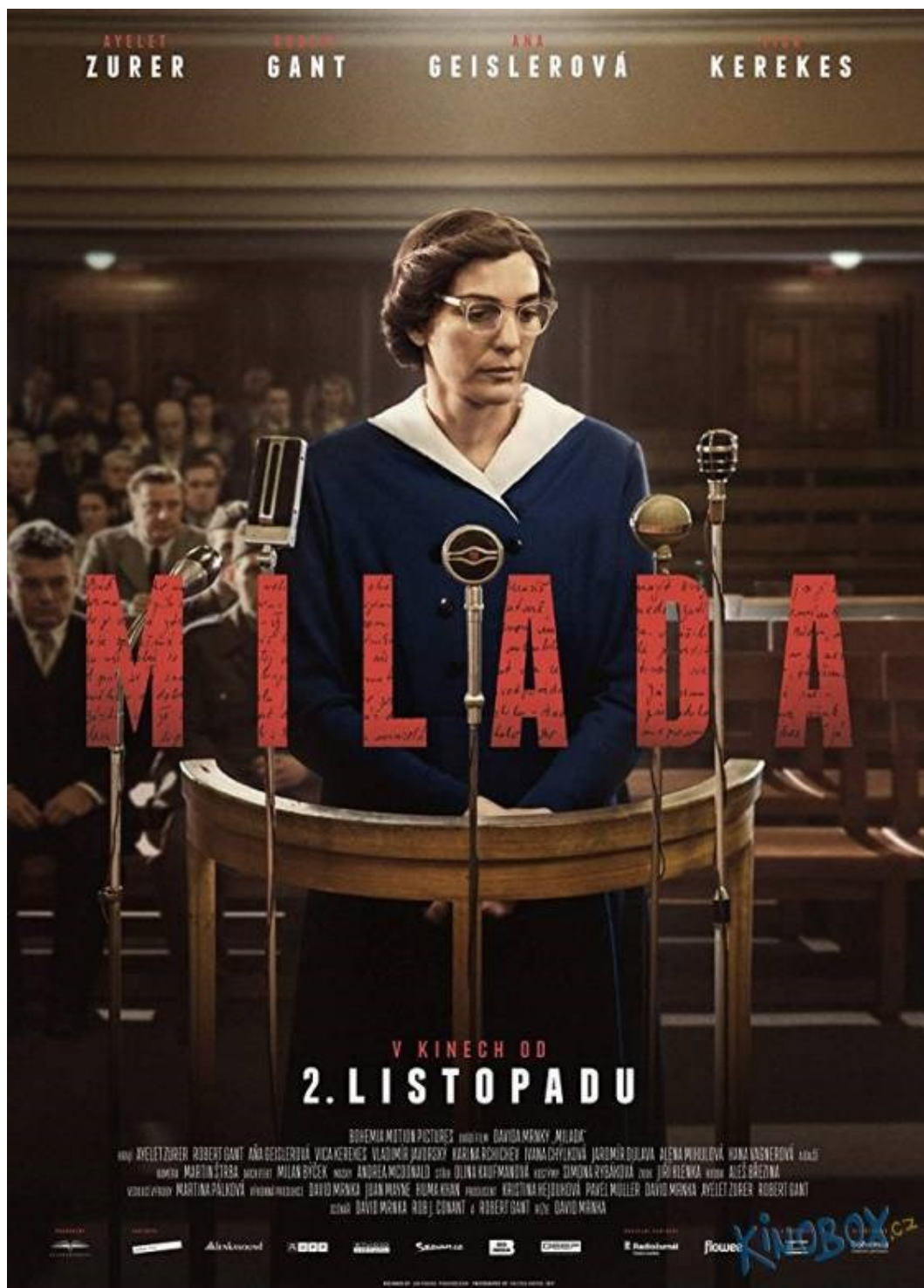

⁴³⁴ Dokumentární série. In: *Proces H – Dny D*. TV, ČT 2, 17. 4. 2018. Dostupný také z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10153697395-proces-h/208562268640010-proces-h-dny-d/>

⁴³⁵ VOHNOUT, Josef. Beseda v závodě o procesu. *Rudé právo* [online]. 8. června 1950, roč. 30, č. 135, s. 6 [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://dnnt.mzk.cz/view/uuid:15dc6230-41ba-11dd-a7eb-000d606f5dc6?page=uuid:07381650-40fe-11dd-a2b2-000d606f5dc6>

Příloha č. 3: Plakát filmu *Milada* (obrázek)⁴³⁶

⁴³⁶ KINOBOX.cz [online]. Kinobox.cz © 2018-201. [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: https://www.kinobox.cz/film/433438-milada/fotogalerie/plakaty/foto_214123

Příloha č. 4: Milada Horáková při procesu v roce 1950 (obrázek)⁴³⁷

Příloha č. 5: Ayelet Zurer roli Milady Horákové při procesu ve filmu (obrázek)⁴³⁸

⁴³⁷ ANÝŽ, Daniel, Dan Poláček. Den, kdy komunisté spustili monstrproces. Horákové nepomohla ani přímluva Einsteina. *aktuálně.cz* [online]. 31. května 2020 [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/unikatni-snimky-vykonstruovany-proces-s-miladou-horakovou/r-ee4271d8a19c11ea80e60cc47ab5f122/>

⁴³⁸ LIDOVKY.CZ. Sama proti systému. Film Milada představuje první upoutávkou. *lidovky.cz* [online]. 31. května 2020 [cit. 2021-04-11]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/kultura/sama-proti-systemu-film-milada-se-predstavuje-prvni-upoutavkou.A170608_101614_ln_kultura_jto

Příloha č. 6: Osobní rozhovor s vedoucím kabinetu dokumentace a historie Vězeňské správy ČR Alešem Kýrem

Jak velkou roli podle vás hrála v procesu s Miladou Horákovou média?

Mediální prostředky, zejména denní zpravodajství v novinách a rozhlasovém vysílání, měly významnou roli ve zpolitizovaném soudním procesu s JUDr. Miladou Horákovou. V zájmu politických cílů tehdejší KSČ bylo nutno přesvědčit co nejvíce občanů, aby považovali Horákovou a spoluobžalované osoby za nepřátele, kteří rozvracejí republiku ve spojení s tzv. západními imperialisty a chtějí opět válku. Ve všech novinách byl sledován průběh soudního procesu s příslušnými politickými komentáři a na pracovištích byl zprostředkován poslech rozhlasových reportáží ze soudní síně. Výsledkem této mediální kampaně bylo sepisování rezolucí občanů se žádostí o nejpřísnější potrestání všech obžalovaných, které byly odesílány Státnímu soudu v Praze.

Myslíte si, že je osud Milady Horákové Čechům dostatečně znám? Pomohl tomu Mrnkův film?

Vzhledem ke skutečnosti, že po roce 1989 pronikly informace o JUDr. Miladě Horákové do spisovatelské tvorby pro knižní vydání, rozhlasové a televizní vysílání, lze říci, že její osud je dostatečně znám napříč generacemi. Filmové zpracování režiséra Mrnky oživilo dostupná historická fakta životním příběhem Milady a její rodiny na pozadí represivního postupu komunistické totality 50. let minulého století.

Co si myslíte o výročí bývalé předsedkyně klubu KSČM v Praze, učitelce Martě Semelové, která o Horákové řekla například: „Bylo to v té době, považuji to za nešťastné, nicméně Horáková se přiznala ke své činnosti. Pochybují o tom, že by šlo o vynucené přiznání.“

V průběhu soudního procesu JUDr. Milada Horáková se přiznala k politické činnosti, která byla kriminalizována Státní bezpečností a justicí v duchu komunistické ideologie, založené na požadavku likvidace tzv. třídního nepřítele. Protože ve své výpovědi mimo jiné konstatovala, že ke změně politického režimu dochází též v důsledku války, bylo jí podsouváno, že očekávala nový válečný konflikt, avšak válku, jejíž hrůzy sama prožila, si rozhodně nepřála. Chtěla bojovat politickými prostředky, zejména spojením úsilí demokratických stran proti nastupující komunistické totalitě v roce 1948. K tomu

směřovala i schůzka k objasnění stranických politických postojů, konaná na faře ve Vinoři u Prahy, kterou Státní bezpečnost vyhodnotila jako protistátní činnost.

Co si myslíte o tom, že komunistická strana je ve sněmovní koalici?

Přítomnost KSČM v Poslanecké sněmovně a Senátu Parlamentu ČR, která je diskutabilní, je výsledkem snahy politiků o společenský konsenzus na počátku 90. let minulého století. Snižující se volební preference této strany svědčí o klesající důvěře voličů, zejména z řad mladé a střední generace.

Poslanec Vojtěch Filip z KSČM je dokonce místopředsedou Poslanecké sněmovny. Od hříchů komunistů ve 2. polovině 20. století se ale neustále distancuje a tvrdí, že jsou jinou stranou. Jsou?

Pokud KSČM zastává Leninovo učení (dle knihy: Vladimír Iljič Lenin „Stát a revoluce“) o nevyhnutelnosti tzv. třídního boje a diktatury proletariátu, nelze ji v podstatě považovat za jinou stranu, než byla KSČ.

Jaký je váš názor na film *Milada*? Režisér David Mrnka zvolil životopisné drama, myslíte si, že by bylo lepší, aby byl příběh ztvárněn jako dokument?

Film „Milada“ považuji za zdařilý, zejména výkonem hlavní představitelky. Životopisné drama je zpravidla emocionálně působivější než historický dokument.

Scéna u soudu se odehrála přímo v pankrácké soudní síni. Mrnka v rozhovoru řekl, že se mu podařilo získat i dobový stupínek. Konzultoval s vámi, jak scénu připravit?

Dobový stupínek či ohradník pro obžalované je jedním z nejvýznamnějších sbírkových předmětů, které jsou vystavovány v historické expozici Památníku Pankrác. Pan režisér Mrnka mne telefonicky požádal o jeho zapůjčení, které odůvodnil přáním herečky v roli Milady, aby vědomí jeho autentičnosti jí napomohlo co nejvěrohodněji napodobit skutečnou Miladu v průběhu soudního jednání. Proto byl stupínek mimořádně zapůjčen. Byl jsem požádán o konzultaci při natáčení filmových záběrů v autentických prostorách ve velké porotní síni justičního paláce na Pankráci. Podle zasedacího pořádku soudu jsem chtěl, aby prokurátoři seděli vlevo při čelním pohledu na soudce. Asistent režiséra, který připravoval natáčení, je však posadil vpravo, kde měli zasedat obhájci. Zdůvodnil to potřebou instalace kamery a osvětlení zleva. Protože při filmování byly používány detailní záběry na herce a nedošlo k celkovému záběru na účastníky soudního jednání, chyba se

projevila jen tím, že při vystoupení prokurátora herečka v roli Milady otáčela hlavu vpravo.

Mrnka zmínil, že i poslední rozloučení Horákové ve filmu proběhlo na autentickém místě. Místnost se opravdu dochovala v původní podobě? Využívá se dnes k něčemu?

Poslední rozloučení Milady se sestrou Věrou, jejím manželem Josefem a dcerou Janou bylo natáčeno v autentických prostorách suterénu pankrácké vězeňské nemocnice. Uskutečnilo se na chodbě, ze které se vcházelo do jednotlivých cel, určených k umístění odsouzených před popravou. Napříč chodby byl postaven široký stůl, který odděloval Miladu od nejbližších příbuzných a zabráňoval tělesnému kontaktu, jako tomu bylo ve skutečnosti. V současné době jsou bývalé cely stavebně upraveny a používány k provozním účelům nemocnice.

Na jakém místě proběhla filmová poprava?

Filmová poprava Milady se uskutečnila podle dobového způsobu výkonu trestu smrti oběšením na šibenici typu prkna s kladkou pro vytažení popravované osoby a hákem k zavěšení oprátky. Tento způsob poprav byl používán na území Čech a Moravy od 19. století do roku 1954. Místo filmové poprav nebylo autentické z pietních i technických důvodů. Bývalé pankrácké popraviště za starou vězeňskou nemocnicí bylo upraveno a slouží ke konání pietních shromáždění.

Jaký je podle vás odkaz Milady Horákové pro dnešní dobu?

Odkaz JUDr. Milady Horákové pro dnešní dobu, ale i do budoucna lze nejlépe odvodit z jejích posledních slov před popravou: ... odcházím čestně – čestné jednání, ... miluji tuto zem – láska k vlasti, ... miluji tento národ – láska k národu, ... budujte mu blahobyť – rozvoj životních podmínek a ... odcházím bez nenávisti – odstraňování nenávisti.

Myslíte si, že se měl film *Milada* více věnovat i dalším odsouzeným?

Film s názvem „Milada“ pochopitelně nemohl zahrnout i osudy všech spoluobžalovaných v procesu s JUDr. Miladou Horákovou, jejichž příběhy jsou stejně dramatické a úctyhodné. Žádoucí publicitě příběhů všech 13 spoluobžalovaných a zejména popravených by jistě prospělo monografické zpracování, neboť v celkovém pohledu na průběh procesu zanikají jejich osobnosti vedle JUDr. Milady Horákové, která se stala mravním symbolem odporu proti totalitě. V tomto směru by nejlépe pomohlo filmové zpracování a výstavní činnost.

Za jakých okolností klub vznikl?

Klub vznikl z iniciativy členů Československé strany národně socialistické 13. ledna 1990 na ustanovující schůzi v kině Hvězda na Václavském náměstí. Zakladatelé byli spolustraníci Milady Horákové a pamatovali si ji nebo její proces. Iniciační schůzka k ustanovující schůzi se nicméně konala už 4 dny po Sametové revoluci, a to 21. 11. 1989 v kavárně Kriváň na I. P. Pavlova. Klub navazoval na pravidelné neformální schůzky několika členů ČSNS, které se konaly už od roku 1968. V devadesátých letech měl Klub po celé ČR i pobočky. Předsedou byl prozatím vždy politický vězeň. V Klubu dodnes pracují potomci odsouzených v procesu s Miladou Horákovou.

Kolik má klub nyní členů?

Asi kolem 130.

Jak klub vlastně funguje? Dočetla jsem se na vašem webu, že se může členem stát každý občan starší 18 let a platí se roční příspěvek. Co se děje poté, co se někdo stane členem? Mají členové nějaké úkoly, povinnosti?

Do činnosti Klubu se může každý zapojit dle své chutě a času. Někdo je jenom pasivním členem, platí členské příspěvky, jiní něco organizují, záleží na každém. Povinnosti žádné zvláštní nikdo nemá, kromě toho, že musí podporovat cíle Klubu, především tedy být demokratického smýšlení.

Jaké jsou výstupy klubu? Dočetla jsem se o periodiku Masarykův lid, dále pak přednášky a semináře. Jezdí klub například do škol?

Klub vydává Masarykův lid od svého založení, ten se distribuuje členům. Dále pak vydáváme knížky, organizujeme piety, iniciujeme pamětní desky, vybudovali jsme několik památníků. Přednášky a besedy pro veřejnost organizujeme taky. Často v Gymnáziu Milady Horákové pro studenty, kde je vždy na jaře tzv. Týden novodobých dějin.

Na webu také stojí, že se členem může stát každý bez ohledu na politickou příslušnost. Po přečtení mne ihned napadlo, jak by klub reagoval na žádost o přijetí od člena komunistické strany?

My chceme po každém členovi sepsat krátký životopis a z toho pak usuzujeme na jeho motivaci být členem. Osobně si nepamatuji, že bychom řešili nějaký nesoulad člena a

stanov. Samozřejmě naše možnosti někoho lustrovat jsou minimální, spoléháme se na čestné prohlášení člena.

Jaký je váš názor na výroky některých komunistických politiků, například bývalé předsedkyně klubu KSČM v Praze a učitelky Marty Semelové, která o Horákové řekla například: „Bylo to v té době, považuji to za nešťastné, nicméně Horáková se přiznala ke své činnosti. Pochybuji o tom, že by šlo o vynucené přiznání.“

To je samozřejmě nesmysl, ke kterému nemá cenu se vyjadřovat. Dnes může jen absolutní diletant tvrdit, že se nestal zločin. Ale komunisté tuhle rétoriku používají obecně.

Kdybyste měla stručně shrnout hlavní cíl klubu, jaký by to byl?

Připomínání totalitní minulosti ČR a Československa a hrubé porušování lidských práv v minulém století. Výchova k demokratickým hodnotám a humanismu obecně.

Jaký je podle vás odkaz Milady Horákové do dnešní doby?

Bojovat za své přesvědčení i za cenu velkých obětí. Zachovat si čest a důstojnost vzdor nepříznivým životním podmínkám. Schopnost jedince mít přesah ve svém konání a myšlení i nad rámec svého života, upřednostnit zájem celku nad zájmem vlastním.

Jaký je váš názor na film?

Mně se líbil. Nedrží se úplně faktů do všech souvislostí, ale o to úplně nejde. Určitě jde o cenný snímek, který může oslovit širokou veřejnost a dobrým způsobem přiblížit osud Milady Horákové.

Myslíte si, že je osud Milady Horákové Čechům dostatečně znám?

No to si nemyslím. U starší generace asi ano, ale u té mladší se obávám, že to bude horší. A ještě horší to bude s osudy jiných politických vězňů, nebo jiných popravených. Jsem přesvědčena, že naprosté většině lidí nic neřeknou ani další 3 jména popravených v procesu s Miladou Horákovou spolu s ní ve stejný den.

Pomohl tomu Mrnkův film?

Určitě, film je výborný popularizační prostředek. Ale tohle je běh na dlouhou trať, je třeba totalitu připomínat různými prostředky neustále.

Myslíte si, že se měl film *Milada* více věnovat i dalším odsouzeným?

No já si myslím, že se o Miladě Horákové právem hovoří víc, i když jsem tím nechtěla říct, že by se o ostatních nemohlo mluvit, aspoň pokud jde o jejich jména.

Ona ta Milada Horáková výjimečná byla. A to nejen tím, co z ní udělali při procesu jiní, ale i jejím zcela mimořádným vlastním postojem v některých věcech. Tak samozřejmě výjimečná je tím, že je jediná popravená žena v procesech z padesátých let. Ač se budeme jakkoliv obecně snažit muže a ženy dávat nastejno, nemůžeme popřít, že ženy si žádají víc ohleduplné zacházení, kterého se jí nedostalo.

Dál je to okolnost, že byla matkou nedospělé dcery, která prosila o milost za život své matky, ale vyhověno jí nebylo. Další výjimečný fakt byl, že ona se nesmírně statečně držela po celou dobu vyšetřování, odpovídala tak, aby neublížila nikomu jinému, vinu nikdy nepřiznala, ač byl nátlak fyzický i psychický. Určitě mimořádný je i fakt, že odmítla požádat o milost, což je zcela mimořádný hrdinský postoj v okamžiku, když už není žádná jiná možnost.

No a samozřejmě nakonec ty dopisy z cely smrti, které se nám zachovaly, to je vůbec fenomén, který asi stojí za ocenění nejvíc. Napsat několik hodin před jistou krutou smrtí tak hluboké a duchaplné myšlenky, je něco fenomenálního. Podle mne stejně důležitý je nejen obsah, ale i forma dopisů. Je z nich patrná její pevná ruka, psaní vtahu, bez škrtačů, myšlenky logicky navazují jedna na druhou, jednotlivé dopisy mají svou strukturu. Tohle je výkon hodný ocenění zcela jistě. Když si představíte, jak je člověk nesoustředěný v těžkých životních situacích, které se s tou její nedají srovnat ani vzdáleně, tak dodnes nechápu, kde vzala tolik vnitřní síly je napsat.

Příloha č. 8: Osobní rozhovor se spoluzakladatelem občanského sdružení Dekomunizace Michalem Gregorini

Na webu uvádíte jako důvod založení Dekomunizace snahu zbavit KSČM jejího podílu na moci v ČR, poskytovat informace atd. Můžete říci, kdo s nápadem přišel? V rozhovoru s DVTV jste řekl, že to byla reakce na preference komunistické strany v roce 2005. Byl to ten hlavní - resp. jediný – impuls?

S nápadem udělat tričko s protikomunistickým motivem přišel kolega grafik Libor Kleček. Z toho potom vznikla myšlenka oslovit další grafiky a uspořádat soutěž Trikem proti

komunismu. Preference komunistů a celková nespokojenost se situací před parlamentními volbami 2006 pak byla tím hlavním motivem, proč tehdy vzniklo občanské sdružení Dekomunizace.

Podle webu bylo 12 zakládajících členů a přibyli tři noví členové, je tomu tak?

Ano. Z 12 zakládajících členů bohužel dva již zemřeli.

Co dělá člen Dekomunizace? (četla jsem si Stanovy, mám zde na mysli konkrétní příklady, na kterých se člen může podílet...)

Nejčastěji se podílí na vymýšlení a na produkčním zajištění konkrétní akce.

Máte nějaké statistiky, jak velká byla účast a ohlasy na akci #Milada70 ve dnech 22. 6. - 4. 7. 2020? Například kolik institucí se zapojilo...

Zde kopíruji výstup od děvčat, která nám pomáhala s PR: Kampaň musela být velmi efektivní, rychlá a především viditelná. Proběhla v týdnu od 22. do 30. 6. 2020, kdy prakticky ze dne na den bylo Česko obsypáno velkými plachtami s fotografií z procesu s M. Horákovou. Následovalo vydání tiskových zpráv a komunikace s novináři vysvětlující pohnutky organizátorů, nabídky rozhovorů. Založení Stránky Milada Horáková na FB (k dnešnímu dni přes čtyři tisíce fanoušků) a Události na FB (dosah přes 120 000 fanoušků). Skrze profil Milady Horákové jsme vyvraceli různé dezinformace kolem popravu Milady Horákové, přispívali jsme do diskuzí pod příspěvky KSČM, do různých skupin, abychom informovali o výročí. Akci oficiálně podpořilo několik desítek politiků (Dominik Feri, Pavel Novotný, Vít Rakušan, Jiří Drahoš, Zdeněk Hřib, prezidentka SR Zuzana Čaputová atd.) institucí (IPR, Paměť národa, MHMP, Skautský institut, Masarykova univerzita, Univerzita Karlova, Univerzita Palackého, ÚSTR, ČVUT, Národní divadlo, ISIC, Muzeum Kampa, Dopravní podnik HMP, U.S. Embassy Prague, Česká centra, Ukrajinská ambasáda, Člověk v tísni, Senát PČR, FAMU, Národní muzeum, Karolinum, Rudolfinum, Česká advokátní komora aj.) a města (Liberec, Praha, Pardubice, Třebíč, Havířov aj.) a influencerů (Kovy, Johnny Machette, Teri Hodanová, Ester a Josefina, Mari Prachařová, Jitka Nováčková).

O samotném projektu Milada 70: Zavražděna komunisty vyšlo více než 200 výstupů za týden komunikace. Celkově vyšlo více než 8 800 mediálních výstupů, za týden oslovila Událost na FB více než 120 tisíc uživatelů bez promování akce. O výročí věděl díky kampani téměř každý.

Sledovala jsem rozhovor s Vámi v DVTV... Jak s odstupem vnímáte použití sloganu „Zavražděna komunisty“?

Svou pravdivostí jako velice účinný. Na „sloganu“ bych nic neměnil.

Jak zpětně celou akci hodnotíte?

Jednoznačně jako úspěch.

Jak si vysvětlujete, že je pro Čechy akceptovatelné, aby byli komunisté ve vládě? V době koronavirové pandemie několikrát měli v podstatě rozhodující slovo o tom, co se bude dít dál (mám na mysli hlasování o nouzovém stavu, které stálo a padalo na rozhodnutí komunistů).

K vládnutí je poprvé přizvala až Babišova vláda a nemyslím si, že by to obecně bylo vhod všem našim spoluobčanům. My se našimi aktivitami snažíme, aby už v budoucnosti neexistovala ani tato možnost.

V únorovém modelu agentury Kantar CZ získali komunisté 5,5 %, např. o procento více než ČSSD. Je to jen model, ale stejně... Jak si vysvětlujete, že Češi stále volí komunisty?

Vůbec tomu nerozumím a obávám se, že na to nezná odpověď nikdo.

Jaký je váš názor na výroky některých komunistických politiků, například bývalé předsedkyně klubu KSČM v Praze a učitelky Marty Semelové, která o Horákové řekla například: „Bylo to v té době, považuji to za nešťastné, nicméně Horáková se přiznala ke své činnosti. Pochybuji o tom, že by šlo o vynucené přiznání.“

Komunisti lhali včera, lžou dnes a budou lhát i v budoucnosti. Je potřeba to opakovat a na konkrétních příkladech to dokládat. Konkrétně paní Semelová se dopouští výroků, které do slušné společnosti nepatří. Kromě zpochybňování justiční vraždy Milady Horákové se také otevřeně hlásí k prvnímu dělnickému prezidentovi Klementovi Gottwaldovi, který je symbolem únorového převratu a nastolení stalinistických praktik v padesátých letech minulého století. Tato doba, jak by mělo být obecně známo, byla opravdu strašlivá a byla ve znamení utužování komunistického režimu a systematického ničení jakéhokoliv projevu svobodné vůle. Byla to doba zavražďování a politických procesů, mučení a smrti. Při vyšetřování takzvaného Číhošťského zázraku byl v únoru 1950 ubit farář Josef Toufar. Ve stejném roce byly zahájeny akce proti řeholním řádům, které vedly k internaci tisíců

řeholníků a řeholnic a zabavení majetku klášterů. V politickém procesu s Miladou Horákovou byli odsouzeni čtyři lidé k trestu smrti. Těchto hrůz se dělo spousta a jedním z jejich milníků je jistě proces s Rudolfem Slánským, do té doby dvojkou v čele KSČ, který byl mimochodem geniálním organizátorem a bez něj by komunistický převrat v roce 1948 jistě tak lehce neproběhl. Nakonec se ale stal obětí praktik vlastní strany. Exemplárním případem vykonstruovaného obvinění z vlastizrady, aby měl ten strašlivě ekonomicky zcestný režim vysvětlení svých nekonečných selhání. Tehdy padlo 11 rozsudků smrti. Je velmi dobře, že soudružka učitelka Semelová už nemůže svými názory ovlivňovat děti a mládež. Její působení ve čtyřech školských radách bylo výsměchem všem obětem komunistického režimu.

Viděl jste film *Milada*? Pokud ano, co si o něm myslíte?

Ano, viděl. Je jistě dobře, že film *Milada* vznikl. Je fajn, že je v distribuci Netflixu a dostane se tak lépe mezi mladší ročníky, které se tak mají možnost tou nejméně namáhavou formou něco dozvědět o příběhu Milady Horákové a té šílené době, která se neudála zas tak dávno.

Myslíte si, že je osud Milady Horákové Čechům dostatečně znám?

Myslím si, že v současné době je obecné povědomí o Miladě Horákové mnohem lepší. A věřím, že je to také díky akcím, jako byla *Milada70*, která se dočkala poměrně intenzivní celospolečenské odezvy a vyvolala diskusi o komunistických vraždách.

Pomohl tomu film *Milada*?

Nejspíš ano. Neznám data o návštěvnosti kin a sledovanosti na Netflixu ani nesleduji diskuze kolem něj.

Jaký je podle vás odkaz Milady Horákové do současnosti?

JUDr. Milada Horáková byla mimořádná osobnost. Poslankyně, právnička, žena, která se výrazně podílela na práci o dosažení lepšího postavení pro ženy ve veřejném i soukromém životě. Neústupná, statečná ve svých názorech i činech proti totalitě nejdříve nacistické, později komunistické. A v posledních chvílích pokorná a odevzdaná do vůle Boží. Je toho mnoho, ale kdybych měl shrnout její odkaz, tak by možná zněl tak, že skutečná svoboda člověka je definovaná jeho odvahou a pokorou zároveň.